

समणाउसी! सै उपाते बुद्धे। एवं च खलु मए अण्णाहुहु समणाउसी! सै एवमेयं बुद्धं ॥८॥

६४३ लोमं च खलु मए अण्णाहुहु मए लोमी अटुविही [आव० नि० गा० ६०५७ पञ्च ४२४-२] यथा घटात्मा पटात्मा। एवं

लोकात्मानं हृदि आहृत्य मया सा पुष्करिणी बुद्धता, अथवा आत्मना ज्ञात्वा मया पुष्करिणी दिष्टन्ती बुद्धता, नान्यतः श्रुत्वैत्यर्थः। कर्म

उदगं। कामभीमा सैओ, कर्मोदयाद्वि कामसङ्गो भवति, कामसङ्गोऽप्य पुनः कर्म, ततो जन्म। पीडरीयाणि पीर-जणवत्ता। तदुपीडरीयं राया

अण्णउत्थिया ते पुरिसा। धम्मो भिक्खू। धम्मकहा सद्धो। णैव्वाणं उप्पाली सर्वस्मात् संसारो दुत्तीयं लोकाग्ने स्थानम्। एवं च खलु मए णि-

व्वाणार्थं बुद्धं ॥८॥ तावं संखेवैण पीक्खवरिणी दिव्वंती समी तारिती। इदाणि वित्थारिज्जइ। उक्तं हि—“पुव्वभणितं हि” [किन्वभाष्ये गा० २५४]

६४४ बुद्धं खलु पावणं वा पडीणं वा उदीणं वा दाहिणं वा संतिग्गं खं २॥ संतिग्गं गतिया मणुस्सा भवंति अणुपुव्वेण

लोयंतं उववणा! तं जहा-अरिया वैगी अणारिया वैगी, उच्चागीआ वैगीणीआगीआ वैगी, कायमं ता वैगीहुस्समंता वैगी, सुवण्णा वैगी

दुव्वणा वैगी, सुख्खा वैगी-३ पां मणुयाणं एगी खं २ पु १ पुरा॥ ४ महाहिमं खं १ खं २ पु १ पु-२॥ दुक्खा वैगी।

* १ एवमेयं च खलु खं २ पु २ वृ० दी०। एवमेव च खलु खं १ पु १॥ २ वा संतिग्गं खं १॥ ३ लोगतं उवठत्ता तं पू १ पु १। लोमं उवउत्ता। तं खं २॥
४ आरिया वैगी अणारिया वैगी खं २ पु २॥ ५ गीता वैगी णीता गो ता वैगी खं १॥ ६ मणुयाणं एगी खं २ पु १ पु २॥ ७ महाहिमं खं १ खं २ पु १ पु २॥
८ दुस्तचिह्नान्तराजवर्णकसूत्रपाठस्थाने खं २ पु १ पु २-प्रतिषु जाव इत्येव जाली वर्तते। इव इव जाओ वृत्ति-दीपिकाकृद्भ्यं। व्याख्यातो
ऽस्ति। चूर्णिकृता सुभसङ्गो राजवर्णकसूत्रग्रन्थो व्याख्यातो ऽस्ति। उपलभ्यते ऽसौ चूर्णिकृदादृतो राजवर्णकसूत्रग्रन्थः खं १ प्रतौ ॥ ३ ० द्वर्दीडराय
ओप ० १० ० पिया जणवदपालो जणवदप्रसौ ओप ० ॥

तेसिं च णं महुं एगी राया भवइ मेहता हिमबंत-मलय-मंदर-महिंदसारे अत्थंलवि सुद्धरायकुलवंसप्यसूते निरंतररायल-

कखणविरतियंगमंगी बहुजणबहुमाण पूतिते सव्वगुणसमिद्धे खतिए मुदिए सुद्धाभिसिंते माउं-पिउं सुजाए दयपत्ते सीमंकरे सीमंधरे

खैमंकरे खैमंधरे मणुस्सिंदे जाणवदपिया जणवदपुरीहिते सैउकरे ऊउकरे णरपवरे पुरिसपवरे पुरिससीहे पुरिसआसीतिसे पुरिसवण्णे

पुरिसवरपींडरीए पुरिसवरगंधहत्थी अड्डे दिते वित्ते विस्थिणा-विउलभवण-सयणा-ससणा-जाण-वाहणाइणी बहुजण-बहुजात-रुक्ख-रतए

आउगीपओगसंपत्ते विच्छिद्विय पउरीभत्त-पाणी बहुदा सी-दास-गी-महिस-गवेलगपभूली पडिपुण्णकौस-कौवागारा सउहाघरे बलवं बुब्ब-

लपच्चासित्ते औहयकंटयं निहयकंटयं मलियकंटयं उद्धियकंटयं अकंटयं औहयसत्तू निहयसत्तू मलियसत्तू उद्धियसत्तू निक्खियसत्तू पशब्-

यसत्तू ववगटावुब्बिक्ख-मारि-भयविपमुक्कं [खैमं सिवं सुभिकरवं] पसंतडिंब-डमरं रज्जं पसोसैमाणी विहरति।

तस्स णं रण्णे परिमाभवति-उग्गा उग्गापुत्ताभीगाभीगापुत्ता ईक्खणागा इक्खणापुत्ता नाया नायपुत्ता कौक्खला कौक्खपुत्ता

भट्टा भट्टपुत्ता जैहगा जैहगापुत्ता पसत्थारी पसत्थपुत्ता लैच्छवी लैच्छविपुत्ता माहणा माहणपुत्ता इब्बो इब्बपुत्ता सैणावली सैणावतिपुत्ता।

तेसिं च णं एगतिएसड्डी भवइ। कामं तं समणा वा माहणा वा पहारेसु गमणाए। तत्थाऽणत्तरैणं धम्मैणं पण्णसारी वथां इमीणं

* १० मुक्के गवजण्णत्ते जहा उवजाइए जाव पसंतं खं १॥ २ उवसंतं खं २ बुं दी० ॥ ३ पसाहेनागे पु ५ पु २॥ ४ ० गादि बुम्मादिपुत्ता खं ५॥ ५ अडा भट्टपुत्ता पु ५ पु २ ॥ ६ पुत्ता माहणा माहणपुत्ता लैच्छइ जैच्छइपुत्ता पसत्थारी पसत्थपुत्ता सैणावली खं ५ खं २ पु ५ पु २ वुं दी० ॥ ७ माहणा पयं खं ५॥ ८ का संपधारेसु खं २ पु ५ पु २ ॥ ९ जयं सण्णधं खं २ पु ५ पु २ जयं तेण धं खं ५ पु ५ पु २ ॥ १० ० माहणे इ भं पु ५ ॥ ११ जहा सै बुत्ता वं खं ५ ॥ १२ आया पल्लव खं ५ ॥ १३ दा मायं पु २ ॥ १४ पुत्तं तं खं ५ खं २ पु ५ पु २ वुं दी० ॥ १५ ५५ अखत्ती अखत्तिज्जं खं ५ खं २ पु ५ पु २ वुं दी० ॥

१० धम्मसं पणवइस्सामी- से एवमायाणधम्मयत्तारी ११ जहा मेसे धम्मोसुअक्खवाले सुपणत्ते भावति, तं जहा- उहुं पादतला अधी केस-

गामत्थया तिरियं तयपरियं ते जीवी, एस आयपज्जवे कसिणी, एस जीवी जीवति, एस मएणी जीवति, सरीरे धरमाणी धरवु, विणहुम्मि या णी १२

धरवु एतंसं वं जीवितं भवति आदहुणा ए परिहं णिज्जति, अगाणिझामि ए सरीरे कवी लक्खवणाणि अट्टीणि भवन्ति, आसंदीपं वमा पुरिसा

गामं पञ्चा गच्छन्ति, एवं असती १४ अविज्जामाणी, जेसिं तं १५ असती अविज्जामाणी तेसिं तं सुयक्खायं भवति १ असती भवति जीवी खं २ पु १ पु २ ॥

जीवी अन्नं सरीरं ।

तम्हा ते णी एवं विप्पवेदेति खं १ खं २ वृ० दी ॥ पु १ पु २- अयमाउसी ! आया दीहे ति वा हुस्से ति वा परिमंडले
वा सलसे ति वा अहुंसी ति वा आयते ति वा किण्हे खं १ ॥

ति वा वहेति वा तंसी ति वा चउरंसी ति वा आयते ति वा सलसे ति वा अहुंसी ति वा किण्हे ति वा णीले ति वा लोहिय- हातिह- सुक्खिले ति वा

मुद्धिगंधी ति वा दुद्धिगंधी ति वा सिसे ति वा कडुए ति वा कसाए ति वा अंबिले ति वा महुरे ति वा कक्खडे ति वा मउए ति वा गुरुए ति वा

लडुए ति वा मिते ति वा उमिणी ति वा निद्धे ति वा लुक्खे ति वा, एवं असती ४ अविज्जामाणी (असंविज्ज खं १ खं २ पु १- पु २ वृ० दी ० ॥)

जेसिं ५ तं (तं अहुक्खायं खं १ ॥) सुमक्खवायं भवति- अन्नी जीवी अन्नं सरीरं ।

तम्हा ते ते णी एवं उवज्जभन्ति- से जहाणामए केइ पुरिसे कौसीओ अस्मि अभिनिव्वहेत्ता णं उवदंसेज्जा- अयमाउसी ! असी

५ केइ पुरिसे अभिनिव्वहेत्ताणं उवदंसेत्तारी-अयं सुद्धिते । नायं पाणी वृत्ति- दीपिका कृतोः सम्मतः ॥ ७ जहा व के इ खं १ ॥ ८ इयं इसीयं खं २ ॥

हु हस्सच्चिन्हा न्तर्गत सूत्रपाठस्थाने खं २ पु १ पु २ आदर्शेषु एवं रूपः सूत्रपाठ उपलभ्यते- इत्थीया, मंसाओ अट्ठि-अयमाउसी । मंसा अयं अहुं

तरलताओ आमल यं-अयमाउसी । करतले अयं आमलए, दहीतो णवणीयं- अयमाउसी ? णवणीयं अयं ठदसी, तिले (हुंती) तिलं-अयमाउसी जिज्जं अयं पिण्णवत्ते ।
१ जहाणामहे केइ पुरिसे उवज्जुतो खोत्तरसं अभिणिज्जहिताणं उवदंसेज्जा-अयमाउसी । खोत्तरसे अयं लोए; एवंमेव नत्थि केइ उवदंसेत्तारी अयमाउसी । आया अयं सरी

अयं कीसीए, एवामैव णत्थि केइ^६ अभिनिव्वट्ठिताणं उवदंसेति-अयमाउसी। आया अयंसरीरं से जहाणामए केइ पुरिसे मुंजाओ इत्थियं
 अभिनिव्वट्ठिताणं उवदंसेज्जा-अयमाउसी। मुंजे अयं इसीया^७ एवामैव नत्थि केइ पुरिसे उवदंसेत्तारी-अयमाउसी। आता इदं सरीरं से
 जहाणामए केति पुरिसे संसाओ अट्ठिं अभिनिव्वट्ठिताणं उवदंसेज्जा-अयमाउसी। (संसे अयं अट्ठी, एवामैव नत्थि केइ पुरिसे उवदंसेत्तारी-अय-
 माउसी। आया इदं सरीरं से जहाणामए केइ पुरिसे करतलाओ आमलकं अभिनिव्वट्ठिताणं उवदंसेज्जा-अयमाउसी। अरतले अयं आमलए,
 एवामैव नत्थि केइ पुरिसे उवदंसेत्तारी-अयमाउसी। आया इदं सरीरं से जहाणामए केइ पुरिसे दहिओ णवणीयं अभिनिव्वट्ठिताणं उवदंसेज्जा
 -अयमाउसी। नवनीयं अयं उदसी, (उदसी तक्रमित्यर्थः । दधनी नवनीते पृथक्कुले तक्रमैवावशिष्यते इति भावः॥) एवामैव नत्थि केइ
 पुरिसे जाव सरीरं से जहाणामए केइ पुरिसे तिलेहिंती लेक्कं अभिनिव्वट्ठिताणं उवदंसेज्जा-अयमाउसी। लेक्के अयं पिहाए, एवामैव जाव सरीरं।
 से जहाणामए केइ पुरिसे इक्खूती खीतरसं अभिनिव्वट्ठिताणं उवदंसेज्जा-अयमाउसी। खीतरसे अयं चौए, एवामैव जाव सरीरं। से जहाणा-
 मए केइ पुरिसे अरणीती अग्गिं अभिनिव्वट्ठिताणं उवदंसेज्जा-अयमाउसी। अरणी अयं अग्गी, एवामैव जाव सरीरं। एवं असती अविज्जमाणे
 (असती अविज्जं खं १ खं २ पु १ पु २ वृ० दी०॥ जैसिं तं सुयक्खवायं भवति, तं - अनी जीवी अनां सरीरं, तम्हा तं सिच्छा।

से हंता हणह खणह छणह डहह पयह आलुपह विलुपह सहसक्रारेह विप्परासुह, एताव ताव (ता जीवे नत्थि परलाए) खं २ वृ० १

जीवे, जस्य परे लीए, ते जी एवं विष्णवेति (विष्णवेति खं १ खं २ पू १ पु २ वृ० दी० ॥) जहा तं ० जहा ० - किरिया इ वा अकिरिया इ वा सुकुडे इ वा
 दुकुडे इ वा कल्लाणए इ वा पावए इ वा साहु इ वा असहु इ वा सिद्धी इ वा अमिद्धी इ वा निरए इ वा अनिरए इ वा । एवं ते विरुवरुवेहिं काम-
 समारंभेहिं विरुवरुवाइं कामभोगाइं समारंभेति (० रंभेति खं १ खं २ पू १ ॥) भोगणाए ।

एवं एगे (चैगे) वृ० ॥ पागळेमी (पागळेमिया णिकरवम्म खं २ वृ० दी० ॥ पु १ पु २) णिकरम्म सामगं धम्मं पणवेति, तं
 सहहमाणा तं पत्तियमाणा तं रोएमाणा साहु सुयद्धात्ते समणे ति वा माहुणे ति वा, कामं खकु अउसी! तुमं पूय्यामी, तं जहा - असणेण वा
 पाणेण वा खातिमेण वा सातिमेण वा वत्थेण वा पडिगाहेण वा कंबलेण वा पायपुंछणेण वा, तत्थेगे पूयणाए समा उहिंसु, तत्थेगे पूयणाए
 णिकामइंसु (णिकाइंसु खं २ पू १ वृ० दी० ॥)

पूर्वामैव तैस्मिं णायं भवति - समण भविस्सामी अणजारा अकिंचना अपत्ता (अपुत्ता खं १ खं २ पू १ वृत्तिकृता नास्तीदं
 परं व्याख्यातम्) अपसू परदत्तभौइणी भिक्खुंणी पावं कम्मं णै करिस्सामी, समुद्धाए ते अप्पणा अप्पडिविरया भवंति, सयमाइयंति अन्ने
 हिं अ आदियावेति अन्नं पिया ss इयंतं समणुजाणंति, एवमैव ते इत्थिकामभोगेहिं मुच्छिया गिद्धां गकिता अज्झीववण्णा जुद्धा राग-दीसता
 अवसद्धा, ते खं २ पु १ पु २) ते णे अप्पणं अप्पु समुच्छेदेति, ते णे परे (परं खं १ खं २ वृ० दी० ॥) समुच्छेदेति, ते णे अण्णाइं पाणाइं भूताइं

जीवाद् सत्ताद् समुच्छेदेति पहीणा पुत्रसंजोगां (खल्वं पुरा) आययित्वा मगा असंपत्ता इति तैर्णी ह्येता एता पारा ए अंतरा कामभीगंसि

(कामभीगीहि विं ख ३ पु ३ पुर। कामभीगीसु विं ख ६ वृ ० दी ० ॥) विसर्णा इति पदमे पुनिसज्जाली तज्जीवतस्स री रए ति (० री रिए ख ६

ख २ पु ३ पुर) आहितै ॥ ९ .

६४४. ९. इह खलु पाईणं वा एक। इह मणुस्सली गी पणवगं पडुच्च संति विद्यन्ते एताया ण सच्चै अभिगिहीतमिच्छादिद्विणी भवति,

उपलक्षणत्वादनभिगृहीता अपि। के तै ९, आया अपि खेत्तादि आयरिया, तव्व इरिस्ता अणारिया। इक्किक्का उच्चागी आ णिच्चागी आ, जच्चाति एहि मत्तु-

णीहि जंता उच्चागी ता, तेहि विणा णी आगी आ। प्रांशकः कायवन्तः वामन-कुब्जा ह्रस्ववन्तौ। एक्केक्का पुणी सुवर्णा वीगी भवदाता इयमा वा वण-

संता, कालापिंगला वा तुव्वणा। अथवा काला अपि स्निग्धच्छाया वन्तस्ते जस्वि न्श्च सुवर्णाः, अवदाता अपि फरुसच्छविणी तुव्वणा। उक्तं हि—

चक्षुः स्नेहेन सौभाग्यं दत्तं स्नेहेन भीजनम्।

त्वक्स्नेहे परमं सौख्यं न स्वस्नेहे धनादिकम् ॥ १॥

सुवर्णा णामेगी सुख्वा भंगा। इक्किक्का सुख्वा दुख्वा अही नपंचिंदिया नातिथूवा नातिकुशाश्च सुख्वा, इतरे दुख्वा। ये वा चक्षुषी रीचन्ते ते

सुख्वा, इतरे दुख्वा।

स्नेहिं शया भवति महत्तमाहुणं महाहिमवन्ती सक्की चैव मत्तया वुच्चति। मंदरी सुमेरू। नहिंदी सक्की। तत्स्थ हिमवन्त-मत्तया

पचवक्त्री दिव्यं ली, मंदर-माहंदा परोक्षी। सारं स्थैर्यं पर्वतानां औषधि-रत्नसम्पच्च, महैन्द्रस्यापि गाम्भीर्यं श्रव्यं-विभवा कुलप्रसूत-

त्यादमयादां न करोति। अच्यंतविभुद्धं पूर्वकमपितस्य असङ्कीर्णं वर्णः। लक्षणसम्पत्ती चिरजीवी निरुपहृतं च तस्य राज्यं भवति। मातुं-पितुं

सुजातं जहिच्छित्तै मणोरहै पूरयति। दयालू दाण्डीलौ वा दयप्यतौ। सीमा मयादाकारः। क्षेमं परचक्रादिनिरीधौ। सैरुपाली, इयथा सैतुं न्यातिवर्त्तन्ते आप

एवं तत्कृतां मयादां न्यातिवर्त्तन्ते भृत्याः। केतुर्नाम ध्वजः, केतुभूतः स्वकुलस्य। आसीविसौ जहा हृष्टमात्रमेव मारयति एवं अवकारिणौ रिदूणी भ

आशु मारयति। वगधौ अभीस-ददगाहीय। पौंडरीयं प्रधानं। गंधहृत्थी जहा सैहा (सैस) हृत्थी गंधेण णस्सति एवं तस्स सत्तु। बलं सारीरं च-

तुरंगं च। पच्यमिता सामंता। कटका सामंतदाई आ तक्करा। डिवं सचक्कं रज्जखौभादि। [डमर] परचक्कं परबले।

परिमलीति परिमा। उग्गा भौगा राइण खत्तिआ संगहौ भवै चउहा।

आ रक्खिब गुरु वयंसा सैसा जे खत्तिआ ते उ ॥ १॥ [आव. नि. गा. २०२]

भक्ता जौहा। न तावद् भटत्वमप्राप्तवयस्त्वात् कुर्वन्ति ते भटपुत्राः, एवं सर्वत्र। जैखकाः धर्मपाठका रक्षकाद्याः। प्रशस्तानि कुर्वन्तीति

प्रशस्तारौ। जैखवि कुलं लिप्सा जीविणौ वा वणिजादि। माहणा बंभणा। जैसिं अण्णी वणिया बवहरंति ते इड्डिमंतवणिआ इति इड्डिमा। आह

हि-“अनुश्रवणपुत्राभ्यां” [३ इत्यादि।

जैसिं च णं एगति ए सङ्गी भवइ, धर्मशुश्रूषुर्वा धर्मजिघृक्षुर्वा। कामं अवधृतार्थे, अवधृतमेव हि आश्रयणीयः आश्रीयते,

प्रफुल्लसरो वा पसौवगादिजुत्ती वा वणसंडी "किमु ब्रूयायां" वा, कासयमाणा तं ग्राहिष्यामः असमयं परममयं इत्येव समणा पाण्डी माहुरा

गिहृत्य पहारं सुपत्येति। तस्य ण्णतरेण नास्मदीयेन वयसनेन स्वाप्रणीतेन धर्मेण ण्णवद्वस्साभी। त एवं सम्प्रधार्य त्वदन्तिकं गत्वा

उडह-सो आसन्नो, अत्यर्थं जाणध यद्वक्ष्यामः, भयात् ज्ञान्ति वृत्ति भयात्तातारः, तैतु राजानः उग्राद्याश्च तद्वृत्ताः सहा मीसे धम्मी

मनएव प्रत्यक्षः सुदुभकरवा तै सुपण्णत्तै कतरो ? लौगायतधम्मी, तेषां आत्मा विद्यते न तु शरीरदधान्तरम्, शरीरमेवैत्मा तत्परिमा-

णम् उडुं पादतला अधे केसग्गा तिरियं तया, एतावानेव जीवति (जीवति)। एतदा विज्जति पाणवो प्रकारो कस्मिण क्खनं शरीरमा-

त्मा। जीवै जीवइत्ति शरीरे जीवति, अव्यङ्गं शरीरे जीवति, शरीरादन्तर्धान्तरमेव जीवितम्, तद्विनाशो जीवितनाशो, वात-गन्त-श्लेष्मणश्च

शरीरं त्रिविज्जन्मसूत्रवद् वर्द्धते तेषामेकतराभावे शरीराभावः तदभावे चाऽऽत्माभावः, एतावत्तं जीवितं यावच्छरीरस्य विकल्पम्। आह हि-

“एतावानेव परमात्मा, तत्त्वविगतं शरीरम्” [] आदहणं परेहिं णिज्जइ, आहृत्य यस्मिन् सुद्धो दहन्ति तं आदहणं स्मद्वत्तम्, परेहिं

चअहिं पुरिसैहिं णिज्जइ अग्गणज्झामिण्ण [शरीरे] स्वीतो पारेवअ। आसनं ददातीति आसंडी आसंत्तं धारा चत्ताहिं गामं परं गत्ति, मंछां पि

पाणा आणीहि। यदि पुनरात्मा विद्यते तेन शरीरे विद्यमाने दह्यमाने वा निस्सरन्नुपलभ्येत, वृक्षविनाशो इच्छुनिवत्, इत्येवं शरीरादूर्ध्वमस्तः

शरीरदाहोऽपि सति देहे वा न दोषः पारात्मिकोऽस्ति अविद्यमानो जीवः। अहंवा शरीरादूर्ध्वमविद्यमानो जैसिं। तैसिं तु सुभक्का भवन्।

किमाख्यातम् ? यथा अणो जीवी अणो सरीरं, तस्मादप्येवा ? सुअकरवातं ।

णी विविधं प्रवेदिति - अयमाउसी । आयादीहेति वा, यदि शरीरादर्थान्तरमात्मा स्यात् तैव तस्य शरीरवत् संस्थानं

वर्ण-गन्ध-रस-स्पर्शा उपलभ्येरन् न चोपलभ्यन्ते, इह यदस्ति शरीरादर्थान्तररूपं दीहं वा हुस्मं वा जाव अङ्गुसं वा, किण्हेति जाव जुक्ख्वेति

एवं तावच्छरीरादन्यो नास्ति कहं ? सै जहाणा मए कैइ पुरिसै कौसीओ अस्सि एवमादिभिर्हस्तान्तैः शरीरदाहे सति छेदे वा

की दीषः पारात्मिकी ऽस्ति अविद्यमानै जीवे ? अथवा शरीरादूर्ध्वाविद्यमानो जीमि तं सुअकरवातं किमाख्यातम् ? यथा अन्यो जीवी ऽन्यच्छ

रीरं तन्हा तं सिच्छा ।

यस्माच्चैवं तस्मात् सै हुता हण्धं पयधं । उक्तं च - "लल मोदत (मौद च) साधु ब्रौभने ।" ताव तै जीवा न

भवन्ति, एत्थि परे लोए । तै एव वादिणो णी विप्रवेदिति विविधं प्रवेदयन्ति विप्रवेदयन्ति । किंविआइ वा अकिंविआइ वा, यद्यात्मा मृतः परलोकं

गच्छेत् सक्रियः क्रिया कर्मेबन्ध इत्यनर्थान्तरम् । ये च क्रियावादिनः तैसु सुकड [दुक्कड] विवागो भवति । सुकडाणं कल्लाणफलविवागो

[दुक्कडाणं पावफलविवागो] सुकडकारी च साहू, दुक्कडकारी असाधू । सुकृतकल्याणाच्च साधोः सिद्धिर्भवति, विपर्ययवत् असिद्धिः । असिद्धस्सु

कडकारिस्सणिरयो, इतरस्स अणिरयो । तेषामेतै एवम्प्रकाराः स्वकर्मजनितः सुकृताद्याः फलविपाका न भवन्ति । त एवं संसारं स्वकर्मविहितं

अभद्धानाः विरूवरूवेहिं कम्मसमारंभेहिं प्राणवधाः अथवा स्वयं परे हि उभयथा च विरूवरूवाइं सहार्इणि कानभौगाइं समारभन्ति

अर्जयन्ति रक्षयन्ति, "मुजपातना-डभ्यववहारयोः" इति भोजनार्थं भोजनार्थैव

एवं एमी पागळ्मीणि प्रागल्भीति धृत्ताः, अण्णं जीवं अण्णं शरीरं, जाति-स्मरण-थाणा भिनासादि एहिं दिवुं तेहिं एत्था

विदितं अन्यत्वं दरिसिक्कमाणां असहृमाणा तथापि धृत्ताः णिल्लुक्का मामगं धम्मं पणवय्यंति कथमिति? यथा नान्यः शरीरादा त्मीति। तं

सहृमाणा तं पत्तिअमाणा साधु अकरवाता आख्याली त्याख्याताः कामं "कमु बुच्छाथाम्" बुच्छामि देवाणुपिआ! जंतुमै अम्हाणं तज्जीव

तस्सरीरकौ पक्खौ अकरवाली, ब्रह्महा वयं परलौगभएण हिंसा दीणि सुहसाहणाणि परिहरमाणा दुक्खिता आसी, संपत्ति णिस्संकिंतं प-

वत्तिस्सामी, ब्रह्महा हि मज्जे मंसं परिहरामी उववासं करीमी णिरत्थयं चैव, अस्माच्च कारणाद् वयं भगवतां प्रत्युपकारं कुर्मः आयुष्मन्। पूजया

मः, कैण? असणेण काण्णवत्थेण ण्ण तत्थ [एगे] पूजणा ए आउट्ठिंसु, एतेहिं चैव असणा ईहिं सयणा-ssसणवसहीहिं वा तत्थ एगे णिकामइंसु,

णिकामं णाम पज्जत्तं, त एवं ताव पुच्चं जेहिं ससणसाहणैहिं गाहिता तेते पूएन्ति स्साद् बुद्धिः-यदि नास्ति परलौगी किं ते पक्खता?, उच्चते, तेसिं

लौगायतियाणं पासं डी-चैव जत्थि, ते पुण अण्णेसिं कैसिं गेहअलिंगमाइण सच्छंद सत्तिकपिअं धम्मं सीतुं भणंति तेसिं अंतिए पक्खइतुं।

ससणा भविस्सामी, अणगारा जाव पावं कम्मं जी करिस्सामी एवं समप्रधार्य तदन्तिके प्रव्रजिता लौकायतं आदत्ता पवितुं

सीतुं च पक्खा सिं तं चैव रुचितं। अथवा लौकपत्तिनिसितं मुखमात्रपाषण्डमाश्रित्य विचरिष्यामः, पुद्गलसातिपुत्रवत्। किञ्च-चरणादिनिङ्गमा

श्रयन्ति, लौकपत्तिनिसितं (पत्तिनिसितं) च प्रच्छादयन्त्यात्मानं पक्वयामी, पक्वइतुं ससणा भविस्सामी अणगारा जाव पावकम्मं जणी

करिस्सामी, पच्युया वि य संता समैव वादं वदंति, यथा न वयं अणारा अकिंचण जाव पावकम्मंणी करिस्सामी। उक्तं च - "अलीते सरहस्यं"।

[] इत्यादि। एवं ते कुकुडा पाषण्डमाश्रित्य एमैव पचन-पाचनमादि एसु हिंसाइसु पावकम्मैसु अप्पणा अप्पडिविरसा सयसावुयंति,

जे वंतं अगाराइं सचित्तकम्माइं हिरण्णादियं ति अदत्तमादियंति, अण्णीहि अ भत्तिदिआवेति, आदियंते [अण्णी] समणुजाणंति। सात्ताव-

हुल्लं भजित्तिदिआ जहा पयणादीणि तिविहकरणेणा ss दिअंति, एवमेव इत्थिकामा पवणा तैसु इत्थिकाइ एसु कामीसु मुच्छिता, जहा मुच्छितौ

किंचि ण जाणइ एवं तै मुच्छिन्ता इव न तत्र दोषान् पश्यन्ति। गृह्णाः तवभिलाषिणः मत्थिताः वद्धाः न तैभ्यो ऽपसपीन्ति अज्जीववातो

तीव्रमिति वैशः "कामस्य वित्तं च वपुर्वयश्चैति मूलम्" इति कृत्वा। कामसाधनैस्त्वपि लुब्धा तैषु वासुच रक्ताः तत्प्रस्यनीकमूतैषु द्विराः समसि

चक्रुः उपकारं (१) यंति, परेहि य) कृत्वा ताम्यमैव रग्ग-द्वैषभियां छादितमनस्त्वादध्याः (दग्धाः) णी अप्पाणं समुच्छेदंति, कुतः? काम-भोगं तृणा-

पङ्कजत्। पराः तच्छिष्याः तव्यइरित्ताइ। णी अण्णाइ पाणाइ णक समुच्छेदंति। अहवा-तैसिं लौगाइतिपाणं संसारौ चैव जत्थि, किं पुण मौक्खवी?,

तैन न युक्तं वक्तुं नौ अप्पाणं समुच्छेदंति उच्यते-केणापि प्रकारेणासङ्गावतैनेत्यर्थः। समुच्छेदौ नाम विनाशः, अभावकरणमित्यर्थः। त एवं

विप्रलपन्तौ ऽप्यात्मनः अभावकर्तुमसमर्थः। कथम्? ननुक्तम् - "जातिस्मरणात् स्तनाभिलाषात् पूर्वा-ऽपरगमना-ss गमनात्"

[] इत्येवमादिभिः सरीरी जीवः। ते एवं महासौहृसीहिताः पहीणा पुब्बसंजीगं गृहावसं जातिसंजीगं वा। आरिअौ समणाणधम्मो,

संसारो वा जीव इति श्रद्धांमज्जह भट्टारणहि भणितो सद्गुणो अन्योऽमूर्तिः इति उपप्रदर्शितार्थः। हव्यं गिहवासो, जहा - "हव्यं पितारखवा"

[१ न विमनः १ पारं। प्रव्रज्या फलं वा पारलौकिकं वा सगरी मौक्षी वा। अंतरा कामभोगं सिपंकस्मि विमणिणि जग्गा दिवुगति-

स्येयं सि वा। पढमै पुरिसज्जातै ॥१॥

६४५-१ अधावरै दोच्चे पुरिसजाए पंचमहब्भूति ते सि आहिज्जइ- इह खलु पाईणं वा ण्क संलैगतिया मणुस्सा भवति अणुपुब्बेणं लो

उववण्णा तंजहा- आरिया वेगो अणारिया वेगो एवं जाव वु (दु) रूवा वेगो। तेसिं च णं महं एगो राया भवति महया एवं चैव णिरवसेसं जाव

सेणावतिपुत्ता। तेसिं च णं एगतिए सद्धी भवति कामं तं समणा य माहुणा य पहारिंसु गमणाए

तत्थऽणयरेणं धम्मैणं पन्नतारो वयं इमैणं धम्मैणं पन्नवइस्सामी- से एवमायाणहु भयंतारो। जहा सेसे (ते एस

ध० खं १॥) धम्मै सुअक्खवाते सुपण्णतै भवति। इह खलु पंच महब्भूता, जैहिं णो कज्जइ किरियां ति वा अकिरियां ति वा सुक्कडे ति वा

वुक्कडे ति वा कल्लणै ति वा पावए ति वा ससु ति वा अससु ति वा सिद्धी ति वा असिद्धी ति वा णिरए ति वा अणिरए ति वा अवि यं तसो

तणसायमति.

तं च (च पिहुइ० खं २ पु१ पु२ ॥) पदुद्देसैणं पुढो भूत समवात्तं जाणैज्जा। तंजहा- पुढवी एगो महब्भूतै आऊ (० ऊ वीए मह० पु१॥)

१ अधावरै खं २॥ २ ० सज्जातै खं १ खं २॥ ३ पंचभूतितै खं २॥ ४ हस्त चिन्हार्गतसूत्र पाठस्थाने खं २ पु१ पु२ प्रतिबु जाव इत्यै तावदेव सूत्रपाठो

दोच्चै महब्भूते तैऊतच्चै महब्भूते पाऊ महब्भूते आगासं पंचमं महब्भूते दोच्चैते पंच महब्भूया अणिमिया अणिमिया (अणिमिया

अकः वृ० दी० ॥) अकडा णी (णी कसिमा) किंसिमा (० मा णी कयगा अणा० खं १ वृ० दी०। भाणी कडगा अणा० खं २ पु० १ पु० २ ॥) अणादिया

अणिधिणा अवंझा अपुरीहिता सकलंता (संतता सासता। खं १ पु० १ पु० २ वृ० दी० ॥) सासता। आयछडा पुण एगै एवमाहुं सती णत्थि विणासो,

असती णत्थि संभवी, एताव (एतावं खं २ ॥) ताव जीवकाए, एताव (एतावं खं २ ॥) ताव अत्थिकाए, एताव ताव सव्वकोए, एतं मुहं लोकास्स

कारणयाए, अविअंतसो (अवि यंतसो खं २ पु० १ पु० २ ॥) तणमायमवि। सै किणं किणावेमाणे हुणं चयमाणे पयं पयावेमाणे अवि अंतसो

(अवि यंतसो खं २ पु० १ पु० २ ॥) पुरिसमवि विक्किणिता घायइत्ता एत्थ वि जाणीध णत्थि एत्थ दोसी।

ते णी एतं विप्पडिवेदंति, तं जहा-किरिया इ वा जाव अनिरए इ वा। ^{१६} एवं ते विस्वरुवैहि कमममारंभौहि विस्वरुवाइ

कासभौगाइ समारंभंति (० रंभंति खं १ ॥) भौयणाए। एवमैव ते अणारिया विप्पडिवण्णा तं सदह माणा तं पत्तियमाणा जाव इति ते णी हुक्काए

णी पाराए अंतरा कामभौगीसु विसण्णा, दोच्चै पुरिसजाए पंचमहब्भूति ए ति आहिते ॥१०॥

६४५. १-२. अधावरं दोच्चै पुरिसजाए०। इह खलु पाईणं वा ण्क संतीगतिया (ण्क इति चतुः सङ्ख्याद्यौलकी ऽक्षराङ्कः ॥)

संतीगतिया लू। (लू इति पञ्चसङ्ख्याद्यौलकी ऽक्षराङ्कः ॥) जाव सै एवमायाणह भयंसारो। जहा मैसै धम्मो सुअक्खाते। कतरं धम्मो१

१२ व १० एतच्चिह्नान्तरात्तपाठस्थाने खं २ आदर्शे जाव इत्येव पाठो वर्तते। पु १ पु २ आदर्शयोः जाव अनिरए तिव्वा इति पाठो वर्तते॥

१६ व १० एतच्चिह्नान्तरात्तपाठस्थाने खं २ पु १ पु २ प्रतिषु जाव विसणी इत्येव पाठो वर्तते ॥ १००

पञ्चमहद्भूइह इह खलु, रत्नलु इति विशेषणी। किं विशिष्टं? साङ्ख्यसिद्धान्तः-जैहं जी कज्जव् किरिआ इवा भकिरिआ इवा, क्रिया

कर्म परिस्पन्द इत्यनर्थान्तरम्। तद्विपर्ययः अक्रिया, अनारम्भः अवीर्यं अपरिस्पन्द इत्यनर्थान्तरम्। सुदु कडं सुकडं, दुदु कडं दुक्कडं। सुकडमेव

कल्याणं पापमितरं। शोभनं साधुं, इतरमसोभनं। वृष्टितार्थनिष्ठानं सिद्धिः, विपर्ययः असिद्धिः। निर्वाणं वा सिद्धिः, असिद्धिः संसारः।

संसारिणां णिरए तिका, अणिरयः तिर्यग्यौन-मनुष्याऽमराः। स्यात्-कथं महाभूतान्यचैतनानि क्रिया कर्माकुर्वते? उच्यते, सत्त्व-रज-स्तमीभिः

(स्तमीभिः) प्रधानगुणैरधिष्ठितानि कर्मा कुर्वते। उक्तं च -

सत्त्वं लघु प्रकाशकमिष्टमुपवर्त्मकं चलञ्च रजः।

गुरुवरणकमेव तमः [प्रदीपवच्चार्थतो वृत्तिः ॥१॥] [साम्ख्यका० का० १३] इत्यादि।

सत्त्व-स्तमीनां साम्यावस्था प्रकृतिः। प्रकृतिः प्रधानमव्यक्तमित्यनर्थान्तरम्। तत्र रजोबाहुल्या क्रिया भवति तमस्तु गुर्वीवरणकं

चेति कृत्वा अक्रिया भवति। सत्त्वबाहुल्यात् सुकडं। रजस्तमीबाहुल्यात् दुक्कडं। एवमन्यान्यपि कल्याण-साधु-सिद्धि-तरकादीनि। अप्रशस्तानि

सत्त्वबाहुल्यात्। रजस्तमी न यदि स्याद् भीष यंतस्मी तृणस्य कुक्कीकणोऽपि पुरुषोऽनीश्वरः, गुणकृतं तु फलं भुङ्क्ते। उक्तं हि -

तस्मात् तत्संयोगादचैतनं चैतनावदवलिङ्गम्। (चैतनावदवलिङ्गम्। त्वकृतिगुणकर्तृ० चक्षुःप्र०। चैतना चक्षुःभाति। लिङ्गं त्वप्रकृतिगुणं

कर्तृत्वे च भवत्युदासीनः मु०॥) गुणकर्तृत्वे च तथैव भवत्युदासीनः ॥१॥ [साङ्ख्यका० का० २०]

तं च पदद्वयेण पदानामुद्देशः परैर्वा पञ्चभिरुद्देशात् । वाच्यस्य समवायणं समवायः, स्यात् - कथं समवायः ? प्रधानत्वात्

(-न ततो)

[साङ्ख्यका० का० २२] उक्तं हि - "प्रकृतेर्महान् महतीऽहङ्कारः" प्रतिलोमं संहारः प्रधानमेव समवेति । अनिर्मिताः न केनचिदधिरेणान्येन वा,

अभैन्द्रधन्वादिवत् स्वयं प्रादुर्भूताः । अनिर्मियान निर्मियाः न निर्मितव्याम्, येषामसत् कार्यं तेषामभूत्, एव काष्ठादग्निर्निर्मियते

मृत्पिण्डाच्च घटः पर इत्यादि, नैव साङ्ख्यानाम्, कारणे कार्यसद्भावात्, न हि किञ्चिदनिर्मितव्यमिति, अकटा णी कडा, यथाऽन्येषामकृतकमा-

काशं एवमकडा, यथा च घटः कृत्रिमः एवं णी अ कृत्रिमा । अकृत्रिमत्वादेव च अणादी अणिधिणा (०णा ममूता भ० मी० वा० । ०णा मे-

सता भ० मु० ॥ १) ममूता न भवन्ति, ततो अवर्त्या न शून्या । न तेषां कश्चित् स्वामी प्रवर्तते इत्यतः अपुरीहिता, पुरुषार्थे तु स्वतः प्रवृत्तिरेषा ।

आहुहि - "वत्सविवृद्धिनिमित्तं क्षीरस्य यथा" [साङ्ख्यका० का० ५३] । - (वत्स प्रवृद्धिनिमित्तं पुनर्वत्सविवृद्धिनिर्वृत्तं मी० वा० ॥) अथवा

नैवेकां कश्चिदैकं इन्द्रियाणामिव चक्षुः प्रधानम्, स्वविषयबलवन्ति हि भूतानि । सकलं ता नाम सासत ति, स्वकालभावः स्वकलं ।

आयच्छङ् (ङ्का) पुनरी उक्तानि भूतानि भूतकारणानि चाव्यक्त-महदहङ्कार-तन्मात्राणि । स्यात् किमेषा प्रवृत्तिरिति, तदुच्यते,

पुरुषार्थः स एवैषां सत्तः यदर्थं नातिवर्तते, असावपि सन्नैव, सत्त्वेऽपि प्रधानवत् शश्वतः, सतश्च नास्ति विनाशः परमाणुवत्, असतः सन्निवी

नास्ति स्वरविषाणवत् । आहुहि - "असदकरणादुपादानः" (साङ्ख्यका० का० ९) । एताव ताव जीविका एति, किमिति, न कश्चिदुत्पत्ते वा विनश्यति वा,

नापि संसरति सर्वगतत्वात् कूटस्थवदवलिष्ठते । एताव (ताव) अत्यिकीऽस्ति (अत्यिकाते) यदस्ति तदेतावदेव, प्रधान-पुरुषावित्यर्थः । एताव

ताव सख्यलौगी प्रधान-पुरुषावैव च लौकिकं । एतं मुहुं ^{लौकिकं} कारणमित्यर्थः, कारणभावः कारणता । अवि अन्तर्सौ प्रधान-पुरुषौ व्यवस्य

लृणाद्यादि न किञ्चिदन्यता जायत इति । परमात्मा कारणात्मा तु कुरीति, तत्फलं तु परमात्मा भुङ्क्ते तद् य एतत् प्रकृति-पुरुषान्तरं जामीते

स किणं किणा वैमाणी, जी किणी किणा वैसि च सौऽमुक्तीऽपि ज्ञायते अनुमीदतेऽपि, करण-कारणावुं पुणौ भावियतरावुं त्रेण सावुं गहितावुं । उक्तं च-

जौ ख्वाडु माणुसं मंसं अण्णं कत्ती समेत्थेति । [२]

एवं पयण-हाल जावुं पि । एतेहि पुण तिहि विणवकी डी औ गहिता औ । अवि अन्तर्सौ पुरिसमवि विक्रिणि-सा० एत्थ वि जाणीध ० तथैत्थ दीसो ।

ते णी (एतं) विप्पडिवेदंति, सखी सिद्धंते मीत्तुं अणात्था किरिआ दिवा अकिरिया सि वा अहा संखसिद्धंते वुत्तं तहा किरिआ

ति वा अकिरिया २ । तेषां पुत्तरम् - अत्यन्तानुपलब्धिः प्रधानमेव नास्ति, सत्कार्यमप्येकान्तेन नास्ति कस्मात् १. यस्य च भवति उपलब्धीरनु-

पलब्ध्यैश्च, तथा कारणात् कार्यस्यानन्यत्वात् इत्येवमादिभिर्हेतुभिः साङ्ख्यसिद्धान्तस्योत्तरम् । एवं ते विरुवरूवेहिं कम्मसमारंभेहिं

जाव भी अणाए । एवं एमी मामगं धम्मं पण्णवेति, आत्माऽप्यर्थैषामकर्ता तथापि निर्लज्जा मामगंधम्मं पण्णवेति । यद्यकर्ता तेन पण्णवणा ण जुज्जते,

बुद्धेरप्यचैतनत्वाद् धट्ठस्यैव प्रज्ञापतासामर्थ्यं नास्तीति, ततस्तदुपदेशद्रष्टु रभावात् । कामं च खलु भी । परलो गणिमितं ते गृहावका :

शाब्दिकान् तं समण-माहणा पूरयन्ति, न तु प्रत्युपकारार्थम् लीकायतिकवत् जावणिकामवसु। पुष्पामैव तैस्मिं जातं भवति धम्ममङ्गुए पवयन्ति जाव पावकम्

णी करेस्सा मीस्सुङ्गाए ते अण्णा अविरता उरुसंगादीनि आतियन्ति, एवं जाव कामभोगस्येयसि विसण्णी दोच्चे पुरिसजाते ॥६०॥

६४६ १. अहावरै (ईस्सं खं २ पु ६ पू २ सा) अहावरै तच्चै पुरिसज्जाते इस्सा (ईसार) कारिणि ए ति (० ए इति खं १॥) आ-

हिज्जइ- इह खलु पादीणं का ४ संसी गलिया मणुस्सा भवन्ति अणुपुष्पेणं लीयं उववक्का। तं - आरिया वीमै जाव तैस्मिं च णं महंते एते राया

भवति जाव सौणावलिपुत्ता। तैस्मिं च णं एगलीए सङ्गी भवति, कामं तं समणा य माहणा य पहारिंसु गमणाए जाव जहा मै एस धम्मै सु

अक्खवा ते सुपण्णते भवति।

इह खलु धम्मा पुरिसा (० सा दीया पुरिसीत्तरीया पुरिसप्पणीया पुरिसपज्जी ० खं १ पु २ वृ ० दीण ० सा दीया पुरिसुल-

रीला पुरिसप्पणीया पुरिससंभूता पुरिसपज्जी ० खं २ पु ६ ॥) या पुरिसप्पणीया पुरिसीत्तरीया पुरिसपज्जीति ता पुरिस अभिसमण्णा गता

पुरिसमैव अभिभूय^त चिहुंति। सै जहाणा मत्तै मंडे सरीरे जाते सरीरे^० लुङ्गे (संबुङ्गे खं १॥) सरीरे अभिसमण्णा गते सरीरमैव अभिभूय

चिहुंति, एवामैव धम्मा पुरिसा दीया जाव पुरिसमैव अभिभूय चिहुंति। सै जहाणा मत्तै अरई (अरति ए सि ० खं १॥) सिया सरीरे जाया

सरीरे अभिसंबुङ्गा सरीरे अभिसमण्णा गता सरीरमैव अभिभूत चिहुंति, एवामैव धम्मा वि पुरिसा दीया जाव पुरिसमैव अभिभूत चिहुंति।

✽ ∞ ✽ एतच्चिन्हान्तर्गतसूत्रपाठस्थाने जाव इत्येव पाठः खं २ पु ६ पू २ प्रतीकते ॥

સે જહાળામણ વમિણે સિતા પુઢવીજાણ પુઢવીસંબુઢે પુઢવીઅમિસમળાગણ પુઢવીસેવ અભિભૂતચિઢુંતિ, એવાસેવ ધમ્માવિ પુરિસાદીયા જાવ પુરિસસેવ

અભિભૂતચિઢુંતિ। સે જહાળામણ પુઢવીસિયા પુઢવીજાણ પુઢવીસંબુઢે પુઢવીઅમિસમળાગણ પુઢવીસેવ અભિભૂત ચિઢુંતિ, એવાસેવ ધમ્મા વિ

પુરિસાદીયા જાવ પુરિસસેવ અભિભૂતચિઢુંતિ। સે જહાળામણે પુઢવીસિયા સિતા પુઢવીજાણ જાવ પુઢવીસેવ અભિભૂતચિઢુંતિ, એવાસેવ ધમ્મા વિ

પુરિસાદીયા જાવ પુરિસસેવ અભિભૂતચિઢુંતિ। સે જહાળામણે ઉદગ પીઢવીસિયા ઉદગજાણ જાવ ઉદગસેવ અભિભૂત ચિઢુંતિ, એવાસેવ

ધમ્મા વિ પુરિસાદીયા જાવ (જાવ ચિઢુંતિ) એવં ઉદગજાણે આણિયલો જં પિ ય સ્વં ૨ પુ. ૧ પુ. ૨॥) પુરિસસેવ અભિભૂત ચિઢુંતિ। સે જહાળામણ

ઉદગજાણે સિયા ઉદગજાણ જાવ ઉદગસેવ અભિભૂત ચિઢુંતિ, એવાસેવ ધમ્મા વિ પુરિસાદીયા જાવ પુરિસસેવ અભિભૂત ચિઢુંતિ

જં પિ ય ઇમં સમળાણં ણિગાંથાણં ઉદિઢું પળીયં વિયંજિયં દુવાલસંગં ગણિપિઢું, તં જહા - આચારી સૂચગાડી જાવ વિ-

દિઢાતી, સવ્વસેવં મિચ્છા, ણં એયં તહિયં જ (જ તેલં આ° સ્વં ૨ પુ. ૧ પુ. ૨॥) એયં આધિતથિયે ઇમં સચ્ચં ઇમં તહિયં ઇમં આહાતહિયં

(આહાતહિયં સ્વં ૨ પુ. ૧ પુ. ૨॥), તે એવં સજ્જં કુલ્લંતિ, તે એવં સજ્જં ઠલેતિ (સજ્જં સંઠ° સ્વં ૧ પુ. ૧ પુ. ૨॥), તે એવં સજ્જં સીઢવયંતિ,

(સીઢવયંતિ વૃં. ઢી. ૧॥), તેસેવં તે તજ્જાતીયં દુક્ખં જાતિ (જાતિ. ૧॥) ઉદ્ધતિસત્થં (સત્થા. ૧ સ્વં ૧ પુ. ૧ પુ. ૨ વૃં. ઢી. ૧॥)

પંચરં જહા ।

ते णी एवं विपडिविदंति, तं जहा-किरिया इ वा जाव अणिरए इवा। एवामेव ते विरूवद्धवेहिं कम्मसमारंभेहिं विरूवद्धा इ

कामभोगा इं समारंभंति (० संभिता भी० खं ६ पुं. ६) भीयणा ए। एवामेव ते अणारिया विपडिवक्का तं सहहंमाण जाव इति ते णी हुव्वाए णी

पाराए अंतरा काम-भोगेसु विसण्णा (० सण्णे ति खं २ पुं. ६, पुं. ६) तच्चै पुरिसज्जाए इस्सरकारणि ए ति आहुते ॥ ६१॥

६४६६. अहधरे तच्चै पुरिसे इस्सरकारणि ए

इध धम्मा पुरिसा इ या, धम्मा स्वभावाः, जीवानाम जीवानां च। तत्र जीवधर्माः जन्म-व्याधि-जरा-जरा-रोग-शोक-सुख-दुःख

जीवित-मरणाद्याः (अ जीवधर्माः जन्म-व्याधि-जरा-रोग-शोक-सुख-दुःख-जीवित-मरणाद्योः) अ जीवधर्मा अपि (मूर्तिमत्ताम) मूर्ति-

मत्तां च द्रव्याणाम्, मूर्तिमत्तां तावद् वर्णगन्धि-रस-स्पर्शाः, अमूर्तिमत्तां आकाश-विष्णुलादीनाम्, दिश्यन्त इति दिशि, परा-ऽपरत्वा-

दिक्कालस्य। शब्दस्य शब्दगुणमाकाशम्, कतरः पुरुषः १ योऽसौ परमेश्वरः विष्णुगरीश्वरौ वा। आहु हि-^{६६}पुरुषः कर्मणं कर्त्ता, ^{६७}[]

तथा चाहुः-^{६८}ईश्वरात् सन्प्रवर्तते ^{६९}[] अपरे ह्याहुः-^{७०}एका मूर्तिस्त्रिधा जाता ^{७१}[] इत्यतः पुरुषादीनां पुरुषप्रणीत

पुरुषेण प्रणीयमानास्तान् प्रकाराना पद्यन्ते क्षीरवत्। पुरुषोत्तमीयाः स्त्री-नपुंसौः पुरुषः प्रधानः। पुरुषेण प्रदर्शिताः प्रद्योतिताः, यथा प्रदीपेनाऽऽ-

दित्येन वा घटः। पुरुषेण भिन्नसन्नामताः सर्वगतत्वात्, पुरुषेण अभिमुख्येन अनुगताः, सर्वगतत्वाद् नृणां तंतुवन् पुरुषमुद्रस्य वर्तते,

प्रसूयकालेऽपि पुरुषसैवावलिङ्ग्यते, जलोन्मिवत् । आह हि - "अहं सज्जितमिदं वरं गच्छे" । दृष्टान्तः गण्डे, जहा गंडे सरीरे जातो सरीरे बुद्धे

जाव अभिभूय चिद्बुद्ध, यथा तं समन्तादिभिः क्रिया विज्ञेयैः समितं सरीरमेव अभिभूय चिद्बुद्ध, एवामेव धर्मा इस्सराईआ । एवं सेसाई पि ।

अपि य इमं दुक्कलसंगं गणिपिज्जां, तं जहा-आयारी जाव दिट्ठीवाओ सव्वमेतं मिच्छा, अनीश्वरं प्रणीतत्वात्, ये हि ईश्वरं न

प्रतिपद्यन्ते ततः स्वच्छन्दविकल्पितानि शास्त्राणि प्रथयन्ते । वयं तीर्थकराः "इति सूत्रानां च वृत्तौ सदसहो रविशेषात् यदृच्छापलब्धिः उन्मत्त-

वद् असत्यम्, असत्यत्वाद् अतथीयं अतथ्यामित्यर्थः । यथा तथ्यं आहुतधियं । एकार्थवाचकानि वा पदानि शक्रेन्दवद् व्यञ्जनविशिष्टानि ।

इमं सच्चं । इमं ईश्वरकारणीयं दरिद्रेण सच्चं आधत्तधियं । त एवं मौहाः मौहिताः सण्ण कुर्वन्ति, कातुं तथ्येव ठवेंति सुदु ठवेंति [सौ ठवेंति] ।

तेसिं एवं मौहमौहिताणं मौहपुग्गसरी रागी भवति तस्मिंश्छासने तद्विज्जेषु च द्वेष-राग-द्वेष-राग-द्वेष-मौहाश्च कर्मबन्धहेतवः कर्मणः संसारी

तद्दुःखं च, तेनोच्यते तमेव ते लज्जातीयं दुःखं नात्रिवर्तन्ते सउणं पंजरं जहा ।

ते णी विप्पारिवेदेति, ईश्वरं मुक्त्वा अन्यतः किरियाति वा करैश्च धर्माणि तिर्यवादी । इह खलु दुर्व पुरिसज्जाता-

[किरियाणं] अकिरियाणं च हेतुः । एवं ईश्वरस्योपरि मरं छौदुं विरुक्कवीहिं भणंति-

यस्य बुद्धिर्न लिप्येत हत्वा सर्वमिदं जगत् ।

आकाशमिव पङ्केन न स पापेन लिप्यते ॥१॥

[]

एतेऽपि परलोकांस्वी धर्मबुद्ध्या ईश्वरं भक्त्या पूजयन्ति जाव विसृजन्ता तच्छी पुरिसं ज्ञाते ॥१५॥

६४७.६. अहावरै चउत्थे पुरिसं ज्ञाते जितियावादे (णिक्कतिवातिए खं ६ पु. ६ शियतिवाए खं २ पु. २॥) ति आहिंजाति-

इह खलु पाईणं वा ण्क रै तहैव जाव सेणावतिपुत्ता वा । तैस्सिं च णं एगतिए खड्डी भवइ कासं तं सेमणा य माहणा य संपहारिंसु गमणाए

(मातिक्खति खं १ खं २ पु. ६ पु. २॥)

जाव जहामे एस धम्मो सुअक्खवा ते सुपण्णत्ते भवइ । इह खलु बुवै पुरिसा भवन्ति-एगौ पुरिसै किरियमायक्खन्ति एगौ पुरिसै णीकिरिय-

मायक्खन्ति, जे य पुरिसै किरियमाइक्खइ जे य (य सै पु. खं २॥) पुरिसै णीकिरियमाइक्खइ दो (दी वे ए पु. खं ६॥) विले पुरिसा तुक्का एगड्डा

कारणमावण्णा । बाले पुण एव विप्यडिबैदेति (विप्यडिबैदेति पु. ६ पु. २ खं ६ खं २॥) कारणभावणी (वणी, तं-जीड-हमंसि खं ६ वृ. दी. ॥)

अहमंसि दुक्खामि वा सोयामि वा (वा तिप्पामि वा पीडामि वा परितप्पामि वा जूरामि वा अहं खं २ वृ. पु. ५॥) ४ ५ जूरामि वा तिप्पामि वा

(दुक्खइ वा जाव परितप्पइ वा खं २ पु. ६ पु. २)

पिड्डामि वा परितप्पामि वा अहमेतमकासी, परो वा जं व (अहं तमकासी खं ६ वृ. दी. ॥) दुक्खति वा सोयति वा जूरति वा तिप्पति वा पिड्डति वा

परितप्पति वा परो एतमकासि, एवं सै बाले सकारणं वा परकारणं वा एवं विप्यडिबैदेति कारणमावण्णा । ६ मैधावी पुण एव विप्यडिबैदेति कारण

मावण्णी-अहमंसि दुक्खामि वा (वा जाव परित. खं २ पु. ६ पु. २॥) सोयामि वा जूरामि वा तिप्पामि वा पिड्डामि वा परितप्पामि वा, णी अहं एतमकासं

परो वा जं दुक्खति वा जाव परितप्पति वा णी परो एतमकासी, एवं सै मैधावी सकारणं वा परकारणं वा एवं विप्यडिबैदेति कारणमावण्णी ।

पंचमहर्ष्युवा इह खलु, खलु इति विशेषणं। किं विशिष्टम्? साङ्ख्य सिद्धान्तः-जैहं णी कज्जइ किरिआ इवा भकिरिआ इवा, क्रिया

कर्म परिस्पन्द इत्यनर्थान्तरम्। तद्विपर्ययः अक्रिया, अनारम्भः अवीर्यं अपरिस्पन्द इत्यनर्थान्तरम्। सुदु कडं सुकडं, दुदु कडं दुक्कडं। सुकडमैव

कल्याणं पापमितरं। शोभनं साधुं, इतरमसोभणं। ईप्सितार्थनिष्ठानं सिद्धिः, विपर्ययः असिद्धिः। निर्वाणं वा सिद्धिः, असिद्धिः संसारः।

संसारिणां णिरए तिका, अणिरयः तिर्यग्यौन-मनुव्याऽमराः। स्यात्-कथं महाभूतान्यचेतनानि क्रियाकर्मकुर्वते? उच्यते, सत्त्व-रज-स्तमीभिः

(स्तमीभिः) प्रधानगुणैरधिष्ठितानि कर्म कुर्वते। उक्तं च -

सत्त्वं लघु प्रकाशकमिष्टमुपलम्भकं चलंच रजः।

गुरुवरणकमेव तमः [प्रदीपवच्चार्थतो वृत्तिः ॥१॥] [सांख्यका० का० १३] इत्यादि।

सत्त्व-रज-स्तमसां साम्यावस्था प्रकृतिः। प्रकृतिः प्रधानमव्यक्तमित्यनर्थान्तरम्। तत्र रजोबाहुल्या क्रिया भवति तमस्तु गुर्वीवरणकं

चेति कृत्वा अक्रिया भवति। सत्त्वबाहुल्यात् सुकडं। रजस्तमोबाहुल्यात् दुक्कडं। एवमन्यान्यपि कल्याण-साधु-सिद्धि-तरकादीनि। अप्रशस्तानि

सत्त्वबाहुल्यात्। रजस्तमो न यदि स्याद् अथि यंतसी तृणस्य कुक्कीकणौऽपि पुरुषोऽनीश्वरः, गुणकृतं तु फलं भुङ्क्ते। उक्तं हि -

तस्मात् तत्संयोगादवैक्यं चैतनादिव लिङ्गम्। (चैतनादवलिङ्गम्। त्वकृतिगुणकर्तृ० चूषप्र०। चैतना चक्षुर्भाति। लिङ्गं त्वत्प्रकृतिगुणं

कलृत्वे च भवत्युदासीनः मु०॥) गुणकर्तृत्वे च तथैव भवत्युदासीनः ॥१॥ [साङ्ख्यका० का० २०]

किञ्चिदमायकस्वति, न पुरुषः कर्ता, नियतिस्तु कर्मणा किञ्चिद्वा, नियतिवद्वा न पुरुषो गमनादिवु क्रियासु प्रवर्तते। एवं भणंतापि ते वी

वि पुरिसा तुल्ला णियतिवद्वा। तत्र नियतिवादी. आत्मीयं दर्शनं समर्थयन्निदमाह - यः खलु मन्यते 'अहं करोमि' इति असावपि नियत्या

एवं कार्यते 'अहं करोमि' इति, तदायत्तत्वात् चरावरस्य। अत्र चैव यत्र यत्र मीधावीग्रहणं तत्र तत्र नियतिवादिनः परामर्शः। एगो

मण्णति - अहं करोमि, वितिओ मण्णइ - णियती करेइ, एगडा। कतरौ ऽर्थः १ - करणार्थः कारणार्थः (कारका र्थं सं० मी० वा०)। इत्यर्थः।

तत्पुण बाले एवं पडिक्कंति (एवं विप्यडिक्कंति) कारणमावणो - अहमंमि दुक्खमि वा बाधनालक्षणं दुःखं

शारीरम्। शौको इष्टदारा - ऽपत्यादिविप्रयौगादि, शोकः मानसः। शारीरेण मानसेन वा दुःखेन शारीरेण जीर्यति। कुशमि त्रिभिः

काय - वाइ - मनोमि। तस्यामिति (१ तप्यामीति) तिप्पामि। बाहो रभ्यन्तरैश्च दुःखविद्वाधैः उभयथाऽपि पीडयामि। सख्खती त-

प्पामि परितप्पामि। एतत् सर्वं दुःखोदयं कर्म अहमकार्षमं परी वा जं दुक्खति वा सौयति वा जावपरितप्पति वा, परी

एतमकासी, मैश्वरो नियतिर्वेति। एवं खलु स्मरणं परस्मैकारणं एवं विप्यवेदेति कारणमावणो। मीधावी एवं विप्यडिक्कंति - जं खलु दुक्खमि

जावपरितप्पामि वा णी एतमहमकासी, किन्तु णियती करेइ, न चाकृतं कलमस्तीत्यतः णियती करेति, जति पुरिसो करेज्ज लेन

सर्वमीप्पितं कुर्यात्, न चैदमस्तीति ततो नियती करेइ नियती करे नियतकारिका। परीपि खलु जं दुक्खति वा णी परी एतमकासी

णियत्तीए तं कृतं । एवं खलु से सकारणं एवं विपाडि चैवेति । इह खलु पाईणं वा एक जे तस्मा थावरा पाण ते एवं संघातमागच्छन्ति, कैण संघाय-
 मागच्छन्ति ? सरीरेण । परिआगः बाल-कौमार-यौवन-मध्यम-स्थविरान्तः पथियभेदः । परि आगः परिआगः । ते एवंविधेणैव शरीरेण
 बालादिपञ्चवे विहिविवेगी पृथक्करणमित्यर्थः । त एवंविधा विधिर्विधानम्, तच्चैवम्-संघात-परियाग-विवेगा विधानं स्वकृतं वा कर्म विधानं
 जन्म-जरा-रोग-शोक-मरणानि वा, मरक-तिर्यग्-मनुष्या-देवेषु उत्तमाऽधम-मध्यमविशेषाः । विशेषेणाऽऽहु- [देवेषु] इन्द्र-सामानिक-
 त्रायस्त्रिंशत्-चारिषद्या-ऽऽत्मरक्ष-लोकपाला-ऽनीक-प्रकीर्णका-ऽऽभियोग्य-कित्तिविकाश्या विधानम्, तिर्यक्षु वैकैन्द्रियादयः पणवण
 पदै [प्रज्ञा ० पद ६] जहा, मणुस्सेसु, सन्नुच्छिन्ना गत्सवक्कतिआ य । ते एवं संगतियं उवैति, नित्यकालसङ्गता हि पुरुषेण नियती, यथा रूपं
 स्पर्शेन, अग्निरोष्णयेन, अथवा आपोद्भवा-ऽस्थैर्यवती च, यथा गीः दक्षिणविषाणं सव्वेण, एवं सव्वे जीवा णियत्तीए णिच्चं कालं संगता,
 तत्कृतानि विधानानि प्राप्नुवन्ति । उपैक्षणमुपैहा, नियती करोत्ती (ति), पुरिसो उवैक्खा, उवसंख्या पुरुषवत्, एवं उपैक्षा हि णियदीवाद ।
 एवं तावज्जीवणस्सिता णियत्ती वुत्ता । इदाणि अजिवणस्सिता, तं जहा-तएव सङ्गतामागच्छन्ति परमाणवादयः, अभैन्द्रधन्वादिकानां
 वा संघातं परियागं तैसिं दी वण्णादिपज्जया । विवेगः तैसिं चैव संघातणं भेदा वण्णादिविवेगा य । विधानं तैसिं भेदः प्रकार इति, तैसिं पि
 णियत्तीकतः । त एवं संगतियं तैसिं अजीवाणं णियत्ती चैव णिच्चं संगता जाव संघाताईणि करेव, एवं उवैक्खाहि पश्येत्यर्थः । ते जी

विष्णुवैदंति-किरिया ति वा णियत्तिमंतरेणं णत्थि अण्णत्तो । अकिरिया इ वा जावअणिरं ति वा समाउट्टेति समावसो एव, ण पुण जहा लीगा-

यत्तिया कारूपकारणिसित्तं जाव सैयंसि विमण्णा । -

एते चैव चत्तारि पुरिसजाता णाणापण्णा सूक्ष्म-सूक्ष्मतर-मन्दबुद्ध्यादयः, णाणावण्णा वा बाह्यजादयः जातिकृता

यणः, द्वासीरा वा कृष्ण-द्व्यामादयः । छन्दोऽभिप्रायोऽभिलाष इत्यर्थः । अन्यस्यान्यद् शैचते “अणस्स पिया छासी” गाहा [३] जहा

दोहलए चैव महिल्लणं णाणाविहा दोहला उप्पळंति, जहा मल्लिसासिस्स मालुं मैह्कुमारस्स य । णाणासीला दारुण-भद्रगसीला । णाणादिट्ठी एते

चैव । चत्तारि लीगायत्तिगादयो, एगमाहुणे ण्हणं तिणि वा तैसहुइ पावात्तियसताइ । णाणारंभा असि-मसि-कसि-वाणिज्जादयो आरंभा अ-

ण्णैणं करेति । णाणा अज्झवसाणा तीव्र-मन्द-मध्याध्यस्नानाः । सव्वे पि पहीण पुब्बसंजोगं (पुब्बगं) आयरियत्तगं अंतरा कामभीगेसु

विमण्णा । उक्तं (क्तं) च-“यथा भवास्तेऽपि किलापवर्गत्तो” [सिद्धसैन-द्वात्रिं० पू काव्य २८] अण्ण उत्थिआ ॥१२॥ संपत्ति भिक्खू बुच्चइ जो

सी पौंडरीयमुपाडेति -

६४८.६ वे वेमि पाईण वा एक संतैगतिया मणुस्सा भवंति तं जहा -^१आयरिया वेगै अणायरिया वेगै^२ उच्चागोया वेगै

णीयागोया वेगै कायमंता वेगै हस्समंता वेगै सुवण्णा वेगै दुवण्णा वेगै सुखा वेगै^३ दुग्गता वेगै^४ तैसिं च णं खेत्त-वत्थूणि पयिमाहियाणि

भवति, तंजहा अप्ययरा वा भुज्जयरा वा तैसिं च णं जण-जाणवयाइं परिगहियाइं भवति, तंजहा अप्ययरा वा भुज्जयरा वा।

तहप्यगारेहिंती कुलेहिंती आगम्म अभिभूय एतौ भिक्खायरियाए समुद्धिता, असती वा वि एगौ णातयौ य उवगरणं च

विप्यजहाय भिक्खायरियाए समुद्धिता, असती वा वि एगौ णातयौ य उवगरणं च विप्यजहाय भिक्खायरियाए समुद्धिता, ^{४७} जौ ती सती

वा असती वा णातयौ ~~च~~ ^३ अणुवकरणं च अणुवकरणं द्विच विप्य-

✱ १ आरिया वेगौ अणारिया वेगौ पु ६॥ २ ७ ✱ एतच्चिन्हान्तर्गतपाठस्थाने खं २ पु ६ पु २ प्रतिषु

जात इत्येव पाठी वर्तते ॥ ३ वेगैति। तैसिं पु ६ पुरा ४ हवन्ति खं २ पुरं ॥ ५ ० प्यगारेहिं कुलेहिं आ ० खं ६ खं २

पु ६ पु २ ॥ ६ ० क्खालरियाते स ० पु २ ॥ ७ ७ ✱ एतच्चिन्हान्तर्गत सूत्रपाठसन्दर्भः सवेष्वापि सूत्रादर्शेषु उपलभ्यते, किञ्च

चूर्णिदीपिकयोर्व्याख्यानं नास्ति ॥ असती वा असती वा खं ६ खं २ पु ६ पु २ ॥ ९ अणुवकरणं च इति सूत्राद्वाः सूत्रादर्शेषु

न दृश्यते । अवकरणं च चूपां ॥

जहाय भिक्खाय रिधाए समुद्धिता

पुव्वमेव तेहिं णातं भवति, तं जहा-इह खलु पुरिसे अणमणं मन अट्ठाए एवं विप्याडिवेदेति, तं जहा-खेतं
मे वत्थुं मे हिरणं मे सुवणं मे धणं मे धणं मे कंसं मे दूसं मे विपुलधण-कणम-स्यण-मणि-मौत्तिय-संख-सिलप्यवाल-स्तरयण-सेत
सारसावतेज्जं मे सद्दा मे रुवा मे गंधा मे रखा मे फासा मे, एते खे(खे)लु मे कामभोगा अहमवि एतेसिं ।

सो मेधावी पुव्वमेव अप्पाणा एवं समभिजाणीज्जा, तं जहा-इह खलु मन अणयरे दुक्खे रोयातंके समु-
ज्जेज्जा अणिट्ठे अकंतं अप्पिए असुभं अमणुत्ते अमणामे दुक्खे णी सुहे, मे हंता भयंतारी काम-भोगी ! इमंमम अणतरं दुक्खं रोयातंके
परियाइयह अणिट्ठं अकंतं अप्पियं असुभं अमणुत्तं अमणामं दुक्खं णी सुहं ना हं दुक्खामि वा सोयामि वा जूरामि वा तिप्पामि वा
पिबुमि वा परितप्पामि वा, इमाओ मे अणतराओ दुक्खाओ रोगातंकाओ पडिमौयह अणिट्ठाओ अकंताओ अप्पियाओ असुभाओ अमणु-
त्ताओ अमणामाओ दुक्खाओ णी सुहाओ ।

एवामेव जी लद्धपुव्वं भवति इह खलु काम-भोगा णी ताणाए वा सरणाए वा, पुरिसे वा एगता पुव्विं
काम-भोगे विप्यजहति, काम-भोगे वा एगता पुव्विं पुरिसं विप्यजहति, अणो खलु काम-भोगा अणो अहमसि, सो किमंत !

पुण वयं अणमण्णीहि कामभोगेहि मुच्छामो ^{१०} ? इति संखाए जं वयं काम-भोगे विप्यज हिस्सामो ।

सो मैहावी जाणेज्जा बाहिरंगमैतं वृणमैव उवणीयतरीगं, तं जहा-माता मै पिता मै

भाता मै भगिणी मै भज्जा मै पुत्ता मै धूता मै नत्ता मै सुण्हा मै पैसा मै सुही मै स -

५ विप्यडिवदैति ख १ वृ० दी० विप्यरिवैएति पु २ । विप्यरियावैति ख २ पु १ ॥

२० तैयं मै ख २ पु १ पु २ ॥ ३ खलु मम का० ख १ ॥ ४ भोगाद्वृत्तमम ख २ पु १ पु २ ॥ ५ ० यादियध अणिवृत्तं जावणी

सुहं पु १ ॥ ६ सुहं आहं ख १ ॥ सुहं माऽहं पु १ ॥ ७ पिट्ठानिखं २ पु १ पु २ ॥ ८ ० नौएतु अणिवृत्तं जावणी सुहाभो

ख २ पु १ पु २ ॥ ९ ० पुब्बे भ० ख १ पु १ पु २ ॥ १० सुच्छिया सो ख २ पु २ ॥ ११ ० तयां पु २ ॥ १२ भगिणी मै पुत्ता मै

धूता मै सुण्हा मै पिता मै पिता मै सहा मै सुही ख १ ॥ १३ पुत्ता मै नत्ता मै धूता मै पैसा मै सहा मै सुही पु १ ॥

याण-संगंय-संयुता मै, एते खलु मम जायओ अहमवि एतेसिं ।

सै मैधा की पुब्बमैव अप्पणा एवं समभिजाणैज्जा-इह खलु मम अणयरे दुक्खे रोगातंके समुप्पज्जेज्जा

अणिद्वे जाव दुक्खे णी सुहे, सै हंता भयंतारा णायओ । इमं मम अणयरे दुक्खं रोगातंके परिणदियध अणिद्वं जाव णी सुहं, मा

हं दुक्खामि वा सौतामि वा जाव परितप्पामि वा, इमा तौ मै अणयरा तौ दुक्खा तौ रोगातंका औ परिमो एह अणिद्वो औ जाव

P.

णी सुहातौ < एवामैव णी लद्धपुब्बं भवद्-तैसिं वा वि भयंताराणं मम जाययाणं अणयरे दुक्खे रोगातंके समुप्पज्जेज्जा अणिद्वे

जाव णी सुहे, सै हंता । अहमै तैसिं भयंताराणं जाययाणं इमं अणयरे दुक्खं रोगातंके परिणदियामि अणिद्वं जाव णी सुहं, मा मै दु-

क्खंतु वा जाव मा मै परितप्पंतु वा, इमा औ णं अणयरा औ दुक्खा तौ रोगातंका औ परिमो एमि अणिद्वो औ जाव णी सुहाओ ।

एवामैव णी लद्धपुब्बं भवद्-अणयस्स दुक्खं अणो नो परिणदियति, अणैण कंइ अणो णी पडिसंवैदेति,

पत्तेयं जातिं पत्तेयं मरति पत्तेयं चयति पत्तेयं उप्पज्जाति (गं-१०००) पत्तेयं झंझा पत्तेयं सण्णा पत्तेयं मण्ण एव विनू वेदणा, इति

खलु णातिसंजोगा णी ताणाए १३ व्वाणी सरणाए वा १४ पुरिसो वा एगता पुत्विं णातिसंजोगे विप्पजहति, णातिसंजोगा वा एगता (तां

पुत्विं पुरिसं विप्पजहति, अणो अ खलु णातिसंजोगा अणो अहमंसि, ये किमंग पुण वयं अणमणीहिं णातिसंजोगीहिं मुच्चमो

इति संख्याए णं वयं गतिसंज्ञौ गे विष्णुजहिस्सामी ।

सौ मेधावी जाणेज्जा बहिरंगमेयं, इणमेव उवणीयतरागं, तंजहा - हत्था मे पाया मे बाहा मे

* १ खलु मे णा० पुरा २ ममं खं १॥ ३ इमं मे अण्ण खं २ पुरा इममण्णं० पु ४॥ ४ याति यह

खं २ पुर ॥ ५० एथ अणि० खं ४ ॥ ६ रिताइतानि खं २ । ०रियाइयानि खं ६ पु ६॥ ७० मीतेमि खं २ पुर ॥

८ परियाइयति खं २ पुर । पडियादियति पु ६॥ ९ कतं अण्णौ खं २ । कतं कम्मं अण्णौ पु ६ पुर ॥ १० जायति

खं ४ खं २ पु ६ पुर ॥ ११ मां संख्या पु ६ आदर्शे एव वर्त्तते ॥ १२ विण्णा० वै० खं ६ खं २॥ १३ वाणी सरं० खं ६ खं २

पु ६॥ १४ पुरिसै खं २ पुर ॥ १५ बहिरंगं मे एतं पु २॥ बाहिरंगं मीतं खं २॥

^१ उरु मे सीसं मे उदरं मे सीलं मे आयु मे बलं मे वण्णो मे तया मे छाया मे सीयं मे चक्खू मे घाणं मे जित्ति मे फासी ममाति जस्सि
 वयाती परि^२रुइ, तं जहा^३ ओ^४ अतो बा^५ बला^६ लो वा जाव फासा ती वा^७ सुसंधिता संधी^८ किं संधी^९ । भवइ, बलित्थं गी गी भवइ, किण्हा केसा
 पत्तिया भवन्ति, तं जहा- जं पिय इमं सरीरं उरालं आहारोवच्चियं एयंपिय मे अणुपुव्वेणं विप्वजहियव्वं भविस्सति ।

एवं संख्या (संख्या) सै भिक्खू भिक्खायरिया ए समुद्धिते दुहत्तौ लीगं जाणीज्जा, तं जहा- जीवा चैव

अजीवा चैव, तस्मा चैव थातरा चैव ॥ १३ ॥

६४८-१. सै बीमि भिक्खू क्षीरपी द्वातं विवक्षुः सौऽहं ब्रवीमि । पाईणं वा पण्णवगदिसा ओ भावदिसा ओ

[वा] गधिता ओ । संतै गलिया मणुस्सा, सन्ति विद्वन्ते । तं जहा- आयरिया बैगै जाव दुरूवा बैगै । अणायरिया वि पव्वयंति, जहा अद्वयौ

वक्ष्यमाणः । जीयागीता वि जहा हरिएसबली । इस्ववन्तो जहा अतिमुत्तो वामणा वा । दुवण्ण-रूबेसु सौ चैव हरिएसबली, अण्णो

वा जी कीइ दुव्वण्ण-रूवौ । संपत्तं पि जीयागीतवज्जा पव्वा विज्जंति, अण्णदेसै वा हरिएसवज्जा । दुरूव-दुवण्णा पुण्ण अव्यंस-

रीरा सदेसै वि पव्वा विज्जंति । तै सिं चैव खेत-वत्थुविभासा । अप्पाइ दुग्गत-तण्हारादीनाम् । भूयो बाहुल्ये, इदं च भूयः २

इदमनयो भूयस्तरम् । अल्पेभ्यः बहुतराणि भुज्जसरे बैगै सिं । तद्यथा- कुटुंबिष-राजमंडलिय-महामंडलिय बलदेव-वासुदेव-

चक्रवर्दीणय जहक्कम्मं मुज्जलसरो तैस्मिं च णं जण-जाणवताइं, जनः सर्व एव प्रजा, जनपदस्यैतानि जानपदानि ग्राम-नगर-खेट-

कर्बलादीनि अथवा जनः प्रजाः,

५ उदरं मे स्त्रीसं मे सा०। नीपलभ्यतेऽयं विपर्यस्तः पाठोऽस्मत्पार्श्वस्थेषु प्राचीनतमोक्षादर्शेषु।

४ दीपिकाकृताऽपि नास्त्ययं पाठ आहतः। तथा हि-“हस्ता मे मनीहरी, एवं पादौ बाहू कुरु इति सुदरमायुर्बलं वर्णस्त्वक्

छाया श्रीर्वाचक्षुर्घ्राणजिह्वा स्पर्श इति सर्वं 'ममाति' ममीकरोति” ॥ २ आउं मे खं ६ खं २ पु १ पु २ ॥ ३ वणं मे

बलं मे खं २ ॥ ४ चक्रं मे खं ६ पु १ ॥ ५ जं सि वयं परिजूरइ खं ६। जं सि वयं मे परिजूरइ खं २ पु १ पु २ ॥ ६ आउं मे

बलां वणं तलां छायां सीतां जावफासां, सुं खं ६ ॥ ७ विसंधिया मं खं २ पु २ ॥ उत्तराध्ययनसूत्रे द्वादशमध्ययने

हरिकेशबलचरितम् ॥

तत्प्रतिगृहीतानि द्विपद-चतुष्पदादीनि ज्ञानपदानि ।

बहृष्पगारेहिंती भिक्खू भाणित्वी, जती पव्वइती उच्च-णीय-मज्झिमेहिंती कुलीहिंती कश्चित् केचिद्वा

साधुसमीपमागम्या धम्मं सौत्वा तं सद्वहमाणा अभिभूय, किम् १, परिसहोवसग्गी भिक्खायरियाए समुद्धिता दुक्खं भिक्खं अडितुं

उक्तं हि - "पिंडवातपविदुरस्स, पाणीदुप्पाः" । [] तथा उक्तम् - "चरणकरणस्स सारो भिक्खायरिया" । [] सम्मं

उद्धिता समुद्धिता । सती वि एगौ णातयौ पुब्बा-डवरसंसद्वा णातयौ । काम-भोगौवकारी उवकरणं, ताणि चैव खैत्त-वत्थु-हिरण-सुवण्णादीं

च । जे ते सती वा असती वा, सत्ति ति अत्थि से णातयौ जहा भरहस्स, असति ति णत्थि से णातयौ, अहवा मास्य ना ता सन्ति अणातयौ

अणातगा से णत्थि, किन्तु अणो मिउपरिचिन्तगासं सिच्चा अत्थि । उवकरणं चाणुवकरणं च, उपकरोतीत्युपकरणं घट-पट -

ता शक्यादि, मास्य उपकरणं विद्यते अनुपरणः । अथवा नौपकारं करोतीति उपकरणम्, यथा-छिद्रमुद्धनत्वाद्घटः, जीर्णत्वात् पटः । एवम-

न्यान्यप्युपकरणानि एकाङ्गं विकलानि यानि यथास्वै (स्वै) स्वं कार्यं न साधयन्ति तान्यनुपकारित्वाद् उपकरणम्, समुद्धिता ।

धम्मं पव्वज्जाए यं समुद्धिता । कथं समुद्धिता ?

पुब्बमेव तेहिं णातं भवति, पुब्बं धम्मं सुणोति पच्छा ज्ञाणंति, एवं सौतुं णातं भवति । इह खलु पुरिसै अणमणं

मम अङ्गाए, अण्णं च अण्णं च अण्णमण्णं, अनेकप्रकारमित्यर्थः, मनाश्चान्यत् अण्णमण्णं, एवमवधिणी, विधिं प्रवैदयन्ति विष्पडि-

वैदयन्ति किमिति विष्प०? तं जहा-स्वैतं मैजाव सद्वा मै, कारणे कार्यवदुपचारात् ताडक-तौडका-इड तौजुम-आतसमुत्ता सद्वा, एवं

सर्वेषु कामगुणेषु विमाणा, एतै मम साहीजा, अहमवि एएसिं स्वामी।

मैधावी पुब्बासैव, किमिति? समभिजाणैज्जा, एतै खलुकामभोगा ममिअङ्गाए मज्जिज्जंति परिवड्डिज्जंति

परिवारिज्जंति, न चैकान्तै न सुखाय भवन्ति कथमिति? इह खलु मम अण्णतरे रोगातंके, विपुण भासा, पुण वाहिमी वा पैत्तिअ-मिभिय-

सण्णिवाइय, “इषु इच्छायाम्” न इष्टौ अभिष्टः । अकमनीयः अकान्तः । न प्रीतिकरः अप्रियः । न शुभः न दुःखः, अमीभनः, अद्वीभनः

इत्यर्थः, सर्व एवाशुभौ व्याधिः कुष्ठादिश्च विशेषतः । मनसा ज्ञायते मनोज्ञः । मनसोऽमनः मनसः । शुभं नोऽशुभं । दीर्घकालस्थायी

रोगः, सद्योधाती आतङ्कः । अइ वि अहं तैण रोगा-इड तड्डेणभिभूय तै कामभोगे भणैज्ज-सै हंसां! हंतायस्मै, भयात् त्रायन्त

इति भयंतारी! इमं दुक्खं परिआइयंतु, एतं मम अर्जिन-रक्षणादिसमुत्थां भवन्निमित्तमेव दुक्खं नागुत्थितं तं तं बाधितं तं भवन्त एवैतं

प्रत्यापितवन्तु । स्यात्-अचैतनत्वात् काम-भोगानामात्मन्नं न विद्यते, तत् उच्यते-शुक-शुक्रिका-मत्स्या-इवादीनां आस-

न्नमिष्टम्, तं जहा-“अकलणुओ सि तुंइय!” तथा च-“मी हंसा! निर्मलनदीपुलिमाद” [१००] तथा च “बौहिथ्य! ते

यतः कान्ता स्पृष्टामपि स्पृष्टा [] इति।

एवं तेषां पुत्रीभ्योऽपि प्रियतराणां काम-भोगानां पुरस्ताद् भवद्भिरपि न लब्धपूर्वं भवति वा न, जम्हा एवं तम्हा

काम-भोगा लभिमित्तेहि तु दुक्खवेहि अण्णजिमित्तेहिंती वा विज्जूववृ-तडिघातादीहि, णी ताणाए वा, न चात्यन्तं भवति, कहं ?

पुरिमी वेगता पुत्तिं काम-भोगी विप्पजहेज्ज, जहा "संयोग-विप्पयोगी" [] कामभोगा वा पुरिसं पुत्तिं विप्पजहाय, तं चेव पंडु-

मधुरवाणियपुत्तं। जम्हा ते णडच्चंतिया भवंति ण चेवेगन्तिया रीगितादीनान्, जहा कालसीवरियम्मि, तम्हा एवं णब्बा अण्णी खलु

कामभोगा जावअण्णमण्णीहिं मुच्छामी, इति संखाए सात्वैत्यर्थः, वयं काम-भोगी संबुज्झितुं विप्पजहिस्सामी। बुत्ता कामभोगा।

से मेधावी जाणीज्जा बाहिरंगमैतं। एते च ठप-सामीण्ये, "णी प्रापणी" आसन्नातरमित्यर्थः। तं जहा-मात्ता मेजावसंयुताम् [#]

एते मम अहमवि एतैसिं, कथमिति ? ममैष पिता अहमस्य पुत्रः, भार्या पतिः, एवमन्ये स्वपि यथा संभवं विभाषा।

से मेधावी पुत्तमेव अण्णता एवं समभिजाणीज्जा, बृह खलु मम अन्नातरे दुक्खे रीगांतके जाव

णी सुमीं। तैसिं वा

मम भयं तराणं जाव एवामैव णी लद्ध पुत्तं भवति, अण्णस्स दुक्खं णी अण्णी परिआतियति, अण्णी कडं णी अण्णी पडि संबेदयति

दुक्खं, दुक्खं ताणियमा कृतम्, कृतं दुःखं वा स्यात् सुखं वा, अहवा दुक्खोदयमपि कृतं यावन्नोदीर्यते न बाध्यत इत्यर्थः, तावत्

कृतमेव माकृतम् ।

यस्मादेवं तस्मादेवं तस्मात् (स्माद्) न्येन कृतं अन्यौ न प्रतिसंवेद्यति सन्हा पत्तये जालि, पत्तये मरति, पत्तये त्याजति उप-
पद्यते, ज्ञा कलहौ, संजाना तीति संज्ञा तां, विज्ञमेव वेद्यत इति वेदना । इति खलु ब्रूयैवं जातिसंयोगा णी ताणाए वा सरणाए वा, पुरिसो
वेज्जा पुच्छिं जातिसंजोगी विप्पजहति, जहा मरहौ, पुरिसं वा एगता जातिसंयोगा विप्पजहति, जह अहणं ।

बाहिरए ताव एस संजोगी इमी उच्चणीततरिए । किमिति ? शरीरं चैव तदवयवा हस्तादयः, यथा मम पद्म तलकी मज्जे
जक्षणी पचित्ती हस्ती तथा कस्यान्यस्य ? —

[५ १ आवश्यके पत्रम् ॥ २ आवश्यके पत्रम् ॥ ३ आवश्यके योगसङ्ग्रहे पत्रम् ॥]

इमी करिकराकारो भुजो परपुरंजली ।

प्रदाता गौ सहस्राणां जीवि तान्तकर करः ॥१॥

पादा मे कुम्भणिमा, आयु मे दीह निरवद्वतं च, बलं उरसं बुद्धिबलं च, वणो अवदातादी, त्वक् स्निग्धा, छाया प्रभा । वर्ण-च्छाययोः क-
को विद्वीषः ? वर्णः अनपायी, छाया तु उत्तिमपुरिसममपायिनी, शैषाणां भवति वा [नि वा] । अनिता-उत्तल-सलिलसमुद्भवा बुद्धिः
पंच धा स्मृता, छाया अशुभ-शुभदा त्रिकार्यलक्षणम् । अथवा अवणीनीयेऽपि समीकारो भवति शरीरे शरीरावयवेषु वा, सङ्गतं पि कीदृ-
णेच्छइ च्छेतुं, जति ण च्छविक्रति ण जीवति, सप्प-गौण-सखइताईणं सडइण व सक्केति परिच्चइतुं । एवं अच्छीणी विज्ञालइतु-

पुलधवलाई, दिह्री मै बलिया, उजु-सुगा-डड यता शासा, जिब्बा वि लणुइआ विसदा, फासो कक्कड-मउडुमो, इत्थत्तणं विपरीतो, एवमन्ये
 अपि दंतौदु-कवील-भमुग-णिडाल-गल-खंध-उरग-पुडु-कडि-जाणु-जंघादि ममाति मसीयते, जारिस्सं मम सरीरं सरीरावयवा वा तारिस्सा
 कस्स १। स एवं मसीयमाणी जस्सिं पढमै मज्झिमै पच्छिमै वा वयै ममाति तस्सिं च वयातो परिइरुति। कथं १ पढमै ताव वयै परिइरुमाणी
 मज्झिमो भवति मज्झिमै वि परिइरुमाणी पच्छिमो भवति, एव मैकैकस्मिन् वयसि परिइरुमाणी अन्यां वयोऽवस्थां प्राप्नोति। जहा वयोसै
 परिइरुति तथा बलत्तै वि, जं पढमवयस्स जत्थि, सण्णकुमारद्वुं तो। उक्तं च-“पण्णासगस्स चक्खू परिइरुति०” परिइरुमाणी तु वयसि
 सुसंधिता संधी विसंधी भवति, सुणिगूढ-सासुग-णि-मुगसंठिता पाया उक्कडसोठेत्ता एहारुसंघातपरिणिज्जा भवन्ति, बलितरंगे गातै, किण्हा
 कैसा पलिया, जं पि इमं सरीरं तदपि परायत्तं, ज विणा आधारेण तैमोच्यते-आहारी पचइयं, विणा आहारेण सुस्सति सरयति य, सत्ता पि
 आहारेण कालोपकैण णिद्धेण मणुणोण पज्जत्तेण पदिज्जमाणीण आणुपुब्बीए जाव ती सवारिस्साणि वड्डितुं ताव तं पि अवड्डितं वा गमि-
 ऊणां जं पि णिरुवक्कमं आउसं भवति तं पि आणुपुब्बीए परिहाति, तं जहा-पण्णासगस्य चक्खू हायति, अधिवा स्मए समए आवीचिय-
 मरणीण मरमाणी मरमाणी जीर्णशकटवत् पतति।

एवं शरीरं अणिच्चं अधुवं संखाय भिक्खू पल्लजपुरेक्खडे भिक्खू चैव ववहारि-

यणस्स, णिच्छयणयस्स, भिक्खू चैव। भिक्खवाय रियं समुद्धितै, ज भिक्खवाय रियं विणा प्राणाः, प्राणाम् बिना न ज्ञानादीनि, तैम

भिवन्वायसिथामाहणम् । दुहती लोमं जाणित्ता किं दुहती?, तं जहा-जीवा चैव अजीवा चैव जदत्थि लोए, अहिंसापालनार्थम् ।

जीवा दुविधा, तं जहा- [तसा चैव थावरा चैव] ॥१३॥ इमं च अण्णं जाणीज्जा —

६४९५. इह खलु गारत्था सारंभा सपरिगहा, संतै-

गतिया समणो माहणो वि सारंभा सपरिगहा, जे इमै तस्स^४ थावरा पाणा ते सयं समारंभंति^५ अण्णेहि वि समारंभावेति^६ अण्णे वि
समारंभंते समणुजाणंति ।

इह खलु गारत्था सारंभा सपरिगहा, संतैगतिया समणो माहणा वि सारंभा सपरिगहा, जे इमै काम-भीगा सचित्त
वा अचिता वा ते सयं परिगिण्हंति^७ अण्णेहि वि परिगिण्हवेति^८ अण्णे वि परिगिण्हंते समणुजाणंति ।

इह खलु गारत्था सारंभा सपरिगहा, संतैगतिया समणो माहणा वि सारंभा सपरिगहा, अहं खलु भुणा-
रंभे अपरिगहे ।

जे खलु गारत्था सारंभा सपरिगहा, संतैगतिया समणो माहणा वि सारंभा

[X १ संति एगत्तिता सं^१ खं २ पु. २॥ २ मण-मां^२ खं ६ पु. १॥ ३ मणा सारं^३ ४ तसा थाव^४ पु. १॥ ५ अण्णेण वि

समारंभावेति अण्णे पि समारंभंते सस^५ खं ६ खं २ पु. १. पु. २॥ ६ मण-मां^६ पु. २॥ ७ सयं चैव प^७ खं २ पु. २। सयं जे प^७ खं ६॥ ८ अण्णेण

वि खं ६ पु. १। अण्णेण च खं. २. पु. २॥ ९ अण्णेण परिगिण्हंते सस^९ खं ६, खं २ पु. १ पु. २॥ १० मण-मां^{१०} पु. १॥ ११ मण-मां^{११} खं ६

सपरिग्राहा तै चैव निस्साए बंभचैरं वमिस्सामी, कस्सं णं तं हेउं १। जहा पुब्बं तहा आवरं जहा आवरं तहा पुब्बं, संजू वेतै अणुवरया

अणुबद्धिया पुणरवि तारिसमा चैव ।

जे खलु गारत्था सारंभा सपरिग्राहा, संतैगतिया समणो माहुणा वि सारंभा सपरिग्राहा,

दुहंती वि^१ पावां^२ संखाए दौहि वि संतैहिं अदिस्समाणीहिं इति भिक्खू बीएजा ।

सै बैमि पाईणं वा ण्क एवं सै परिणतकम्मै, एवं

सै 'ववेयकम्मै, एवं सै वियंतकारए भवतीति मक्खातं ॥६४॥

६४५. ६. इह खलु गारत्था सारंभा सपरिग्राहा, आरंभी पचण-पाचणादी हिंसा प्रवृत्तिः,

परिग्राही खेत्त चत्थु-हिरण्णादि। संतैगतिया समणा पंचाच, माहुणा द्विजाः आहु-णणुगारत्थाग्राहणीण द्विजास्तथै गहिता १, उच्यते-के-

चि^३द्विजाः घर-दारं पयाहिउण लीइआइ तित्थातवीवणाइं आहिउंति, सिग्घादियादि चरंति, समणो वासमा वा, तै तु अविरतत्वात्। जै इमै

त्स-धावरा पाणा तै कइसयं पयण-पायणादिसु बहुमाणा ससारंभंति अण्णैहिं ससारं भावंति- उद्देसिय भौइणौ पुण अण्णै ससारंभंते सम्मणुजाणंति।

किञ्चान्यत्- जै इमै काम-भोगा सह-रूवा कासा, गंध-रस-फासा भोगा, तदुपकारिषु द्रव्येषु

काम-भोगौ पचारं कृत्वा ऽपदिश्यन्ते, तै सखं परिगिण्हंति वणिय- करिस्सदयो, इस्सरपुरिस्सा परिगिण्हवैति परिगिण्हन्ते च

समणुजाणंति ।

एवं समण-माहुणोसु विभासा । तिविहुं तिविहेण सारंभे सपावए णातुं गारत्थे समण-माहुणे यं संसारभया

अहुं खलु अणारंभे अपरिगहा भविस्सामि ।

स्याद् बुद्धिः - अणारंभो अपरिगहाही य कथं द्वारीरं धारयित्वाहि १, उच्यते - जे खलु गारत्था सारंभा संतेग-

त्रि १० हा एते चैव णिस्सामे बंभेचैरं चरिस्सामो खं १ वृ० दी० । अत्र पाठभेदे दीपिकाकृता चरिस्सामो स्थाने

चरिस्सामो पाठ आहतोऽस्ति । ० हा एतेसिं चैव णिस्साए बंभेचैरवासं वस्सिस्सामो खं २ पु० १ पु० २॥ २ समण-माहुणा सारं० खं १ खं २

पु० २॥ ३ वि इति सूत्रप्रतिषु नौपलभ्यते । चूर्णि-वृत्ति-दीपिकासु दृश्यते ॥ ४० वाइं कुब्बंति इति संखाए पु० १ पु० २ वृ० दी० ।

० वाइं इति संखाए खं २॥ ५ ० माणे इति भिक्खू रीतेज्जा खं २ पु० २ वृ० दी० ॥ ६ पादीणं खं १ ॥ ७ विवेयं खं १ खं २

पु० १ पु० २ ॥

निसा समण दब्बारंभं प्रति जइ णाम केइ अणारंभा अपरिगहा भावारंभं प्रति असंयतत्वात् सारंभा सपरिगहा चैव, तथा

जे ते दब्बारंभं प्रति सारंभा सपरिगहा भिक्खुगमादी ते चैव णि वस्साए आहुणोवहि-सेज्जादि जायमाणे बंभेचैरं चरिस्सामो

चारित्र्यमित्यर्थः, कस्मै न तं हेतुं ? कस्माद्धेतोः भवांस्तानुत्सृज्य तानेवाश्रयि[त्य]ति ? उच्यते, जहा पुर्वं तहा अवर् अथावरं तथा पुर्वं।

आह-जुत्तं गिहत्थे गिरस्साए ण जुत्तं, किं वा (वा) तैसिं अत्थि जं दाहंति ? उच्यते, पुर्वं पैगै सारंभा सपरिगहा य आसी, इदाणी (णिं)

पि पव्वइता संता पव्वमाणगा [सारंभा], गमादिपरिगहेण य सपरिगहा । जे विदुग्गता आसी तै विमादी गिसेवंति, केवलं तैहिं फणिहा परिचत्ता

केवलतो । उक्तं च - जस्साऽऽरंभी य घग्गामपायीगं । अंजु वेता रिजुभावेण अणुवरता भाविकं धम्ममत्तपस्थिताः पणरवि तारिसगत्ति

अमंजता चैव, असंजतत्वात् संसारिणः ।

जे खलु गारत्था सारंभा सपरिगहा, पासंडत्था वि सारंभा दुहत्तो वि दो वि तै, अधिवा पुर्विं

पच्छाय, अहवा सयं परेहि य, [मत्थायाम् ८०००] अहवा रागेण दोमिण य । इति संखाए ज्ञात्वा । दो हिं अं तै हिं अदिस्समाणी हिं तौ गार-

त्था वृत्ते पासंड वृत्ते इति भिक्खू रीएज्जा ति इति परिसमाप्तौ उपप्रदर्शनं वा भिक्खू रीएज्जा ।

तत्थ पणवगादिसं पडुच्च - सै बैसि घडिणं

वा एक एवं दुविधाए परिणाए परिणातकम्मै, परिज्ञातकर्मत्वात् व्यपेतकर्म अवन्धक इत्यर्थः, अवन्धकत्वात् पूर्वोपचित-

कर्मणः विर्यतकारए भूतं करोति [इति] एवमाख्यातं भगवता ॥ १४॥ कथमन्तं करोति ? इति अत्रोच्यते -

६५०.६. तत्थ खलु भगवता छल्ली वणिकाय हेऊ पणत्ता, तं जहा- पुढवीकाए

[॥ काया हेऊ खं ६. पु. १॥ २ पुढवीकाइया जाव तस्काइया । सै खं ६. पु. १. पु. २॥]

जाव तसका एा सी ^१अधाणा मतै मम असात दंडेण वा महीण वा सुहीण वा लीलूण वा कवालेण वा ^२आउडिज्जमाणस्स वा हुम्मा-
 माणस्स वा सज्जिज्जमाणस्स वा ^३ताल्लिज्जमाणस्स वा परित्ताविज्जमाणस्स वा परिक्खित्ताभिज्जमाणस्स वा उद्दविज्जमाणस्स वा जाव
 लीमुक्खणणमात्तमवि हिंसाकरं दुक्खं भयं ^४पडिसंवेदेमि, इत्थेवं जाण सव्वे पाणा सव्वे भूता सव्वे जीवा सव्वे सत्ता दंडेण वा जाव
 कवालेण वा आउडिज्जमाणा वा हुम्माणा वा सज्जिज्जमाणा वा ताल्लिज्जमाणा वा परित्ताविज्जमाणा वा परिक्खित्ताभिज्जमाणा वा उद्दवि-
 ज्जमाणा वा जाव लीमुक्खणणमात्तमवि हिंसाकरं दुक्खं भयं ^५पडिसंवेदेमि, एवं णच्चा सव्वे पाणा जाव सव्वे सत्ता ण हेतव्वा ण अज्जावेयव्वा
 ण परिघेतव्वा ण परित्तावेयव्वा ण उद्दवेयव्वा ।

सै बीमि ज्ञेय अतीता जे य पडुप्पण्णा जे य आगमैस्सा अरहंता भगवंती सव्वे ती एव-
 माइक्खवति एवं भासंति एवं पणवोति एवं परवोति - सव्वे पाणा जाव सव्वे सत्ता ण हेतव्वा ण अज्जावेयव्वा ण परिघेतव्वा ण परित्तावे-
 यव्वा ण उद्दवेयव्वा एसधम्मैधुवै णितिए सामए समैच्च लोमं खेयणैहिं पवेदिते, एवं सै भिक्खू विरते पाणाहिंसाता ती जाव विरते परिगहा ती
 णी दंतवणैणं दंते धौवैज्जा, णी अंजणं णी वमणं णी धूवणं णी तं पि आबिएज्जा ।

सै भिक्खू अकिरिए अत्तूसाए मकी हे अमाणी अमाए अलोमै उ-

वसंतै परिणिव्वुडे णी आसंसं पुरतो कातुं विहरैज्जा इमेण मै दिट्ठेण वा सुएण वा मएण वा विण्णाएण वा इमेण वा सुचरित्तव-नियम-

संभचैरवासौणं इमेण वा जाता-माताद्युत्तिणं धम्मैणं इती चुते पेच्चा देवे सिया कामकामी वसवत्ती सिद्धे वा अदुक्खमसुभे एत्था ति सिया

एत्था विणी सिया ।

सो भिक्खू सद्देहिं अमुच्छित्ते रुवेहिं अमुच्छित्ते गंधीहिं अमुच्छित्ते रस्सेहिं अमुच्छित्ते फास्सेहिं अमुच्छित्ते विरते की धातो

साणातो मायातो लीभातो पैजातो दीसातो कलहातो अस्मक्खणातो पैसुणातो पदपरिवादातो अरतिरतीतो मायामौसातो मिच्छा दंसण

सल्लातो इति से महतो आदाणातो उवसंते उवड्ढिते पडिविरते ।

सो भिक्खू जे इमे तस-धावरा पाणा क्षणम भवेति तेणी सयं समारंभति णी वड-

णीहिं समारंभावेति अन्ने समारंभेति वि न समणुजाणइ इति से महतो आदाणातो उवसंते (ते) उवड्ढिते पडिविरते से भिक्खू ॥ जे इमे

काममोगा सच्चित्ता वा अच्चित्ता वा ते णी सयं परिगिण्हति णी अन्नेणं परिगिण्हावेति अन्नं परिगिण्हेंतं पि ण समजाणति इति से महतो

आदाणातो उवसंते उवड्ढिते पडिविरते सो भिक्खू ॥ जे पि य वुसं संपशइयं कम्मं कज्जइ , णी तं सयं करेति णी अण्णणं कारवेति अन्नं

पि करेत्तं ण समणुजाणइ इति से महतो आदाणातो उवसंते उवड्ढिते पडिविरते सो भिक्खू ॥ जाणेज्जा असणं वा एक अस्सि पडियाते

एगं साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं भूताइं जीवाइं सत्ताइं समारंभ समुद्दिस्स कीत्तं पामिच्चं ^{त्वं} अट्ठैकं अणिसदुं अभिहउं आहुदुदिसियं तं

चैत्थियं सितात्तं णी सयं भुजइ णी अण्णणं भुज्जावेति अन्नं पि भुजंत्तं ण समणुजाणइ इति से महतो आदाणातो उवसंते उवड्ढिते पडिविरते ॥ से

भिक्षू अहं पुण्यं जाणीज्जा, तं-विज्जति तेसिं परक्कमै जस्स उट्ठा ते चैवितं सिया तं जहा-अप्पणी सै पुत्ताणं धूयाणं सुण्हाणं धातीणं णातीणं
 रातीणं दासाणं दासीणं कम्मकराणं कम्मकरीणं आदेसाए पुढी पहुणाए सासासाते पातरासाते सण्णधिसण्णच्चए कज्जति इहमेगै सिं माणवाणं
 भौयणाते ॥ तत्थ भिक्षू परकडं परणिहितमुग्गमुप्पातणीसणासुद्धं सत्थातीतं सत्थपरिणामितं अतिहिंसितं एसियं वेसियं सामुदाणियं
 पणमसणं कारणं वा पमाणाणुत्तं अक्खीवेज्जा वहाली^प बीजं भूयं संजमजातामातावत्तियं बिलमितं पन्नमभूतेणं अप्पाणेणं आहारं आहारेज्जा,
 तं जहा-अन्नं अन्नकाले पाणं पाणकाले वत्थं वत्थकाले लीणं लीणकाले सयणं सयणकाले ॥ सै भिक्षू मायणो अणययं दिसं वा अणुदिसं
 वा पडिवणो धम्मं आइक्खे विभए किट्ठे उवट्ठितेसु वा अणुवट्ठितेसु वा सुक्खूसमाणीसु पवैदए, सौत्ति विरतिं उवमसं निव्वाणं सौयवित्तं अज्जावित्तं
 म्हावित्तं त्ताघवित्तं अणतिवात्तियं सव्वेसिं पाणाणं सव्वेसिं भूताणं जाव सत्ताणं अणुवीडुं किट्ठए धम्मं ॥ सै भिक्षू धम्मं किट्ठेसाणे णो अणस्स
 हेतुं धम्ममातिक्खेज्जा, णो पाणस्स हेतुं धम्ममाति-करवेज्जा, णो वत्थस्स हेतुं धम्ममातिक्खेज्जा, णो लेणस्स हेतुं धम्ममातिक्खेज्जा, णो
 सयणस्स हेतुं धम्ममाइक्खेज्जा, णो अन्नैसिं विरुवकखाणं कामभोगाणं हेतुं धम्ममाइक्खेज्जा, अगिलाए धम्ममाइक्खेज्जा, ण उणत्था कम्मनिज्जा
 रहुयाए धम्ममाइक्खेज्जा ॥ इह खलु तस्स भिक्षुस्स अंतियं धम्मं सीच्चा निसम्म उट्ठाणेणं उट्ठाय वीरा अस्सिं धम्मै समुट्ठिता जे तस्स भिक्षु-
 स्स अंतियं धम्मं सीच्चा णिसम्म सम्म उट्ठाणेणं उट्ठाय वीरा अस्सिं धम्मै समुट्ठिता ते एवं सव्वीवगता ते एवं सव्वीवरता ते एवं

सत्त्वोत्पत्तिं तां ते एवं सत्त्वतां ते परिनिबुद्धं सिद्धं भवति। एवं सैमिक्खू धम्मदी धम्मविद्विद्यागपडिवणी सै जहा सैत्तं (सैत्थं) बुद्धो अतुवा पत्ते-

पठमवरणीं डरीयं अतुवा अप्पत्ते पठमवरणीं डरीयं, एवं सैमिक्खू परिणायकम्मै परिणायकम्मै परिणायगिहवा सै उवसंते सप्पि सप्पि

सदा जते, सै एवं क्तव्वे तं जहा - सप्पि ति वा माहणे ति वा खत्ते ति वा दत्ते ति वा गुप्पे (ते) ति वा मुत्ते वा इत्थी ति वा कत्ती ति वा यत्ती

ति वा विक्क ति वा मुणी ति वा भिक्खू ति वा लूहे ति वा तीरुदी ति वा चरणकरणपारविदु ति भवति॥१५॥

॥ वित्तियसुयक्खं धम्मं पौंडरीय [गामं] पठमं अज्झयणं सम्मत्तं ॥

६५०. तत्थ भगवता उज्जीवणिकाय। उक्तं च - “पुव्वभणितं तु ज [एत्थं] भणत्ती तत्थ [किलभात्थे गा० २५५७]।

ते कहुं रक्खितव्वं अत्तीवम्मैण। कहुं अत्तीवम्मं भवत्ति। सै जहा गामत्ते मम अस्मात्तं दंडेण आउडिज्जमाणस्स, आउडिज्जइ रक्खीलमी

जहा सीसै हम्मइ रक्खीलमी जहा सकण्णे आउडिज्जति हम्मति। तज्जणं वायाए आउडिज्जति हम्मइ तालिज्जइ एगद्धा। दैसिं वा आसज्ज

अणमणत्थ बुच्चति, जहा - औयणी कुरी भत्तं ददाति एक एवार्थः अणमणधा उभिला वं ति, एवमाहननक्रियायां कैइ आउडति ति भ-

णंति कैइ हम्मति ति भणंति, कैइ तालीति ति भणंति, कैइ पुण तिहि वि प्पारैहि। ताडु तिगाढं दुक्खं परितावणा, जेण वासरणसं देहेण भवति

किलावणं पुण मुच्छा मुच्छकरणं, जाव जेममुक्खवण लूयत्ते लूनंति वा तमिति लीन। दुक्खाविज्जंती अंगाइ अक्खिक्खंती हिंसंति करोति।

इच्छेवं जाण सखे पाणा जाव दुक्खं पडिसंवेदेति । एवं अत्तौवस्मैण जाणित्ता सखे पाणा ण हुंतत्वा । आहु-किमयं धर्मो च्छेत्तनामस्वामि-

नैव प्रणीतः । आहोश्चिद् वृषभाद्यैरपि तीर्थकरै रन्यैश्च ततः परेणालिकान्तैः । किमिति । जमुत्तं सखे पाणा, एवं शिष्येण चीदिते आचार्य-

वाक्यम्-सै वैमि जे अतीता अणंता जे अ पडुप्पणा साम्प्रतं वर्द्धमान स्वामिकाले पण्ण रसमु कम्म भूमीसु जे आगमैस्सा अणंता अरहंता भगवतो

सखे ते एव सा ख्यातवन्तः एव सा ख्यास्यन्ति, अर्थतः अतीता-ऽनागतकालग्रहणम्, सूत्रेण तु वर्तमानकालौ गृहीतः, सखे ते एव सा वृ-

क्खवन्ति, आकारकथनं आख्यायनम्, यथा-“अवलोअणं दिसाणी” तन्वैवमाकारेण भगवन्ती अरहन्तः धम्म सा वृक्खवन्ति, किन्तु भाषया ऽऽ-

ख्यान्ति । भाषमाणा अपि भृशं ज्ञापयन्ति प्रज्ञापयन्ति । भृशं रूपयन्ति प्ररूपयन्ति, स्थावृद्वा दृती वा रूपयन्ति । उक्तं हि-“नाना मार्ग प्रगम-

महती” किं तं प्ररूपयन्ति । सखे पाणा ण हुंतत्वा “हन् हिंसा-गत्योः” आज्ञापनं प्रसङ्गामियोगः तद्यथा कुरुयाहीत्येवम् ण परितो वीयत्वा

ण उद्वैयत्वा, एस धम्मो धुवै, ध्रुवः नित्यं तिष्ठति, सर्वकर्तृभूमिषु तितिओ नित्यः, इति भवतीति ज्ञाश्वतः, एगद्धां वा । एवं मत्ता अत्तौवस्मैण

ओ भिक्खू विरते पाणातिवाताओ जाव पदिमहाती । तत्परिपालनार्थमेव उत्तरगुणौ वि रक्खव्वा, सं जहा-णी दंतवणीणं दंती धीवैज्जा, गि-

लाणी अगिलाणी वा विभूस्सो वडि ए, आया बा णी अंजणं, शिलाणी वा रीण (गा) पडिकम्महा णी यमण-विरेयणं वा कुळा [णी] धूवणं,

[णी] तमवि धूमं पिबति कासादिप्रतिघातार्थम् । एवं मूलगुणौ उत्तरगुणौ सु सुसंपृतात्ता सौ भिक्खू अकिरि ए नम्य क्रिया विद्यते सौ ऽ यमकर्तृबन्धक-

इत्यर्थः। "लूपहिंसायाम्" अहिंसक इत्यर्थः। "अकसायणं जेव्वाणं ति कांतु अकोही जाव अलीमै, स एवं मूलगुण-उत्तमगुणसंबुद्धौ भवति। जति-

कसायणं हं करैइ, कसाइती पुण मूलगुणे उत्तमगुणे यस्मिन् अतिचरति, जो पुण अकोही जाव अलीमौ सो चैव उवसंती भवति सक्सायी अणुवसंती

चैव। परिणिवुद्धी ति, जहा उण्हीदगं, उल्हाणं समाणं परिणिवुद्धं ति वुच्चइ, एवं कसायौ ति उसिणी, तदु वसमै परिणिवुद्धे वुच्चति। एवं ता व इह-

लीइएसु विरती। अथ पारलीइया कामभोगा किमा संसितव्वा १, ण ति उच्यते, परलीइएसु कामभोगेसु णी आसंसा पुरती काष्ठं विहरेज्जा।

कथमिति १, इमेण मै दिव्वेण वा, दिव्वं धम्मफलमिहेव, तं जहा-आमोसहि विप्पीसहि अक्खीणमहाणसिद्धा चारण-विउब्बाणिड्ढि पत्ताणि,

परलीए संगम-सुकुलपच्चायादिमादि। सुतं अद्वक्खाणएसु धम्मिल बंभदत्तादि, "मत्तज्ञाने" मत्तं समयमेव जालिस्सरणादि एहिं। तैहिं चैव

दिव्वसुत-मत्तेहिं विविधं विसिद्धं णातं विण्णातं। इमेण वा सुचरित-तव-णियमं सुदु चरितं तवी बारसविधौ, नियमो इंदियमो इंदियं, ब्रह्मण-

श्रारणं बंभचेरं चादिन्नमित्यर्थः। इमेण वा ज्ञाता-मातावुत्ति एणधम्मैण, याता-माता यस्य वृत्तिः स भवति याता-मातावृत्तिकः। यात्रा नाम

सौक्षयात्रा, मात्रा उत्पत्तिपरिमाणं या वृत्तिराहारादि। उक्तं च।

यात्रा-मात्रा इत्यौ भिक्षुः परिशुद्धमलाशयः।

विविक्त-नियताचारः, स्मृतिदीर्घैर्न बध्यबध्यते ॥१॥

इती चुती देवै सिया कामकामि सि यान् इप्सितान् कामान् कामयते तान् लभते। बसवति ति वसै इंदियाणि जस्स चिद्धंति कामकाम-वस-

वत्तिगंहुणीण भवुविधं लीइयं इसिरियं सुइतं, तं जहा-अणिमा लघिमा सहिमा प्राप्तिः प्राक्कायं ईशित्वं वशित्वं याव कामा वसायित्वम्।

सिद्धे वा अदुःखमसुप्तं ति, एते चैव अद्विविधा सिद्धा ते वृच्छा ए मुहुं वा दुःखं वा भवति। एते वि श्रिया एते विणी श्रियंति तुरिसमी भवामि,
 एरिसमति एरिसमी दैवी भवामि, एरिसमी वा पुरिसी इत्थिरूख इस्सरिओवदी वा एरिसया व्र मै सहादयो विसया भवन्तु, एवमादि आसंशययोगं
 पुरती कातुं णी विहरेज्जा। स एवं भिक्खू सवैहिं अमुच्छित्ती जाव फासैहिं विरती क्रीधाती जाव सिच्छादंक्षणसङ्कातो जहा अमुच्छित्ती सहादिएसु
 विसएसु सुभेसु, अमुभेसु वि अदुहे, विरती क्रीधाती ति णिगाहपरी, णिक्खीणा सव्वसो चैव उत्तरगुणा एते जे मुत्ता अमुच्छित्ते ति। इति सै महता आदाणा-
 ती, इतिः परिसमाप्तौ उपप्रदर्शने वा, कस्स आदाणं, क्रीधादि एक, अथवा आरंभी पयणादि, परिगाही वा सच्चित्तादी कामभीगा सण्णातगा सररीरं वा,
 महं ति महंतं एतं कामादाणं सहादि अमुच्छित्तेऽ द्वेची वा, यथाऽग्निः क्षीणैधनो उवसेंती ण उहति उवसेंती सौक्खन्नु धम्ममुद्धितौ उपसृत्य
 उपरती हिंसादिकर्मसु आयरियसतासै वा अविरति प्रति प्रतिविरती पडिविरती ये भिक्खू भवति। जे इमे तस-थावरा विषयार्थे अचि-
 न्त्यत्वा दुपदैशकत्वाच्च पूर्व च ^{तसा} ~~ससा~~ उपात्ता, ते विषयार्थे ण सद्दं समासंति पचंति यौगविक-करणनिकेण अहिंसा गता, सै भिक्खू।
 जे इमे सच्चित्ता अचित्ता मीसा सहःरूवा कामा गंध-रस-फासा भीगा। सच्चित्ता दुपदादि, दुपदैसु सहादि वृत्थी-पुरिसगीत-हसित-भणित-
 सहा कीवृत्त-सुग-मतणसतागा-हंसाण वा, एतेसिं चैव अलंकित-अलंकितार्णं मणुआणं तिरियाणं च हंस-मयूराणां कतसंपणी
 णामेरी णी रूपसंपणी चतुर्भिंगी। चतुप्पदसहा हयहंसित-हत्थिगुलुगुलाइय-बसभदेक्कितादि, रूवं एतेसिं चैव अण्णैसिं च। अपयसहा

पासवणपवादादि वा तैरियाण वा सात्तीण रुक्खाणं तणाणं वा । अचिन्ताणं^{६६} तैसिणं भंते । तणाणं मणीण य केरिए सहे ? किणखरैत्यादि
 विभासा, वीणा दीणं वा । मीसाणं पि भासितव्वा । सहे वीणुसही, खवे अलं कितान । वुत्ता कामभीगा । सचित्ता गंधा दुपदाणं पक्काच्छवासा मणुआ, रसी
 तत्थैव, फासी इत्थीण । चउपादे विदाणगंधी, रसी वि तत्थैव, फासी आसपद्दादीण । रसेसु पुप्फफलाणं च रसी अचित्ते, गंधी कत्थुरियादीणं गंधद-
 व्वाणं वा संजोइमाणं असंजोइमाणं वा, रसेसकुरादीणं, फासी हंसतूलादीणं । एते कामभीगी योमात्रिक-करणत्रिकेण जीव सयं परिणिण्हेज्जा
 सी भिक्खू । जं इमं संपराइयं कम्म कम्मइ (कज्जइ) सत्पराए भवं संपराइयं, संपरेति वा जेण तासु तासु गतीसु संपराइयं, अवरक्षणादिषु न
 कृतमात्रं संवेद्यते, तच्च तत्प्रदीप्त-निद्व्व-मात्सर्या-इत्तरया-इत्ता सातनीपघाते वेद्यते जाव अन्तराईयं ते कर्महेतवः नापि स्वयं करोति ।

सी भिक्खू । जं पुण जाणेज्जा असर्णं वा एक आहोरो, इदाणि यस्मादुक्तम्-

‘नाद्वारीरश्चरेद् धर्मं, नाद्वारीरस्तपश्चरेत् ।’

तस्मात् सर्वप्रयत्नेन, कर्तव्या देहरक्षणा ॥ ९ ॥

उक्तं च :-

“धम्मं णं चरमाणस्स पंच शिस्साठाणा पणत्तां रायादि” [स्थानां० स्था० ५ सू० ४४७ पत्र ३३९] कण्ठ्यम् । अह पुणीवं जाणे-

ज्जा विजाति तैसिं परक्कमे हिंसादि प्रवृत्तिः, पराक्रमः प्रकरणमित्यर्थः, आत्-पर-उभय पराक्रमः स्वभावः धर्मः जस्स अट्ठाए अप्पणी परस्स य

भंगा एक चैतित कृत करित्यमाणं वा । तत् किमर्थम् ? उच्यते अप्पणी सी पुत्ताईणं भीजणाए ति, “भुज्जपालना-इभ्यवहारयीः” यत्

पालनीयं अम्यबहणीयं च वस्त्रा-ऽऽभरणं आहारश्च । एवं तस्मिन् स अद्वा ए णिद्वितै तस्था भिक्खू परकड-परणिद्वितै तस्स कडं तस्स

णिद्वितं भेगा ४ उगामी १६ प्पादणा ए १६, एसंजा ६० सस्था "इसु हिंसायाम्" इत्यसति तेनेति शब्द-अग्न्यादि, सत्येण क्कामित जीवभावात्

सस्थादीतं, सत्येण अजीवभावपरिणमितं जीविता वा परिणमितं, वण्णादीहिं अवहिंसितं, उगामदोसादीतं एसणिज्जं एसियां, वैस्मियं न दू-

त्यादि, अहवा जहा वेसी याणिरूपादि जौएत्ति । तं पि सामुदाणियं एतत्पुत्तस्यामणं पिंडकपियस्येत्यर्थः । अहवा पण्णागह[जे] णं कुसणं

क्षेपीति, असणग्गहण उदाणौ अवबववादि(औदणौ अधव दवादि) वा । कारणद्वा वैदणादि । पमाणं बतीसं । बिलमिव जहा बिले पण्णाभी पविसति ण

य तं बिलं आसातेमिति कातुं समिलीवैति तडाइं, जहा वा किंचि बिले छुत्थेति पातं बिलं समिलीवैति आसादेन्ति वा । पण्णउत्ति जहा पण्णाभी

किंचि संडुक्कादि अण्णासादिंती मसति, भूतेण सुत्तेण, एवं साधू वि णी वामाती हणुवाती दाहिणं हणुवातं दाहिणओ वा वामा । अण्णं अण्ण-

काले, कालौ दुविधी- गहणकालौ परिभीगकालौ य, छुहितौ भिक्खवावैला ए अकाले चरमि, तिसितौ पाणं पि बति, पुच्चं व भुंजति मज्झे पाणमं

पिबति । यत्थं जम्मि काले परिभुज्जति उवुवासासु वा, वासे वास्तानां । सीते वा लेणं, लयति लीयते (ते) । उस्सिद्धिं लेणं सेज्जा गहिता, जहा

य सौतव्वं पडिप्पापडिबण्णएण विणएण विणावि सेज्जा ए वसति, सुसाणादिषु उडुबद्धे, वासास्ते सेज्जं उवलीयति, सेसाणिच्चं सेज्जं

सयं ति । सयणं सयणकाले ति संथारसेज्जा गहिता, जेण य विहिण सुप्पति, से भिक्खू स एव अण्णारी भिक्खू सावन्नः आहारीवधि-सयण-

स्वाध्याय-ध्यानादीनां मात्रां जानातीति, अणतरं दिसं वा [अणुदिसं वा] रीयमाणे आइयस्वे ज्ञ धम्ममाइक्खे जहा धुते। सै भिक्खू धम्मं कहैमाणौ

णौ अणस्स हेतुं पाणं वत्थं जेणं सयणं। णौ अण्णैस्सि विक्खव्ववार्णं पूया-सक्कार-सद्-रूव-गंधादिकासभौमाणं, ण ऽ णत्थ धम्म (कम्म)

णिज्जग्गुलाए। इति ववळु हेतुं एवं णिक वधं णिशसंसं धम्मं, तस्स भिक्खुस्स अंतियं जौ सौ उडुदि (दि) समागतौ तीरद्वी तस्स अंतिए धम्मं

सौ च्चा तं सहहमाणा उडुए धीरा अस्सिं धम्मं सुद्धिता। तै एवं सव्वीवगता सवीत्मना उवगता वूत्थार्थः। बाहिरेण अहिंसेतत्करणेण य

आचार्यस्मीपं गत्वा उपेत्य संता सर्वतो सव्वमेव संता (सव्वोवसंता)। उण्होदगं वा उसिणं होऊण अपच्छा कमेण सवीत्मतया णिव्वुडा

परिणिव्वुडा। एवं सै भिक्खू धम्मद्वी ५ सै बैस्सि पाईणं वा ण्क ७ एत्तौ आरंभेऊण जावपविणिव्वुडे [ति] बैस्सि ति, एवं अवधारणौ, सै इति स

भिक्खू एवं गुणजाईओ धम्मैण वा जस्स अड्ढी ३। धर्म वा वेत्तीति धम्मविद्। णियागं णाणादी ३ चरित्तं वा। सै जहा सैत्तं (सैत्थं) बुद्धं ति,

सै इति निर्देशः, येन प्रकारेण यथा, जं एत्थं अज्झयणी किंचि वुत्तं तं सव्वं बुद्धं। अदुवा पत्ते पौंडरीयं तं सव्वं बुद्धं केवलणार्णं, जहाँ पत्ते

तहा वुत्तं। अदुवा अपत्ते अण्ण उत्थिथा तं पि वुत्तं। एवं सै भिक्खू, कतरी १ जौ तिणिण णाणादीणि ठप्पाडैति सौ कुत्तौ। स एव परिणायकम्मै

भवति, वुविधाए परिणाय पावाइं कम्मार्इ जस्स परिणाय ताइं। एवमेव तु बाहिरब्धंतरे सुवत्थूसु रमा-दीसादिलक्खणी संगी। गृहंसमृद्धं

सकुवुकवाडादिलक्खणं कलत्र-सित्र-पुत्रादि, एयं पि वुविधाए [परिणाय] परिणायतं। कौ धादि उवसंती। एतैहि तिहि कम्मसंगीहि गिहवासीहि

असज्जमाणो उवसंती भवन्ति, रियादिसमितो णाणादिसहितो सदा सत्त्वकालं जतं ति जतेज्जाहि, जातज (जतेज्ज) ति या जतो अहुवा... (एत्थ)

को उवसंती ? जो समितो, को समितो ? जो णाणादिसहितो, को सहितो ? जो सदा जतति । सै ति णिहैसै, स एवं गुणजातीयो वक्तव्यः, त-

स्मै वं गुणजातीयस्स भिक्खुस्स बुद्ध-शक्र-पुनन्दरवत् नामानि भवन्ति, कतद्यथा-समणो ति वा माहुणो ति वा सत्ताणि, “श्रमु तपसि खेदे-

च” श्रमणः, अधिका “तो समणो” । ब्रह्म अणतीति ब्राह्मणः, अधिवा माहुणो ण हुणतीति २ । खमतीति खलौ दंतौ इंदियणी इंदियं इति । मिभि-

गुत्तः । बाह्या-अभ्यन्तर-मुक्तत्वान्मुक्तः । तीति (वृथार्ति) मौक्षं ऋषिः, यातीत्यर्थः । करोतीति क्रतुः यज्ञः । “यती प्रयत्ने” यतत इति यतिः । “विदुः ज्ञाने

विद्वान् विदुः । मुणितं शमितमित्येकीऽर्थः, मुनतीति मुनिः । भिक्षणशीलो भिक्षुः । शमं-दोषविमुक्तत्वात् कूहे । संसारतीरेण जस्स अट्ठी स भ-

वति तीरद्वी । चरन्ति तदिति चरणं व्रताभ्युपगमम्, कुर्वन्तीति तदिति करणं पडिलेहणादि, पारमन्त गमनमित्येकीऽर्थः, चरणकरणपार-

विदन्तीति चरणकरणपारविदुः । ‘सि बैमि’ एवं ब्रवीति तीर्थकरवचनाद् अज्ज सुधम्मो जंबुणामस्स कहैति ॥ छ ॥

पौण्डरीकाध्ययनं समाप्तम् ६ ॥ छ ॥

उवमा य पुंडरीए तस्सीव य उवचएण निज्जुत्ती ।

अधिगारी पुण भणिआ जिणीवदेसैण सिद्धि ति ॥१५८॥

सुरमणुयतिरियानिरओवंगे मणुया पडू चरित्तमि ।

अविय महाजण नेयत्ति चक्कवट्ठिमि अधिगारी ॥१५९॥

अवियहु भारियकम्मा नियमा उक्कस्सनिरयठित्तिगामी ।

तेऽवि हु जिणीवदेसैण तेणेव भग्गवेण सिज्झंति ॥१६०॥

जलमालकदमालं बहुविहवल्लीगहणं च पुक्खवरिणि ।

जंघाहि व बाहाहि व नावाहि व तं दुरवगाहं ॥ १६१॥

पउमंउल्लंघेत्तुं ओयरमाणस्स होइ वाक्की ।

किं नत्थि से उवाओ जेणुल्लंघेज्ज अविवत्ती ॥ १६२॥

विज्जा व देवकम्मं अहवा आगासिया विउव्वणया ।

पउमंउल्लंघेत्तुं एम वृणामी जिणक्खमाओ ॥ १६३॥

सुद्धप्यओगविज्जा सिद्धा उ जिणस्स जाणण विज्जा ।

भवियजणपोहरीया उ जाए सिद्धिगतिमुवेत्ति ॥ १६४॥

किरियद्वानस्स अभिसंबंधी-एवं तेण चरण-करणपारगैण विदुणं भिक्षुणा कम्माण खवणदुसब्बुदुल्लेण कम्म-

बंधणद्वानाणि वज्जेतव्वानि, तत्त्विवरीताणि य मौक्खबन्धद्वानाणि आसै [वि] तद्वाति। एस्स संबंधी। अहवा ते अण्णउत्थिया कहं

संसारं अणुपरियवुंति, कम्मणा, तं कम्मबंधं बज्जति वुमैहिं बारसहिं किरियद्वानैहिं, मुच्चाति तेरसमैणं, एतेणाभिसंबंधेणं किरियद्वानं णाम

अज्झयणं आगतं। तस्स चत्तारि अणुऔगद्वारावणैतव्वानि।

किरियाऔ भणियाऔ किरियाठाणं ति तेण अज्झयणं।

अहिगारी पुणाइं सै बंधे तह बंधमौक्खे य ॥१६५॥

अहिगारी पुणाइं सै बंधे तह बंधमौक्खे अ॥ आह-अस्तु ताव मौक्खेणाधिकारी, बन्धेन किं प्रयोजनम्?, उच्यते-नानाबन्धे मौक्खो

भवतीति अतो बन्धेनाप्यधिकारी भवति, तच्चा क्रियास्थानं क्रियावत्सर्वे वर भवति नाक्रियावत्सुर, ते च क्रियावन्तः केचिद् बध्यन्ते केचि-

न्मुच्यन्ते तेण वुसस्स अज्झयणस्स बंधेणाहिगारी बंधमौक्खेण य वुत्तो अधिकारी ॥ इदं णामणिप्फणै किरियाठाणं। किरियाऔ णिक्ख-

वियव्वाऔ ठाणं च। किरियाऔ पुव्वभणित्ताऔ, कत्थभणित्ताऔ? पडिक्खमाण-“पडिक्ख मासि पंचहिं किरियाहिं”। किरिया णिक्ख-

वितव्वा णामादि॥

दुव्वे किरियणए पर्यामुवायकरणिज्जसमुदाणे।

इरियावधिसम्मते सम्मानिच्छे य निच्छन्ती ॥ १६६॥

द्वौ किरियणं गाहा। जीवस्स वा अजीवस्स वा जा किरिया सा दब्बकिरिया। “एज्ज कम्पने” एजते वृत्यर्थः। एजने कम्पनं गमनं

क्रियेत्यनर्थान्तरम्। तत्र जीवनीदना कर्मणौ गुरुत्वाद् विश्रयायीगाद्वा या गतिः सा सत्त्वा अनुपयीग इति कृत्वा क्रियक्रिया। द्रव्यजी-

वस्थैह प्रयत्नपूर्वकत्वेऽपि सति या परप्रयीगादनुपयीगाद्वा ईषदपि कम्पनं अप्यक्षणेर्निर्भवसावत्तपि सा दब्बकिरिया। भावकिरिया तु

पयीगुपाय करणज्जसमुदाणे इरियावध सम्मत्ते सिच्छन्ते सम्मसिच्छतोपयोगी तिविधी मणप्पयीगी ३। मणप्पयी गादिना इस्फुरद्भि-

र्मनीद्रव्यैरात्मनी यौगी भवतीति मणप्पयीगा किरिया, एवं वाक्कायद्रव्यैरपि। उक्कं हि-गोण्डु य कावुएणं [आव० नि० गा०] काय-

किरिया गमणादि। उवायकिरिया द्रव्यं येनोपायेन क्रियते, यथा पटं वेम-नत्थिकां-डछणि-तुरि-बिज्ज-खनादिभिः पटसाधिनोपायैः शिक्षित-

प्रयत्नपूर्वकं पत्कारः करोति, एवं घटादित्वपि आयोज्यम्। करणं णाम यद् येनोपायेन करणीयं द्रव्यं तत् तेनैव क्रियते नान्यथा,

अथवा करणे हितम्, करणीयान्मृत्पिण्डाद् घटः क्रियते, नाकरणीयाद् उषदग्निच्छक्यते पाषाणसिकताभ्यौ वा। समुदाणे किरिया णाम

सप्तित्येकीभावे जं कम्मं पयीगागहितं तं पसिडापऊणसमुदयसमुत्था पुहु-निधत्त-णिक्कायत्तं स्थित्युपायापेक्षं करोति सा समु-

दाणकिरिया। उक्कं हि-कम्मं जौगणित्तं वज्झति० सा य पुण समुदाणकिरिया असंजलस्स संप्रता संजलस्सापामत्त संजलस्स वि

जाव सकसाथा तावकीरति। इरियावधिया पुण छउमत्थवीवरगस्स जाव सज्जामि ति ताव कीरति, किरियाहुणं एक्कं चेवमयीगी।
केवलियस्स

सम्मत्किरिया नाम जावतयाओ सम्मदिही कम्मपगडीओ बंधति, प्रायेण अप्यसत्थाओ ण बंधति । इदाणिं मिच्छदिही सत्थासिं

कम्मपगडीणं मिच्छादिही तु बंधओ हीइआहांरगतित्थागरत्तं चमौत्तुणं । सम्मामिच्छदिही इदाणिं जाओ कम्मपगडीओ बंधति येन

बंधति य ताओ विभासितत्वाओ, तं जहा-सम्मामिच्छदिही मिच्छत्तं पंचां आहासंतिस्थकरविभासाणिद्वाणिद्वा प्रयत्ताप्रयत्ता-धीण-

धीण बंधओ । एवं तु एवमादि ॥ बुद्धाणिं ठाणं -

णामं ठवणादविए खैत्तऽद्धा उड्डु उवरती वसही ।

संजम पगगह जीहे अचल गणन संधणा भावी ॥ १६७ ॥

णामं ठवणादविए खैत्तऽद्धा • गाहा । जहा लौगविजये [आचा • निग्गा • १८४] भाणिताओ किरियाओ दुणं च ॥ एत्थ कतराहि कतरेण

वा ठाणेण अधिकारी ? , तत्त उच्यते -

समुदाजियाणिह णओ सम्मपयुत्तेण भावठाणेण ।

किरियाहिं पुरिस पावाति एतु सव्वे परिविखज्जा ॥ १६८ ॥

॥ किरियाठाणं सम्मत्तं ॥

समुदाजियाणिह णयो • गाधा समुदाणकिरियाहिं अधिकारी । इधं निध णयो अधिगारो सम्मपयुत्तेण भावठाणेण । आहु - किं बुद्धि-

यावहियाकिरियाए णाधिगारो ? उच्यते, सा सम्मपयुत्ते ठाणे वट्टमाणस्स भवत्येवाताइ पुण सम्मपयुत्ताइ भावठाणाइं विरती संजमद्वाणं

लौगैत्तदियो परिगहो पसत्थभावसंधणा य त्ति । एतेसु वट्टमाणो इरियावहियाबंधओ वा [अबंधओ वा] होज्जा । जी पुण

अप्यसत्थेसु भावद्वारेषु बह्वृत्ति सौ गियमा पाथौ गियं वा सामुदाणियं वा संपरा ब्रूयं वा बंधति। अथपिप्पिश्चान्न वृत्तव्या, समुदाण
यग्रहणाद् इरियावधिया वि गहिता, पसत्थं भावद्वारेषु गहणा अप्यसत्थद्वारेषु वि गहितं। एताहि पुण किरियाहि किं कज्जति?, उच्यते
किरियाहिं पुरिस पावा तिया^{तु} सव्वे परिक्खिज्जा, तं जहा-धम्मैति लौयाणुगामियभावं पडिसंधाय तथा च स भवति महच्छे महारंभे
सहाधम्म पक्खे विपुणी उत औ उपकरणं च विप्यजहाय भिक्खाय रिया ए समुद्धेत्ता इति ब्रूयामि तत्थ धम्मिया धम्मिदु स
जधाणाम ए मज्झिमाय भगवंती तिधा पावा तिया परिक्खिज्जति मंडलवाहि द्विता अगणिकायपाती य ॥

॥ गिज्जुली सम्मता ॥ छ ॥

सुत्ताणुगमे सुतं उच्चारित्वं—

सुतं मे आउसंतेण भगवता एवमकखातं - इह खलु किरियाठाणी णामज्झायणी पणत्ते, तस्य णं अयमद्वे - इह खलु

संजुहेणं तुवे ठाणा एवमाहिज्जंति, तं जहा-धम्मै चैव अधम्मै चैव उवसंते चैव अणुवसंते चैव। तस्य णं जै सै पढमस्स ठाणस्स

अधम्मापकरस्स विभंगो तस्य णं अयमद्वे पणत्ते, इह खलु पाईणं वा कू संसैगलिया मणुस्स भवन्ति तं जहा-आरिया वेगै अणा-

रिया वेगै उच्चागौता वेगै णीयागौता वेगै कायमंता वेगै हस्समंता वेगै सुवण्णा वेगै दुव्वण्णा वेगै सुख्खा वेगै दुख्खा वेगै।। तैसिं

चणं इमं एताखं दंडसमादाणं संपेहाए तं जहा-णैरद्वेसु वा तिरिक्खजीणिस्सु वा मणुस्सैसु वा देवैसु वा, जै यावऽणी तहप्पमारा पाणा

विण्णू वेदणं वेदिंति। तैसिं पि याइं इमाइं तैस्स किरियाठाणाइं भवन्तीति सक्खय्यं तं जहा-अव्वा दंडे १ अण्णु दंडे २ हिंसा दंडे ३ अकम्हादंडे

४ विट्ठीविप्पारियासिया दंडे ५ मोसवत्तिते ६ अदिण्णादाणवत्तिते ७ अज्झत्थिते ८ माणवत्तिते ९ मित्तदोसवत्तिते १० मायावत्तिते ११ लोभ-

वत्तिते १२ द्वारियावत्तिते १३॥

सुतं मे आउसंतेण भगवता - इह खलु [सिं] जूहेणं तुवे - [सिं] जूहः संक्षेपः समास इत्यनर्थान्तरं ये ते

क्रियावन्तः ते सर्वे वि एतैसु दोसु ठाणेषु वृहंति, तं जहा-धम्मै अधम्मै च उवसमे स अणुवसमे य, धर्म एवोपसमः उपदाम एव च धर्मः,

उभयावधारणं क्रियते। अथवा उपदामाद् धर्मो भवतीति तेन धर्मग्रहणं कृतैऽपि उपदामग्रहणं क्रियते। एवं अधर्मे अनुपदामे च

इतरथा

विभागा । अर्चितत्वात् पूर्व धर्मस्योपशमस्य च ग्रहणं कर्तुं इत्येता हि पूर्वोक्तधर्मोऽनुपशमश्च भवति पञ्चाधर्म उवसमं च पडिवल्लति,

तेन एते द्वौ चैव पक्वौ भवन्ति, तं जहा - धम्मपक्वो अधम्मपक्वो य । तस्स (तस्य) पदमस्य द्वाणस्स अधम्मपक्वस्स विभंगी विभाग इत्यर्थः ।

इह च खलु पाईणं वाक्कं सत्ते गतिया मणुस्सा जाव सुरूवा वैगी । तत्र दातो हिंसामाणं दण्डः अधर्म इत्यनर्थान्तरम् । तैस्मिं पुण सत्तेसिं अधम्म-

पक्वस्स वट्टमाणणं इमे तस्स वं दंडस्समादाणं संपेदा^{हा}ए, जथैह सापराधस्स दण्डः क्रियते एवं अधम्मपक्वस्स अनुवसमे य वट्टमाणस्स दंडस्य

समादाणं ग्रहणमित्यर्थः, संपेदा^{हा}एस्ति सम्मं पेदाए दट्टुणं । तं जहा - णै रइए सु तिरिक्खव० मणुस्सै सु देवगलीए य, एतावंता वापाणा दि कातुं

जाव वैमाणिए सु ति । मणुस्साणं दंडसमादाणं समीक्षितुं आह - यदि मणुस्साणं चतुगली सु दंडसमादाणं सैसाणं णै रइय-तिरिय-देवाणं तैसिं

णास कि रिया द्वाणै सु वट्टमाणणं दे डी नत्थि ? इच्च ते, अत्थि, कथम ? जै यावणै तहप्पगारा, अण्णो मण्णो मणु अवल्लासु तिसु गतिसु

प्रकार इति साहस्ये शरीरंन्द्रियादि, णै रइय-देवाणं पण्यादिलक्षणत्वात् शरीर साहस्यमस्ति, तिरिक्खवज्जीणिया तु औरालिक शरीर साहस्यं

इन्द्रिय साहस्यं, विण्णू वेदणं वेदेन्ति, विण्णू संज्ञा नग्रहणं इन्द्रियाणां च, तानि कैवाज्जित्त्वा समात्ताणि (णि), इंदियणिमिसं चैव वेदणं वेदेति ।

उक्तं हि - "भवपच्चवृत्त्यं देहं" गाहाओ त्तिणि । अहवा विण्णू वेदेति य भंगो एक - सण्णिणो वेदणं विज्जाणंति य वेदंति य १ सिद्धा

विज्जाणंति ण वेदंति २ असण्णिणो ण जाणंति वेदंति ३ अजीवा ण जाणंति ण वेदंति ४ । एत्थ पुण पदम-तत्ति एहि भंगोहि अहिगाओ,

विनिय- चडत्या अवन्तु। तैसिं पि यावुंति जहा मणुस्साणा तधा (शा) तैसिं पि तैरवुं किरियाणाणां मवलीति अक्खवा तावुं, तं जहा -

- अत्था दंडे जाव इरिया वहियाए ॥

पढमै दंडसमादाणे अट्ठा दंडवन्ति ए त्ति आहिज्जइ, सै जहाणामए केवु पुरिसै आतहेउं वा णातहेउं वा अगारहेउं वा

परिवारहेउं वा मित्तहेउं वा णागहेउं वा भूतहेउं वा जक्खहेउं वा तं दंडं तसया वरैहिं पाणेहिं सयमेव णिसिरति अण्णेण वि णिसिरा-

वेति अण्णं पि णिसिरं तं समणुजाणति, एवं खलु तस्स तत्पत्तियं सावज्जं ति आहिज्जति, पढमै दंडसमादाणे अट्ठा दंडवन्ति ए

त्ति आहिए ॥

तत्थ पढमै दंडसमादाणे अट्ठादाणे आहिज्जति त्ति आख्यायत इत्यर्थः। सै जहाणामए केयि पुरिसै आतहेतुं वा आत-

हेतुं ति आत्मार्यम्। प्राप्तहेतुं ति पुत्र-दारादीणं अट्ठाए। अगारहेतुं ति घरस्स खंभै इवुकादि क्री करोति। परिवारो त्ति दास-भतता-

चार-भट्ट-आस-हत्थिमादि परिवारी, अहवा खरस्सेव वाडिमादि परिवारं करोति। एवमादीणि अट्ठाए दंडं तस्स-धावरैहिं पाणेहिं सयमेव

णिसिरति, तस्सैव ता व अण्णी अहिउंजति, अण्णी वाहेति, अण्णी मंसादीणं अट्ठाए उदवैवु, धावरै वि अण्णी बाहेति अ अण्णी छिंदति अण्णी तच्छेति

अण्णी अगारहेतुं खाति वा, एवं अण्णीहि वि कारवेति कीरंतं पि समणुजाणति। यौगत्रिक-करणत्रिकेण विभासा। एवं खलु तस्स तत्प-

त्तियं तत्पत्तिकं सावद्यकम्। पढमै दंडसमादाणे ६॥ अहावरै दोच्चे दंडसमादाणे अण्ठा दंडवन्ति ते त्ति आहिज्जति, सै जहाणामते केवु

पुंसि जे इमे तसा पाणा भवति ते जी अच्चाते जी अजिणाते जी संसाते जी सिंणियाते एवं हिययाए पिताए वसाए पिच्छाए बाळाए
 सिंगाए विसाणाए दंताए दाढाए जहाए ज्हाऊं जीए अट्टीए अट्टिमं जाए जी हिंसिंसु मे ति जी हिंसंति मे ति जी हिंसिस्संति मे ति जी पुत्त-
 पीसणयाए जी पसुपीसणयाए जी अगारपरिवूहुणताए जी समण-माहुणवत्तिथहेतुं जी तस्स सरीरास्स किंचि विपरियादित्ता
 भवति, सै हंता छैता भैता लुंपइत्ता विलुंपइत्ता उद्वइत्ता उज्झिउं बाले वैस्स आभागी भवति अणट्ठादंडे ॥ सै जहाणामए केइ पु-
 रिसी जे इमे थावरा पाणा भवति, ते जहा- इक्कडाइ वा कडिणा इ वा जंतुगा इ वा, परगा इ वा मौक्खा इ वा त्तिणाइ वा कुसा इ वा कु-
 च्छगा इ वा पिब्बगा इ वा पल्ला इ वा, ते जी पुत्तपीसणयाए जी पसुपीसणयाए जी अगारपरिवूहुणयाए जी समणमाहुणपीसण-
 याए जी तस्स सरीरास्स किंचि विपरियादित्ता भवति, सै हंता छैता भैता लुंपइत्ता विलुंपइत्ता उद्वइत्ता उज्झिउं बाले वैस्स आभागी
 भवति, अणट्ठादंडे ॥ सै जहाणामते केइ पुरिसी कच्छंसि वा वहंसि वा उदगंसि वा दवियंसि वा बलयंसि वा ठूमंसि वा गहणंसि वा गहण
 विवु(दु)ग्गंसि वा वणंसि वा वणविदुग्गंसि वा पव्वयंसि वा पव्वयाविदुग्गंसि वा तणाई ऊसविय ऊसविय सयमेव अगणिक्कायं णि-
 सिवति अण्णैण वि अगणिक्कायं णिसिदावेति अण्णं पि अगणिक्कायं णिसिरंतं समणु जाणइ अणट्ठादंडे, एवं खलु तस्स सप्पत्तियं सावज्जे ति
 आहिज्जइ, दोच्ची दंडसमादाणे अणट्ठादंडवत्ति ए ति आहिते ॥

अहावरे दोच्चे अणत्थदंडे ति। सै जहाणामए केइ पुरिसै जै इमे तसथावरा पाणा तैजौ अच्चाए अर्चयन्ति तामिति अचा-शरीरं

तस्य मार्यमाणस्य शरीरमुपयुज्यते, यथा मृगं हणं हणंति। एवं णी अइणाए ति अइणं णाम चर्मं तं वग्घ-दीवगादीणं। एवं जाव णी

अडुमिंजाए ति। हिंसिं सु मे ति एतेण ममपिता अण्णौ वा कोइ मारितो जहा-कत्तविरियावराहे० [] गहा। सौ ममं चैव अण्णं

वा मारेहि ति, जहा दसारेहि जरासंधो हिंसिस्सति ति गब्भीत्थं वा बालं वा मारेति जहा कंसो देवइ पुत्तो। णी पुत्तपोसणं मारयित्वा

पुत्रादीनां मांसानि दास्यति। पसुपोसणत्ताए ति गवां गवान्नाया, आस-हत्थीण वि औदण-मंसादीणि दीयंते। अगारहिंणहण वा (अगार

परिवूहणत्ता) अगारं-गृहं स ब्रूहयन्ति इत्थं ककच्छादिभिर्वर्द्धयन्तीत्यर्थः। णी समणमाहुणैहिं सु (तु) (माहुणहै सु) समणार्णं चरगादीणं पंचणहं

भत्तमावसधं वा करेति, एवं माहुणाण वि सव्वत्थ वासरीरादीणि किंचिपति। सै हेताछैत्ता जाव उद्वेउं उज्झितुं बाले वैस्स आभागी, थाक्काण

वि इक्कडादीणं एमैव, जहा पथं वच्चंतो रुक्खस्स पत्तं छैत्तुणं छड्डेइ, लट्ठीए वा मोडेतो माणाइं वच्चति, कुहाडिं वा आयुधं वा रुक्खवखंधै सु

रुक्खडा लै सु वा णिवाडेतो वच्चति, सै बाले न किंचित्तो पत्तं वा पुप्फं वा फलं वा आजीवति, केवलमेव वैरं कम्मं तस्स भागी भवति,

अणदुदंडे। सै जहाणामतै केइ पुरिसै कच्छंसि वा जाव पव्वतदुगांसि वा तणाणि-सै द्विध-भंगियादीणि ताणि पुण सुक्खाणि उस्सविय उस्स-

विद्य जा वणदवी वावतु (बाधतु) ति अगणिकायं णिस्सरति, ३, योगत्रिक-करणत्रिक ३। एवं खलु तस्स तप्पत्ति यं ति सावज्जो ति दोच्चे दंडसमादाणेर ॥

अहावरे तच्चै दंडसमादाणे हिंसादंडवत्ति ए ति आहिज्जइ, सै जहाणामए केइ पुरिसै ममं वा समिं वा अण्णं वा अण्णिं वा हिंसिस्सु
वा हिंसति वा हिंसिस्सति वा तं दंडं तस्स-था वरेहिं पाणेहिं सयमैव णिसिरति अण्णीण विणिसिरावेति अक्कं पि णिसिरंतं समणुजाजइ
हिंसा दंडे, एवं खलु तस्स तप्पत्तियं सावज्जे ति आहिज्जइ, तच्चै दंडसमादाणे हिंसा दंडवत्ति ए ति आहिंसे ॥

अहावरे तच्चै दंडसमादाणे हिंसावत्ति ए ति आधिज्जति, सै जहाणामए केइ पुरिसै, स इति निर्देशी. येन प्रकारेण
यथा नाम पयोक्षसूचादिषु, केइ अणिद्विद्वुणिद्वैसौ की रति, ममं ली मामैव, सीयंतै तं तदीयं पुत्रं भ्रातरं वा दुहितरं वा अण्णं पणन अणि-
एत्तयं, अण्णिं वेति अणिएत्तियं ।

जहा-कप्पिसप्पेण खइतो अमत्तो अणीसही मरति । तैण च सो सप्पी गहितो । तैण चिंतितं-अहं ताव [खइओ]
मत्ती य, मा एस जीवंतो अण्णं पि लोर्ग स्वा हिति तैण मारैमि । एवं सो अण्णस्स अट्ठा ए तं सप्पं मारैति । अथवा अन्य इति परपराव्यः
अण्णयं हिंसिस्सु ति^६ एतेण कौइ मम मारितो आसि^७ । हिंसति उद्यता युधः एवं जथा सुरायादि । हिंसिस्सति ति जहा आसगगीवीति विहुं^८ सा
मै मारैसति^९ ति मारैतुमिच्छति, रायाणी वा ऽ द्वाणए खुबुलए चैव मारै ति एवं ममं वा (ममिं ता) अण्णं वा अण्णिं वा एकैक्कं हिंसिस्सु वा हिं-
सिति ति त्रिकालो भावि^{१०} तव्यः । तस्मैसु दुपद-चतुप्पद-अपदादिषु जावथावरैसु वि हिंसिस्सु ति कक्खसाजियं अजाणंती भावडित्ती रैसेण

छिंदति उक्तं हि एतौ किं कटुतरं जं मू [३] हिंसति ति रुक्खसालं पंडितं अणागतं चैव आयुधेण छिंदति हिंसति ति दली सुद्धमादी

कण्टए मलीति, यथा वा साक्यमिक्षुः एतां पत्रं छिन्नं वा । यौगत्रिकं-करणत्रिकेण णिसिरति । तच्चो दंडसमायाणी ॥

अहावरे चउत्थो दंडसमादाणी अकस्मात् दंडवत्तिए ति आहिज्जइ सै जहाणामए कैइ पुरिसै कच्छंसि वा जाव

पव्वतविदुगंसि वा मिगवुत्तिए मिगसंकप्पे मिगं पणिधानी मिगवधा ए गंता एते मिगं किं कटु अण्णयरस्स मियस्स वधाए उम्भु आयामेत्ता

णं णिसिरेज्जा, सै मियं वधेस्सामि ति कटु तित्तिरं वा वडुगं वा चडुगं वा लावगं वा कवीतगं वा कविं वा कविंजलं वा विंछित्ता भवति इह

खलु सै अण्णस्स अट्ठाए अण्णं फुसति अकस्मादंडे ॥ सै जहाणामए कैइ (कैइ) पुरिसै सालीणि वा वीहीणि वा कीदवाणि वा कंगूणि वा

पग्गाणि वा रालाणि वा णिसिज्जमाणी अण्णतरस्स तणस्स वहाए सत्यं णिसिरेज्जा, सै सामगं सदणगं मुगुदुगं वीहिस्सितं कालेसुयं

तणं छिंदिस्सामि तिकटुसालिं वा वीहिं वा कीदवं वा कंगुं वा पग्गं वा रालगं वा छिंदित्ता भवइ इति खलु सै अण्णस्स अट्ठाए अण्णं

फुसति अकस्मा दंडे, एवं खलु तस्स तप्पसियं सावज्जे ति आहिज्जइ, चउत्थो दंडसमादाणी अकस्मादंडवत्तिए ति आहिते ॥

अहावरे चउत्थो अकस्मावत्तिए ति आहिज्जइ अकस्मात् नाम हे त्वर्था पञ्चमी अकस्मात्, सै जहाणामए कैइ लाव

पव्वतविदुगंसि वा मिगवुत्तीए मृगा एव यस्य वृत्तिः । मङ्गल्यो नामभि प्रायः मृगान् मारयिष्यामि इति कृत्वा गृहानिर्गच्छति । तदेवास्य प्रणिधानं

बुद्धि रभिप्राय इत्यनयान्तरम् अर्धावा प्रणिधानं वीतं संगमादीहिं अप्याणं ण वेत्ति। उक्तं हि - वीतं सम्यग्णासरणौ। निमवर्धाए गंता एतैसिग ति

कवु जाव णिसिरति। सै सिगं तथैस्सामीति कवु त्तिरं ति वा जाव कविंजलं वा विंक्षिता भवति; जहा मृगं तहा अण्णं दुपद-चउपदं सिरीसिवं वा

विंक्षिता भवति। इति खलु सै अण्णस्स अट्ठाए जाव सै जघाणामए कैवु पुरिसै साल्लिमति णितिज्जमाणे ति णिहैमाणे अन्नतरअण्णतरस्स

वहत्थं तिसिरति सत्थं वा असिगमागमैवा (उसुमयामैत्ता) मदणकं सुगंधा तणजाति साल्लिमाइ विंक्षिता भवति इति [खलु] सै अ-

ण्णस्स अट्ठाए अण्णं फुसति, फुसति णाम विंक्षति, अथवा फुसति फुसमाणे चैवदु (दु)क्खं उपा देति, किं पुण विज्जमाणे?। चउत्थे दंडे॥

अहावरे पंचमै दंडसमादाणे दिट्ठी विप्परियासियादंडे ति आहिज्जइ सै जहाणामए केति पुरिसै मादीहिं वापितीहिं वा

भात्तीहिं वा भग्गिणीहिं वा भज्जाहिं वा पुत्तैहिं वा धूताहिं वा सुण्हाहिं वा सद्धिं सवसमाणे सिद्धं असिद्धमिति मन्नमाणे सिद्धे हयपुल्ले भवइ

दिट्ठी विप्परियासियादंडे॥ सै जहाणामए कैवु पुरिसै गमघायंसि वा णामरघायंसि वा खंडं कव्वंडं मडंबघायंसि वा दीणमुहघायंसि वा

पवृणघायंसि वा आसमघायंसि वा सन्निवैसघायंसि वा निम्ममघायंसि वा रायहाणिघायंसि वा अत्तेण लेणमिति मण्णमाणे अत्तेणे

हत्तपुल्ले भवति दिट्ठी विप्परियासियदं (यादंडे), एवं खलु तस्स हयपुल्लं सावज्जं ति आहिज्जति पंचमै दंडसमादाणे दिट्ठी विप्परियासियादंडे

ति आहिइ ॥

अहावरे पंचमी दंडो सै जहाणामए केइ पुरिसै मादीहिं वा पितीहिं वा, नित्यमात्मनि गुरुषु च बहुवचनम् अहवा मातीहिं ति

माति सवतिणीऔ मातु सियाली पितुस्सिताऔ गीहिताऔ, पितीहिं ति पितृयादयः पितृवयंसा वा सैसाणि भातिमादीणि, सितं अमितमिति मिगाहणा

एसै चैव पुब्बदिहा माया दीया गहिता, तैसिं प्यातरं वा राती वा खणखणउ ति काउं घरं अतितं वा नितं वा मितं अमितमिति मिते वधितपुब्बे ति

सान्हत्तकं क्रियते । अत्थि केइ वधितपुब्बे भवति अजाणती दृत्तेविपर्यासः दिट्ठिविपरियासिया । सै जहाण केइ पुरिसै गामघातं सि वा

रात्तो वा विधाळं सि ता दिवसली वा तावद् भान्तलोचनः अत्तेण तैणं ति अत्तेणै हतपुब्बे भवति, आसणी वा अस्सिमादिणी जति दिट्ठी विपज्जा

णहोत्ती ण मारंती, तस्स तं सावज्जेति पंचमा किरिया दंडो घात इत्यनर्थान्तरम् । स तु पराश्रयदण्डं समादियति एभिरिति दंडसमादाणे । इ-

दाणिं प्रायेण आत्मा श्रयाणि एव एकान्तेन तैसु परस्स ववरोवणं भवति तथा विक्कमबंधी भवति ति काउं किरिया द्वाणाणि बुच्चंति, आदिक्काइं पुण

(पुण) किरिया द्वाण्णै विसति दंडसमादाणे ति विसति दंडसमादाणा बुच्चंति ५॥

अहावरे छट्ठे किरियद्वाणे मौसवत्तिए ति आहिज्जति सै जहाणामए केइ पुरिसै आतहेतुं वा णायहेतुं वा अणारहेतुं वा परिवारहेतुं

वा सयमेव मुसं वयति अण्णीण विमुसं वदावेति मुसं वयं तं पि अण्णं समणुजाणति, एवं खलु तस्स तप्पत्तितं सावज्जे ति आहिज्जति, छट्ठे किरि-

यद्वाणे मौसवत्तिए ति आहिती ॥

अहावरे छठे किरियद्वारे मौखवत्तिए ति सै जहाणामए मौखवत्तिए आतहेतुं वा सहेतुं वा सहोदवि के कोइ चोरी गहिती
 अवलवत्ति 'णाहुं चोरी' ति, गायहेतुं ति पुत्ती वा सै अण्णो वा सै कोइ 'णएस चोरी, णो पारदारिओ' । दास-भल-गादी परिवार सई
 सुसं, अण्णोणवि मौसोवदेसं करेइ 'एवं तुमं भणेज्जामि' कूडस्वस्वी वा करेति । अण्णं वा अणुजाणति, ते चैव भणति - सुवु लुब्धोहिं
 अवलत्तं, योगिक-करणविकेण ३ । सावज्जे ति छठे किरिय ० ६ ॥

अहावरे सत्तमे किरियद्वारे अदिण्णादाणवत्तिए ति आहिज्जति, सै जहाणामए केइ पुरिसे आतहेतुं वा जाव परिवारहेतुं वा सयमेव
 अदिण्णं आदियति अण्णोण वि अदिण्णं आदियावेति अदिण्णं आदियत्तं अण्णं समणुजाणति एवं खलु तस्स तप्पत्तियं सावज्जे ति आहिज्जति, स-
 त्तमे किरियद्वारे अदिण्णादाणवत्तिए ति आहिती ॥

अहावरे सत्तमे किरि- अदिन्ना (दिना) दाणवत्तिए ति । सै जहाणामए आतहेतुं अहमेत्तं परिभुजिस्सामि वृत्ति एवं णाति, अगार-प-
 रिवारहेतुं वा हरति, योगिक-करणविकेण सावज्जे ति सत्तमे किरिय ० ७ ॥

अहावरे अट्ठमे किरियद्वारे अज्झत्थिए ति आहिज्जति, सै जहाणामए कैति पुरिसे णत्थि णं कैति किंचि विसंवादेति सयमेव
 हीणं दीणे दुट्ठे दुम्मणे औहयमणसंकपे चिन्तासोगसागरसंपविट्ठे करतलपण्हत्थमुहे अट्ठज्झाणीवगए भूतिगतदिट्ठिए झियाइ तस्स णं अज्झ-

स्थियासंस्रुया चत्वारि गणा एवमाहिज्जन्ति, तं - कौहे माणे माया लोहे अज्झत्थ मेव कौहुमाणमाया लोहे एवं खलु तस्स तप्पसियं

सावज्जे ति आहिज्जति, अहुमे क्रियद्वाणे कोव वन्ति ए ति आहुते ॥

यथाऽन्येन अपा

ति, यो हि यद् विवक्षुश्चिकीर्षुर्वा दित्सुर्वा कस्यचित् किञ्चि
अहावरे अहुमे अज्झत्थिए । से जधा० कैड् पुरिसे गत्थिणं विसंवादेयते 'एवं कुरु ब्रूहि वा अस्स वा देहि' स एवं विसंवादितो

दिज्जन्तो पुण कौड् रुस्सति कौड् तुस्सति, ण एवं कौड् विसंवादेति, सयमेव अज्झत्थियत्तेण हीणे अदीणे दीणे अधिवा समित्येकीभावे सम्यावाद्:

विसंवादः, क्षेपः प्रपञ्चः, अन्यं वा किञ्चिदप्रियं वचनं काममप्रियमुक्तस्य क्षेपः, स एवं विसंवादितो वि अकस्मादेव हीणे ति हीणे सरीरातो

औयातो छत्थातो वपुडवचयातो दीणे नाम अकृपणोऽपि सन्न कुपणवति संहन्तोऽवतिष्ठते । दुव्वे ति अकृतापकारस्यापि प्रतुच्यते । दुस्स-

मनाः दुर्मनाः । वृत्तविषयप्रार्थनाभि मुखं हि मनः तदलाभे अपहृतं भवति, अभिहृतमित्यर्थः, मनसा च संकल्पः मनः संकल्पः । चिन्ता जा बज्झ-

ति । तस्स णं आत्मानमधिकृत्य वर्तते आध्यात्मिका, अध्यात्मै संश्रिताः अज्झत्थसंस्रुया, अधिवा मुक्तसंसयमेव समानदीर्घत्वे कृते

अज्झत्थिया असंस्रुया, अहुवा संशयः अज्ञाने भयं च, संशयं कुर्वन्तीति संशयिता । कस्माएहि कवाया वृत्तमतिर्न किञ्चिज्ज्ञातीते, भयं

चास्य ब्रूह पस्त्र च भवति । चत्वारि० तं जधा-कौधं ड्, अप्पणी कुज्झति, आस्यं वा गंतुं वाया दुत्तरं वा कातुं अप्पणो चैव रुस्सति, रुट्ठी

औहतमणसंकप्पी । अज्झत्थमेव कौमाणपिस्सो पुच्छति-एते कौ धादि अज्झत्थातो जातो किं अज्झत्थं भावन्ति ? उप्पत्तिमार्गं भावार्णं

उभयथा हस्तत्वात् संशयः, तत्र तावत् तन्तुभ्या पटी जाता न तन्तुप्रत्याख्यानाय भवति, गौलीमा-ऽचित्तोभयौ दूर्वा जाता कारणविल-
 क्षणा भवति, एवमध्यात्माः क्रोधद्या जाता किमध्यात्मं भवति पटवत् स्वकारा (कारणा) दमन्यत्वे आहीश्चिदूर्वा यथा स्वकारणेभ्योऽन्या,
 एवमध्यात्मं कषाया अध्यात्मवित्तिरिक्ता भवन्तीति सन्देहः, उच्यते - कषायास्तावन्नियमादध्यात्मं तु स्यात्, कषायाः स्यादन्यात्
 खदिर-वनस्पतिवत् च, कथम्, येनाकषायस्यापि अध्यात्मं भवतीति, कथम्, "काए वि हु अज्झप्पं" अकषायस्यापि काय-बाहु-
 मनीयागा भवन्तीति कृत्वा तैनाध्यात्मं भज्यते इति, निराश्रयकषायवती हि कषायिणश्च। एवं खलु तस्य तत्पत्तिर्यं अयमै किम्, कौषव-
 त्ति ए ति आहि ते ८ ॥

अधावरेणवसे किरियठाणी माणवत्ति ए ति आहिज्जति सै जधाणामएकैद्व पुरिसे जातिमएण वा कुलमएण वा बलम-
 एण वा ख्वमएण वा तवमएण वा सुयमएण वा लाभमएण वा इस्सरियमएण वा पणामएण वा अणतरेण वा मयद्वुणीणं मत्ते स-
 माणी परं हीतीति तिंदैति श्वंसति गरहति परिभवति अवमण्णीति, वृत्तरि ए अयं, अहमसि पुण विस्सिद्वुजाइ-कुल-बल-^{लाइ}गुणी ववेह,
 एवं अप्पाणं विउक्कसे, देहाचु ए कम्मवित्ति ए अवसे पयाति, तं जहा गब्भात्ते गब्भं जम्मातो जम्मं मारातो मारं जरागातो जरां चंडैथद्वे
 चचले माणी यावि भवति, एवं खलु तस्य तत्पत्तिर्यं सावज्जै ति आहिज्जति, णवसे किरियाठाणी माणवत्ति ए ति आहि ते ॥

अधावरेणवसे किरियठाणी माणवत्ति ए ति । सै जधा-कैय पुरिसे जातिमएण वा अहं जात्यादिविशिष्टः अस्मंकीर्णवर्ण

उत्तमजातीयः, अन्यैस्त्वपि विभाषा। अण्णत्तरेण वा सत्तरेण ति णत्थि एतेहिंती अट्ठहिंती मयद्वगणेहिंती अण्णं मयद्वगणं व[त्ति]रित्तं अत्थि,
 किंतु संजोगा कायत्वा, तज्जधा-जायंमयमत्ते-णामेगो णी [कुलमयमत्ते णी जायमयमत्ते कुलमयमत्ते णामेगो २] जातिमदमत्ते विकुलम-
 दमत्ते वि एगो ३ णी जातिमदमत्ते णी कुलमदमत्ते, सौवि अवत्थुं ४ आदिक्का निणिण भंगा दीप्पंति, एवं जातीए सैसा वि पदा भयितत्वा, दुग्ग-
 संजोगी गती। तिगतिगसंजोगी एगो जातिमदमत्ती विकुलमदमत्ती वि खलमदमत्ती वि, एवं चउक्का-पंचग-छक्का-स्तग-अट्ठगसंजोगा कायत्वा
 बुद्धि विभवेण, एवं सख्वे संजोगा भाणितत्वा। जाव परं हीलति, परी णाम यो जात्यादि हीनः अतुल्यजातीयस्त्वं हीनयति लज्जावेति, एवं
 जाव अणिरत्सरं दुर्गतं हीलये ति। निदिता नाम परजात्यादिन्यूनसमुत्था आत्मसमुत्थो मनस्सापः, जहा-इमी वराओ हीणजातीओ दुग्ग-
 तओ वत्ति, मा मीरिसओ कौडु कुलो भोज्जा। जी वि केण इमदेण विसिद्धो तं पि णं णिंदति-सच्चगं णाम मएहिंती सौ खलिओ रुविओ तधा वि-
 दुजातीओ ति कातुं इमशब्बसुमना इव वज्यः गरहा णाम परेसिं पागडीकरणं-एसदुजातीओ चंडालो हुंबो चम्मादि वा। परिभवो णाम आत्मनो
 जात्यादिमदावत्तमेतत् तद्धीनेषु परेषु अवज्ञां कसीति, वृद्धेष्वापि अन्नभ्युत्थानं न्यूनमासनं असक्कारिता हारादि प्रदानमित्यादि। इत्तरिओ भल्लप्रत्यय
 इत्वरमिति अत्तात्तरीऽयमस्मात् जात्यादिभिः, अस्माद् हं जात्यादिभिर्महत्तर इति अप्पाणं विट्ठुसै इ विविधं विशीष्टं वा आत्मानं विट्ठु-
 सत्तीति अप्पाणं विट्ठुसै-सौ पुण [किं] जाणव वराओ? एतानि जात्यादीनि सदस्थानानि इहैव भवन्ति, नान्यत्रेति। अधिवा बल-रूप-तप-

श्रुतं तस्मै श्रुत्यैभ्य ब्रूहाणि कदाचिद् भ्रूयते, किं पुनः परत्र ? तद् याद अत्यन्तं जातिमदादीणि भवन्ति तौ किंथ मज्जितत्वं ? इतो पुण देहतो

चुतो कम्मवित्तिओ अवसो पयावि तामु तामु उच्च(च्च) - नीयसा (वी) सु गतिसु, उपपद्यत इत्यर्थः । रङ्गे मत इव सौ चैव राया भवति, सौ चैव राया भ-

विता सौ चैव दासाः, सौ चैव इत्थी वि, की वा तस्स माणो ? एवं जीवी वि "एगता खत्तिओ" [उत्तरा० अ० ३ गा० ४] । अथवा यत्र परवशता

तत्र की मानः ? सच्च कर्मवशीन, एवं गच्छातो गच्छी, सौ साण अगच्छी । जन्मातो जम्मं एवं एक्कमंगो । णरगातो णरमां चेतुत्वेमंगो । यावत् स्व-

कर्मविशादेव सुखी भवति दुःखी वा, मृतश्च कर्मभिरैव शोभनामशोभना [वा] गतिं नीयते । उक्तं हि - 'आकवुणं कम्म, कर्म्मणं विकवुत्ति' इति ।

एतदभावे (एतद्भावे) उत्कर्षकर्षे की मानः (मानः) ? जी पुण मामी तस्स अवमाणितस्स दोसो भवति तौ भीच्छते - चंडे थद्धे, चंडी कीधीत्यर्थः, जा-

त्यादिधर्मस्तब्धः अवमाणितो णियमा रुस्सति, रुद्धी पि माणं पिकरीति, तेन कीध-मानयोर्नित्यमन्योन्यस्तादिव्यता । चवलो नाम अगंभीरी, मुहुत्तेण भव-

माणितो रुस्सति थरथरीति अक्कोस ति जात्यादिभिरात्मानं प्रशंसति । माणी यावि भवति, च शब्दः पूरणो, अपिः सम्भावने, माणी अवमाणितो चंडो

चवलो च भवति । एवं माणदोसा सावज्जे ति णवमे किरियाडुणो १ ॥

अहावरे दसमे किरियाडुणो मित्तदोसवत्ति ए ति आहिज्जति सै जहाणामए केति पुरिसे मातीहिं वा पीतीहिं वा भातीहिं वा भमिणी

-हिं वा भज्जाहिं वा पुत्तेहिं वा धूयाहिं वा सुण्हाहिं वा सद्धिं संक्खमाणे तैस्स अणत्तदंस्सि अहालहुस्सांसि अवराहंसि सयमेव गरुयं दंडं णिब्बतेति, तं जहा —

सीतीदगवियडंसि ली(वा) कायं उवलैता भवति, उसिणौदगवियडेण वा कायं औसिंचिता भवति, अगणिकाएणं कायं उडुहिता भवति, जीतैण वा वेसेण वा

णेसेण वा तयाड् वा कसेण वा छिवाए वा लयाए वा [अकयरेण वा दवरएण] पासाड् उदालिता भवति दंडेण वा अड्ढीण वा सुड्ढीण वा लैलूण वा कवालैण

वा कायं आउडुहिता भवति, तर्धप्पगारे पुरिसज्जाते संवसमाणे दुम्मणे भवति पवसमाणे सुमणे भवति, तहप्पगारे पुरिसज्जाते दंडपासी दंडगुरुए दंडपुर-

कखडे अहिते वृमंसि लीगंसि अहिते परंसि लीगंसि संजलणे कीहणे पिडिमंसि यावि भवति एवं खलु तस्स तप्पत्तियं सावज्जे ति आहिज्जति, दससे

किरियडुणे मित्तदीसवत्तिए ति आहिते ॥९॥

अहावरै दससे० मित्तदीसवत्तिए ति आहिते। सै जहाणामए कैड् पुरिसै माती हिं वा पितीहिं वा जाव

सुण्हाहिं वा० संवसमाणे तैसिं अण्णतरे सिवाड् वा अवकाधावाड् वा ताव अक्कीसौ वा पच्छूसरी वा प्रतीपभणनं संदिट्ठौ वा भणति तर्धमित्त वा

वड्धाहिआउ वा करेति हिकारे सिवाधिकारै सि वा काएण हत्थेण वा संघट्टेत्ता। उवकरणे वा कम्हियि मिणो वा एवमादि लहुसओ अल्प इत्यर्थः।

सीतीदग वा कायं उवलैता भवति, हेमंतरातीसु। उसिणौदगवियडेण वा कायं औसिंचिता भवति, वियडगहणा उसिणतैल्लेण वा उसिण-

कंजिएण वा। अगणिकाएण वा उत्तुएण वा त्तल्लौहेण वा कायं उडुहिता भवति, कडएण वा वेदुं पत्तीवेति सौ चैव कडुमि ति वुच्चति। आह-

“हिंसाभवाः केशव । सायया वा, विषेण गीविन्व । दिवाग्निना वा” । [-] छिव सिसे सओ कसओ, सैसंकण्ठ्यम्। उदालेति ति चम्माड् लोवावेति

वड्ढौ(दंडौ) ति लउडओ। अडि ति कीप्परं, तेन खीलं वेति। अंगुदं गुणितलसंघातो सुड्ढी। लैलू लैडुओ, लौलावयति प्रहरिणीति लैलू। कवालं वंसकप्पूर-

मित्यर्थः कुट्टयतीति आउट्टेति । तद्यप्यगारे पुरिसे संवसमानौ दुहिता [दुम्भणा] भवन्ति । त एव यथा माजरी प्रीषिते मूषिकादि स्युः सुहृण विहरन्ति

एवं तस्मिन् पवसिते वीसस्था घरे ठिया पाडिवेसिया वा नागरगा गामे लूगा वा, सत्ती वा जाणवती वीसस्थी स्वकर्मधाम्नी मुक्तायी भवति । तद्य-

प्यगारे दंडगुरुभी ति वद्धति वा SS रंभति वा सत्त्वस्स हरणं वा करेइ हत्ताच्छिन्ना ति व. करेति गिच्छिसयं वा करेति । दंड पुरस्सुडं ति वा दण्डं पुर-

स्कृत्य राया आयोवृक्षा एगद्धा वेति आउडूला वा वि दण्डमेव पुरस्कृत्य करणे गिवेसेन्ति, सत्त्वाति ए ववहरन्ति । अप्पणो चेव अहिते अस्सिं लो-

गंसि कधं किंछि दंडेति, सौ णं मारेति, अहवा पुत्तं अण्णं वा सै गि एल्लगं मारेइ वा अवहरति वा, अण्णं वा किंछि अप्पियं करेति, तस्स घरं वा सै

इहति, सस्साणि वाचतुप्पदं वा सै किंछि गौणं वा अस्सं वा हत्थिं वा थूरेति अवहरेति वा र अह तं परलीगमि एवसादि एहं पावेहिं कम्मोहं

सुबहुं पावं कम्मं कलिकलुसं समज्जणित्ता णग्ग-तिरिक्खज्जोणी सुवा सुबहुं कालं सारीर-माणसावुं पच्चणुभवन्ति । संज्जणे ति (ति) संजलति

यथाऽग्निः भस्मीपधावी (यी) त्वनुयौगा देहं, सौऽपि लहुस ए वि अवराधे खणे खणे संजलतीति संजलणी, परं च संजालयति । दुक्खसमु-

त्थेण सीसेण संजलण एव य कीधणो वुच्चति, एगद्धि ता हौ वि, परं च अवगात्रसमुत्थेण दुक्खबुप्पादेण कीपयति । एवं ताव उरं उरैण सयं

करोति कारवेइ वा, अण्णो पुणो सयं असमत्थी रुद्धो वि संतो परस्स दुक्खं उप्पाएतुं, पच्छा य सै रायकुल्ले वा अण्णत्थ वा पट्टीमंसं

खायति सौपयतीत्यर्थः, पृच्छिमांसं खादतीति विट्ठि संसिओ । एवं ताव अधालहुस ए अवराधे जो हरि (एरि) सं दंडं वत्तयति सो महंते

अवशर्घ दारुणतरं दंडमिवतीति। कहं १, पुनरादस्यैव यथा कानि दंडस्थानानि ब्रूतो दकादीनि अवि रीसैण सयं करोति वा कारवैति वा।

एवं पुन कौर्ज (यि) दोसवत्तियं अहुमं किरियद्वणं भाणितुं पच्छा भणंति, परे दोसवत्तियं णवमं किरियद्वणं पच्छा भाणवत्तियं दसमं किरिय-
द्वणं पच्छा भाणवत्तियं दसमं किरियद्वणं। एवं खलु तस्स सावज्जे ति दसमे किरियद्वणे १०॥

अहावरे एक्कायस्समे किरियद्वणे मायावत्ति ए ति आहिज्जइ सै जे इमे भवन्ति- गूढायारा तसोकादूया उलुगापत्त-

लहुगा पव्वतगुरुया ते आयरिया वि संता अणारिया ती भासाती विउज्जंति, अणहसंत्तं अण्णाणं अणधा मण्णं ति, अण्णं पुढा अण्णं

वागरे ति, अण्णं आदुक्खितत्वं अण्णं आदुक्खंति ॥ सै जहाणामए केइ पुरिसे अंतो सत्ते तं सत्तं णो सयं णीहरति णी अन्नैण णीहरावेति णी

पल्लिविद्धंसेति, एवमेव णिणहवेति, अविउदुमाणे अंतो अंतो क्रियाति। एवमेव माई मायं कुहु णी आहो एति णी पडिक्कमेति णी णिंदति णी गरहति णी वि-

उदुति णो विसो हैति णी अकरणयाए अधुमुदुं णी आधारिधं तवोक्कमं पायच्छित्तं पडिबज्जति, मायी अस्सिं लोए पच्छा याति मायी परं सि लोए प-

च्छायाति निंदति गरहति पसंसति णिगरति णी णियदुत्ति (दुत्ति) णिसिरियदंडं छाएति, माई असमाहुडलैस्सै यावि भवति, एवं खलु तस्स

तप्पत्तियं सावज्जे ति आहिज्जाति, एक्कायस्समे किरियद्वणे मायावत्ति ए ति आहिते ॥

सै जे इमे भवन्ति गूढायारा "गूह संवरणे" गूढो (दो) आचारो जैसिं ते गूढायारा, यथा गलगर्त सीटूळचारो

वा, जाणाविधीहिं उवाएहिं विस्संभं जणयितुं पच्छ। सुसति वा मारेति वा, जधा पज्जोएण अमया दासीहिं हरावितो। तमी तिभिरमन्धकार इत्यनर्थः -

नतरम्, यथा नक्तञ्चराः पक्षिणः रसिं चरन्ति अदृश्यमानाः केनचित् एवं तै वि चौर-पारदारिया तमसि कायां - चैष्टां कुर्वन्तीति तमीकादूया।

उलगपत्तलहुए सि उलकाः पक्षिणः पात्यतेऽनैनात्मा तमिति पर्व पिच्छमित्यर्थः, जहा तं उलगपत्तं तणुएणावि वा तेण चालिज्जति वा उत्थल्लि-

ज्जति वा उक्खिप्पति वा एवं लहुमधम्मो, जेण केणव लंचेण गुरुए वि कज्जे उत्थल्लिज्जति। पव्वतगरुए सि, जहा पव्वतो गाढावगाढ-

बद्धमूलो संबद्धमवातेणावि ण सक्केति चालेउं वा उम्मूलेउं वा, एवं सोऽपि मायावी सुसावओ जत्थाणेण लंचो गहितो जं वा असंतेणावि

अभियोगेण विणासैतुकासो तत्थ अणोहिं अव्वमत्थिज्जमाणो वा अवि पादपडोहिं ण सक्कति उत्थल्लेनुं। भारिया वि संता अणारियाहिं

विउंरंति, भारिया खेतारियादि, भारियमसाहिं गच्छ भण भुंज एवमादिएहिं एते चैवऽत्ये कलाद-तालाचर-चौरादी आत्मीयपरिभाषाछम्मए

हिं भणंति, सा परो ज्ञाणी हीति, अजाणतो मुहुं वेच्चिज्जइ। अणं पुट्ठा भाफान् पुल्लः कोविचारान् कथयति, एवं कोइ सोट्ठिणए गोवीओ पेधे रंते

कुट्टिएहिं णतो चोरो सि विदमाणो गहितो राउल्लं मीतो करणिएहिं पुच्छिओ भणति - णहं चोरो, पहिउ सि अमुगत्थ पव्वितो, कधंचि समा-

वत्तीए [एतास्मिं] गोवीणं पिट्ठती अपतसेतो चैव गहितो। अधवा कस्सइ किंचि भासियाहितं, पच्छा सो तं चोरं केचि भणति - अवस्स

एतं अमुगेण हितं भविस्सति, सो य इ तं आणतो वि जधा तेण हितं ति भणइ - अमुगेण हितं अणोण वा, एवतादी अणं बागरेति। अण-

हासं अण्णं अण्णं दंसते ति, जहा गलगतं गण्णविदेहिं पासंडुवैसैहिं अपरं वंचेति, एवं चादिगा वि चारेति । अण्णं आवृक्खित्वं ति,

जहा पुट्टे केणइ को सि तुमं १, सोढेग्गाली अत्ती (आगती) भवान् १, सो भणति-गाहं सोढेग्गाली, भवद्गामादायाती । विक्कंती वा पुच्छइ, को अज्जो?

निठ्ठं भणति, किणंती अधियंती एवं कूडकरसावणं छेयं कूडं ति । सैजहा वा केइ पुरिसे अंतोसल्ले 'मा मै दुक्खवा विज्झाह' ति कंठं णी

सयं णी हरति, णी अण्णेणं ति वेज्जेण अण्णेण वा णीहरावेति, णी पल्लिविद्धं सैति सिनान्तेन केनचित् औसहेण को धति, केणइ वा पुट्टे दु-

ब्बल्लो १' ण एतेण एस वणी पउणति^{ति} ति मा ससल्लो अज्ज वि होज्जा । पच्छा एवमेव ति, जहा सै सयं णी उद्धरति एवमेव अण्णेण वि

पुट्टी वेदणाभीती 'णत्थि सल्लो' ति णिणहाइ । अविउट्टमाणी ति परेण पुट्टी अपुट्टी वा अणाली एमाणी तेनान्तर्गतं दुःखेन पील्लुक्खवो विव

अन्तर्गतदावाग्निना अंतो अज्जो सियाति (अंतो अंतो सिया ति) एवं पच्छणं पारदादि विरहेणं तप्यंति, अलक्ष्यमाणी पील्लुक्खवो विव अ-

न्तर्गतपावकः अंतो अंतो श्रियाति । आह हि-त्वं मित्रं मन्तर्गतमूढमन्मथं । [] । एष इत्यन्तोऽयमर्थोपनयः - एवमेव मायी मायं कटु

चोरी वा अचोरी अण्णी वा पुच्छिज्जंतो वि णी आलोपति । तौ उत्तरिओ वि किंचि मूलगुणातिचारं वा उत्तरगुणातिचारं वा कटु णी आलोपति,

आलोचना आख्यानम् । प्रतीपक्रमणं प्रतिक्रमणम् । निन्दा आत्मसन्तापे । गरहा परिसिं वा २ । तस्मात् स्थानात् निवर्तनं विउट्टं (दृष्टं) णी

अधिरिहं १ जस्स अवराहस्स अणुरुवं पायच्छित्तं त्वोमे वेदे वा, लोके ताक्खं आस्यं गत्वा, अमहापो वा मयं पीत्वा, णिविसओ वा सांसं

खादुता माणवधम्मकीवित्तणं उव्वेति जाव पच्छिन्नं । वेदे वि किञ्चिद् अतिचारं पलण्डु भस्वणादि कृत्वा मद्यं वा पीत्वा "सद्यः पतति मांसेन" ।

[] अध्यापकानामालौचयति जाव पच्छिन्नं । समयं विश्वाम्नायविरुद्धं कृत्वा सयाणं (सयाण) गुरूणं आलीएति । लौगुत्तरे वि-

एवं चैव णीं आचारिधं, मायी अस्मिं लोए मणुस्सलोए, जो ताव गृहस्थी मायी सो कदा इउस्सणवादी सो वा इमं लोमं ज्ञण चैव लभति, पर-

लोमीं णवम-तिरिक्खज्जीणि एसु अप्पणीं मासा पच्चायाति । जइ कीइ औसणदोषत्वात् अस्मिं चैव लोए पच्चायाति देवलोमं पि लभति

कली मौक्खी ? अणालोइय पडिक्कंती वा सम्मादिट्ठी जाव णीं सिज्झति । परलोए पच्चायाति, देवलोक इत्यर्थः । किं पुण स एवं मायी, निन्दा-गरहा-

निन्दनीया मिथ्या । उक्तं हि - "असायमेव सैवैत०" [] मायी च निन्द्यते लोकेन इत्यर्थः । आत्मानं प्रशंसतीती, सैविता चामए

अमुद्धवंचेति अप्पणीं तुस्सति । आहुहि - "येनापवपते साधुरसाधुस्तेन मुच्यति" । [] णिगरति यदा मायिना परो वचिती

भवति तदा लब्धपसरो अधियं चरतीति णियरलीति । णीं णियहृति न निवर्त्तने तस्मात् प्रसङ्गात् । उक्तं हि - "करोत्यादौ तावत्" [] ।

णिसिरियदंडी णाम हरणीं माहणं वा तं कातुं छादेति ण करेमिं सि, अणस्स वा उवरिं छुमति । माई अस्समाहउलैस्सै हिड्डित्ताओ

तिणिण अस्समाहउलैस्साओ, सस्याग्निः श्रियो गैशत्तन्या ऽऽहृता अस्समाहडाओ, उवरित्ताओ तिणिण सप्ताहडाओ । एवं खनु तस्स मायि-

स्स अस्समाहउलैस्स सावज्जे सि आहिते । एक्कारक्षमं किरियहुणं ६१॥

अधावरे बारसमे किरियद्वारे लीभवसिते ति आहिज्जति जे इमे भवन्ति तं जहा- आरणिण्या आवसधिया गामंतिया

कण्हुयिरहस्सिया जे बहुमं जत्त (जता) जे बहुपडिविरतासब्बपाण-भूत-जीव-सत्तेहिं ते अप्पणीं सच्चासोसाइ पजुंजति, अहं ण

हंतव्वी अण्णीं हंतव्वा अहं ण अज्जा वैतव्वी अण्णीं अज्जा वैतव्वा अहं ण परिघोत्तव्वी अण्णीं परिघोत्तव्वा अहं ण परितवैयव्वी अण्णीं परि-

तावैयव्वी अहं ण उदवैयव्वी अण्णीं उदवैयव्वी, एवमेव ते इत्थिकामेहिं मुच्छिया गिद्धा गदिया गरहिया अज्झोब (व) वण्णा जाव वासाइ

अउत्तपंचमाइं छइसमाइं अप्पतरो वा भुज्जतरो वा भुंजितु भोगभोगाइं कालमासे कालं किच्चा अण्णतरैसु किब्बिसिएसु गणेषु उक्कंतारो

भवन्ति, ततो विपमुच्चमाणे भुज्जी भुज्जी एतमूयत्ताए समीकाइयत्ताए पच्चायंति एवं खलु तस्स तप्पत्तियं भावज्जे ति आहिज्जति दुवालसमे

किरियद्वारे लीभवसिते ति आहिते । इत्थे ताणि दुवालस किरियाठणाइं दविणं समणेण वा माहणेण वा समं सपरिजाणियव्वाणि भवन्ति ।

अधावरे दुवालसमे । एताणि प्रायेण गृहस्थानां गतानि एक्कारस किरियाठणाणि । इमं पुण पासंडत्थाणं बारसमं कि-

रियाठ तेनीच्यते- जे इमे भवन्ति आरणिण्या अण्णेषु वसन्तीति आरणिण्या तावसा । ते पुण कैव वसन्तमूलैसु वसन्ति, कैव उवएसु (उडएसु)

आवसधेसु वसन्तीति आवसधिगा । गाम अंतिकं-अभ्यासे दामस्य दामयो वी दामाणां वा अंतिए वसन्तीति गामंतिया, गाममुपजी-

वन्तीत्यर्थः । कण्हुयिरहस्सियति “रहत्यागे,” किञ्चिद् रहस्यं एकां भवति, यथा होमं तन्नाश्रय, आरण्यमं वा इत्यादि, सर्वे वेदा एकां

रहस्यं येनाब्राह्मणाय न दीयन्ते । णी बहुसंजता णी बहुएसु जीवैसु संजता, पंचिंदिए जीवेण मारिन्ति, एगेदिय-मूळ-कंदादि उदयं जगणिकायं
 च बधेन्ति, संयमी नाम यत्नः । विरती वैरमणं, जहा मए अमुओ ण हंतव्वी सि, पच्छा तेसिं चैव जेसु विरती तेसु जतणं करेति 'मा ते मारेस्सामि'
 ति । अधवा संजमी विरती एगद्धा, सत्त्वपाण जाव सत्तेहिं । अधवा णी बहुसंजओ णी बहुरते अप्पणौ सच्चामी साइं पजुंजति । सच्चं मौसं कतं,
 तं जधा-अहुं ण हंतव्वी अण्णे हंतव्वी, बाह्मणा न हन्तव्वीः, ब्राह्मणघातकस्य हि न सन्ति लोकाः, शूद्रो हन्तव्यः, शूद्रं मारयित्वा प्राणायामं
 जपेत् विहमिलिकां क्वा कुर्यात् किंचिद्वा दद्यात्, अनास्थिकानां सत्त्वानां शकटभरं मारयित्वा ब्राह्मणं भोजयेत् । हणणं पिदुणं । आज्ञापनं अमु
 कुरु अमुगं देहि चैत्यैवमादि । परितावणं दुक्खवावणं । परिधेत्तव्वं ति दासमादि परिगेणहति । उद्वणं मारणं । जहाइति वातातो अणियत्ता
 तथा मुसावादादिणं ३ । जधा एतेसु आसवहारेसु अणियत्ता एमेव इत्थिकामेसु अण्णे सदादयी कामा तेहिं सत्त्वैहिंती वि, इत्थिकामा
 मारिया । उक्तं च-“मूलसैयमहमास्स-” [] । आह च मितग्धीदरकृते पार्थ ” [] । अथवा इत्थियासु सदादयी
 पंचवि कामा विद्यन्ते इति । उक्तं च-“पुष्प-कलाणं च रस्सी” [] । मुच्छिता गिद्धा जाव अज्जीववणा जाव वासाइं चतुः
 पंच-चतुः-पञ्चग्राहणं च रस्स जाव उद्वसमाइं, मज्झिमा काली गहितौ । परेण कम्हा ण गहितौ जाव बीस तीस सयं तिवा ? उच्यते,
 एते प्रायेण अण्णउत्थिया भुक्तभोगा अवच्छीपादण्णा इ काऊणं पव्वीयति, भोग पिवासाएवा भोगे कच्चि हरंति, जीवन्ति ति मत्तवक्काय

जाव अवच्चाइं ठप्पादेति थावंति यत्ताव चैव सै वयो भवति । आहुहि-“या गतिः क्लीशदधाना ।” [-] । तेन च तु पञ्चमहान् ।

उक्तं च-“सौयसुत धौररणमुहुः” [-] । एवं ताव तैसिं धौरपव्वइताणं एस कालौ ऋस्सगीण भाणितो, पच्छा सुत्तेण चैव ऽवदि-

सति, एतस्माद् यथोद्दिष्टाद् अप्पातरौ वा भुज्जतरौ वा, एकं वा दो वा तिणिण वा वासाइं गहिताइं, भुज्जतरौ भवति, दसण्हं परेण जाव

सतं बानपव्वइताणं, जहा सुगलस्स जणी णाप्सि ति जणी न जाती । एवं ताव तैपव्वइता अणियत्तभोगा यथा शास्त्री क्ताः, आधाकर्म आहारो

आवसध-सयणा-ऽऽछादण-स्नान-गन्ध-माल्यादिभोगा भुज्जंति । त एवं अणियत्तकामा कालमासेकालं किच्चा अण्णतरेसु वा आसुरिण्

किब्बिसिएसु जैसु सूरौ णत्थि व्वाणैसु, ताणि पुण अधंलोए सूरौ णत्थि, तत्थ भगवइ-वाणमंतरा देवा सैसूववज्जंति । किब्बिसं कलुसं

कल्मषं तापमित्यनथान्तरम् । किब्बिसबहुला किब्बिसिया । तत्तो वि किब्बिसियाली विमुच्चमाणा जइ किध वि अणंतरं पणंपरे वा माणुस्सं

लभंति तथा वि एतमूयताए एतमो^{ति} जहा बुब्बएति एवंविधा तस्स भासा भवति । तस्मा कावूयताए ति जात्यन्धी भवति बालंधी वा । एवं

खलु तस्स दुबलसमां णराइच्चेताणि दुबलसकिरिं संसादियाणि प्लयेण सिध्यादर्शनमाश्रित्य । दविओ रागदोसविप्पमुक्को । समणे ति वा

माहणे ति वा एगइं । समं पडिलेहि तत्त्वाणि भवन्ति, तत्त्वा न कर्तव्यानीत्यर्थः ॥

अहावरे तैस्समे किरियक्काणे इरिया बट्टिए ति आहिज्जलि, इहु खलु अत्तत्ताए संवुडस्स अण्णारस्स इरियासमि-

यस्स एसणासमियस्स आधाणमंडमत्तणिकखेवणासमियस्स उच्चार-पासवण-खेल-जल्ल-सिंघाणपारिहुवणिशासमियस्स मणसमियस्स

वयसमियस्स कायसमियस्स मणगुत्तस्स वयगुत्तस्स कायगुत्तस्स गुत्तिंदियस्स गुत्तबंभेचारिस्स आउत्तं जत्थमाणस्स आउत्तं चिहुमाणस्स

आउत्तं निसीयमाणस्स आउत्तं लुयदुमाणस्स आउत्तं भुंजमाणस्स आउत्तं भासमाणस्स आउत्तं वत्थं पडिग्गहं केवलं पायपुत्तणं णिण्ह-

माणस्स वा णिक्खिण (क्खिण) वमाणस्स वा जाव चक्खुपण्हणिवात्तमवि अत्थि वैमाता सुहुमा किरिया इरिया वहिया भासं कज्जति, सा

पदमसमए बद्धा पुट्ठा बिलिंसमते वैदिता वलियसमए णिक्खिणा सा बद्धा पुट्ठा उदीरिया वैदिया णिक्खिणा सैयकाले अकम्मै यावि भ-

वति, एवं खलु तस्स तप्पत्तियां सावज्जीति आहिज्जति, तेस्समे किरियदुणे इरिया वहिए ति आहिज्जति॥ सैवेमि जे अतीता जे य पबुप्पणा

जे य आगमैस्सा अरहुता भगवंती सव्वे ते एताइं तेस्स किरियदुणाइं भासिंसु वा भासेंति वा भासिस्संति वा पणवेंसु वा पण-

वेंति वा पणवैस्संति वा, एणं चैव तेस्समं किरियदुणं सैविंसु वा सैर्वंति वा सैविस्संति वा॥

अदुत्तरं चणं पुरिसविजय विभंगमावुक्खवस्समि, इहु खलु णाणापण्णणं णाणा छंदाणं णाणा सीलाणं णाणादिट्ठीणं

णाणाइं वृणं णाणारंभाणं णाणाज्जावसाणसेजुत्ताणं णाणा विहुपावसुयज्जयणं एवं भवति, तं जहा- भौम्मं उपायं सुविणं अंतल्लिक्खं

अंगं सरं लक्खणं वंजणं इत्थि लक्खणं पुरिसलक्खणं हयलक्खणं गयलक्खणं गीणलक्खणं सिद्धलक्खणं कुक्कुडलक्खणं

तित्तिरलक्खणं वट्ठगतक्खणं लवियलक्खणं चक्कलक्खणं उत्तलक्खणं चम्मलक्खणं देडलक्खणं असिलक्खणं मल्ललक्खणं

कागिणिलक्खणं सुभगाकरं दुभगाकरं गद्धमकरं सौहणकरं आहुक्खणिं पागसासणिं दव्वहोमं खत्तविज्जं चैदचरियं सूरचरियं सुक्क-

चरियं बहस्सत्तिचरियं उक्कापायं दिसीदाहं मियचक्कं वायपरिमंडलं पंसुवुट्ठिं कैसवुट्ठिं मंसवुट्ठिं रुहिरवुट्ठिं वैतालं अद्धवेदतालं औसौ-

वणिं तालुघाडणिं सौवात्तिं सावरिं दमिलिं कालिंणिं गीरिं गंधारिं उप्पलणिं णिवडुणिं जंभेणिं थंभेणिं लेसणिं आमयकरणं विस-

ल्लकरणं पक्कमणिं अंतद्धाणिं आयासाणिं, एवमादिआओ विज्जाओ अणस्स हेतुं पडुंजंति, अण्णैसिं वा विरूवरूवाणं कामभीगाण

हेतुं पडुंजंति, तिरिच्छं ते विज्जं सैवेहि, ते अणारिया विष्णुविण्णा कालमस्सै कालं किच्चा अणत्तराडुं आसुरियाडुं किच्चिसियाडुं ठाणाडुं

उत्तर्वत्तारी भवंति, तत्तौ ति तिप्पमुच्चसाणा भुज्जी एल्लमूत्ताए तमअंधयाए पच्चाथंति॥

अहावरे तेरसमै किरियवुण्णी इरियावहिए सि आहिए। ईरणं-ईर्या, ईर्यायाः पथश्च जातं ईर्यापथिकम्। [ईरणं

ईर्या, ईरणात् पथश्च जातम्] सत् कुत्र भवति?, उच्यते-ब्रह्मखलु, ब्रह्मेति ब्रह्म प्रवचने, खलु विशेषणी, नान्यत्र भवति, कस्य बध्यते? अ-

त्तत्ताए आत्मभावः आत्मत्वम्। आह- सर्व एवायं लोकः आत्मार्यं प्रवर्तते?, उच्यते, येनाऽऽत्मनो निश्चयेनाहितं भवति तच्छ्रमात्मवत्ता

कर्म?, अशीर्षमश्वात्मा अनात्मैव लोकेनापि दिश्यते, यो हि दुर्विहितो भवति स अनात्मैवापदिश्यते। आह हि-“अनात्मना चैव

दुरात्मवृत्तिः०” [] । यस्य च नित्यो जीवस्तस्याऽऽत्मार्था प्रवृत्तिर्युक्ता, येषां चात्मा नित्यः कर्मफलं च भुङ्क्ते तेषा-

मन्यः करौति अन्यः प्रतिसंवेदयते । इन्द्रियाः-ऽनिन्द्रियसंबुद्धः अणुगारः । इन्द्रियासमियस्स जाव उच्चार० माणसमितस्स वड्० काय० सम्यः

योग प्रवृत्तिः समितिरिति कृत्वा अड् समितीओ गहिताओ । मणीगुत्तस्स वड्० कायगुत्तस्स ति तिणिण गुत्तीओ गहिताओ, एते पुण तिणिण

वि काय-वाघ-मणी-योगाः सम्यक् प्रवर्त्तमानस्य समितीओ भवन्ति, एते एव त्रयोऽपि योगाः ‘सम्यग्योगनिगृही गुप्तिः’ इति कृत्वा

गुप्तयो भवन्ति । पुनः गुप्तिगृहणं एतावान् गुप्तिगोचरः, नातः परं गुप्तिरन्याऽपि दृश्यते । गुत्तबंभचारिस्स ति जस्स णवहिं बंभचैरगु-

त्तीहि गुत्तं बंभचैरं भवतिस्सो गुत्तबंभचारी । आउत्तं ति णिच्चमैव संजमै उवयुत्तो मा मै सुहुमावि विराहणा हौज्ज’ति, अप्रमत्त इत्यर्थः

बाहिरतो वातस्स आणणं करेति, माणस्य अणवमाणस्य कौलस्य वातस्य प्राणमं कुर्वतः प्राणवमाणस्स, चिदुमाणस्स णिसीयमाणस्स

सुअट्टमाणस्स वा आउत्तं वत्थं० णिक्खिक्खमाणस्स वा णड्ढिहोहितुं पमज्जितुमित्यर्थः । जाव चक्षुः पम्ह यावत् परिमाणा-ऽवधारणयोः,

प्रवृत्तीति चक्षुः, चक्षुषः पक्ष्माणि अक्षिरौमाणीत्यर्थः । णिवातमवि ति उम्मेस-णि मैस करेमाणे इत्युक्तं भवति । एवमादि अणणी विकीड्

सुहुमो वि गायसंचारी भवति, तं जंधा-जाव जीवो सजीगी ताव णिच्चलो ण सक्केड् हौउ, उक्तं च-“कैवल्यो ण भंती ! अस्सिं समयंसि

जेसु आगासपदेसोसु०” [भग० श० उ० सू० पत्र] सत्त्वा आत्मावगो भाणितल्लो, एवं सजीगिकैवल्यो सुहुमा गतादिसंचारा भवन्ति,

कम्मसरीराणुगती य जीवी तत्तमिव उस्सासमुदकं परियत्तति तेण कैवल्लिणी अत्थि सुहुमा गालसंचारा विषमा मात्रा वैमाता,
 कदाचिच्छरीरस्य महती क्रिया भवति स्थानं-गमनादि कदाचित् उस्सास-णिस्साससुहुमंगसंचालादि अप्पा भवति। स पुनर्महत्या मत्पण्यां
 वा चोष्णायां तुल्यो भवति कालतो द्रव्योपचयतश्च । कालतस्तावत्-सा पठमसमए बज्झमाणा चैव पुट्ठा भवति, न तु संपराइयस्सैव
 जीगणिमित्तं गहणं जीवे अज्झ तं बज्झमाणं चैव परस्परतः पुष्टं भवति, संश्लिप्तमित्यर्थः, बज्झमाणं चैव उदिज्जति, बित्तिए समए
 वेदिज्जति, तत्तिए समए णिज्जविज्जवु। प्रकृति-स्थित्यनुभाव-प्रदेशक्रमश्च वक्तव्योऽत्र-तस्स पगाडि बंधो वेदिणिज्जं, तिली ए दुसमयमिति
 समयियं, पदेसतो बादरं थुल्ला भोगला, अणुभावतो सुभाणुभावं, परं सातं अणुत्तरोववातिग सुहातो, प्रदेशतो बहुप्रदेशं अधिरबंधो उक्तं च
 -“अप्यं बादरमउअं” [] अप्यं तिलीए, बादरं पदेसैहि, अणुभावतो मउअणुभावं, बहु पदेसतो, सुक्किल्लं वण्णतो, सुोधं
 [गंधतो,] कासतो मउअं, मंदलैवं थुल्लकुबुल्लैववत्, महत्त्वयां बहुअं एगसमएण, अवैति, साता बहुलं. अणुत्त(त्त)राण वि तारिसं सातं
 णत्थि, बंधो कुसणा य अत्थि, संपराइयस्सैव बद्ध-पुट्ठा-णिधित्त-णिका यणा य णत्थि। सैयकाले अकम्मं चावि भवति, सैयकालो ति एस्सो
 कालो, सै ति तिहैसै, सै इरियावधियाए कम्मं अकालो, तस्स दोण्हं समय्याणं परेणं अकम्मं चावि भवति, च शब्दोऽधिकवचनादिषु, तथा वेदनं
 पडुच्चा अकम्मं, तीतभा वपणावणं पडुच्च कम्मं गुडधट्ट हत्तान्ता, दुबिधा कम्मसरीरा-बद्धेत्ता य मुक्कैत्ता य, मुक्कैत्ताए पडुच्च कम्मं, एवं च

ग्रहणैर्न संभवता च सदैव च त्वमेति एवं खलु तस्मै सावज्जेति आहिज्जति, एवं ताव वीतरागस्स जे पुण सरागसंजता तैस्सिं संपराइया,
 ते पुण जाइं एताइं इरिया वहियवज्जाइं बारस किरियद्वाणाइं तेसु ववुंति ति काउं तो तत्थऽणुक्कता, तैस्सिं प्रमाद-कषाय-यौगनिमित्ती संपराइय-
 बंधो होइ जत्थ प्रमाद-तत्थ कषया जोगा य जियमा, जोगे पुण पुक्खिन्ना भजिता पमादपच्चइयो जातिदीहकाज्जित्तीओ होति, ततो कषायप-
 च्चइयो वा ऊणतरो अंतो मुहुत्तिओ वा अद्भु संवत्सरिओ वा, जे पुण कषायविरहितेण जोगेण वज्जति सो य इरिया वहियो, हिक्खिन्ना
 पुण सावज्जा चैव बारस किरियद्वाणाइं भवन्ति, पंचपच्चइओ चउपच्चइओ वा एवं सरागसंतत्थस्य बंधो सावज्जो चैव। एताइं पुण तैस्स
 बद्धमाणसामिणा वुत्ताइं तहा किमणोहि वुत्ताइं? आगमैस्से वा भणितिहिंति?, उच्यते - से वेमि जे अत्तीता ३ एताइं तैस्स किरियद्वाणाइं
 पगासिंसु वा ३ जहा जंबुद्दीपे दुबे सूरिया तुल्लं ठज्जोवैति, यथा वा तुल्यस्नेहीपादानात् प्रदीपास्तुल्यं प्रकाशयन्ति, वीतरागत्वात् सर्वज्ञत्वाच्च
 तुल्यमेवा हन्ती भगवन्तः तीतानागतसंपत्ता भासिंसु वा ३। अदुत्तरं च जं, तेभ्यः क्रियास्थानेभ्यः अथा उत्तरं अदुत्तरं, यथा वैद्यसंहितानां
 उत्तरं जं मूलसंहितासु श्लोकस्थाननिदान-शारीर-चिकित्सा-कल्पेषु च यथोपदिष्टं तदुत्तरौऽभिधीयते, रामायण-छन्दोपदितमादीणं पि
 उत्तरं अत्थि, एवमिहापि तैस्ससु किरियद्वाणैसु जं वुत्तं अधम्मवक्खस्स अणुवसमपुक्ककं उत्तरं उवैति। विजयौ माममार्गणा, विविधी
 विशिष्टौ वा विभागी विभङ्गः, तं पुरिसजातविभङ्गं भाइ विरवस्सामि। केसिं सौ विभंगी?, उच्यते णाणापण्णणं, नाना अर्थान्तरत्वे, प्रज्ञायते

उन्नेति प्रज्ञा साया (प्रज्ञा आसदी), उत्ते माधमा पण्णा, लौके दृष्टत्वात् छद्वाण पडिता वा पण्णा। छन्दो ऽभिलाष इत्यमथन्तिरम्, कौडु उच्चा-

छन्दो भवति कौडुणी अच्छन्दो भवति, उत्त[माध]म प्रकृतिरित्यर्थः, उच्चैणामेगो उच्चच्छन्दे १ उच्चैणामेगो भोगा चत्वारि। णाणासीलाणं सु-

सीली दुस्सीली इति, सुखभावभद्रा सुसीला। णाणादिद्वीणं तिणिण तिसद्वाणि पावातियसयाणि दिद्वीणं। णाणारूयीणं आहार-विहार-सर-

- ऽऽरयना-ऽऽच्छादना-ऽऽभरण-यान-वाहन-गीत-वादित्रादिषु अणमणस्स रुच्चति। णाणारंभाणं कृषि-पाशुपाल्य-पणिक-

विपणि-ब्राल्य-कर्म-सेवादिषु। णाणारंभा जाव णाणाज्झवसाणसंजुता, शुभा-ऽशुभाध्यवसानानि तीव्र-मन्द मध्यमानि। इहु लौकपडि-

बद्धाणं परलौगणिपिवासाणं विस्सयतिसियाणं इणं णाणाविधं पावसुत्तपसंगं वण्णइस्सामि। तंजधा-भौम्मं उपायं इत्थिलक्खणं

जहा सातितणुईति तन्वी पुरिसलक्खणं ति मानौन्मान-प्रमाणानि, यथा-“त्वच्चि भोगाः सुखं मांसे” []। हिनीति हीयते हयः,

तस्य मानौन्मान-प्रमाण-वर्ण-जात्यादिलक्षणम्। गच्छतीति गजः, तस्य लक्षणं “सत्तंगपत्तिद्विते” [] ति वण्णअं। गौणी-

मानौन्मान-प्रमाण-वपुर्वर्ण-स्वरादिलक्षणम्। एवं चैव जाव लौगी ति चक्कच्छत्त-ऽस्स-दंड-मणि-काकिणि चक्कवद्विस्स, तस्स ल-

क्खणं सारप्रभादीनि लक्षणानि, एतानि स्वमूर्तिनिष्पन्नानि लक्षणानि। इदाणि विज्ञानस्तकम्मं वुच्चति, तंजधा-सुभागं वूभागं वूभागं

सुभागं करेति। विज्जाए गत्तेगौ जेणसंभवति। मीहं मेहुणं वलीकरणम्। अथर्वणा वेदमज्जा। हिदयउडुयपक्खं सदीधैः पाकान् शास्तीति पाकशासनः

इन्द्रः तस्यैन्द्रजालविधां । दक्षा इं धय-मधु-तंदुलादीनि दव्वाणि तेहिं हौमं करैति दव्वहौमं । एवं सब्वविज्जाकम्मं-खत्तियाणं विज्जा खत्तविज्जा

ईसत्थं धणुवेदादि, तत्थ विज्जा औ जधा अश्वत्थाणि । बुदाणि जौतिसं बुच्चति, तं जधा-चंदचरितं वर्ण-संस्थान-प्रमाण प्रभा-नक्षत्र-योग

राहु-गृह-गृहणादि चन्द्रचरितम् । सूर्यस्य वर्ण-प्रभा-राहु-गृह-नक्षत्रयोगाद् । सुक्कचरितं सुक्कचारो 'पढमै होति सुभिवत्तं' []

बहस्सती संवच्छरुद्धाई । एकैकं रासिं वरिसीण चरति, तत्थ कैसुयि संवच्छरैसु सुभी कैसुइ असुभी कैसुइ मज्झिमी । उक्कवाया दि-

सीदाहा वा यथा - अगोय वारुण माहिन्द तैजसा सत्थ-उग्गि-छुहाभवा दिक्का यवादी या । एवं वारुणमाहिंद । विभाणितव्वा । मृगा

हरिणशृगालादि आरण्या, तेसिं रुतं दरिसणं ग्राम-नगरप्रवेशादि, जधा-^{दि} "खेमावामा घातेन्ति दाहिणा" [] । वायसाण

बत्तीसरुदाइं परिमंडलंति काकाई उडका धइं करैति ॥ १॥ पंसुबुद्धि जावरुहिर बुद्धि ति कण्ठं । पुणो विज्जाती बैलातीदंडो उडैति दिसा-काल-

दिसिद्धी । अखवैलाती अचैदुत्ती जाति पच्छा पुच्छिज्जति सुभासुभं । तालैति कवाडं मत्तेण विहाडैति जहा पभवी । सौवाइ मायंगविज्जा । स-

वरीसवरणं सवरभासाए वा । दमिली दमिलभासाए । कालिंगी गौरी गंधारी कंछेक्का । जाए उप्पत्तित्ति सयं अण्णं वा ठप्पतावैति सा ठप्पा-

दणी । जाए अभिमंतिती णिवडति सयं अण्णं वा णिवडावैति णिवडणी । जा विज्जन्मैति-जाए कं पावैति पासादं रुक्खवं पुरिस्सं वा सा जंभिणी

जाए थंभिज्जति सा थंभिणी, जधा वड्ढराडए अज्जुणेण कीरवा थंभिता । जाए जंघा रुक्खा य लैसिज्जंति भासणी ता तत्थैव लाडुज्जति सा

હૈસળી આમયોળામ બાધી જરમાદિ મ્હો વા લાણતિ આમયકરણી સલ્લ પવિટું જી હરાવેતિ સા પુજ વિજ્ઞા ઓ સધી વા, જધા-સો

વાળરજૂ હવતી. [આવ. નિ. મા.] અંદિસ્સો જાણ ભવતિ સા અંતર્યાળી અંજળી (ળ) વા. એવમાદિ આંત્રી વિજ્ઞા ઓ મન્તં જોગે

ય સાવજ્ઞે ય અળસ્ય હેતું જાવ સયળસ્ય હેતું, અળીસિં વા વિવિધાં વિસિદ્ધાં રૂવાં સૈ સિતાં વિશ્વરૂવાં સયળા-સસળા-સ

છાદળ-વત્થા-ડલંકારા વીળદ્વા, અધિવા સમાસેળ સદ્વાદીળ પૈચળું વિસયાળ પયુંજતિ તે પુળ પાસંડત્થા [મિહત્થા] વા. જે તાવ

પાસંડત્થા પડંજંતિ તિરિચ્છં તે, તિરિચ્છં નામ અનુભૂતિ [મિહત્થા] વા. જે તાવ પાસંડત્થા પડંજંતિ તિરિચ્છં તે, તિરિચ્છં નામ

અનુભૂતિમિત્યર્થ, જધા ગત્તે અદુગં અદિં વા કદું વા લગ્ગં જાળીંતિ. એવં તે જડૂ વિ મીક્કવંક શિયા તધા વિ જ મીક્કવં ગચ્છંતિ

અળારિયા, જડૂ વિ સ્થેતારિયા તદ્વા વિ જાળદંસળ-ચરિત્તાં પડુચ્ચ અળારિયા. કાલમાસે કાલં કિચ્ચા અળતરેસુ વા જાવ એલમૂઅ-

ત્તાણ પચ્ચાવંતિ પાસંડત્થા. જે પુળ મિહત્થા એતે લક્ષણ-વિજ્ઞા-મંતે પડંજંતિ તિરિચ્છં તે. તિરિચ્છં નામ અનુભૂતિ જે જધા કમ્માણિ

વિદ્વા ઓ ચત્તારિ વિ ગચ્છંતિ. એવં તાવ અણુવસમયપુચ્ચોપાણુ પાસંડત્થા ત્થામં અધમ પક્કવી મજિત્તે. વુદાળિં ચૈવ અધમ પક્કવી

મિહત્થો પાણ વુચ્ચતિ—

सौ एगतिऔ ति कीइ तिसंसौ भातहेतुं वा जाव परिवार हेतुं वा, अण्णं वा किंचि णिएल्लमं

णिस्साए ति बित्तिज्जगं, सौ य अस्समत्थो गीण्हतुं (गैण्हतुं)। आह हि —

“ बितादश्च विवाहश्च, तृतीयं गृहकर्म च ।

न शक्यमसहायै न, निस्तर्तुमधनै न वा ॥ १॥ ”

सहवासौ ति साहवासौ, सौ पुण वासौ एसौ एक्कमानिल्ला औ व किं करेति ?, अटुवा अणुगामिऔ अटुवा उवत्तरए जाव सौणागणि
ति, “ सूचनात् सूत्रम् ” इति कृत्वा एव एताणि संखेवैण सुत्ताइं वुत्ताइं । एतेसिं इदाणि सुत्तेण चैव वित्ती भण्णति, जहा द

वेतालिए, चत्तारि विणयसमाधिठ्ठाणा उच्चारेतुं पच्छा एक्केक्कस्य विभासा, जधा वा “ उक्खित्ताते संघाडे ” [उक्ति उ-

च्चारेकुण पदाणि पच्छा एक्कमैक्कस्य अज्झयणं वुच्चति, दिट्ठिवाते सुत्ताणि भाणिकुण पच्छा सव्वी चैव दिट्ठिवाती तेसिं

सुत्तपदानं सुत्तेण चैव वृत्तिर्भवति । जधा-एगदिए आणुगामियभावं पडिसंधाय-अनुगच्छतीत्यानुगामिकः सौ पडिचरितुं

भूति एतस्य किंचि

सै एगतिओ आयहैउं वा नायहैउं वा अगारहैउं वा परिवारहैउं वा नायगं वा सहवासियं वा शिक्साए

अदुवा अणुगामिए अदुवा उवचरए अदुवा पडिपधिए [अदुवा संधिछैदए] अदुवा गंठिछैदए अदुवा उरखिए [अदुवा सौवरिए]

अदुवा वागुरिए अदुवा साझाए अदुवा मच्छिए अदुवा गौघाए [अदुवा गौवालए] अदुवा सौणइए अदुवा सौवागणियंतिए ॥

सै एगइ(इ) ओ अणुगामियभावं पडिसंधाय तमैव अणुगामियाणुगामियं हुंता छैता भैता लुंपइता विलुंपइता

उद्वइता आहपं आहारेति, इति सै महया पावैहिं कम्मैहिं अत्ताणं उवक्खाइता भवति ॥ सै एगतिओ उवचरगभावं

पडिसंधाय तमैव उवचरियं हुंता छैता भैता लुंपइता विलुंपइता उद्वइता आहपं आहारेति इति सै महया पावै हिं कम्मैहिं अत्ताणं

उवक्खाइता भवति ॥ सै एगइओ पाडिपडियभावं पडिसंधाय तमैव पडिपहैठिच्चाहुंता छैता भैता लुंपइता विलुंपइता उद्वइता

आहारं आहारेति, इति सै महया पावैहिं कम्मैहिं अत्ताणं उवक्खाइता भवति ॥ [सै एगतिओ संधिछैदगभावं पडिसंधाय

तमैव संधिं छैता भैता जाव इति सै महया पावैहिं कम्मैहिं अत्ताणं उवक्खाइता भवति ॥] सै एगतिओ गंठिछैदगभावं पडिसंधाय

तमैव गंठिं छैता भैता जाव इति सै महया पावै हिं कम्मैहिं अत्ताणं उवक्खाइता भवति ॥ सै एगतिओ उरखियभावं

पडिसंधाय

उरुभिं वा अण्णतरं वा तसं पाणं हुंता जाव उवक्खाइत्ता भवति । एसी अभिजावी सव्वत्थ ॥ [सै एगतिओ

सौयरियभावं पडिसंधाय सहिसं वा अण्णतरं वा तसं पाणं हुंता जाव उवक्खाइत्ता भवति ॥] सै एगतिओ बागु-

रियभावं पडिसंधाय सिगं वा अण्णतरं वा तसं पाणं हुंता जाव उवक्खाइत्ता भवति ॥ सै एगतिओ सउणियभावं

पडिसंधाय सउणिं वा अण्णतरं वा तसं पाणं हुंता जाव उवक्खाइत्ता भवति ॥ सै एगतिओ मच्छियभावं पडिसंधाय मच्छं वा अण्णतरं

वा तसं पाणं हुंता जाव उवक्खाइत्ता भवति ॥ सै एगतिओ गौद्यातगभावं पडिसंधाय तमेव गौणं वा अण्णतरं वा तसं पाणं हुंता जाव

उवक्खाइत्ता भवति ॥ [सै एगतिओ गौपालगभावं पडिसंधाय तमेव गौवालं वा परिजविय परिजविय हुंता जाव उवक्खाइत्ता

भवति ॥] सै एगतिओ सौणदूयभावं पडिसंधाय तमेव सुणं वा अण्णतरं वा तसं पाणं हुंता जाव उवक्खाइत्ता भवति ॥ सै

एगतिओ सौवागणिरियतियभावं पडिसंधाय तमेव मणुरस्सं वा अण्णतरं वा तसं पाणं हुंता जाव आहारं आहारं इति सै

महता पावीहिं कम्मैहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवति ॥

हत्याए पच्छा सोद्विताए पत्थिओ अहमिति कातुं गलागतीऽन्यौ वा तं अणु वा गच्छति मगौण, सो चि चिंतेति-एतेण अहं गच्छामी, -

पच्छा वोल्लो चाल्लेहिं विस्संभेऊण गुविलए देसै गलागतीं करत्ति वल्लिभयं खवरगं दीरं गले छौदुं एक्कस्तेवेण चैव पाडेति, अणुसु-

त्तमत्तिओ पाहुरै सावेक्खं खलुगादिस्सु, गिर वैक्खं गीवाए अणत्थ वा हृदि। सै हंता पडिपहाय दुता वीयणगं खलुगादिस्सु छन्दित्वा

हत्था छैता, भिंदित्ता सीसं लउउ पहारेण, पीढे वा भेल्लएण उद्दावेत्ता मारेत्तु, “लुप्तं छेदने” लुप्पति, जधाविधा विलुत्ते सत्थे गामी

य आहारेति ति, एवं प्रकारा तत्थ आहारवृत्तिः, द्रौहेणेत्यर्थः, णौ वा सो अणं किंचि करस्सणं वा आहारणित्तं करेति । इति सै इत्तीत्युप-

दर्शनै, महद्भिर्महता बहुपदैस्सिएहिं चिरकालवृत्तीएहि य पावेहिं अट्ठहिं कम्मैहिं आत्मानं उप सामीप्ये, आहु-मर्यादाभिविध्योः, “ख्या-

प्रकथने” आबुक्कपि स्वयमेव उपेत्य आख्यातीत्यर्थः, यथाऽहमेवंकर्मा, तेमेव महता द्रौहेण। पापेन कर्मणेति वक्तव्ये एके अनैकादेशादुच्यते

पावेहिं कम्मैहिं। अधवा तेन द्रौहेण महता पावेहिं कम्मैहिं अट्ठहिं बज्झति । अत्राहु-एकस्मिन् प्राणवधे कथमष्टविधं कर्म बध्यात इति?, उच्यते,

यथा षट्पदार्थिके, जाव अट्ठहिं वि। सै एगतिओ उवक्खगभावं पडिमंथाय, उपेत्य चरतीति उपचरकः, भंदिओ भंडेतुं सुसावीति जाव उवक्खा

इत्ता भवति। पडिपधिओ पडिपघेण सोद्विताए एगं हंता छैत्ता भैत्ता जाव उवक्खा इत्ता गंठि छेदओ लौहमएण समुमाएणं खवगपीदुलियं करित्ति

छिंदितुं। ठरओ णाम उरुणओ, तं वुत्तमात्तो वा मारेति, अणतरो वा तस्सो पासो पाणो ति तस्यात्तं भे छगलादि।

वागुरिओ ति बाहौ वगुरं करेति, आहैडेत्ता वा रायादिणो ति ए वराए वगुराए वैदेसुं मारेति, अण्णतरं तत्तं ति सूकर-रौज्ज-वग्घाति ए

तथा मारेति। सउणा मौरतित्तिरादि, अण्णतरो पाणो तव्वा तस्स बाहिं त ए अण्णं किंचि मारेति गाम्यमारण्यं वा संखं (सत्तं), जथा चक्कवाइ

मारितो। मच्छगं जालेण गलेण वा, अण्णतरं वा तहप्यग्गारादि। सैगतिओ गौघात्ताभावं पडिसंधाय गौणं मारेति, तस्यालाभे महिषमेत्तां वा।

कैडु पुण भणंति-सौअरियभावं ति० महिसं, अण्णतरो तव्वतिरिस्ती गौणादि स्तौणइओ आगासपाणं उंबो य, अण्णतरं ति तदलाभे स्वाइइत्ताओ

चि(वि) मारेति। सौवागणियन्तिउ ति सुणए पचंती सौवागा, णि आधिक्ये, अंतैसु [गो] मादीणं चसे तीति अंतिआ, जथा पच्चंति या, एवं सो-

वागा वि अधियंति। जौ णियंतियो सो पुण सौवागोहिन्तो वि अंतियतरो भवति, रहित इत्यर्थः, जौ(जौ) पुण पुरिसं मारिस्ति गौल्लविसए

बाह्मणघातक इव पुरिसघातओ वि गरहिज्जति, दारतो यणिगच्छति। उक्ता वृत्तिः॥ इदाणि-

सै एगतिओ परिसामज्जातो उव्वेत्ता अहमेयं हुं-
च्छामि ति कहुं तित्तिरं वा वहुं वा लावां वा कवीयगं वा कविकविंजलं वा अण्णतरं वा तसं पाणं हुंता जाव उव्वेत्ता इत्ता भवति॥ सै एगतिओ

कौणइ आदाणेण विरुद्धे समारो अदुवा खलकैदाणेणं अदुवा सुराथालेणं गाहावतीण वा गाहावतिपुत्ताण वा संयमेव अगणिकाएणं सस्सादि

ज्ञातेति अनेण वि अगणिकाएणं सस्साइं इयमावेति अगणिकाएणं सस्साइं ज्ञातेतं पि अण्णं समणुजाणति इति सै महत्ता पावेहिं क-

स्सेहिं अत्ताणं उव्वेत्ता इत्ता भववु॥ सै एगतिओ कौणइ आदाणेणं विरुद्धे समारो अदुवा खलदाणेणं अदुवा सुराथालेणं गाहावतीण वा

गाहावतिपुत्ताण वा उट्टाण वा गौणाण वा दौडगाण वा गद्दभाण वा सयमेव घूराओ कप्पेति अण्णेण विकप्पावेति कप्पेतं पि अण्णं समणु-
 जाणति इति से महता जाव भवति ॥ से एगवुओ केणति आदाणेण विरुद्धे समाणे अदुवा खलदाणेण अदुवा सुराथालेणेण गाहावतीण वा
 गाहावतिपुत्ताण वा उट्टसालाओ वा गौणसालाओ वा दौडसालाओ वा गद्दभसालाओ वा कंरगबोदियाए पडिपैहितासयमेव अण-
 णिकत्तेण झामेति अण्णेण वि झामावेति झामेतं वि अण्णं समणुजाणति इति से महता जाव भवति ॥ से एगतिओ केणट्ठ आदाणेण
 विरुद्धे समाणे अदुवा खलदाणेण अदुवा सुराथालेणं गाहावतीण वा गाहावट्ठपुत्ताण वा कुंडलं वा गुणं वा मणिं वा मीत्तियं वा सयमेव अ-
 वहरति अण्णेण वि अवहरावेति अवहरंतं पि अण्णं समणुजाणति इति से महता जाव भवति ॥ से एगतिओ केणति आदाणेण विरुद्धे समाणे अदुवा
 खलदाणेण अदुवा सुराथालेणं समाणाण वा माहणाण वा छसगं वा दंडगं वा भंडगं वा मत्तगं वा लट्ठिगं वा मिसिगं वा चैलगं वा चिल्लि-
 लिगं वा चम्मगं वा चम्मछेदणगं वा चम्मकोसं सयमेव अवहरति जाव समणुजाणति इति से महता जाव उवक्खाइता भवति ॥ से एगतिओ णी
 वित्तिगिंछत्तं० - गाहावतीण वा गाहावतिपुत्ताण वा सयमेव अण्णिकाएण ओसहीओ झामेति जाव अण्णं पि झामेतं समणुजाणति इति से महता
 जाव उवक्खाइता भवति ॥ से एगतिओ णी वित्तिगिंछति, तं० - गाहावतीण वा गाहावतिपुत्ताण वा उट्टाण वा गौणाण वा दौडगाण वा
 गद्दभाण वा सयमेव घूराओ कप्पेति अण्णेण विकप्पावेति अण्णं पि कप्पेतं समणुजाणति ॥ से एगतिओ णी वित्तिगिंछति तं० - गाहा-

वत्सीण वा ग्राहावतिपुत्ताण वा उदुसालाओ वा जाव गद्दिसालाओ वा कंटगळींदियाए पंडिपेहिता सयमेव अगणिकाएणं इमैति जाव
समणुजाणति ॥ सै एगतिओ णी वितिगिंछति, तं - ग्राहावत्सीण वा ग्राहावतिपुत्ताण वा कौडलं वा जाव मोत्तिर्य वा सयमेव अवहरति

जाव समणुजाणति ॥ सै एगतिओ णी वितिगिंछति तं - समणण वा माहणण वा दंडं वा जाव चम्मच्छेदणं वा सयमेव

अवहरति जाव समणुजाणति इति सै महता जाव उवक्खवावृत्ता भवति ॥ सै एगतिओ समणं वा माहणं वा दिस्सा णाणाविद्वैहिं पाव-

कम्मैहिं अत्ताणं उवक्खवावृत्ता भवति, अदुवाणं अच्छराए अप्प्रीडिता भवति, अदुवाणं फरुसं वदिता भवति, कालेण वि सै अणु-

पविदुस्स असणं वा पाणं वा जाव णी द्वावैसा भवति, जे इमे भवन्ति धुण्णसंता भरीत्तं ता अलसगा वसलगा किमणगा समणगा एव्वयंति

ते इणमेव जीवितं धिज्जीवितं संपडिबूहेति, नाइ ते परलोगस्स अद्दाए किंचि वि सिद्धिस्संति, ते दुक्खंति ते सोयंति ते जूरंति ते तिप्पंति

ते पिद्वंति ते परितप्पंति ते दुक्खण-सोयण-जूरण-तिप्पण-पिद्वण-परितिप्पण-वह-बंधण-परिकिलेसाओ अप्पंडिविरता भ-

वंति, ते महता आरंभेणं ते महता सत्तारंभेणं ते महता आरंभसत्तारंभेणं विरुक्खवैहिं पावकम्मकिच्चैहिं उरालाइं माणुस्सगाइं

औगऔगाइं भुंजित्तारी भवन्ति, तं जहा-अण्णं अण्णकाले पाणं पाणकाले वत्थं वत्थकाले लेणं लेणकाले सयणं सयणकाले सपुव्वावरं च

णं णहाते कलबलिकाम्मे कयकौडय-संगल-पायच्छित्ते सिरसा णहाते कंठे मालकडे आविस्सणि-सुवण्णे कप्पित्ताला-मउली पडिबद्धस-

रीरे वग्घोरियासोणि सुत्ता-^{दा}मल्लदाम-कत्तावे अहतवत्थपरिहिते चंदणोक्खित्तगाय-सरीरे महतिमहालिताए कूडगार

सालाए महतिमहालियांसि सीहासणंसि इत्थीगुम्मा संपरिवुडे सव्वराव्वएणं जीइणा झियायमाणेणं महता हतणहुत्तणहु-गीत-वात्तिय-तंती-तह

ताल-लुडिय-घणमुव्वंगपडुपावा इतरवेणं उरालाव्वं माणुस्सगाव्वं भोगभीगाव्वं भुजमाणे विहरति, तस्स णं एगमवि आणवेमाणस्स

जाव चत्तारि पंच जणा अबुत्ता चैव अळमुट्ठेति, भणहु देवाणुप्पिता! किं करेसो? किं आहरैसो? किं उवणैसो? किं उवणैसो? किं आवि

दुवेसो? किं भे हियइच्छितं? किं भे आसगास्स सयव्वे, तमेव पासित्ता अणारिता एवं वदंति (ति) - देवे खलु अयं पुरिसे, देवसिणाए

खलु अयं पुरिसे, देवजीवणीज्जे खलु अयं पुरिसे, अण्णे वि य एणं उवजीवंति, तमेव पासित्ता आरियावदंति - अभिक्कं तक्करकम्मं खलु अयं

पुरिसे अतिधुण्णे अतिआतरकरवे दाहिणागामिए णेरतिए कण्हपक्खिए आगमिस्साणं दुल्लभिवीहिए यावि भविस्सति ॥ इच्चैतस्स

ठाणस्स उट्ठिता वेगे अभिगिज्झंति अणुट्ठिता वेगे अभिगिज्झंति अभिज्झंजाउरा अभिगिज्झंति, एस ठाणे अणारिए अकेवळे

अप्पडिपुत्ती अणैआउए असंसुद्धे असल्लसत्तणे असिद्धिसग्गे अमुत्तिमग्गे अणिल्लाणमग्गे अणिज्जाणमग्गे असव्वदुक्खपहीणमग्गे

असव्वदुक्खपहीणमग्गे एगंतमिच्छे असाधू, एस खलु पढमस्स ठाणस्स अधम्मपक्खस्स विभंगी एवमाहिते ॥

सौ एगतिओ परिसमज्झातौ उट्ठेता अहमेतं हृच्छामि, की विसैसौ पुत्तुत्तेहिंती?, उत्थते (उच्यते)

- ते केव पच्छणं करेति, इमे पुण अण्णेमादीणकारी णस्सको कडुजिमित्तं वा मंसं वा खाइतुकामो हत्यस्थो वा।

अधम्म पक्खे वा तण्णिज्जमाणे जावतिया त्रीहकारका तै कइ समासेण उद्दिस्संति। एते पुणस्सव्वे अवयवकुद्धा बुच्चा, इमे अण्णे

विरोधिता बुच्चंति-स एणत्तिओ केणइ आदानेण आदीयत बुत्थादामं ग्रहणमित्यर्थः। तत् कस्य केवां वा आदानं १ शब्दादीनां विषया-

णाम्। सदे ताव आकुट्ठी णिंदितो केणइ पच्छा रुद्धो भवति। रत्तवैसु पवसणा दिहुं भिक्खुकादी विरुस्संति। गंध-रसे उदाहरणं सौत्रमैव-

खल्लके दानं खल्लभिक्खवं तदूणं दिण्णं ण दिण्णं वा तेण विरुद्धो। सुराथाल्लगंति थात्ताण सुरा पिज्जति, तत्थ परिवारीए आवेहुस्स

वावो ण दिण्णी उदुवित्ती वा, तेण विरुद्धो जंतो लोगं (लोगं) भणत्ति वारविरुद्धो-गाहावतीण वा गाहावति पुत्ताण वा सयमेव सस्सा

पक्का आलूणा लूणाणि पगरणत्थाणि उस्समगेण झामत्ति, अण्णेण वा झामावेत्ति, झामित्ताइं अणुजाणत्ति सुदु तुमे झामित्ताइंति। एवं फासे

वि आहतो भरितो वा केणइ असुअणा खेल्लेणं ठच्चिद्वेण वा। से एणत्तिओ घूरातो कप्पेइ, सालातो इहत्ति। किंचि कुंडलसुणे त्तिजाइण्णाइ-

त्ताणि (कुंडल-गुणे त्ति याइण्णाइत्ताणि) मेहल्लदीणि ताणि गहिवाणि, सीत्तियाहारादि एव ताह (तहा) गिहाण विद्वे। इमो अण्णे पासंडत्थाण

दिद्विराणीं वादे वा पराइतो सयमेव तैसिं अण्णं किंचि णत्थि, जं अत्थि तं अवहरत्ति, तं जधा-दंडां वा मंडां वा जाव परिच्छेदणमं

वा० सयमेव अवहरत्ति जाव सादिज्जत्ति (त्ति)। एवं ताव विरोधिया गता। इमे अण्णे अविराहिता बुच्चंति-सो एणत्तिओ [णो] वित्तिगिच्छदि,

नेत्ति प्रतिषेधो, वित्तिगिच्छा णाम विसर्गे सीत्तांसा इत्यर्थः, न विसर्गो न सीत्तांसे इति, इह-परलोके वा दोषोऽस्ति नास्तीति वा। गांधवतीणव

अथैव अगणिक्काणं सस्साई इमैइ अण्णैण वा जाव समणण वा दंडं अवहरित्ता एतै ताव असंबृता उक्ताः सागस्सु णिराग- -

स्सु वा गिहस्था-पासंडस्सु सुया दहणच्छेदणा-उपहार [५] वृत्ता इति। इदाणिं हृत्तिविरुद्धा आग्राहमिच्छदिद्विका बुच्चति-सो एगतिओ

समणं वा माहणं वा गामं घरं वा अतिंती वा अण्णस्थ वा कत्थइ दुल्लभदंसणं अव सउणं ति मण्णमाणो आसुरुत्ते रुद्धे। अदुवा णं

अच्छराए मज्झिमायारे रोसेण वा जाव भणत्ति, अच्छरा नाम चप्पुडिया, किं ज्ञापकम् १, लीहिं अच्छराणिवातेहिं तिसत्तरबुत्तो

एगाए अच्छराए अप्फोडेति ति। भिगुही कुंचितनिडाला फिद्व फिद्व भणंति। अदुवा णं फरुसं भणंति। कार्त्तं विसेज्जति भिक्खाकार्त्तं

णो दवावेत्ताग जो विदेति तं पि वारेइ, एवं च णं वदति-जे वुमं धुण्णमेत ति धूयत्ते ऽ नैनैति धुण्णं कम्मं तण-कहुहमगादिकमहता, अशुभैवी

प्राप्पुपच्चित्तै, पापकर्मभिर्हता पव्वयंति। भरीक्कंत ति कुटुम्बभरैण अक्कंता ण तरंति कुटुं वाति पीसेतुं ती पव्ववृत्ता। आलस्सिया वसल-

(आ) ति वृषलाः त्रिवर्षप्रतिचारका शूद्रा इतः कृपणाः पाषण्डमाश्रिताः ते एवं हस्यः असंबृताः सद्धर्म (स्म) प्रत्यनीकाः दुणमैव धिज्जी-

वितं धिक् कुत्सायाम्, अश्रोभनं जीवितं धिज्जीवितं बृहलौकिकम्, “लूह वृह वृद्धो” संपडिबुं हयंति (बृंहयंति) संपडिबूहंति न परलौकिकं

किंचि वि अत्थं। “स्मिष आलिङ्गने” (संपडिबुं हयंति संपडिबूहंति न परलौकिकं किंचि वि अत्थं) न स्मिष्यन्ति न साधयन्तीत्यर्थ

इहलोकपरा ते दुक्खंति, दुक्खवेहिं संजो एति दुक्खंति जाव परितप्पंति ते ऐतेस्मिं साधूणं दुक्खणाणातो सो अण्णणातो

जाव पुरिता वणात्तो अप्पडिविरता भवन्ति । ते पुण केइ इड्डिमंतो भवन्ति रायादिणो, केयि अण्डिमंतो, इड्डिमंतो ताव मणत्ति । ते पुण केइ
 इड्डिमंतो भवन्ति रायादिणो, केयि अण्डिमंतो, इड्डिम (इड्डिम) ते लोवो - ते महया आरंभेणं परिणिमित्तं चैव ताव इत्तकापाकादिस्वारंभी भवन्ति
 जाव तसकायो वधिज्जति, आहारतिमित्तं तिसिश्-वड्डा-च्छगल्ला-महिस-सूगरादि पुढवि-दग-अगणि-वणस्स इकाइया वधिज्जन्ति ।
 उक्तं च - "तण्णकदुग्गोमयस्सिता" सम्मत्तं छण्हं कायाणं आरंभसमारंभे विरुवस्सवेहिं पावक्किच्चेहिं अण्णं दंडति अण्णं बंधन्ति अण्णं
 रुंधन्ति कारणावेति सव्वस्सहरणं करिन्ति अण्णं मारिन्ति, एयसादीहिं पावक्कमैहिं धणं उवज्जिणिता, बंधाणुलोमता (बंधाणुलोमती) विभसि-
 भेदा ति कातुं किं करेति ? विड्डला माणुसा जाव भैसारो भुंजितारो भवन्ति । किमिति ते भुंजन्ते ? उच्यते, अण्णं अण्णकाले सायं पायंच, प्राणं
 उदरां प्रमज्जंच, ण्हात-समाल्लक्षणं वत्थकालो (लौ) णं गळ्मघराणि, मोहणकाले सयल्ला-SS सणाणि स्ति । यो वा यस्याभीत्तः कालविभागाः
 क्रीडा चेश्वराणां विद्यते सो पुल्लो पुल्लण्हे अवरण्हे । ण्हाते कतबलिकमसे अच्चाणियं करेति कुलदेवतादीणि । कोतु आइं सीज्जय-ज्जीहमं
 लोणादीणि च इहंति । संगलाणि सिद्धत्थया हरियालयादीणि से करेति सुवण्णमादीणि च विवन्ति । पायच्छित्तं दुस्सुविणगापडिधा-
 तणिमित्तं धीयाराणं देस्सि । सिदंस्सि ण्हाते सिरण्हा (ण्णु) दीणि ससीसो ण्हाति । भाविद्धमणि-चूलासणि-सो वि सुवण्णेण हेइ पडिबज्जति,
 सुवण्णाभरणेषु प्रायेण मणीओ विज्जन्ति । कपितं घडितं, माला नक्खत्त मालादि, मौली सओइ (मड्डो) सो पुण कमलकुलसंबुती मौली

વુચ્ચતિ, તિહિં મિહરં હિં મહડી વુચ્ચતિ, ચતુરસીહિં તિરીડં વાઘારિયં લેખિતં, જ્ઞાપકં "આસત્તીવસત્તવઘારિયં" સૌણિ કહી,
 સૌણિસુભગં કહિસુત્તકં । માલિજ્જતિ મલ્લં સિરદામગંડાદિ । કલાવૌ તિ કંલાચીકડાં ચુંમવ્વલ્લાગાદીણિ । પવ્વત્તકૂડાણિભૌ પાસાદે સત્તલે
 વામિહે (મિહે) ઠચ્ચે મહતા । અવ્વતંણામ અવ્વણબહ્મં ગિજ્જતિ, જહુણાડાં પવંચૌ વા । તત્તળં તાહુઃ ઘણં ભત્તમાદીણિ રત્તં વા, ઘણા
 વા મૈહા મૈહરવૈત્થર્યઃ । ઊરાલાં ઊરાલાં । અસ્યતે અનૈતેતિ અસ્યકં મુરવ્વમ્ । તમેવ ક્કીડન્તં અણારિયં તિ અણાળી મિચ્છાદિઢી અવ-
 રિત્તી । દેવીં ડર્યં પુરિસૌ ણમણુસ્સૌ, ણરલીકે ણાલી વસતિ તિ વા તેણ ણરદેવી । દેવસિણાં તિ સ્નાતકઃ, ઐસદેવત્ત્વે વસતિ ઇન્દુતુલ્યઃ । જલજો-
 વસોમિત્તં ઇવ સરો, સપુપ્પ-ફલોવા વણસંડો ત્થર્થિભિઃ ઓવ જીવણિજ્જો । અણી વિળં વર્હાશ્રયે દ્વાશ્રિતા અપરિભૂતા ભવન્તિ । તદેવં ણાળાદી આ-
 યરિયા, અભિમુરખં ક્કાન્તં [અભિક્કાન્તમ્], કૂરદીતિ હિંસાદીતિ, અધિધૂણે ધૂયતે ડનૈમ તામ્સુ તામુગતિપુવાતાદુદ્ધં ઇવ રેણુ ધૂણં કમ્મં તે [એ]
 તિત્તેહિં હિંસાદીહિં કમ્મેહિં અપ્પાણં રવ્વંતીતિ આયરવ્વર્ચી । દાહિજ્જામિં તિ જે અત્તિક્કરકમ્મા ભવસિદ્ધિયા વિતે પ્રાયેણ દવિરવ્વણે સુખ-
 એસુ વા મણુસ્સદેવેસુ ય ઓવવજ્જન્તિ । જસસ ભવસિદ્ધીયસ્સ અત્તહો પોગાલપરિયટ્ઠો સેસો અચ્છત્તિ સંસારસ્સ સો સુક્કપવિરવ્વો,
 અધિં અણ્ણપવિરવ્વે । અભવસિદ્ધિયા સત્ત્વે કણ્ણપવિરવ્વયા આગમિસ્સાણં તિત્થત્થરાણં તિત્થો ણરગાતો ઓવવેમાણા જવુ કહવિ માણુ-
 સ્સં ભમંતિ તત્થ વિદુલ્લહ્વોધિં યાવિ ભવતિ । એત્તસ્સ ઢાળ્ણસ્સ ઇસ્સરિયઢાળ્ણસ્સ ઓવિતા ણામ પવ્વજ્જાસમુદ્ધાણેણ સમુદ્ધિયા પરે

પાસંડા । તમ્હા અમિજ્ઞા લોમો પ્રાર્થમૈત્યનધનિરમ્ । અણુદિતા મિહુ એવ । અસલ્લદુક્ખવપ્પહીણમમી એતંતમિચ્છેતિ એતંતમિચ્છદિટ્ઠી-

પરિગ્ગહા, અસોમના અસાધૂ । પદસસ્સં અધમ્મપક્કલસ્સ વિભંગો આહિતે ॥

અહાવરે દોચ્ચસ્સ ઠાણસ્સ ધમ્મપક્કલેસ્સ વિભંગો એવમાહિજ્ઞદ્ સે વૈમ્મિપાર્વણં વા ણ્કસંતૈગતિયા મણુસ્સા

ભવંતિ, તં જહા- આયરિયા વેગે અણા યરિયા વેગે ઉચ્ચાગીયા વેગે ણીયાગીયા વેગે કાયમંતા વેગે દુસ્સમંતા વેગે સુવણ્ણા વેગે દુવણ્ણા વેગે

સુરુવા વેગે દુરુવા વેગે, તૈસિં ચ ણં સ્વેત્ત-ચત્થૂણિ પરિગ્ગહિયાણિ ભવંતિ, એસી આલાવમી જહા પોંડરીએ તહા ણેતલ્લી તૈણેવ અમિલાવેણ

જાવ સલ્લોવસંતા સલ્લતાએ પરિનિલ્લુડેતિ વૈમ્મિ ॥ એસ ઠાણે આરિએ કૈવલે જાવ સલ્લદુક્ખવપ્પહીણમમી એતંતમમી સાધૂ દોચ્ચસ્સ

ઠાણસ્સ ધમ્મપક્કલસ્સ વિભંગો એવમાહિતે ॥

હા
અહાવરે દોચ્ચસ્સંધમ્મપક્કલસ્સ એવમાહિજ્ઞતિ । એવંતાવત્ અધમ્મપક્કલો વુસો, કાયા-ડડતપવત્ રૂપીતોષ્ણવત્

જીવિત્ત-સરણવત્ સુરવ-તુન્નવવદ્ધા, તત્પ્રસિદ્ધયે રૂપમુચ્ચત્તે-સેવેમિ પાર્વણં વા ક્ક સંતૈગતિયા મણુસ્સા ભવંતિ, તંજધા—

આયરિયા વેગે તૈસિં ચ ણં સ્વેત્ત-ચત્થૂણિ સો ચેવ પોંડરીયામમી [સૂત્ર] જાવ સલ્લદુક્ખવાએ પરિનિલ્લુડેતિ વૈમ્મિ । એસ ઠાણે આ-

રિએ કૈવલે જાવ સાધૂ । દોચ્ચસ્સ ઠાણસ્સ વિભંગો એવમાહિતે ॥

अहावरे तच्चस्स ठाणस्स मीसगस्स विभंगे एवमाहिज्जन्ति, जे इमे भवन्ति आरणिता आवसहिया गामणियंतिता कण्डु

ईराहस्सिता जाव ते तओ विप्पमुच्चमाणा भुज्जी एलमूयत्ताए तमूयत्ताए पच्चायंति, एस ठाणे अणारिते अकैवली जाव अस्सव्यदुक्खपणी

मग्गे एगंतमिच्छे असाधू एस खलु तच्चस्स ठाणस्स मीसगस्स विभंगे एवमाहिते ॥

अहावरे तच्चस्स ठाणस्स मीसगस्स विभंगे एवमाहिज्जन्ति । अधम्म पक्खेण धम्मपक्खे संजुत्ते मीसगपक्खो भवति । तत्र

त्वाधर्मो भूयानिति कृत्वा अधर्मपक्ख एव भवति, रिणदेशे वर्षनिपातवत्, अभिणवे वा पित्तोदये शर्कराक्षीरणवत्, अम्लरसभाविते वा द्रव्ये क्षी

प्रपातवत्, एवं तावन्निध्यादर्शनोपहतान्तरात्मानः यद्यपि किञ्चिद् विरमन्ते तथापि निध्यादर्शमभूयस्त्वात् आविरतिभूयस्त्वाच्चाधर्मानु

बन्धाच्चाधर्मपक्ष एव भवति, जाव एलमूयत्ताए ० पच्चायंति । एस ठाणे अणारिए जाव असाधू । एस खलु तच्चस्स ० मीसगस्स अधम्मप-

क्खस्स विभंगे आहिते ॥

अहावरे पदमस्स ठाणस्स अधम्मपक्खस्स विभंगे एवमाहिज्जन्ति - इह खलु पादीणं वा एकं संवेगत्तिया मणुस्सा भवन्ति

- सहिच्छा महारंभा महापरिग्रहा अधम्मिया अधम्मणुया अधम्मिद्वा अधम्मक्खाई अधम्मपाय जीविणो अधम्मपलीइणो अधम्मपल-

ज्जणा अधम्मसील-समुदाचर्या अधम्मेण चैव चित्तिं कपोमाणं विहरन्ति ॥ हणं छिंदं भिंदं विरात्तमा लोहियपाणी चंडा रुद्धा खड्गुद्धा साहसि

उकुंचण-वंचण-माया-णियाडि-कूड-कवड-सातिसंपओगबहुला दुस्सीला दुव्वता दुण्डियाणंदो असाधू सव्वातो पाणातिवाताओ अप्पडिविरता
 जावज्जीवाए जाव सव्वाओ परिगहाओ अप्पडिविरता जावज्जीवाए सव्वातो कौधातो जाव मिच्छादंसणसक्कातो अप्पडिविरता, सव्वातो
 पहाणुम्मादण-वण्णाग-गंध-विल्लेवण-सद्द-फुरिस-रस-रूव-गंध-मल्ला-लंकारातो अप्पडिविरता जावज्जीवाए सव्वातो सगड-रह-
 -जाण-जुग-गिल्लि-थिल्लि-सीय-संदमाणिया-सयणा-ऽऽसण-जाण-वाहण-भोग-भौयणपवित्थरविहीतो अप्पडिविरता जावज्जी-
 [कय-विक्रय-मास-ऽद्धमास-रूपगसंववहाराओ अप्पडिविरता जावज्जीवाते सव्वातो] [सव्वातो कूडतुल-कूडमाणतो अप्पडिविरता जाव
 वाते सव्वातो] हिरण-सुवण-धण-धण-मणि-सौत्तिय-संख-सिल्ल-पपाळातो अप्पडिविरता जावज्जीवाए सव्वातो आरंभ-समारं-
 भातो अप्पडिविरता जावज्जीवाए सव्वाओ करण-कारावणातो अप्पडिविरता जावज्जीवाते सव्वातो पयणपद्मावणातो अप्पडि-
 विरता जावज्जीवाए सव्वातो कौटुण-पिटुण-त्तज्जण-तात्तण-वध-बंध-परिकित्तेसातो अप्पडिविरता जावज्जीवाते, जे आवडणी
 तहप्यगारा सावज्जा अबोहिका कम्मंता परपाण परितावणकरा जे अणारिएहिं कज्जंति ततो वि अप्पडिविरता जावज्जीवाते, से
 जहाणाए कैयि पुरिसै कलम-मसूर-लिल-सुग-मास-निप्पाव-कुलत्थ-आलिसंदग-पलिसंयामादिएहिं अज्जतै कूरे मिच्छादंड
 पउंजंति, एवामेव तहप्यगारे^{ते} पुरिसजाते। तित्तिर-वट्ठा-लाव्वा-कवोत-कबिंजल-मिय-महिस-वराह-गाह-गोह-कुम्म-सिरिसिव-
 मादिएहिं अज्जतै कूरे मिच्छादंड पउंजंति, जा वि यसे बाहिरिया परिसा भवति, तं जहा-दासे ति वा पैसे ति वा भयए ति वा भा-

इत्थेति वा कम्मकारेति वा भोगापुरिसेति वा तैस्सि पियं अन्नयरंस्सि वा अहलहुसगंस्सि अवराहंस्सि सयमेव गरुयं तंदं णित्वत्तेइ तंजहा

-इमं दंभेध इमं मुंढेह इमं तज्जेह इमं तालेह इमं अदुयबं धणं करेह इमं णियलबं धणं करेह इमं हडिबं धणं करेह इमं चारगबं धणं करेह

इमं जमलणियलसंकीडियमौडियं करेह इमं हत्थाछिणयं करेह इमं पायछिणयं करेह दंसणुप्पाडियं वसणुप्पाडियं जिह्मणुप्पा-

डियं औलंबितयं करेह उल्लंबितयं करेह बंझियं करेह धौलियं करेह सूलाइतयं करेह संता भित्तयं करेह खारवत्तियं करेह वज्झ-

यत्तियं करेह सीहपुच्छियां करेह वसभपुच्छियां करेह कडमिदडुगं कागणिमंसरवावियं भत्त-पाणतिरुद्धं इमं जावज्जीवं बहु-

बंधणं करेह इमं अणत्तरेणं असुभेणं कुमारेणं मारेह ॥ जावियसे अत्थित्तिया परिसा भवति तंजहा माताति वा पिताति वा भाताति

वा भगिणीति वा भज्जाति वा पुत्ताति वा धूताति वा सुण्हाति वा, तैस्सि पियं अणयरंस्सि अहलहुगंस्सि अवराहंस्सि सयमेव

गरुयं तंदं णित्वत्तेइ, सीऔदगवियंस्सि (इत्थि) औबौलैसा भवति जहा मित्त दोसवत्ति ए जाव अहिते परंस्सि लोकास्सि, ते दुक्खंति सीयंति

जूरंति तिप्पंति पिट्ठंति परितप्पंति ते दुक्खण-सीयण-जूरण-तिप्पण-पिट्ठण-परितप्पण-वह-बंधणं (परितप्पंति ते दुक्खण-सीयण-

जूरण-तिप्पण-पिट्ठण-परितप्पण-वह-बंधणं) परिक्खित्तैसाती अपडि विरता भवन्ति ॥ एवमेव ते इत्थि कस्मैहिं मुच्छिया गिद्धा गदिता

अज्जो ववणा जाव वासां चउपंचनाइं छदस्साइं वा अप्पत्तरी वा भुज्जत्तरी वा काल मुज्जितु भोगभोगाइं पसवित्ता वेययण्णाइं

वेरायत्तणाइं

संचिणिता बहुई पावाइ, कम्माइ उस्सणं संभारकडेण कम्मणा सै जघाणामए अयगीले ति वा सैलगीले ति वा उदगसि पक्खित्ते

सत्ताणे उदगतलमत्तिवत्तिता अहे धरणिस्तलपंडुवाणी भवति, एवामेव तहप्पगारे पुरिसजाते वज्जबहुले धुण्णबहुले पंक्कबहुले वैरबहुले

अप्पत्तियबहुले दैभवहुले गियाडिबहुले साइबहुले अयसबहुले उस्सणतसत्ताणघातीकालमासं कालं किच्चा धरणिस्तलमइवत्तिता

अहे ण रगतलपत्तिवाणी भवति ॥

अहावरे पटमस्स० अधम्मपक्खस्स विभंगी एवमाहिज्जाति । अधाह-इत्थप्रयोजनानामप्रयोगः ? उच्यते

किन्तु यदत्र तापदिष्टं तदिहोच्यते, अधम्मपक्खे धम्मपक्खे मीसओय । उक्तं हि - पुब्बभणितं तु इह विशीषोपलम्भो द्रष्टव्यः । कथम् ?

स एव (अ) धर्मे बहुप्रकारः अपदिश्यते, तत्कारणं कार्यं वा [अ] धर्मकलं नरकीपपत्ति, तत्र च पाषण्डमिश्रा अधर्मिका उक्ता इह एहस्या

यैव प्रायेणीच्यन्ते । अधर्मिकाणि कसीणि प्रलोकयन्तीत्यतः अधम्मपलीइणी । रत्तयोरैक्यमिति तत्रैव च [अ] धर्मिकेषु

તે જાં જરગા અંતી વડા હાહિં ચરંસા અહે સુરુપસંઠાજસંઠિયા ણિચ્ચંધકારતમસા વવગાધગાહ-

-ચંદ-સૂર- જાવરવત્તજીતિસપ્પહા મેદ-વસા-મંસ-રુહિર-પૂથ-પડલચિવરવલ્લુલિત્તાણુલેવણતલા અસુરૂં વિસ્સા

પરમદુલ્ભિર્ગંધા કાઠકિણ્હ અગાણિવણામા કવરવડકાસા દુરધિયાસા અસુમા જરક્કગા અસુમા જરણસુ વૈદણાઓ ॥ જો

ચૈવ જાં જરણસુ જૈરૂયા ણિદ્વાયંતિ વા પયત્તોયંતિ વા સુરૂં વા રતિં ધિતિં વા મતિં વા ઉવલભંતે તે જાં તત્થ ઉજ્જતં વિપુલં પગાઢં કુરૂયં

કક્કસં ચંડં દુક્કવં દુગ્ગં તિલ્લં દુરહિયાસં જૈરૂયા વૈદણં પચ્ચણુભવમાણા વિહરંતિ ॥

એ જહાણામતે રુક્કલે સિયા પલ્લવમ્મી જાતે મૂળે છિન્ને અગ્ગે ગરુણતો ણિણં જતો વિસમં જતો દુગ્ગં

તત્તો પવડતિ, એવામૈવ તહપ્પગારે પુરિસજાતે ગલ્લાતો ગલ્લં જન્માતો જન્મં મારાતો મારં જરગાતો જરગં દુક્કલાતો

દુક્કવં દાહિજાણિણુ જૈરૂં કણ્હ પવિરવવણુ અગામૈસ્સા જંદુલ્લભીં હિં યાવિ ભવતિ, એમ ઠાળે અણારિણુ અકૈવલે જાવ

અસલ્લદુક્કવપ્પહીજામગી ણાંતત્તિચ્છે અસા હૂ ત્થમસ્સ ઠાણસ્સ અધમ્મપક્કવસ્સ વિભંગી એવમાહિતે ॥

कर्मसु राज्यन्त इति अधर्मफलज्जमा, "जे रत्त ए सै लत्त ए" [अनुयोगसू०] उपापकारा अधर्मसमुदाचारा अधर्मवित्ति ति कण्हं ।

वृत्त्यर्थमेव च हण छिन्द, हण ति कसलत्तादीहिं । छिंद ति कण्ण-णासोदु-सीसादीणि । सीसपीडुद्दादुं कन्त ति वळ्ळै । चंडा

रौद्रा आसुरा रौद्राणि हिंसादीनि कर्त्ताणि करेति रौद्राः क्षुद्रो नाम स्वजनसाहवासोऽपि न मुंचति । असमीक्षितकारी साहु-

स्सिओ । णव्वभारेमाणस्स वि कृत्तीयाणस्स य णीत्तीरागस्सेव णीत्तीए । एवं तस्स महिसमादीसत्ताणि लोहियलित्ता पाणित्ति

लोहितपाणी । उक्कुचं "कुचकुच कोटिल्ले" उद्-उद्गावोर्द्धभावेषु छैल्लेषु ईषत् कुचनं तीकुचनं, जधा कोइ किंचि मूलाइतगं, तत्थ कोइ मानी-

म्मानविचक्षणः तिष्ठति, सो जाणति मा सव्वं छिज्जं तं इमं दुहुं आइक्खस्सति एतस्स, राउल्ले वा कहेइति, ती उक्कुचैऊण अच्छति

जाव सो बोलइ "वच्चु प्रलभमे" वच्चमं जधा अभयी धम्मच्छल्लेण वंचि ती पज्जोतस्स संत्तियाहिं भाणिआहिं, मृगोऽपि गीतेण वं-

चिज्जति । अधिका कृतिः नि कृतिः अत्युपचार इत्यर्थः, यथा प्रवृत्तस्योपचारात् तस्य निवृत्तिः, तथा अत्युपचरोऽपि दुष्टलक्षणमेव,

जधा कत्तिओ सैद्वी रायाणएए अत्युपचारेण गहिती । जं अत्तिअ भगलवेंचुल धम्मज्झयसील सैद्विलक्खेहुं । वीसं भक्करणमधि

कच्छल्लेहुं तं वेति णिमाडि ति ॥ १ ॥

देश-भाषादि विपर्ययकरणं कपटम्, जधा आसाढभूतिणा आर्या रयी वज्झाय-संघा उइल्लगाण अप्पणी

य चत्वारिमीदृगाणि क्लृप्तास्ति। क्लृप्तकवडमैवं लोकासिद्धत्वाच्च, यथा क्लृप्ताकार्षापण- क्लृप्तामाणमिति। सातिसंपयोगा बहुला शीमाविशेषः

सातिशयः न्यूनगुणानुभावस्य द्रव्यस्य यः सातिशयेण द्रव्येण सह संयोगः क्रियते सो सातिसंपयोगी, अगुणवतश्च गुणानुशंसा

गुणवतीति। आह च-

‘सो होति सातिजोगो दुष्कं जं उवहितऽण्ण दुब्बेसु।

दीसगुणा वयणेसु य अत्थाविसंवादनं कुण्डू ॥१॥’

एते पुन उल्लंघनादयः सत्त्वे मायायाः पर्यायशब्दाः यथेन्द्रशब्दस्य शक्र- पुरन्दरवत् शब्दाः यद्यपि क्रियाविशिष्टाः तथापि नेन्द्र-

शब्दं व्यतिरिच्यन्ते एवं यद्यपि क्रियानिमित्तोऽभिधानभेदः उल्लंघनादीनां तथापि न मायामतिरिच्यन्ते (नै)। एवं-^{जीवा}ऽग्नि-सूर्य-च-

न्द्रमसां अभिधानभेदेनार्थभेदः। दुस्सीला दुब्बता दुल्लंशीलं येषां ते भवन्ति दुःशीलाः, परिजिता वि क्रुश्विष्यं विसंवदन्ति दुरणुणैया द

रुणस्वभावा इत्यर्थः। दुष्टानि व्रतानि^{रा} येषां ते भवन्ति दुब्बता, यथा यज्ञदीक्षितामां शिरोमुण्डनं अण्डहाणयं दह्मसयणं च एवमादीनि व्र-^{ये}

तानि तथापि च छगलादीनि स्तनाणि घातयन्ति। आह हि- “षट् शतानि नियुज्यन्ते” “दुणदिसमृद्धौ” तस्य आनन्दो भवति, कश्चि

दन्येन यस्तु प्रत्यानन्दं करोति प्रतिपूजामित्यर्थः, स तु गवांस- कृतद्वत्वाद्वा नैनं प्रत्यानन्दति दुष्पाडियाजं दी भवति। आह हि—

उपकर्तुमशक्निता, मराः पूर्वोपकारिणाम्।

दीषमुत्पाद्य गच्छन्ति, मद्रूनामिव वायसाः ॥१॥

સ્વઑ પાણતિવાતાઑતિ જૈ વિ લોગ[ગિ]રહિતા બંધન-પુરિસવધાદી પાણતિવાતાતૌ વિ અપ્પાડિવિરતા। એવં મુસાવાતા કૂડસ-
 વિરવાદિ। તેણ સહવમ્સ-તેણાદીન્યા સાવહારા રૂથિ-બાલાતેનાદી વા। મૈહુણે અભમ્મગમણાદી। પચ્ચિગ્ગહે જોણિપૌસગાદિ। સ્વ્વાતે
 કૌધાતી જાવ નિચ્છાદંસણ, સ્વ્વાઑ ણહાણુમ્મદ્દણ • કામં પુલ્લબ્બંમિતી વામદિજ્જતિ પચ્છા ણહાતિ, તથા વિ સ્વ્વતી ણહાણુમ્મદ્દણ ણ
 ઠમ્મદિજ્જતિ, તેણ અબ્બંમંણંમં ગાહિતં । વણ્ણઑ કુંકુમાદી કસાયા યા। વિલેવણં ચંદણાદિ। સદ્દાદી પંચ વિસયા। લેહિંતી અપ્પાડિ-
 વિરતા। મૂલ્લં ગંથિમં અગંથિમં વા, એસ ચેવ અત્તંકારી, અણ્ણી વિ વત્થાત્તંકારાદિ। સ્વ્વાતી આરંભ-સમારંભાતીતિ વિમાસા। સ્વ્વાતી કરણ-
 કારણ • કરણં સયં એતેસિં ચેવ જઘાદિદ્ધુણં પાણતિવાદાદીણં અણ્ણીસિં ચ સાવજ્જાણં, કારાવણમણ્ણીહિં રૂસ્સરાદીણં । પયણપાયાણં
 તિ માંસાદી રૂસ્સરા અણ્ણીહિં પાયેતિ । સ્વ્વાતી કૌટ્ટણ • કૌટ્ટધરણં અહિમરણં વા ઘૈત્તું પત્તં પત્તં કૌટ્ટેતિ પિટ્ટેતિ ય । ચિંચલતા-કસ-ચેત્ત
 લતા લઠ્ઠાદીહિં તજ્જેરૂ । પાતાદીહિં તાલૂતિ । તલ્લપહારા સ્વીત્ત-પણિહમાદીહિં । એસ વધીં મારેતિ વા । બંધંતિ વા ણમ્મલાદીહિં । એતેહિં
 ચેવ પરિકિલેસં કરેતિ, અણ્ણીહિ અ કરદંડાદીહિં કિલેસેહિં કિલેસેરૂ । પરં જૈ આવડણી તહપ્પગારા, કેતિયા લુચ્ચંતિ?, ગૌગાહણ-બંદિ-
 ગાહણ-ડહીહણ-ગામલધ-ગામદ્દાત-મહાસમર-સંગામાદીહિં-સાવજ્જા અર્થીધિકરા કમ્મજીગા કમ્મંતા રૂહુ પરવ વા પરેષાં પ્રાણાઃ
 આયુઃ પ્રાણાદિ, પરેષાં પ્રાણા પરિતાવેંતિ। દુત્તાન્તઃ ક્રિયતે નિર્દયત્વે લેષામ્ -સે જહાણામ્ એ કેયિ પુરિસે કલમ-મસૂર • લૂળેંતી વા

વા સુસત્તેણ વા ઉવસવત્તે કોઢંતી રૂઢંતી વાળ તેસુ દયં કરેતિ અજણ અયત્તે, કૂરો નિર્ઘણ, મિચ્છાદંડેતિ અણઠ્ઠવરદ્વકુદ્ધો । એવામેવ
 તહપ્પગારં તિત્તિરાદીએસુ ણિરવેક્કવી ણિદ્વયો મિચ્છાદંડે પઠુંજંતિ । જા વિસે તથા વાહિરિયા પરિસા ભવતિ, તં જહા દાસેતિ વા અદાસો
 દાસવત્ । તેસુ તેસુ પેસણેસુ ણિયુજ્જંતિ પેસા । ઔલગ્ગાદી ભત્તઓ વિ તિત્તીએ ઘેપ્પતિ । ભાણ્ણઓ ભાણ્ણઓ । કમ્મકારકા જે લોગં ઉવ-
 જીવંતિ ત્તિ, ઘરકમ્મ-પાણીયવાહાદીહિં તે વિરાડત્તે વેહિં કારાવિજ્જંતિ । તેસિં પિયળં અણ્ણતરસિ, લહુઓ લહુસઓ કાચી આણતિયા
 ણ કરેતિ તા તથા રુદ્ધો । ગુરુ અપ્રવાહામ્ । ઇમં દંભેધ કંઠં । પ્રાયેણ ણિગલબંધના હડિબંધના વિના વિચારેણ કરેતિ, જહા માલવાળા પદેસા
 વા સપહાહિતિ બ્રૂઆ - મંકુણ - પિસુઆદીહિં જત્થવદ્ધો ચારિજ્જાતિસો ચારઓ અણ્ણો પુણ ચારણ છદ્ધું પિાલેહિં દોહિં તિહિં વા સત્તહિં ણિગાર્ક
 જોએહિં ષજ્જતિ । સંકોઢિતમોઢિતો ણામજો હત્થેસુ અપાદેસુ અગલે ષજ્જતિ ચારણ અણ્ણત્થ વાસો જમલ્લણિગલ્લસંકોઢિતમોઢિતો ।
 ઇમં હૃત્થાચ્છિણ્ણં કરેહુ, ઇક્કી વા દો વા હૃત્થા ચ્છિજ્જંતિ । એવં પાદા વિચોરાદીણં । કણ્ણ-જણ્ણ-ઓદ્ધ-ચારિત-તૂતાણં વિરુદ્ધરજ્જસં-
 ચારિણં ચ ચ્છિજ્જંતિ । હૃત્થીણં ચ સીસં । અહિમ્માચરિયાણં મુરઘો મજ્જો ચ્છિજ્જંતિ । અસિમાદીહિં વેગચ્છઓ રૂઢંધે આહંબૂણ વંભસુ-
 ચણ ચ્છિજ્જંતિ । જીવંતસ્સેવ હિયણે ઉપ્પાડેતિ પુરોહિતાદિ, જાવજિલ્લા । ઔલંચિજ્જંતિ કૂવે પવ્વત-ણદિ-તડિમાદીસુ વા । ઉલ્લંચિજ્જંતિ
 રુક્કિવ જીવેન્તો મારેતું સૂતાદ્ધતઓ સૂતાણે પોણ્ણજ્જતિ, અવાળી સૂત્તં ઓદ્ધ મુદ્ધેણ ણિક્કાલિજ્જતિ । સૂત્તભિણ્ણો મજ્જે સૂતાણે મિ-

ज्जालि सत्थीणं कप्पेतुं लोण-खा रादीहिं सिंचति । वद्धा अवकप्पिज्जति । पारदारिया सीहुपुच्छिज्जति, सीही सीहीए समं ताव
 लग्गाओ अच्छति जाव त्यामिगाणं दीणह वि कहुंताणं छिण्णणीत्ता भवति । एवं कस्सइ पुत्तगा छेतुं अप्पणए मुहे सुब्बेति । कडएण
 वेदितुं पत्तीविज्जति कडगिड्डुओ । कागणिमंसं कागणिसेत्ताइं सै साइं मंसाइं कप्पेतुं खा विज्जति । अण्णतरैणं ति जे अण्णो ण भणित
 सुण्णिग-कुंभिपागादि कुत्सिता माराः कुमारः । एवं ताव बाहिरपुत्तिसाणं दंडंकरेति ॥ जा वि सै अब्भिमंतएपरिसा भवति, तं जहा-माता
 ति वा, तैसिं पि अहालहुए तिवयणं वा ण कत्तं उवक्खरी वा कौइ णासिओ हारिती भिक्खी वा इमं सीओदएण सिंचही जहा मित्तदोस-
 वन्तिए जाव अहिते परलोयंसि, एवं ताव बाहिरपरिसाए वा । तै दुक्खेति जाव परित्तावेति, दुक्खातौ जाव अपडिविरता भवति । तैपुण
 किं णु एवं करेति ? कामवसगा, तै य कामा परिसादिणी परिसरायाया तै य इत्थिमादिणी, तव उच्चतै एवामैव तै इत्थी कामभीगीसु सु-
 च्छिता जाव वासाइं भुंजितुं भोगा परवितुं वेराणमायतणं कम्मं चैव । बहूणि अट्टकम्माणि सुबहुकालद्वितीयाइं । उस्सणं ति अणो कसो
 एकैकं पावायतणं जधादिदं हिंसादि आयरति । संभारी णात्त गुणगत्तणं गहितं । सै जधा णामए अए हि पात्रकत्तं तरति, सिला वा विच्छि-
 णत्तणेण चिरस्स णिवुडुति, गोलओ पुण स्विप्पं णिवुडुति । एवामैव तथप्पगारं वज्जबहुलै, “पावे वज्जे वेरे” गाथा । अयसी चि एतैहिं
 चैव जहुद्विद्वैहिं, उक्केचण-वंचणादीहिं साहवास-द्वौहादीहिं अगम्मगमणेहिं या अयसो होति, जेसिंच ताइं वंचण-हरण-कण्णछेदण-

सारणादिकरणादि तैसिं अप्पियं होति । कालमासे ।

णिच्चंधकारा अनन्धमप्यान्धीकुर्वन्तीति, अण्णौ वि जाम अंधकारो भवतीति, अप्पगासे सुगल्भधरीवरगादी सु, ते

पुण जच्चधरसेव मेहच्छणकालद्वरत्त इव तमसा उज्जोतकराभावान्धा च तमसा । ते चौद्योतकरा ज्योतिष्का एवीच्यन्ते वत्तगतगह-

चंद । परीप्यरं च छिन्दिताणं सरीरावयवीहिं मेदवसा । काउ किण्ह अग्गणि । लोहे धम्मामाणी कालिया भाग्गिजाला णित्ति तारिस्सी तेहिं वण्णो ।

फासा य उस्सिणवेदणाणं कक्खवड फासा, सो जहाणामए केव अस्सिपत्ते तिवा । दुक्खं अधिया सिज्जंति दुरधियासा । असुभा जग्गा, असुभा दरिस्स-

णेण सह-गंध-फरिसेण वा । वेदणाओ वि असुभा । णौ चेव णं । णिद्वाति वा, णिद्वा य सुहितस्स हीति, निद्वा च विस्सावणा इति कृत्वा, तेण

णत्थि, तं उज्जलं जाव वेदंति । एस ताव अयागोल-सिलागोल दिवुंती मुक्कपड्डणत्था करी । इमो अण्णौ रुक्ख दिवुंती सिग्घापड्डणत्थं कीरत्ति-

से जहाणामए केयि, रुक्खे सिग्घा पत्त्वयागी जाते । एवामेव कालसमए सिग्घ जग्गएस्सवज्जति । ततो उववे गल्भवक्कंति एसु तिरिथ-मणुएसु

कम्म भूमगासंखे ज्जवासा उएसु उववज्जति । ततो भुज्जी गल्भातो गल्भं जाव जग्गाओ जग्गं । दाहिणामिए जाव दुल्लभवोधि एतस्स

ठाणस्स । एस द्वाणे अणारिए । पठमस्स द्वाणस्स अधम्मपक्खस्स विभंगी आहिते ।

अहावरे दोच्चस्स ठाणस्स धम्मपक्खस्स विभंगी एवमाहिज्जति- इह खलु पाईणं वा एकं सेमेगतिया मणुस्सा

भवन्ति, तं जहा नमणारंभा उपदिग्गहा धम्मिया धम्मणुगा धम्मिद्धा जाव धम्मोणं चैव वित्तिं कपोमाणं विहरन्ति सुसीता सुत्थिता सु-
 प्पडियाणं दा सुसाधू सव्वाती पाणातिवातांती पडिविस्सरता जावज्जीवाते जावजे व्यावणी तहप्पमारा सावज्जा अबोहिता कम्मता
 पुरपाणपरितोवणकरा कज्जन्ति तती विपडि विरता जावज्जीवाफ ।। सै जहाणामए अणगारा भगवन्ती इरियासमिता भासासमिता एसणा-
 समिता आयाण भंड-मत्त-णिक्खेवणासमिता उच्चार-पासवण-खेल-सिंधाण-जल्लुपारिदुवणियासमिता मणसमिता वयसमिता काय-
 समिता मणगुत्ता वयगुत्ता कायगुत्ता गुत्ता गुत्तेदिया गुत्तबंभयारी अकौहा अमाणा अमाया अलीभा संता पसंता ठवसंता परिणिब्बुडा
 अणासवा भगंधा छिण्णसोता निरुवलेवा कंसपाई इव मुक्कतोया सखी इव गिरंजणा जीवी इव अप्पडिहयगतीगणलज्जं पिव निरा-
 लंक्का वा उरिव अपडिबद्धा सारस्वसलिलंव सुद्धहियया पुक्खवरप्पं व निरुवलेवा कुम्मी इव गुत्तिंदिया विहा इव विप्पमुक्का खग्ग विसाणं
 व एगजाया भाकंड पक्खीव अपमत्ता कुंजरी इव सोहीरा वसभी इव जातत्था मासीही इव दुद्धरिसा मंदरी इव अप्पकंपा सगरी इव
 गंभीरा चंदी इव सोमलेस्सा मूरी इव दित्ततेषा जच्चकंचणां व जातक्खा वसुंधरा इव सव्वाफासविसहा सुहुत्त हुतामणी विव व्रै तीयसा
 जज्जता ।। नत्थि णं तैसिं भगवन्ताणं कत्थाति पडिवंधी भवति, सै य पडिवंधी चउक्खिहै पणत्ते, तं जहा- अंडुए ति वा पीयए ति वा उग्गहे
 ति वा एग्गहै ति वा जणं जणं दिसं इच्छन्ति तणं तणं दिसं अपडिबद्धा सुइभूया लहुभूया अप्पगंधा संजमेणं सवसा अप्पाणं

भावेमाणं विहरंति ॥ तैसिं णं भगवंताणं इमा एतादृक्का जाता मातावित्ती होत्था, तं जहा-चउत्थं भत्ते छट्ठं भत्ते अट्ठमं भत्ते दसमं भत्ते दु-
 वालसमं भत्ते चौदसमं भत्ते अद्विसासिए भत्ते सासिए भत्ते दीसासिए तिसासिए चउसासिए पंचमासिए छम्मासिए भत्ते अदुत्तरं च णं उक्खि-
 तचरणा णिक्खित्तचरणा उक्खित्तणिक्खित्तचरणा अंतचरणा अंतरेणा पंतचरणा लूहचरणा समुदाणचरणा संसदुचरणा असंसदुचरणा
 तज्जतसंसदुचरणा दिट्ठलाभिता अदिट्ठलाभिता पुट्ठलाभिता अपुट्ठलाभिता भिक्खलाभिता अभिक्खलाभिता अण्णातचरणा अण्णाय-
 लोचरणा उवणिहिता संखादत्तिया परिसितपिंडवातिया सुद्धेसणिया अंताहारा पंताहारा अस्साहारा विस्साहारा लूहाहारा लुच्छाहारा अंतजीवी
 पंतजीवी आयंबिलिया पुरिसड्डिया तिस्सिगड्डिया अत्तज्ज-संसासिणी णी णिया मरसमौई ठाणाड्डिया पडिमाठाणाड्डिया ठक्कुडुआसणिया णैसज्जिया
 वीरासणिया दंडायत्तिया लंगंडसाड्डणी अप्पाठडा अगत्तया अक्केड्डया अण्हुहा धुतकैस-मंसु-रोम-महा सव्वगातपडिकम्मविप्पमुक्का चिट्ठंति ॥ तै णं
 एतेणं विहारैणं विहरमाणा बहूइ वासाइं सामणपेरियागं पाउणंति पाउणिक्का बहु बहु आवाहंसि उप्पणंसि वा अनुप्पणंसि वा बहूइ भत्ताइं
 पच्चक्खन्ति पच्चक्खावुत्ता बहूइ भत्ताइं अणसणाए छेदिति अणसणाए छेदित्ता जप्पसड्डाए कीरति नग्गभावे मुंडभावे अण्हाणभावे अदंतवणी अक्ख-
 तए अणीहाहणए भूमिसैज्जा फल्लसैज्जा कट्टसैज्जा कीसलीए बंभचैरवासे परघरपवेसे लद्धावलद्धे माणा-डवमाणणाओ हीलणाओ णिंद-
 णाओ, स्विस्सणाओ मरहणाओ तज्जणाओ तालणाओ ठच्चावया गामकंठगा बावीसं परीसहीवसगा अहियासिज्जंति तमहुं आरौहेति, तमहुं ।

आराहिता चदिमोहिं उस्सास-निस्सासेहिं अणंतं अणुत्तरं निव्वाद्यातं निरावरणं कसिणं पडिपुणं कैथ जवरणाणदंसणं समुप्पाडितं, समुप्पाडिता ततो
 पच्छा सिज्झंति बुज्झंति मुज्झंति परिणिब्बायंति सव्वदुक्खणाणं अंतं करिंति ॥ एगच्चाए पुण एगो भयंतारो भवंति, अवरे पुण पुब्बकस्सावसेसेणं
 कालमासै कालं किच्चा अणतरेसु देवलीगेसु देवत्ताए उववंतारो भवंति, तं जहा-महिट्टिएसु महज्जुतिएसु महापरक्कमेसु महाजसेसु महव्वल्लेर
 महाणुभावेसु महासोक्खवेसु ते णं तत्थ देवा भवंति महड्डिया महज्जुतिया जाव महासुक्खवा हारविशदुत्तवच्छा कड्ढा तुडित-थोभितभुया अंगय
 कुंडलमदुगंडयल-कण्ण-पीढधारी विचित्रहत्थाभरणा विचित्रमात्ता-मउत्ति-मउड्डा कल्लाणापवरवत्थपरिहिया. कल्लाणापवरमल्लानुलेवण धरा
 भासुरबोदी पल्लववणमात्तधरा दिव्वेणं रुव्वेणं दिव्वेणं वण्णेणं दिव्वेणं गंधीणं दिव्वेणं फासेणं दिव्वेणं संघाएणं दिव्वे^{णं} संठाणेणं दिव्वाए इड्डीए
 दिव्वाए जुतीए दिव्वाए पभाए दिव्वाते छायाते दिव्वाए अच्चाए दिव्वेणं तैएणं दिव्वाए लैसाए दस दिसाओ उज्जीवैमाण पभासैमाण मति-
 कल्लाणा ठितिकल्लाणा आगामेसिमेइया यावि भवंति, एस ठामे आयरिए जाव सव्वदुक्खपड्डीणमगो एणंतं समे सु साधू। दीच्चस्स ठाणस्स
 धम्मपक्खस्स विभंगे एवमाहिते ॥

अहावरे दीच्चस्स द्वाणस्स धम्मपक्खस्स विभंगे भाहिज्जति। इह खलु पाईणं वा दू संतैगतिया मणुस्सा भवंति,

अणारंभा अपरिमाहा धम्मिया धम्मिहा न जाव विहरंति, सुसीला सुव्वता उक्कवण पडिविरता जावज्जीवाए सव्वातौ पाणातिवातात्तो

पडिविरता जावज्जीवाए जै आवऽणी तहपगारा उका विरति प्रकारः, केच तेविरताः, ठच्यते, सै जहाणामए केइ पुरिसे अणगारा इरिया-

समिता जाव सुहुत, नत्थि तेसिं जाव विप्पमुक्कां, तेसिणं भगवंताणं एतेणं विहारेणं विहरैताणं जालासाताविती होत्था, यात्रासात्रा यया साध्यते।

अक्खीबंजणवणाणुजेवणाणुभूता। अधवा अर्चयन्ति तामित्यर्चा शरीरम्। एक्कां जैसिं गज्झा शरीरता। गतिकल्लाणा कल्याणगतिः देवत्वं

तत्थ वि अणुत्तरीवताति एसु वेसाणि एसु वा इन्द्र-सामानिक, -त्रायस्सिंश- लोकपाल-परिषदा-ऽऽत्मरक्ष-प्रकीर्णकेषु न स्वाभियोग्यः-

कित्तिवधिक-कान्दर्पिकेषु। द्वितिकल्लाणी ति उक्कीसिया द्विती अजहणामणुक्कीसा वा। आगमैसिभद् ति आगमैसभकगहणे सिज्झंति। एसद्वणी आ-

रिए। एस खलु दौच्चस्स णाणस्स धम्मपक्खस्स विभंगी आहिते ॥

अहावरे तच्चस्स णाणस्स मीसग्गस्स विभंगी एवमाहिज्जति- इह खलु पावणं वा प्पक संतैगतिया मणुस्सा भवन्ति,

तंजहा-अपिच्छा अप्पारंभा अप्पपरिमहा धम्मिया धम्माणुया जाव धम्मेण चैव वित्तिं कप्पेमाणा विहरंति सुसीला सुव्वमा सुपडियाणं दा-

साहू एगच्चाती पाणावुवायासी, पडिविरता जावज्जीवाए एगच्चाती अप्पडिविरता जाव जै आवऽणी तहपगारा सावज्जा अब्बेहिया

कम्मंता परपाणपरितावणकरा कज्जंति तती वि एगच्चाती पडिविरता एगच्चाती अप्पडिविरता ॥ सै जहाणामए समणीवासगा भवन्ति अभिग-

यज्जीवा-ऽज्जीवा उबलद्धपुण्ण-पावा आसव-संवर-वेयण-जिज्जर-किरिया-ऽहिगारण-बंध-सोक्खकुसला असंहज्जा देवा-ऽसुर-नाग-

सुवर्ण-जकर-रकरवस-किणर-किपुरिस-गरुल-गंधिव-महौरगावएहिं देवगणीहिं निगांधीऔ पावयणाऔ अणतिक्रमणिज्जा इणमेव

निगांधी पावयणी निस्संकिता निक्खंखिता निक्खित्तिगिच्छा लद्धा गहित्ता पुच्छित्ता विणिच्छित्ता अभिगतत्ता अट्ठ-मिज पैम्माणुराग रत्ता

अयमाउसी ! निगांधी पावयणी अट्ठे सेसे अणट्ठे उस्सित्तफलिहा अवंगुत्तुद्वारा चियत्तघर-अंतैउरपवेसा चाउद्दस-उट्ठमुद्दिह-पुणिमासिणीसु

पडिपुणं पोसहंसम्मं अणुपालेमाणा समणी निगांधी फासु एसणिज्जेणं असण-पाण-स्वावुम-साइमेणं वत्थ-पडिगाह-कंबल-पायपुंछणेणं अं

सह-भैसाज्जेणं पीढकलगा-सेज्जा-संधारणं पडिलाभेमाणा बहूहिं सीत्त-व्यत-गुण-वेय्मण-पच्चक्खाण-पोसहीबवासैहिं अहापरिगाह-

तैहिं तवीकस्सेहिं अप्पाणं भावेमाणा विहरंति॥ तेषां एसाक्खेणं विहारेणं विहरमाणा बहूइं वासाइं समणी वासापरियागं पाउणंति पाउणिता

आवाहंसिउप्पणंसि वा अणुप्पणंसि वा बहूइं भत्ताइं पच्चक्खायंति बहूइं भत्ताइं पच्चक्खाएत्ता बहूइं भत्ताइं अणसणाए छैदेति बहूइं

भत्ताइं अणसणाए छैदेत्ता आलोइयपडिक्कंता समाहुपत्ता कालमासे कालं किच्चा अणरेत्तासु देवलोएसु देवत्ताएउववंतारी भवंति तं

जहा-सहिट्टिएसु सहज्जुतिएसु जाव महासीक्सेसु सैसं सहैव जाव एस ठाणे आयरिए जाव एतिसम्मै साहू । तच्चस्य ठाणस्स

सीसगस्स विभंगे एवं भाहिते ॥

अकिरतिं पडुच्च बाले भाहिज्जति, विरतिं पडुच्च पंडिए भाहिज्जति विरताविरतिं पडुच्च बालपंडिते आ-

हिज्जति, तत्थ णं जा सा सव्वती अविरती एस ठाणे आरंभवाणे अणारिए जाव असव्वदुक्खप्पहीणमग्गे एगंतमिच्छे असाहू, तत्थ णं
जा सा सव्वती विरती एस ठाणे अणारंभवाणे आरिए जाव सव्वदुक्खप्पहीणमग्गे एगंतसम्मो साहू, तत्थ णं जा सा सव्वती विरता-
विरती एस ठाणे आरंभणी आरंभवाणे एस ठाणे आरिए जाव सव्वदुक्खप्पहीणमग्गे एगंतसम्मो साहू॥

अहावरे तच्चस्स धम्मपक्खस्स मीसगस्स विभंगे। धम्मो बहुओ अधम्मो थोवो त्ति, काउं, तेण अधम्ममीसओ
वि एस पक्खो अंततो धम्मपक्खे चैव णिपडति। को दिहुंती?, जहा णदीए कैयि पुरिसा ण्हायंति, कैइ पीत्ताइं सीयंति कैइ असुयिण विमुहाइं
पक्खाल्लेति गोमाहिसकं च उगण-सुत्तुस्सगं करेति तथा वि तं उदगं बहुगत्तेण ण विरसीभवति, कलुसीकतं पि शिष्यं पसीदति, जहा
तु बहुगेण सीतीदण थोवं उसिणीदगं सीतीकज्जति, एवं सावगाणं बहुयसंजमेण थोवी असंजमी खविज्जति। उक्तं च-“भम्महिद्दी जीवी

जति अ०” [] तं पियस्स (विउस) परीक्ष्यमाणमपि च- तै बहुअतरा जीवा जेसु साव्वास्स पच्चक्खवायं भवति, तै अइसे, तं जधा-

पाईणं वा दुक्खसंतैगतिया मणुस्सा० अप्पिच्छा अप्पा रंभा अप्पपरिगहा धम्मिया जाव वित्तिं कप्पेमाणा सुसीला एवात्ती प्राणाइवायाओ पडि-

विरता जावज्जीवाए एगच्चात्ती अप्पडिविरता, एमिंदिएसु अप्पडिविरया जाव जे आवडणो तधप्पगारा० ततोवि० (एगच्चात्ती)। तस्सी विमै-

सी जधाणामए कैइ तु ससणीवासगा भवति, उपासंति तत्त्वज्ञानार्थमित्युपासकाः। अभिगतजीवा-ऽजीवाः। अभिगम-उपलंभ-कुशलादयः

शब्दाः श्रानार्थाः अन्योन्येन स्वमिधानेनाभिधीयमाना बौधं मनः प्रसादमुत्पादयन्ति । किरियं त्रिवा कर्म त्रिवा एण्डं । अधिक्रियत इति —

अधिकरणं । जीवमजीवं च क्रियाधिकरणेण य कर्म बज्जंति त्ति बन्धकुशलाः । जेण बंधी सौक्खज्जति सौ बंधमोक्खवी । असंहुज्जा असंहु-

रणज्जा, जधा वाते हिं मेरु, न तु जधा वातपडागाणि संकुंति विपरिणावेतुं देवैहि त्ति, किं पुण माणुसैहिं ? । अणतिक्रमणिज्ज त्ति जधा क-

स्सइ सुसीलस्स गुरु अणतिक्रमणिज्जे एवं तैसिं अरहंता साधुणौ सीलाइ वा अणतिक्रमणिज्जाइ णिस्सकिताइ । तै पुण किहु अतिक्रमिज्जंति ?

संकादीहिं
सकटादीहिं दोसैहिं अत एवोच्यते णिस्सकिता णिकुं बितादि । लद्धट्ठा, जधा कोइ अत्थत्थी तं जधा तं अपज्जत्थं अत्थं लद्धं तुट्ठी भवति एवं तै बि-

जिणवयणलद्धट्ठा इध तुट्ठा । गृहीत प्रवचनार्थाः जये ते भवन्ति [गृहीतार्थाः] । पुच्छितुं पुच्छितुं गहिता पुच्छितट्ठा । विनिश्चितो निर्णतिः । अकुमिज्ज-

अट्ठियाइ पि भावेतुं जाव मिज्ज त्ति मज्जा वुच्चति, जस्स रोमण तयं आदिं कातुं जाव मज्जा भाविता सौ दुच्चिकिच्छी भवति एवं तै आमज्जा इव भाविता ।

यथा सौ परिव्वायमी रायमिहे भिक्खवं हिं हंतौ जा जा सै महिला कच्चति तं तं विज्जाए अभिजाएतुं एकाए गुहाए

छोदुं । 'विज्जावातिथी हरति' त्ति कातं पडिविराविती । पुरिसी य भन्तगंधादि पश्मिज्जेन्ती पंथौ लिक्काहितियाए पडियरितुं तेहिं पविसितुं

जुज्जंतौ मारितौ । ताओ अमहिलाओ जा जस्स सा तस्स दिता । सा य इक्का इच्छीमहिला अभिजीइतिया पत्तिं णेच्छइ । जाणमा पु-

च्छिता भणंति —

जतिसे परिव्वायगअहुणि घसितुं खीरेण दिज्जति तीसे अपैच्छंतीएतो। नवरि तेहिं तस्स अपैक्खं तस्स घसितुं घसितुं खीरेण सहकौढे-

चुं पाइता, जधा जधा पाइज्जति तथातथा तस्मि पुरिसे पैम्मं अरुमति। सब्बेसु घट्ठेसु पीतेसु य जहा परिव्वाए अणुरत्ता आसी तथा

अणुरत्ता॥

जहा सा तस्मि परिव्वाए अट्ठिसेसे विण विरज्जति एवं सावओ विचैतिएसु साधूसु अ अणुरत्ता जइ वि किंचि तिगत्यं वा

सत्थं वा उद्दाहं करेत्त पासति तथा वि पुरिम दोस्सी ति कातुं ण वि पव्वणातो विरज्जति। उवमा एकदेसेन दृष्टान्त इति दृष्टान्त इति

कृत्वा जधा सा तस्मि परिव्वायमी स्ता एवं पवयणाणुरागौ सौ अट्ठ-मिज्ज-पेम्माणुरागस्ती। जतिवि केणइ विपरिणामिज्जइ पवयणाती-किं

तुज्जे एत्थ दिदुं ति?, तथा वि भणति भणंतं - अयमाउसी! है आयुज्जान्! णिगंधी पावयणी अट्ठे सेसे अणइ ति तिणिण तिसहुइ पावाइय-

सथाइं अणइ। जस्स वि कस्स वि धम्मं कधैति तं पि भणति-अयमाउसी! जाव अट्ठे सेसे अणइ, तेण गेणह। उस्सितकलिहा अवंगुतदुं।

किं कारणं? पिहिसुअभिणणी कवाडे ति ण ववइ [उग्घाडेसु], उग्घाडे कवाडे वा पैत्तीसु। उक्तं च - “कवाडं णो पणौल्लेज्जा”

[]। पविस्संती णियंती अ लौगी सा णिच्चं संचारादि विरहैहि ति तेण णिच्चमेव फलिहं उस्साएतुं अगदरं

कौटुप्पामुहै अ कवाडं विहाडेसु अवंगुतदारं अच्छंति। चियत्ता (ता) धरंते उरु धरे अणिट्ठिमंताणं जइ वि इत्थि आ ओ अच्छंति तत्थ ण चैरेति

जाव रसोति त्ति तत्थेसणं सोधीति । कस्सइ महिद्धियस्स अंतैपुरं भवति, तं पि तेण अणुणाता चविस्सितुं भावेति । एव तावत् दर्शन-

सम्पदुक्ता । इदाणि सीलसम्पत्तिसिद्धये इदमपदिश्यते - चा उद्दसइ मुद्दिहु पुण्णमासिए पक्वमासस्स अद्दमि पक्खवस्स उद्दिहु -

- अमावसा, पुण्णिमा इति चन्द्रमाः पूर्णमासः स्यात् सैयं पूर्णिमा । पडिपुण्णं पोसहं ति आहारपोसहादि ण्क । पोसधिओ पारणं

अवस्सं साधूण भिक्खवंदाकुण पदेति तेनोच्यते - समणे णिगार्थे फासुएसणिज्जं असणं वा ण्क पडि वासारसे पीढफळगे पडिलामे-

माण विहरंति । इदाणि सब्बो सावगधम्मो समाणिज्जति बहु सीलव्वतं सीलइ सत्त सिक्खावयाइ । [विताइ] अणुव्वताइ, विहरं । वैरमणं

सहादिविस्सयोसु जधासत्तीए वैरमणं करेति, अधिवा बत्ति त्ति वा वैरमणं ति ता एगइ । पच्चक्खवाण उत्तरगुणे दिणे, पुक्खण्हे डवरण्हे ।

पोसहं सरीरसक्कार ५ बंभेचेर २ अवावारी वा तिविही, आहारपरिच्चाओ उववासो । अप्पासं भावमाणो अणोसिं च साधुधम्मं

सावगधम्मं च कहेमाणो एक्कारस उवासणपडिमाओ फासेमाणो विहरंति । इदाणि सणिक्कासो कीरति - जम्हा अभिगतजीवा-

ऽ जीवाः उवलद्वपुण्ण जाव मौक्खकुसला लम्हा । असंहज्जा देवासुरादिसुं अणतिक्रमाणिज्जा य पवयणातो, जम्हा

असंहज्जा लम्हा णिस्संकितादि जाव अभिगतद्वा (अधिवा गति प्रत्यागतिलक्षणं क्रियते - जम्हा णिस्संकितादि जाव अभिगतद्वा ।)

(अधिवा गति प्रत्यागतिलक्षणं क्रियते - जम्हा णिस्संकितादि लम्हा असंहज्जा, जम्हा असंहज्जा लम्हा णिस्संकितादि ; एवं

જમ્હા ણિસ્સંકિતાદિ જાવ અભિગતદ્વા^x અધવાગતિ પ્રત્યાગતિલક્ષણં ક્રિયાતૈ-જમ્હા ણિસ્સંકિતાદિ તમ્હા અસંહજ્જા, જમ્હા અસંહજ્જા

તમ્હા ણિસ્સંકિતાદિ, એવં જમ્હા ણિસ્સંકિતાદિ તમ્હા ણિક્કંચિતા, એવં એકેકં પદં છંદુસેહિ' એકેકવારં ભળંતેહિ જાવ જમ્હા અભિગતદ્વા

તમ્હા અદ્ધિસિંજા જાવ રત્તા, તમ્હા પરેણ પુટ્ટા વા અપુટ્ટા વા વદંતિ-અયમાઉસો । ણિગંથે પાવયળે અદ્ધે સેસે અણદ્ધે, જમ્હા ય્ એવં પ્રતિ-

પદ્યન્તે તમ્હા ઉસ્સિતફલિહા જાવ પવેસા, જમ્હા એવં તમ્હા ચાઉદસ-ડહ્મીસુ^ત, [જમ્હા ચાઉદસ-ડહ્મીસુ^ત] તમ્હા પારણ્ સમળે ણિગંથે ।

તેણં એવાસ્થેણં વિહારેણં વિહરમાણા બહુણિ વાસાણિ પ્રાપ્નુવન્તિ પાઝંતિ । પાઝણિત્તા પ્રાપ્ય, હિદાણિં અવસ્થિતં સંલેહણા તુચ્ચતિ-આબાહંસિ

અત્યર્થં બાધા આબાધા જરા રોગો વા । સાધુસમીલે વા આલોહિત-પડિક્કંતા સાધુલિંગં ^{પ્ર}વેત્તુ સ- ધેત્તુ સંથા રસમણા દહ્વસંથારગતા સ-

ક્કાસં સવિપ્પમુક્કા બહુણિ ભત્તાણિ^૦ કાલમાસે કાલં કિત્ત્વા અણ્ણતરેસુ દેવેસુ દેવમાહિટ્ટુએસુ ઉવવત્તારો । તેણં તત્થ મહઘ્ઠીયા હારવિ^૦ મત્તિ

કલ્લાણા ઠિલિકલ્લાણા જાવ બાલીસં સાગરોવમાહું, આગમિસ્સમહા આગલ્લેમ વસધીયા ચરિત્તં પ્રાપ્યા સિદ્ધયન્તિ, ઉક્કૌસેણ વા અદ્ધમવમા-

હણાણિ મંતું સિજ્જતિ । એસ ટ્ઠાણે કલ્લાણ પરંપરણં સુહુવિવામોત્તિ કાઠુંણં આયરિણ્ કૈવલે । તત્થ તત્ત્વસ્સ મીસગસ્સ ધમ્મપક્ખસ્સ

આહિતે । એવં ભણિતા અધમ્મપક્ખવા, તપ્પહિવક્ખવા ય ધમ્મપક્ખવા ઉભયસંજોડેણ ય મીસપક્ખવા । હેસિં સલ્લેસિં હિદાણિં સેસેવેણં

પડિસમ્મણં કીરતિ-જે તે અધમ્મપક્ખસ્સિતા ધમ્મપક્ખસ્સિતા મીસગપક્ખસ્સિતાય ય તે સલ્લે વિવાલા પંડિતા બાલપંડિતા

य भवन्ति। के ते तिसुतेण चैव वक्खवाणं-अविरतिं पडुच्च बाल्लेया विरतिं पडुच्च पंडितेया विरताविरतिं पडुच्च बाल्लपंडितेया। तत्था

जा सा सव्वती अविरती एस द्वाणे आरंभद्वाणे, आरंभे असंजमो अविरति ति वा एगद्वा। तत्था जा सा सव्वती अविरती एस द्वाणे

आरंभद्वाणे, आरंभो असंजमो अविरति ति वा एगद्वा। तत्था जा सा सव्वती अविरती एस द्वाणे आरंभद्वाणे, (आरंभो असंजमो

अविरति ति वा एगद्वा। तत्था रजा सा विरती एस द्वाणे अणारंभ^Xद्वाणे) संयमस्थानमित्यर्थः। (तत्था जा सा अविरत-विरती एस द्वाणे

आरंभद्वाणे संयमस्थानमित्यर्थः)। तत्था जा सा अविरत-विरती एस द्वाणे आरंभा-ऽणारंभद्वाणे, जेण परिमियं अवज्जं ति तेण आरंभ-

द्वाणे, णिच्छयसुहं ति काउं तित्थागरीवदेसो या, तेऽणारिए केवले ॥ एवं ताव सो बहुविधो अधम्मपक्खो धम्मपक्खो मीसगपक्खो

य तिसु द्वाणेषु अविरती एसंखिवित्तुं समीतारितो, यथा-“जीणेऽभोजनमात्रेयः”। एवमेव संक्षेप-पुनरपि संक्षिप्यमाणः।

ते
दोसु द्वाणेषु समीतरति यदपदिश्यते-

एवमेव सम्पणुगम्ममाणा ७ समणुगाहिज्जमाणा ७ इमेहिं चैव दीहिं ठाणेहिं समीयरंति, तं जहा-

धम्मे चैव अधम्मे चैव उवसंते चैव अणुवसंते चैव, तत्था णं जेसो पढमस्स द्वाणस्स अधम्मपक्खस्स विभंगो एवमाहि ए, तस्स णं इ-

माइं तिक्कि तेवद्वाइं पावाद्यसयाइं भवन्तीति सक्खवायाइं, तं जहा-किरियावादीणं अकिरियावादीणं अण्णणियवादीणं वेणइयवादीणं,

ते वि णेव्वाणमाहंसु, ते वि पल्लिमोक्खमाहंसु, ते वि लवन्ति सावगा, ते वि लवन्ति सावइत्तारी ॥

एवं समणुगम्यमाणः । सम्यग् “गमनार्थाधातवो ज्ञानार्थाः” इति कृत्वा सम्यगनुगम्यमानाः, सम्यगनु-

चिन्त्यमाना इत्यर्थः । समणुगाहिज्जमाणं ति अंनु पश्चद्भावे यदा ग्राहितः कश्चित् तानेवार्थानिन्यान् आहयति यदा तेऽर्थाः कर्म

सम्पद्यते तदा उच्यते तेऽर्थाः समणुगम्यमाणा इमेहिं दोहिं ठणेहिं पुब्बुद्धिहेहिं स्मोतरंति । ज्ञतंजधा-धम्मो य अधम्मो य उवसंते य

अणुवसंते य, तत्थ णं जे सै पटमस्स अधम्मपक्खस्स विभगे एवमाहिते । तस्य प्रादेशकानि कारणानि च । इमा इ तिणि ति सद्वा इ

आदो ताव दसीला पावतिया, शास्ता इत्यर्थः, तद्धि शास्तुं भृशं वदन्तीति प्रावादुकाः । ते णं समासेण चउसु णोसु सम्मो -

किरिया तादी अकिरियावादी अण्णाणियवादी [वेणव्यवादी] । आह-किमर्थमेतानि तिणि ति सद्वाणि प्रवृत्तानि ? उच्यते-यथैव वयं

कर्मक्षपणार्थमुत्थिताः, एवं सिद्धिं प्रार्थयमाना एव ते वि स्वच्छन्द विकल्पैः संसाराभावं क्लेशभावं चेच्छन्त्यतीऽपदिश्यते ते वि णेव्वाणमाहंसु,

ते वि पल्लिमोक्खमाहंसु । तत्र येषां तावदात्मा नास्ति केचिच्चासन्नकारेण कर्मसन्ततिं चेच्छन्ति (न्ति) ते बन्धाभावात् केवलमेव कर्मसन्तते-

रुच्छेदनिर्वाणमिच्छन्ति । आह हि-“कर्म चास्ति” [कर्तुरभावे को बध्यते मुच्यते वा ? केवलमुपादानक्षयात् प्र-

दीपवत् तैलवत्सुपादानक्षयान्निवर्ति । एवं कर्मोपादानक्षयादनमातानुपपत्तेश्च सन्ततैरभावो भवति, सन्तत्यभाव एव च निर्वाणम् ।

आह च-

"अयो धनगतस्यैव" दैवासात्मा विद्यते साङ्ख्यादीनां ते वि अ पलिमोक्खं सखी मोक्खी पडिमोक्खी । आह हि —

"प्रकृति विकारविमोक्षो मोक्षः" [कस्य? क्षेत्रज्ञस्य विद्यमानस्य, विद्यमानैव च प्रकृतिविकारे ज्ञानान्मोक्षो

भवति । अपि च "प्राप्तानामुपयोगः" [वैशेषिकाणामपि विद्यमान एव घटश्चक्रौ मुच्यते । एवमन्येऽपि

स्वच्छन्दविकल्पैः संसाराभावमिच्छन्तोऽपि न मुच्यन्ते । आहुजति संसारातो न मुच्छंति न चासींति किं खलु लौकिके ते सरणं

पवज्जति?, उच्यते, मिच्छताणुभाव इति । ते वि लवंति सावगा, कूरपण्यग्राहवत् । ते वि साव इतारी, आश्रवतं (आश्रवत्)

आश्रवणमित्यर्थः यः शुश्रूषन् श्रावयति स श्राव इतरी भवति ॥ एवं ताव आदीतीर्थकराः कपिलादयः साव ए लवंति, लच्छिष्याश्च

पारम्पर्येण मिथ्यादर्शनानुभावादेव ते वि विलवंति सावंति साव इतारी यावदद्यापि विषयानुकूलं धर्मं देशमाणाः उक्तं हि "भववीजं"

[सिद्धन्दा० श्लो० २९] । जह 'गन्तुमशक्नुवन्नुवास' तथा 'निश्वसन्मुक्तः' तथा बहुएहि अभिसंघर्षाः । आह- कथं एताणितिष्ठिणसयाणि

तिस्रुणाणि मिच्छन्वादीणि?, उच्यते, येन हिंसामुपदिशन्ति, हुतेण मोक्खी भवति, ते तावत् भवत्युं चैव, जे वि मोक्खवादी अहम्सं पसंसंति

मोक्खवस्स पढमं ति, यथा-साङ्ख्यानां यमाः, शाक्यानामपि दशकुशलाः कर्म्मपथाः, तत्राप्यहिंसा मान्या, न चाहिंसा तेषां गरियी धर्म

साधनम्, कथम् ? साङ्ख्यज्ञानां तावज्ज्ञानादेव मोक्षः । आह हि - 'एवं तत्ताभासां' [] तैश्चैविकाणामपि अभिप्रेचनो-

पवास-ब्रह्मचर्य-गुरुकुलवास-वानप्रस्थ-दान-यज्ञादि-नक्षत्र-मन्त्र-काल-नियमा दुष्टातना, तत्र हि सैव वैदिकानां गरीयसी यस्मात्,

यज्ञोपदेशात् । उक्तं हि - "ध्रुवं प्राणिवधो यज्ञे" । आख्यानामपि सत्यं गरीयो धर्मसाधनम्, कथम् ? कोऽपि भिक्खु एहि भणितो - स्मिन्खावत्

गोष्ठे, तेण मुसावादवज्जाइं गहिआइं, ते धैसुं च भंजति, भंजतो वुत्तो - कीस भंजसि ?, सो भणति - मुसावादवैरमणं मए ण गहितं, तएण सखं

अकियं चेव । एवं तैसिं अहिंसा वणधा गुरुइं अमहं तु अहिंसा सीलंगा, कथं कृत्वा ?, दृष्टकृत्वाविति हेतुः । ते चैव पावादिया अप्पाणुमाणेण

दिवुंती कीरति : -

ते सखी पावातिया आदिकरा धम्माणं णाणापण्णा णाणाछंदा णाणासीलां णाणादिही पाणाकृती णाणारेभा

णाणज्झवसाण संजुत्ता एगं महं संडलबधं किच्छा सखी एगयओ चिद्वंति ॥ पुरिसे य सागणियाणं दूगालाणं पातिं बहुपडिपुण्णं अ-

योमएणं संडासएणं गहाय ते सखी पावातिए आइगरे धम्माणं णाणापण्णे जाव णाणाज्झवसाण संजुत्ते एवं वदासी - हं भौ पावातिया !

आइगरा धम्माणं णाणापण्णा जाव णाणाज्झवसाण संजुत्ता ! इमे ता तुळी सागणियाणं दूगालाणं पातिं बहुपडिपुण्णं गहाय मुहु-

त्तयं मुहुत्तगं पाणिणा धरेह, णी यहु संडासगं संसारियं कुज्जा णी यहु अग्निथं भणियं कुज्जा णी यहु साहम्मियवेदावडियं कुज्जा णी

यहु परधम्मिव वेदावडियं कुज्जा उज्जुया गियाया पडिवण्णा अमायं कुब्बमाणा पाणि पसारिह, इति वच्चा सी पुग्गिस्से तेस्सि पावादिशणं तं

सागणियाणं इग्गालाणं पातं बहुपडिपुण्णं अंओमतेणं संडासतेणं गहाय पाणिं सुणिसिरति, तते णं ते पावादिश आदिगारा धम्माणं णाणा-

पण्णा जाव णाणाज्झवसाणसंजुत्ता पाणि पडिसाहरंति, तते णं से पुग्गिस्से ते सब्बे पावातिए आदिगारे धम्माणं जाव णाणाज्झवसाणसं-

जुत्ते एवं वयासी-ह भो पावादिश, आदिगारा धम्माणं णाणापण्णा जाव णाणाज्झवसाणसंजुत्ता, कम्हाणं तुब्बे पाणि पडिसाहरह?,

पाणिं नो इज्झेज्जा, दट्ठे किं भविस्सति?, दुक्खं, दुक्खं ति मण्णमाणा पडिसाहरह, एस तुला एस पमाणे एस ससोसरणे पत्तेयं तुला

पत्तेयं पमाणे पत्तेयं ससोसरणे, तत्थ णं जे ते समण-साहणा एवमातिक्रवंति ति जाव परव्वेति-सब्बे पाणा जाव सब्बे सत्ता हेतव्वा

अज्जावेतव्वा परिघेतव्वा पारितावेतव्वा किलानेतव्वा उद्दवेतव्वा, ते आगं तुघेइदाए ते आगंतुमैदाए जाव ते आगंतुजाइ-जरा-

मरण-जीणिज्जमण-संसारपुण्यमव-गहमेवास-भवपलंचकलं कलीभाणिणी भविस्संति, ते बहूणं दंडणाणं बहूणं मुंडणाणं

तज्जणाणं तालणाणं अंदुबंघणाणं जाव घोलाणाणं मादूमरणाणं पिडूमरणाणं मादूमरणाणं भगिणीमरणाणं भज्जा-पुत्त-धूत-सु-

णहामरणाणं दारिहाणं दोहमाणां अपियसंवासाणां पियविष्णओगाणां बहूणं दुक्खदोमणस्साणं आभाणिणी भविस्संति, अणादीयं

च णं अणवदग्गां दीहमद्धं चाउरत्तसमधकंसारं भुज्जीं भुज्जीं अणुपरियद्विस्संति, ते णो सिज्झिस्संति णो बुद्धिस्संति, जाव णी

સવ્વદુક્ખાણં અંતં કરિસ્સંતિ, એસ તુલા એસ પમાણી એસ સમોસરણી પત્તેયં તુલા પત્તેયં પમાણી પત્તેયં સમોસરણી ॥ તથા જં જે તે સમણ-

માહુણા એવમાદુક્ખંતિ જાવ પરવેંતિ - સવ્વે પાણા સવ્વે ભૂયા સવ્વે જીવા સવ્વે સત્તા જા હંતવ્વા જા અજ્જાવેતવ્વા જા પરિદેતવ્વા જા ઉદ્ધવેયવ્વા

તે જા આગં તુછેદાએ તે જા આગં તુ મૈદાએ જાવ જાદુ-જરા-મરણ - જોગિ જન્મણ - સંસાર પુણઘીવ - ગાંઘીવાસ - ભવપલંચ કલંકલો

ભાગિણી ભવિસ્સંતિ, તે જા બહૂળં દંડણાળં જાવ જા બહૂળં મુંડણાળં જાવ બહૂળં તુક્ખદોમ્મણ સ્સાણં જા ભાગિણી ભવિસ્સંતિ, અણા-

દીયં ચ જા અણપયમં દીહમદ્ધં ચાઉરંતસંસારકંતારં ભુજ્જો ભુજ્જો જા અણપરિયદિસ્સંતિ, તે સિજ્જિસ્સંતિ જાવ સવ્વદુક્ખાણં અંતં

કરિસ્સંતિ ॥

તે સવ્વે પાવાદિયા ૦ । પ્રવદનશીલાઃ પ્રા ૦ । આદિકરા ધમ્માણં, અસલ્ભાવપદ્ધવણાએ એતેસિં તિત્થગારાણં તચ્છાસનપ્રતિ-

પન્નાવા । જાણાપણા જાવ જાણારંભા, અધાભાવેન કોણવુ કારણે જા ધમ્મપરિકરણજાણાવાવારેણ અણસ જાણાવુ ધમ્મસાધિજાણુ

ભણિયાણુ ભણમાણા અહિંસમવસણમાણા અણિચ્ચાણ ચીવ કરણ એણ આદ્ધેતુકામેણ એણ મેતેતું ભણિતા । મંડલબંધ કાતું

ઝાધ જધા દોળિણવાહાઓ આકુંચિતાઓ અમાહસ્યેહિં મેલ્લિતાઓ પાધા ભવંતિ, લો એઉ વદું મંડલં તિ ષુચ્યતિ, મંડલવાહાણુ મંડલવાહા, એવં

તેસિં મંડલિઆએ જધા પરિણસણાએ તર્ધધ ણિવેસિતા તે વિવેન્તેન્તિ 'કૂરો લલ્ભતિ' તિ ઉવતિહા । જાવ પુરિસો સાયણિયાણં વુંગાલાણં

હિલ્લિહિલ્લેન્તાણં પ્પાતિં પચ્ચંતિ તમ્યામિતિ પાત્રી કંસિયા લોહમયી તામ્રમયી વા, સ્સા ઇમંતેહિં ચેવ અંમમેહિં અંગારેહિં

तन्निजत्तणेण अग्निमुत्तुत्ता सा भवति, तं अयोमएणसंडासएण गहाय जेणेव ते पावाइया तेणेव उवागच्छति, ते पावाति ए एवं वदासी

-हंभी पावादिया! आदिकरा धम्माणं इमं सावगणिं पातिं मुहुत्तं मुहुत्तं वीप्सा एकैकं भणति-मुहुत्तमेतं धरेह, णी संडासएण दोत्तुं

अणस्स हत्थे दातव्वा पविट्ठिता, णी अग्निथंभणविज्जाए भादिच्चसंतेहिं अग्नी थंभिज्जइ, साधम्मियवैदावडियं पासंडियस्स

थंभीति, पर पासंडितस्स वि पविचएण थंभीइ, उज्जुकडादब्बुज्जुगा उज्जुगा परिवाडीए ठित्ती भावुज्जुग ति णियगं २ धम्मं पडिव-

ण्णा सत्थालोपेनेत्यर्थः। अमायं कुव्वमाणा वक्ष्यति, माया अग्निथंभणादि, णिकायणं पडिवण्णा णिकायपडिवण्णा सबहुसावित्ता

इत्यर्थः, सखेहिं पंचमहापातगामी- बंभण-रिसि-भूण-गामादीहिं, एवं ताव तित्थगारा तस्सीसा चैव महापातमा ही सवधा म्व-

समयसिद्धया च स्वतीर्थकराणां पाएसु इति वच्चा। एवं णिकाएतुं तेसिं पावातियाणं तं पातिं सइंगालं संडासेण णिसरति।

नागार्जुनीयास्तु-अयोमएणसंडासएण गहाय इंगाले ऽवणिसरति। त ते णं ते पावातिया आदिकरा धम्माणं 'ता उज्जुही हामोति'

कातुं पाणिं पडिसा हरंति। त ते णं सै पुरिसे ते पावाति ए एवं वदासी-हंभी पावादिया! आदिकरा कम्हा पाणिं णी पसारेध? ते भणंति

-पाणी णी उज्जुएज्ज। सी भणति णियवयणकीविदो-पाणिम्म इड्ढे किं भवति? ते भी ता भणंति-दुक्खं भवति। सी पडिभणइ

-इमं दुक्खं भवति, जत्ति अ दुक्खं माणमाणा पाणी ण पसारेध णणु अत्ताणुमाणेण चैव एस तुलं ति समभारा, जहा

णक्कुत्तो णक्कुत्तो णमत्ति। एवं जथा तुल्यं दुक्खं ण पियं एवं सब्बजीवाणं दुक्खमणिदं, पमाणमिति तुल्यैव पमाणं, साक्षिण

इत्यर्थः, जह कस्स इ सुहमणिदं ? दुक्खं वा पियं ? उक्तं हि :-

वस्त्रादिभिश्चैदिह नाभविष्यत् प्रच्छादितः कायमलभासी ऽयम् ।

त्वमेव साक्षी सहजातरूपे, यद्यत्र रागाप्रणयो ऽभविष्यत् ॥१॥

सब्वे सिं जीवाणं एत्थ सुह-दुक्खवतुलं सम्यग् अवसरणमिति तुल्योऽर्थः, ण कत्थइ सुहमणं । पत्तेयं तुला, एकैकं प्रति प्रत्येकम् । प्रत्येक-

मपि एकैकं स्स जीवस्य तुला सहप्रियाणां दुःखोद्देगिणां च, तथैव एकैकपमाणं समोसरणं च कीरंति । एष दृष्टान्तः । अयमर्थेपि -

नयः तत्थ जे ते समण-माहणा एतं सुह-दुक्खवतुलं अत्तपरा त्ति तुलमजाणं ता भणंति सब्वे पाणा द्दुहंतव्वा उद्वेतव्वा । कहं च

णं भंते ! हंतव्वा ? उच्चाते - उद्देसिकादि अनुज्ञानात् तेहं सब्वेहिं पाणा द्दुहंतव्वा उवद्वेतव्वादि अणुणाता भवंति । उक्तं हि - बहणं

तस्स थावराणं तस्सा उद्देसियं ण भुंजं । अथैवामेवोद्देसिकादि अनुमन्यमानानां च की दीषः ? उच्यते, अनिर्नीक्षः । अमुच्यमानश्च चातुरंतै

संसारकंतरे आगच्छंति छेदाए, यथा ग्रामा य गच्छति एवं आगन्तवः देसच्छेदी हत्थच्छेदादि, सब्वच्छेदी सीसादि, जाव कलंकलिभावभाणिणी

भविस्संति । किञ्चान्यत् - बहूणं दंडुणाणं जाव अभिगी भविस्संति, अणादीयं च तं जाव अणुपरियद्विस्संति, तेणै सिद्धि-

स्संति । एस्स तुला जे पुण अत्तो वमेण सब्वजीवेहिं तुला सह-दुक्खवतुलं ण त्ति । तस्सा माणं समोसरणं पत्तेयं तुला ३ । एवं

મળનાના તથ્ય જો તે સમળ-માહુણા એવામાં કરવંતિ સર્વો પાણાન હંતવા તત્ત્વાર્હુતા એવં ઠઠૈ શિકાદિ વિવજ્ઞિણી તે જો આ-

ગંતું ઘટેદા એ તં ચેવ પડિલોમં જાવ સર્વવતુક્રવાળ અંતં કરેસ્સંતિ ॥ મળિયાળિ કિરિયદ્વાળાળિ, એથ પુળ પડિસમાળળં કીરતિ-હૂ-

રિયા વહિયાવજ્ઞા વારસ કિરિયદ્વાળા અધમ્મપક્કવૈઽ ણુવસમે સમી તારિજ્ઞંતિ, તેળ વુચ્ચતિ-

હૂચ્ચે તેહિં વારસહિં કિરિયા ઠાળેહિં વદુમાળા જીવા ણી સિજ્ઞિંસુ ણી બુજ્ઞિંસુ ણી મુચ્છિંસુ ણી પરિણિ-

વ્વાહંસુ જાવ ણી સર્વવતુક્રવાળં અંતં કરેંસુ વા ણી કરેંતિ વા ણી કરિસ્સંતિ વા ॥ એયંસિ ચેવ તેરસમે કિરિયા ઠાળે વદુમાળા જીવા

સિજ્ઞિંસુ બુજ્ઞિંસુ મુચ્છિંસુ પરિણિવ્વાહંસુ જાવ સર્વવતુક્રવાળં અંતં કરેંસુ વા કરેંતિ વા કરિસ્સંતિ વા ॥ એવં સી મિક્ખુ આયદ્દી આય-

હિતે આયગુત્તે આયજોગે આયપરક્કમે આયરક્કવે આયાણુકંપે આયનિષ્કેડુએ આયાળમેવ પડિમાહરેજ્ઞાસિ તિ વેમિ ॥

॥ કિરિયદ્વાળં વિતિયં અજ્ઞયળં સમ્મતં ॥

હૂચ્ચેતેસુ વારસસુ કિરિય દ્વાળેસુ વદુમાળા જીવા અતીતકાલે ણી સિજ્ઞિંસુ તિ, સંપયકાલે ણી સિજ્ઞિંતિ, એવં

અજાગતે ણી સિજ્ઞિંસંતિ ॥ તેરસમે કિં પુણ? કિરિયદ્વાળે વદુમાળા જીવા સિજ્ઞિંસુ વા ૩ ॥ એવં સી મિક્ખુ જો તોંડરી એવુત્તો કિરિયદ્વાળવ-

જ્ઞાઓ અધમ્મપક્કવ અણુવસમવજ્ઞાઓ ય કિરિયદ્વાળાસેવી ધમ્મપક્કવહિતી ઉવસંતી આયદ્દી જો અપાળં રક્કવતિ જતી આયા

भवति आत्मवान्, लोकेऽपि चीद्यते - "अरक्खन्ती अनात्मवान्" अधवा अप्पण्णसै अड्ढी आयद्वी। अप्पण्णो हितो इह परत्थय -

लोए, चीरादी दीसु वि लोएसु अप्पण्णो अहिता। अप्पगुत्ता ण परपच्चएण लोभापत्तिणिमित्तं। आत्मनैव संजमजोए जुंजंति ण परपच्च-
यठं। सयमेव परक्कमंति। कैइ पुण भणंति -

ईश्वरात् सम्प्रवर्तेत, निवर्तेत तथैश्वरात्

सर्वे भावास्तथाभावाः पुरुषः स्थास्मुर्न बिद्यते ॥१॥

‘सर्वे भावा तथाभावाः’ एतच्च आयपरक्कमगहणेण परिहृतं भवति। एवं प्रकृति-काल-स्वभावानामपि आतपरक्कमगह-

णेण पडिसेधी कती भवति। अप्पण्णं रक्खन्ती आयरक्खन्ती भवति, आत्ताणुरक्खन्ती वा अनु पश्चाद्भावे किरियद्वाणसेविणी, तेण

अधम्मकलो दुगदुक्खेण संपबु (यु) ते कं पिज्जमाणी दडुं जस्सेव कं पी भवति। सै आत्ताणुकंपए, परमात्मानं वाऽनुकम्पमानं, आत्मना

ह्यात्मनानुकम्पते, तदनुकम्पते तदनुग्रहात्। आतणिप्पेडए अत्ताणं संसारचाराणि प्पेडैति, अत्ताणं जाणादीहिं गुणेहिं णिप्पेडंति

आतणिप्पेडए। अत्ताणमेव पडिसाहरेज्जाप्पि ति वेमि, किरियद्वाणेहिं तो पडिसाहरति, पडिसाहरिता अकिरियद्वाणे ठावेइ ॥

॥ द्वितीयश्रुतस्कन्धी द्वितीयाध्यायनं क्रियास्थानं समाप्तम् ॥ छ ॥

अज्जयणाभिर्संबंधी-तेण भिक्खुणा कम्मकरवयसमुद्धितेण कम्मचारस-

किरियद्वाणविवज्जएण तेरस्समकिरियद्वाणसैविणा आहारगुत्तेण भवितव्यम् । वक्ष्यति - आहारगुत्ते समित्ते सहिए सदाज्जएल्लसि
ति वेत्ति । जौ फासुगाहारी सौ आहारगुत्ते भवति । तत्र उच्यते - केयि जीवा संचित्ताहार केयि अचित्ताहार ति । कौ वा किंता^{हारे} न्ति,

एतेण भिसंबंधेण ततिय मज्झयणमायात्तं आहारपरिणण । फासुगाहारी सौ आहारगुत्ते भवति, चत्तारि अणुओगदाश, पुब्बाणु -

पुब्बीए ततियं पच्छाणुपुब्बीए पंचमं अण्णाणुपुब्बीए एगादिसत्तमच्छगता जावणा मणिकण्णी आहारपरिणण । आहारो णिक्खेवि -

तब्बो परिणण य ॥ आहारणिक्खेवो पंचधा -

णामं ठवणा दविए खेत्ते भावे य हो बोधत्ते ।

एसौ खलु आहारे णिक्खेवो होइ पंचविही ॥१६९॥

दत्त्वे सच्चित्तादी खेत्ते णामरस्स जणवओ होइ ।

भावाहारोतिविही ओए लोमे य पक्खेवो ॥१७०॥

णामं ठवणा गाहा एसौ खलु गाधा [उत्तरद्धो] ॥

दत्त्वे सच्चित्ता गाधा । दत्त्वाणि आहारेति दत्त्वाहारो । सौ तिविधो - सच्चित्तादि ३ ।

सचित्तो उच्चिधो - पुढविजाड्यादि । पुढवी लोण मादी, "अपि कर्दमपिण्डानां" इ । आ उक्का ओ सचित्तो भीम्म-लगागादि अंत-

रिक्खेवो य । ते उक्काओ सचित्तो आहारो इदुपावादि सु महंते सु अ अग्निवाणै सु अग्निमू सगा सम्मुच्छंति, ते त चेव सचित्तं

અગિમાહારેતિ, સૈસા મણૂસાદયો જાતરેતિ જલમાળ સચિત્ત અગિમાહારેતું । ઉક્તં હિ - “ એકા નાસ્તિ અલક્ષ્યાગ્નેરના -
 સ્થાનમિવવત્ ” । લોમાહારો પુનઃતેસિં હોતિ હેમંતે સીતે વિતાવેતાળાં । સો પુનઃ જી અગીતી પ્રકાશઃ પ્રતાપઃ સો સચિત્તો સિ
 વા અચિત્તો સિ વા । સચિત્તં તૈ પુનઃ નિયમા આહારેતિ જીવા, જેણ સીતેણ સુખણસુખાંતી અદ્ભુતમત્તી વિ આસાસતિ, જધા મુચ્છિતી
 પાણિણ । વાઝક્રા ઓ લોમાહારો - સીયલણ વાલેણ અપ્પા રૂજ્જતિ વણસ્સતી કંદ-મૂલાદી । તસ્મા મંડુકે જીવંતે ચૈવ સપ્પ
 ગસંતિ, મણૂસા વિ કૈરુ સુહા રૂતા જીવંતિયા ચૈવ મંડુકલિયા । એવં અચિત્તો મીસઔ અવિભાસિત્ત્વો । જવરિ અગી ૨ અચિત્તો
 મણિત્ત્વો, “ અધ મંતે ! ઓતળી ઓદળ કુમ્માસે ” ॥ મણિત્તો દબ્બાહારો તિવિહી । સ્વેત્તાહારો જો જસ્સ જાગરસ્સ આહારો મોગી
 નગરોવ મોગાઃ (ગઃ) । આહાર્યત્ત્વં રૂત્યાહારઃ વિસઔ આહારો સિ વુત્તવતિ, જધા મધુરાહારો સ્વેડાહારો યસ્મા દ્વાપ્પચ્ચેહીન્ધનાદિ ।
 રૂદાણિં ભાવાહારો, તેસિં ચૈવ સચિત્તા - ઽચિત્ત - મીસગાળં દબ્બાળં જેવણ્ણા રૂગો તૈ બુદ્ધીએ ષીર્સુ વીર્સુ કારુણ આહારિજ્જમાણા
 ભાવાહારો ભવતિ, તત્થા વિ કઠુ - કસાય - અંબિલ - મધુરસા હિ જલ્હિમંદિય વિસર્યા સિ કારુણ પ્રાયેણ ઘેપ્પંતિ । ઉક્તં હિ - રાદૂભત્તે
 ભાવતી તિત્તે વા જાવ મધુરે વા । રૂતરે ઽપિ ચાનુષદ્ધેણ । ઉક્તં હિ - “ જહ્વી જં વા તં વા ” [] । મૃદુ વિશદ વાસ્યા -
 રૂદ્યશ્ચૌદનઃ પ્રશસ્યતે, રૂતીત્તદનો ન પ્રશસ્યતે, રૂતીત્તદકં તુ પ્રશસ્યતે । એવં તાવદ્ ભાવાહારો દ્રવ્યાશ્રય ઉક્તઃ । રૂદાણિં જો

जे आहारंति ते आहारगा, ते पुण तत्त तैल्ल संपाणमक्खवेव न। इह सरीरपज्जत्तीए पज्जत्तगा वा पज्जप्पमाणा वा, सरीरपज्जत्ती

पुण आहारपज्जत्तीए पज्जप्पमाणास्सैव, संव्यवंधे आदविय जाव सरीरपज्जत्तीए पज्जत्ती। जइ सरीरपज्जत्तगास्स वि ओजाहारो होति

किं बुच्चति“ ओजाहारा जीवा सव्वे आहारगा अपज्जत्तगा” ? उच्यते-इंदिय-आणापाणु-भासा-मणोप ज्जत्तीहि’ अपज्जत्ता ॥ बुत्तं

ओजाहारवक्खवाणं। इदाणि लोमाहारस्स भण्णति-“तयाइ फासेण य लोमआहारो”ति एतस्स गाहापादस्स पुरिल्लीय ण्धाए

पच्छिमद्वेण वक्खवाणं -

पज्जत्तगा तु लोमे पक्खवेवै होति भयित व्वा।

कतरीए प्रज्जत्तीए आढवेतुं?, तत्थ तथा दीप्पति, फासिंदि-

यमित्यर्थः, जं ठहामित्तो छायां गंतूण छायापीगलैहिं आससति सव्वगातलोमकूवाणुपविट्ठेहिं, आससति सीतवातेण, वातक्खवेव-

गादीवातेण वा उन्नससति ण्हायंती वा, एवमादि लोमाहारो ति। गच्छी वि लोमाहारो चेव, जेण पक्खेवाहार इध आहारिज्जंतो आ-

हारो, तेन चक्षुष्मता अन्येन वा ण दीसति तेण लोमाहारः लोप इव लोपः अदर्शनमित्यर्थः, जे अदीसंतात्तीरा हरंति ते लोमाहारा

बुच्चंति, एसी पुण लोमाहारो जिच्चमेव भवति अभोगाणि व्वत्ति ती वा अणभोगाणि व्वत्तिती वा। पक्खेवाहारो पुण भइज्जति,

का भयणा?, कदाति आहारेइ जधा उत्तराकुरा अहुमेण भत्तकालेण पक्खेव माहारमा हरंति, संखेज्जगावासा ठआणं अणियओ।

तथा इ फासेणं ति बुत्तं । इदाणि पक्खेवा^वग^गहारस्स वक्खवाणं, ते नीच्याते —

एगिंदिय-देवाणं मेरइयाणं च नात्थि पक्खेवी ।

सैसाणं पक्खेवी संसारत्थाण जीवाणं ॥ १७३ ॥

एगिन्दि-णारणाणं देवाणं चैव नात्थि पक्खेवी ।

सैसाणं पक्खेवी संसारत्थाण जीवाणं

सैसाणेतिंदियवज्जाणं ओरात्तियसरीरिणं जेसिं जिब्बिंदियमत्थि ते पक्खेवाहारा ।

एके त्वाचार्या सत्तदेव त्रिविधं आहारमन्यथा ब्रुवते, त्रं (तं) जधा - पक्खेवाहारः औयाहारः

लोयाहार इति । तत्र यो जिह्वेन्द्रियेनोपलभ्यते धूरसवीरे प्रक्षिप्यते सो पक्खेवाहारो । यो घ्राण-दर्शन-श्रवणैर्गुरुपलभ्यते धातौ परि-

णाम्यते स औजाहारः । यः स्पर्शेनोपलभ्यते धातौ परिणाम्यते स लोवाहारः । तुत्तो आहारी । अणाहारगाय इदाणि वत्तत्तया - जे जत्तिय

वा कालं अणाहारगा भवन्ति । कालं ताव भणति —

* एक्कं च दो व समए तिणि व समए मुहुत्तमद्धं वा ।

सादीयमणिधणं पुण कालमणाहारगा जीवा ॥ १७४ ॥

एक्कं व दो व समए तिणि व समए मुहुत्तमद्धं वा । सादीयमणिधणं वा कालमणाहारगा जीवा ॥

बुद्धी काली गाथा सिद्ध एव ॥ इदाणि अणाहारग बुद्ध्यांति ते बुद्धिधा—

छउमत्था केवलीय । तत्था छउमत्था अणाहारग ।—

* एकं च दो व समए केवल्लि परिवज्जिता अणाहारा ।

मंथंमि दोणि लोए य पूरिए तिणि ससत्ता उ ॥ १७५ ॥

एकं व दो व समए केवल्लि परिवज्जिता अणाहारग । मंथंमि दोणि लोए य पूरिती तिणि ससत्ता तु ॥

एगं व दो व समए ति विग्गहगतीए । केवलीअणाहारग बुद्धिधासिद्ध केवल्लिअणाहारग भवत्थ के—

वल्लिअणाहारग । भवत्थ केवल्लि अणाहारग बुद्धिधा, तं जधा सयौगि० अयौगी० । सयौगि भवत्थ केवल्लिअणाहारग समुग्घात्ता ताति

पुण मंथंमि दोणि० मंथं पूरिती लोए भवति तइए समए, जियइंती पंचमसमए, लोरां पूरिती चउत्थ समए, तिसु वि अणाहारो ॥

अंती मुहुत्तमद्धं सीलेसीए भवे अणाहारग ।

सादीयमनिहणं पुण सिद्धा यऽणहारग होति ॥ १७६ ॥

इदाणि अजीगि भवत्थ केवल्लि अणाहारग आ गाथासिद्धो चैव अंती मुहुत्तं सिद्ध केवल्लि अणाहारगो

वि गाथासिद्धो सादीयमनिधणो सिद्ध अणाधारो ॥

* जोएण कम्मणं आहरिई अणंतरं जीवी ।

तेण परं मीसैण जाव सदीरस्स प्रज्जती ॥ १७७ ॥

उबवज्जमाणा चैव सव्वबंधी कम्ममज्जीमोणं आहारेति । तओ मीसोण जाव ओरा लियसरीरपज्जत्तीए पज्जत्ती भवति । पच्छा ओरा लिय-

सरीरेण चैव आहारेति । एवं वेउव्विय आहारमसरीरेण पुण गियमा आहारमो चैव, बुत्ती आहारो । इदाणि परिण्णा जधा संस्थपरिण्णाए ॥

भजित्ता णिक्खवैवणिज्जुत्ती । सत्ताणुममे सुत्तं -

सुयं मे आउसंतेणं भगवता एवमक्खवायं - इह खलु आहारपरिण्णा णाम अज्झयणी, तस्स

णं अयमद्वे - इह खलु पार्इणं वा ण्क सव्वत्ती सव्वा वंति च णं लोमंसि चत्तारि बीयकाया एवमाहिज्जंति, तं णहा - अभावीया

मूलबीया पीरबीया खंधबीया, तेसिं च णं अहावीएणं अहावगामेणं इह सुगतिया सत्ता पुढविज्जीणिया पुढविसंभवा पुढविवक्कमा

तज्जीणिया तस्संभवा तव्वक्कमा कम्मोवगा कम्मणिदाणीं तत्थ वक्कमा णाणा विधज्जीणिया सु पुढवीसु कक्खत्ताए विउट्ठंति । ते

जीवा तासिं णाणा विधज्जीणियाणं पुढवीणं सिणोहमाहरेति, ते जीवा आहारेति पुढविसरीरं आउसरीरं लेउसरीरं बाउसरीरं वण-

स्सतिसरीरं ॥ णाणा विहाणं तस्स-थावरा णं पाणाणं सरीरं अचित्तं कुब्बंति परिविद्धत्थं तं सरीरां पुब्बाहारियं तथाहारियं विपरिणतं

सारविदफडं संतंस्स सव्वप्पणत्ताए आहारं आहारेति ॥ अवरं वि य णं तेसिं पुढविज्जीणियाणं कक्खवाणं सरीरा णाणा वण्णा

णाणागं धा णाणास्सा णाणा फासा णाणा संठाणसंठिया णाणा विहसरीरपुग्गलविउत्थित्ता ते जीवा कम्मोववण्णागा भवंति ति

सकृत्वात् ॥

अहावरं पुरस्त्रवायं इहेगतिद्या सत्ता रुक्खजोणिया रुक्खसंभवा रुक्खवक्कमा तज्जोणिया तस्संभवा तव्वक्कमा क-

म्मोवगा कम्मनिदाणेणं तत्थ वक्कमा पुढवीजोणिहं रुक्खेहि रुक्खत्ताए विउहुंति, ते जीवा तेसिं पुढवीजोणियाणं रुक्खाणं

सिणैहमाहारेति, ते जीवा आहारेति पुढवीसरीरं आउ० ते उ० वाउ० वणस्सइसरीरं ताणाविहाणं तस-थावराणं पाणाणं सरीरं अचित्तं

कुब्बंति पारिविद्धत्थं तं सरीराणं पुत्वाहारियं तयाहारियं विपरिणमियं सारुविकडं संतं अवरे वियणं तेसिं रुक्खजोणियाणं रुक्खाणं

सरीराणाणावण्णाणाणांधाणाणास्साणाणाफासाणाणासंठाणसंठियाणाणाविहसरीरपुमात्तविउक्खिया ते जीवा कम्मोववण्णाणा

भवन्तीति सक्रवायं ॥

अहावरं पुरस्त्रवायं इहेगतिद्या सत्ता रुक्खजोणिया रुक्खसंभवा रुक्खवक्कमा तज्जोणिया तस्संभवा तव्वक्कमा

कम्मोवगा कम्मनिदाणेणं तत्थ वक्कमा रुक्खजोणिहं रुक्खत्ताए विउहुंति, ते जीवा तेसिं रुक्खजोणियाणं रुक्खाणं सिणैहमा-

हारेति, ते जीवा आहारेति पुढवीसरीरं आउ० ते उ० वाउ० वणस्सइसरीरं तस-थावराणं पाणाणं सरीरं अचित्तं कुब्बंति, पारिविद्धत्थं

तं सरीराणं पुत्वाहारियं तयाहारियं विपरिणमियं सारुविकडं संतं (अचित्तं कुब्बंति) अवरे वियणं तेसिं रुक्खजोणियाणं रुक्खाणं स-

रीराणाणावण्णाणाणा ते जीवा कम्मोववण्णाणा भवन्तीति सक्रवायं ॥

अहावरं पुरस्कार्यं इहे गतिया सत्ता रुक्खजोणिया रुक्खसंभवा रुक्खवक्कमा तज्जोणिया तस्संभवा तत्त्वक्कमा कम्मो-

वगा कम्मनिदाणेणं तत्थ वक्कमा रुक्खजोणिएसु रुक्खेसु मूलत्ताए कंदत्ताए खंडधत्ताए त्रयत्ताए सालत्ताए पवालत्ताए पत्त-

त्ताए पुण्णत्ताए ५ फलत्ताए बीयत्ताए विठ्ठति, ते जीवा तेसिं रुक्खजोणियाणं रुक्खाणं सिणेहमाहारेति, ते जीवा आहारेति पु-

ठविसरीरं आ३० तेउ० वाउ० वणस्सइ० जाणाविहाणं तस-थावराणं पाणाणं सरीरं अचित्तं कुव्वंति पारिविद्धत्थं तं सरीरं जाव सा-

रुक्खिकडं संतं, अवरे वि य णं तेसिं रुक्खजोणियाणं मूलानं कंदानं रुक्खधानं तयाणं सालानं पण्णानं (पवालानं) जाव

बीयाणं सरीरा जाणावण्णा जाणावण्णा जाव जाणाविहसरीर पुग्गल विठ्ठविया ते जीवा कम्मोववण्णा भवंतीति सक्खवायं ॥

अहावरं पुरस्कार्यं इहे गतिया सत्ता रुक्खजोणिया रुक्खसंभवा रुक्खवक्कमा तज्जोणिया तस्सं-

भवा तत्त्वक्कमा कम्मोववण्णा कम्मनिदाणेणं तत्थ वक्कमा रुक्खजोणिएसु रुक्खेसु मूलत्ताए कंदत्ताए खंडधत्ताए त्रयत्ताए सालत्ताए पवालत्ताए पत्त-

त्ताए पुण्णत्ताए ५ फलत्ताए बीयत्ताए विठ्ठति, ते जीवा तेसिं रुक्खजोणियाणं रुक्खाणं सिणेहमाहारेति, ते जीवा आहारेति पु-

ठविसरीरं जाव सारुक्खिकडं संतं, अवरे वि य णं तेसिं रुक्खजोणियाणं अज्झारोहणं सरीरा जाणावण्णा जाव स-

रुक्खवायं ॥

अहावरं पुरस्कार्यं इहे गतिया सत्ता अज्झारोहजोणिया अज्झारोहसंभवा जाव कम्मनिदाणेणं तत्थ वक्कमा रुक्खजोणिएसु अज्झा-

रोहेसु अज्झारोहत्ताए विठ्ठति, ते जीवा तेसिं रुक्खजोणियाणं अज्झारोहाणं सिणेहमाहारेति, ते जीवा पुठविसरीरं जाव सारुक्खिकडं संतं,

अवरे वि य णं तेसिं अज्झारोहजोणियाणं अज्झारोहाणं सरीरा जाणावण्णा जाव सक्खवायं ॥

पुढविजोणियाणं रुक्खाणं सरीरा णाणावण्णा णाणमंधा नाणरसा नाणफासा नाणासंठाण संठिता नाणाविहसरीरपोगलविउत्थिता

ते जीवा कम्मोववण्णागा भवन्तीति सक्खायं ॥ -- अहावरं पुरक्खायं इहेगतिया सत्ता रुक्खजोणिया रुक्खसंभवा रुक्खबुक्कमा तज्जो-

णिया तस्संभवा ते बुक्कमा कम्मोवगा कम्मनिदाणेणं तत्थ बुक्कमा पुढविजोणिएहिं रुक्खवेहिं रुक्खत्ताए विउत्थंति ते जीवा तेसिं पुढ्वी

जोणियाणं रुक्खाणं सिणैहसाहरेति ते जीवा आहारेति पुढ्वीसरीरं आउं ते उं वाउं वणप्पत्तिसरीरं नाणाविहाणं तसथावराणं पाणाणं सरीरं

अच्चित्तं कुत्थंति परिविहत्थं तं सरीरं पुच्चाहारियं विपरिणयं सारुविकडं संतं सव्वप्पाणाए आहारं आहारेति अवरे वियणं तेसिं रुक्खजोणियाणं रुक्खाणं
तीति सक्खायं ॥

सरीरा णाणावण्णा नाणमंधा नाणरूवी नाणरसा नाणफासा नाणासंठाण संठिया नाणाविहसरीरपोगलविउत्थिता ते जीवा कम्मोववण्णा भवन्

अहावरं पुरक्खायं इहेगतिया सत्ता रुक्खजोणिया रुक्खसंभवा रुक्खबुक्कमा तज्जोणिया तस्संभवा तत्थुक्कमा कम्मोवगा कम्मनिदाणेणं
तत्थ बुक्कमा रुक्खजोणिएसु रुक्खवेसु रुक्खत्ताए विउत्थंति ते जीवा तेसिं रुक्खजोणियाणं रुक्खाणं सिणै हसाहारेति ते जीवा आहारेति

पुढ्विसरीरं आउं ते उं वणप्पत्तिसरीरं नाणाविहाणं तसथावराणं पाणाणं सरीरं अच्चित्तं कुत्थंति परिविहत्थं तं सरीरं पुच्चाहारितं विपरिणयं
सारुविकडं संतं अवरे वियणं तेसिं रुक्खजोणियाणं रुक्खाणं सरीरा णाणावण्णा जाव ते जीवा कम्मोववण्णागा भवन्तीति सक्खायं ।

अहावरं पुरक्खायं इहेगतिया सत्ता रुक्खजोणिया रुक्खसंभवा रुक्खबुक्कमा तं जोणिया तस्संभवा ते बुक्कमा कम्मोवगा कम्मनिया-
णेणं तत्थ बुक्कमा रुक्खजोणिएसु रुक्खवेसु मूलत्ताए कंदत्ताए खंधत्ताए तयात्ताए सालत्ताए पवालत्ताए पद्मत्ताए पुप्फत्ताए जाव

अवरे वियणं तेसिं अज्झारीहजोणियाणं मूलाणं जावकीयाणं सरीरा णाणावण्णा जावसक्खायं ॥ -- अहावरं पुरक्खायं इहेगतिया
सत्ता पुढविजोणिया पुढवि संभवा जाव नाणा विहजोणियासु पुढ्वीसु तणत्ताए]

अहावरं पुरक्खातं इहे गतिया सत्ता अज्झारोहजोणिया अज्झारोहसंभवा जाव कम्मणिदाणेणं तत्थ वक्कमा अज्झारोहजोणिएसु

अज्झारोहत्ताए विउडुंति, ते जीवा तेसिं अज्झारोहजोणियाणं अज्झारोहाणं सिणेहमाहारेति, ते जीवा आहारंति पुढविसरीरं आउसररं जाव

साक्खिकुं संतं, अवरे वि य णं तेसिं अज्झारोहजोणियाणं अज्झारोहाणं सरीराणाणावणा जाव मक्खायं ॥

अहावरं पुरक्खायं इहे गतिया सत्ता अज्झारोहजोणिया अज्झारोहसंभवा जाव कम्मनियानेणं तत्थ वक्कमा अज्झारोहजोणि-

एसु अज्झारोहेसु मूलत्ताए जाव बीयत्ताए विउडुंति ते जीवा तेसिं अज्झारोहजोणियाणं अज्झारोहाणं सिणेहमाहारेति जाव अवरे वि य

णं तेसिं अज्झारोहजोणियाणं मूलाणं जाव बीयाणं सरीराणाणावणा जाव मक्खायं ॥

अहावरं पुरक्खायं इहे गतिया सत्ता पुढविजोणिया पुढविसंभवा जाव णाणाविहजोणियासु पुढवीसु तणत्ताए वि उडुंति, ते

जीवा तेसिं णाणाविहजोणियाणं पुढवीणं सिणेहमाहारेति जाव ते जीवा कम्मोच्चवणा भवन्तीति मक्खायं ॥

एवं पुढविजोणिएसु तणीसु तणत्ताए विउडुंति जाव मक्खायं ॥

एवं तणजोणिएसु तणीसु तणत्ताए विउडुंति, तणजोणियं तणसरीरं च आहारंति जाव मक्खायं ॥ एवं तणजोणिएसु तणीसु

मूलत्ताए जाव बीयत्ताए विउडुंति ते जीवा जाव एवमक्खायं ॥ एवं औसहीण वि चत्तारि आलावगा ॥ एवं हरियाण वि चत्तारि आलावगा ॥

अहावरं पुरस्वायं इहेगतिया सत्ता पुढविजोणिया पुढविसंभवा जाव कम्मणिदाणेणं तत्थ वक्कमा णाणाविहजोणियासु पुढवीसु आ-

यत्ताए वायत्ताए कायत्ताए कुहणत्ताए कंदुकत्ताए उव्वीहणियत्ताए गिक्खीहणियत्ताए सच्चत्ताए छत्तगत्ताए वासाणियत्ताए कूरत्ताए विउट्ठंति, ते

जीवा तेसिं णाणाविहजोणियाणं पुढवीणं सिणेहमाहारेति, ते जीवा आहारेति पुढविसरीरं जाव संतं, अवरे वियणं तेसिं पुढविजोणि-

याणं भायाणं जाव कूराणं सरीरा णाणावण्णा जाव मक्खत्ताए, एगो चैव आगा वगी सैसा तिणिणत्थि॥

अहावरं पुरस्वायं इहेगतिया सत्ता उदगजोणिया उदगसंभवा जाव कम्मणियाणेणं तत्थ वक्कमा णाणाविहजोणिएसु उदगएसु

रुक्खत्ताए विउट्ठंति, ते जीवा तेसिं णाणाविहजोणियाणं उदगाणं सिणेहमाहारेति, ते जीवा आहारेति, पुढविसरीरं जाव संतं, अवरे

वियणं तेसिं उदगजोणियाणं रुक्खाणं सरीरा णाणावण्णा जाव मक्खत्ताए। जहा पुढविजोणियाणं रुक्खाणं चत्तारि गमा अज्झाकहाण

वि त हेव, तणाणं ओसहीणं हरियाणं चत्तारि आलावगा भाणियत्ताए एक्केक्के॥

अहावरं पुरस्वायं इहेगतिया सत्ता उदगजोणिया उदगसंभवा जाव कम्मणिदाणेणं तत्थ वक्कमा णाणाविहजोणिएसु उव्व-

एसु उदगत्ताए अवात्ताए (मत्ताए) अवगत्ताए पणगत्ताए सैवालत्ताए कलंबुगत्ताए हदत्ताए कसैरगत्ताए कच्छभाणियत्ताए उपलत्ताए

पउम्पत्ताए कुमुदत्ताए नलिणत्ताए सुभगत्ताए सौगंधियत्ताए पीडरियमहापीडरियत्ताए सयपत्तत्ताए सहस्सपत्तत्ताए एवं कल्लारकौक-

णयत्ताए अरविंदत्ताए सामवसत्ताए भिसभिसमुणालपुक्खलत्ताए पुक्खलच्छिभगत्ताए विउट्ठंति, ते जीवा तेसिं णाणाविहजोणि-

યાણં ઉદગાણં સિળી હમાહરેતિ, તે જીવા આહરેતિ પુઢવિસરીરં જાવ સંતં અવરે વિ ય ણં તેસિં ઉદગજીણિયાણં ઉદગાણં જાવ પુઢવલ્લ-

ચ્છિભાગાણં સરીરા જાણાવણા જાવ સુઢવાયં એકી ચેવ આલાવગી ॥

અહાવરં પુઢવલ્લયાયં હૃદયગતિયા (હૃદયગતિયા) સ્તા તેસિં ચેવ પુઢવિજીણિએહિં રુઢ્ધવેહિં રુઢ્ધવજીણિએહિં રુઢ્ધવેહિં

રુઢ્ધવજીણિએહિં મૂળેહિં જાવ લીએહિં રુઢ્ધવજીણિએહિં અજ્ઞારોહેહિં અજ્ઞારોહજીણિએહિં અજ્ઞારુહેહિં અજ્ઞારોહજીણિએહિં

મૂળેહિં જાવ લીએહિં પુઢવિજીણિએહિં તળીહિં તળજીણિએહિં તળીહિં તળજીણિએહિં મૂળેહિં જાવ લીએહિં એવં ઓસહીહી વિ તિણિ આ-

લાવગા, એવં હરિએહિ વિ તિણિ આલાવગા, પુઢવિજીણિએહિ વિ આજેહિં કાએહિં જાવ કૂરેહિં ઉદગજીણિએહિં રુઢ્ધવેહિં રુઢ્ધવજીણિએહિં

રુઢ્ધવેહિં રુઢ્ધવજીણિએહિં, મૂળેહિં જાવ લીએહિં એવં અજ્ઞારુહેહિ વિ તિણિ તળીહિં પિ તિણિ આલાવગા, ઓસહીહિં પિ તિણિ, હરિએહિં પિ

તિણિ, ઉદગજીણિએહિં ઉદએહિં અવએહિ જાવ પુઢવલ્લચ્છિભએહિં તસપાણલાએ વિરુદ્ધેતિ ॥ તે જીવા તેસિં પુઢવીજીણિયાણં ઉદગજીણિયાણં

રુઢ્ધવજીણિયાણં અજ્ઞારોહજીણિયાણં તળજીણિયાણં ઓસહીજીણિયાણં હરિયજીણિયાણં રુઢ્ધવાણં અજ્ઞારુ^{રુ}હણં તળાણં ઓ-

સહીણં હરિયાણં મૂળાણં જાવ લીઆણં આયાણં કાયાણં જાવ કૂરાણં ઉદગાણં અવગાણં જાવ પુઢવલ્લચ્છિભાગાણં સિળી હમાહરેતિ,

તે જીવા આહરેતિ, પુઢવિસરીરં જાવ સંતં, અવરે વિ ય ણં તેસિં રુઢ્ધવજીણિયાણં અજ્ઞારોહજીણિયાણં તળજીણિયાણં ઓસહિ-

जीणियाणं हरियजीणियाणं मूलजीणियाणं कंदजीणियाणं जाव बीजजीणियाणं आयजीणियाणं कायजीणियाणं जाव क्रूरजीणियाणं

उदगजीणियाणं

अदगजीणियाणं जाव पुक्खलच्छिभाजीणियाणं तसपाणाणं सरीरा जाणावणा जाव सक्खार्थं ॥

सुअं मे उमाउसंतेणं ॥ इह खलु आहारपरिणां तस्स णं अयमद्वौ दूध खलु पाईणं वा दू पाणवग्गदिमाओ

पबुच्च, सव्वा तौ ति सव्वा ओ वि दिमाओ उवुं अधौ अ गहिताओ। सव्वा वंति ति सव्वसंखेवेण चत्तारि बीयकाया, बीजमेव काये

बीजप्रकार वृत्त्यर्थः। तंजधा-अग्गबीया, अग्गबीजाणि जेसिं रतिलमादीणं, सालि-कलम-अतस्सिमादीया वितणा अग्गबीजा, जेसिं

वा अग्गलत्ता रुप्पंति परोहंति य ते अग्गबीजा। मूलबीजा वा अल्लमादी। पीरु उच्छुगमादी। खंधबीजा सल्लुमादी। भवन्त नाम्ना-

जुनीयास्तु “वणस्सत्तिकारितियाणं पंचविधा बीजाए वक्केती एवमाहिज्जति-तंजधा-अग्ग-मूल-पेल्य-पीरु-कखंध-बीजरुहा, छुहा वि

एतिया समुच्छिमा अबीजा ज्जायंते”। जधा उव्वावणे वुट्ठे समारो जाणा विधाणि हरिताणि समुच्छंति, पुरिणिओ वा नवए तल्लए समु-

च्छंति, पुराणे वि कत्थयि पुव्वं ण होतुं पच्छा समुच्छंति। उक्तं हि—‘पञ्चं च राजहंसाश्च’। तैसिं च णं अधा बीजेणंति यद् यस्य बीजं

तत्र तदेव प्रसूयते यथा शालिबीजे शाल्यद्रुहो जायते न कोद्रवादयः। अथवा थाऽवकाद्वीन जं जत्थ खेसे जायते, यथा सुमाज्जितके-

वारपल्लवे प्रावृत्काले शालिजयिते, पाषाणीपरि नेप्यते न वा उत्तोऽपि जायते, अथवा भूम्यम्बु-कालाऽऽकाशसंयोगो गृह्यते

अधावकाद्वाग्गहणेन। एतत्तिया एते न सन्त्ये, जेहि वणस्सत्तिकायत्ते वि सति रुक्खाउमणिवत्तं न सैमाउअं पुढविजोणिया पृथिवी

योनिर्येवाम्, उत्पत्तिः आधारः प्रसूतियौ निरित्यर्थः, “युमिश्रणे, यौतीति यौनिः, यौगिसिश्नभावमापद्यन्त इत्यर्थः, कर्मकशरीरं वा,

जीवो वृक्षभावपुरस्कृतः यो च प्रसूतिक्षमां भूमिसन्तरेण न प्रसूयते सौ पुढविजोणियो भवति, जधा जलं विणा जलजं न जायते,

जथा जस्स जोणी सौ तत्थेव संभवति पङ्कजवत् बीजाद्भुजवद्वा। उक्तं च:-

कुसुमपुरोसे बीजे, मधुरायो नाङ्कुरः समुद्भवति।

यत्रैव तस्य बीजं तत्रैवोत्पद्यते प्रसवः ॥१॥

तथा यथा प्रतिचन्द्रकस्य दिक्षु समुद्भवः स चैकत्र दृश्यते, प्रतिमुखस्य वा ऽऽदर्शके प्रतिभागी दृश्यते, एतदुक्तं भवति-या हि यत्र यस्य

योनिः सा तत्रैव सन्निवति। पुढविक्कमत्ति, कैसिं चि आळावगी चैव एस जत्थि, जेसिं पि अत्थि तेसिं पि उक्तार्थ एव तस्स ग्रहणेन, तथा च

वि विसैसो वुच्चति-जधा तंतुजोणिओ पडो तंतुमय इत्यर्थः, कारणान्तरितः क्रियमाणो तन्तुश्चैव भवति, न देशान्तरा ऽभ्याह्रियते वा, वृक्ष

स्त्वेवम् न चैवं कथम्? इति, उच्यते-कोइ सामव [णि] पुढविक्काइयपुरेक्खडो पुढविक्काय सरीरं विप्पजहाय तस्मि चैव देशे सशरीरे अ-

ण्णैसु वा तत्सन्निकृष्टपुढविक्कायिस्सु रुक्खसाए विउड्ढति, तत्थ कार्यातरसंकमे कनो घेप्पति, अण्णो पुण देशांतरातो सक्कायातो वा

परकायात्तो वा आगम रुक्मवताए वक्रमति। तज्जोणिया तस्संभवा तव्वक्कम सितं चेव णियमैति, जधा जाजस्स जोणी सो

तस्मिं चेव संभवति णडणत्था, यथा पाष्णाणात् सुवर्णं जायते, न सर्वस्मात् पाषाणात् जायत इति, एवं पुढविजोणिओ पुढ विसंभवो

पुढविक्कमो य ण सव्वात्तो पुढवीओ जायते। कधं पुण भूमीय उरस्सरिल्ले पत्थरोवरि वा णो जायते?, तज्जोणियागहणेण तु सव्वामे-

तं परिहरितव्वं भवति। कम्मो वगा कम्मजोगा भवति, जो जस्स जोगी भवति सो तस्स उवजोगी बुच्चति, यथा रूक्खवा नै व दार उवजी-

वये सारूवेण कुल्लेण शीलेण य तीसे एवे गुणजातीयाए दारियाए, दारिका चेव दारिका, सा वि एतस्स उवयिगा, एवं तेहिं तव्विधाइं

इं कताइं
कम्माइं रुक्खवाउ अणिव्वत्तगाइं जेसिं रुक्खवाण गेध उवइकं भवति, तथा भंडगामध्ये किंचि जं ण इरइ तं उवइकं, सिणोहस्स वा

तेल्लस्स वा घयस्स वा इ, मयमा जं अणोवइकं, तथा आढाः प्रमाणी घटः, आढाप्रमाणस्यैव नीयस्य द्रव्यस्यैतस्य वा उवयिगी, पत्र-पुष्प-

फलादित्थणव्यतिरिक्तानां ण तैसिं अणपुढविक्काइयादिशरीरिण उवयिगी। कम्माणि दाणं चि णियाणं हेतुः कारणमित्यनर्थान्तरम्, वातिक-

स्य हि व्याधिः वातलद्रव्याहार एव णि दाणं, एवं पेत्तिय-सिंभियाणं पि पेत्तिय-सिंभाणि दाणं। यथा न भिनिर्दिदामो व्याधिः उत्पद्यते ^{एवं} तैः

कर्मसिदान्तन्तरेण न शरीरोत्पत्तिः भवतीत्यत उच्यते- कम्माणि दाणेण तथा वक्कमा, कतरं कम्मं?, रुक्खमाणा गीतं, तस्सीदयेण

णाणवविधं जे णियासु पुढवी तित्तासिं पि पुढवीणं “सच्चित्तं संवृतं मिश्राश्चैकशः” तथा प्रकाश/योनिः, णाणाविधाणं च अणोसिं

पुढविक्राइयादीणं छण्हं कायाणं जोणी विउवृत्ति ति विर्वियोगी, विशिष्य पृथिवीकायं वृक्षत्वमभिसम्प्राप्य वर्तन्ते विउवृत्ति। ते जीवा
 तासिं सिणेहं, ते जीवसि जे पुढविक्राईएसु उववण्णा तासिं ति जानु औयाभूतासूववण्णा अविद्वत्थ जीणियासु उववण्णा। सिणेहो णाम
 सरीरसारी तं आपिबन्ति, ण य एगंतेण चैव तं वत्सुं विद्वेत्ति। को विद्वंती? जधा अंगत्थो जीवो माप्पुत्तुमात्तुहं आहारैति ण य मात्तुं किंचि
 वि पीलं जनयति, स्त्री-पुंसौर्वा परस्परमावसंस्पर्शत पुष्टिर्भवति, न च तयोः पीडा भवति। तथा "अंबस्स या णिंबस्स या" [1]
 णिंबावयवा अंबमणुपविसित्तूण दूमेति, ण य णिंबस्स पीडा भवति, जेण वर्द्धते णिंबः। एसी वि वणस्स दुकायिको रुक्खो तासिं पुढवीणं
 सिणेहमाणेइ ण य तैसिं पीडं जणयति परिवुत्तुंती कदायि पीडं जणयति असमाणवण्ण-गन्ध-रस-स्पर्शत। एवं उववज्जमाणाण आहारो
 भवति ती परिवुत्तमाणा, पुण परिवुत्ता य ते जीवा आहारैति पुढविशरीरं जाव शरीरसन्नि कृत्तं आउक्कायं पि अंतलिक्खं भौमं वा।
 भौमं भूमीतो उब्भिं दिय जातो, पाणितं जंतगं चैव भूमित्थं बहं तमवहुंतगां वा, तैः ऊउ छादि, वाउ भूमिखल्लगतो वा आवासतो वा,
 वणस्सति परीप्परं मूला संसत्ता, जह अंबस्स, तह काउगी करीस-मणुस पुरिसादि। नागार्जुनीयास्तु-अवरं चणं असंबद्धं पुढविशरीरं
 जाव णाणाविधाणं तस-थावराणं तस-थावराणं अचित्तं कुब्बन्ति, जं ताव पुव्वविउडं चैव जीवेणं जीवसहातं आहारत्ताए गेण्हंति, तं पि
 जदा सरीरत्ताए परिणमेति तदा अचेतनी करोति। कधं वा? अणेण जीवेण परिगहितं ताव अणसरीरत्ताए ण परिणमेति, जदा पुण

परिचयं भवति, — जैनेषु जीवेण सरीरां णिब्वत्तिमासीतदा अण्णो जीवो आहारेति । परिचिद्धत्थं ति प्राक्तनेन जीवेन मुक्कम् पुब्बाहारियं
ति, तं सरीरां जं सो वणस्सइकाइओ पुढविसरीरां आहारेति तं पि तेहं जीवेहं “आहारमया पाण?” इति काकुण चेव णिब्वत्तिं । अत एत-
दुक्तं भवति — पुब्बाहारित्तमेवान्यो जीवो राहार्यते । तथा हारियं ति जै एणिंदिया ते तथा वृए चेव आहारेति, फासिंदिएणेत्थर्थः । जैसिं पि
जिब्धिंदियमत्थि तेसिं पि पुब्बं फासिंदिएण स्पृशित्वा प्रपश्वाद् जिह्वेन्द्रियमप्यास्ति १, उच्यते — यस्माज्जिह्वा स्पर्शं गृह्णाति, अग्निना
अनास्तादनीयेन स्पृष्ट्वा दह्यते, एवमन्यदपि दत्तौ क्षतात्वादि स्पर्शं वेत्ति, न च तत्र किञ्चिदन्यदास्तादयति । विपरिणतं ति पुढविक्काइय-
तणं मौत्तुणं विविधैः प्रकारैः तमेव वृक्षत्वं परिणतम् । सारूविकडं ति समानरूखं कडं सारूविकडं, वृक्षत्वेन परिणामितमित्यर्थः । सव्व-
प्पणत्ताए आहारेति । नागार्जुनीयास्तु एवं सम्प्रतिपत्ताः — अवरं चणं, कतरं १, संबद्धमसंबद्धं वा, जो पुढविकाइयसरीरेहं तस्यापि
निभोगसंश्लेष इत्यर्थः, तेसिं तप्पट्टमताए सिणोहमाहारयति, असंबद्धं पुण जं पासतो पुढविसरीरं वा ते पुण पणत्ती आलावगा वि-
भाणंति, तेसिं पुणावण्ण-गुणे गंध-रसे । अवरं वि य णं, कतरं अवरं १, भाणावरे, जं उववज्जंतेण गहितं अवशिष्टं मूलादिभ्यः । जधा-
गम्भेवक्कंति एण जाव वा लब्धंति, तत्थ वि दुक्कहवोधिं २, तंच पिलगाओ इंदियाणि वा णिब्वत्तेति ताव अवशिष्टा एवमेव निवे-
कादयः, एवं ते विरुक्खजीवा जाव मूलादीणि णिब्वत्तेति ताव णो अवरं भवति, आदिशरीरमित्यर्थः, मूल-कन्दादि जाव बीजं ताव अष-

राइं बुच्छति, अन्यानीत्यर्थः। पाणावणंति, नाना अर्थान्तरत्वेन वणंति चैवविधा, तं जघा-किण्हा नीला लृ रवदिरशिंशपादि, पाणा सरीर-

ति पाणाविधीभ्यः सरीरेभ्यः पुद्गलानां हारत्वेन गृहीत्वा आत्मशरीराणि विविधं कुर्वन्ति, अथवा पाणाविधसरीर- पाणाविधिपुद्गला विकु-

र्वन्ति स्ति, अल्पशरीराः स्थूलशरीराश्च तथा सुरूवा दुरूवा धिरसंघतणा दुबबलसंघतणा इत्यर्थः, प्रकाशवदप्रकाशाच्च रसवीर्यवि-

भागाश्च भेदा बहवो विभावयितव्याः। विविधपुग्गला विकुब्जिता ते जीवा इति कैषाञ्चिदजीवाः वानसत्याः तत्प्रतिषेधार्थमुच्यते-ते

जीवा कस्मौ? कर्ध जीवा?, स्पृष्टाकुञ्चनात् संरीहाद् अङ्गुरात् स्वापाद् आहारकर्माच्च। कस्मौ ववणंति वणस्सतिणामस्स कमस्सोद-

एण, न त्वीश्वरसृष्टाः अदृष्टेन वा उवकरणद्रव्याणि वैत्यादि ॥ एस् ताव पुढविजोणिओ रुक्खो बुत्तो इदाणिं तम्मि चैव पुढविजोणिए

रुक्खे अण्णो रुक्खत्ताए वक्कमति —

अथा वरं पुरक्खातं न अथेत्यानन्तरे, अथावरं पूर्वमाख्यातं पुरक्खातं गणधरो सीसाणं अक्खाति,

तित्थगरेण अक्खातं पुरक्खातं ति। अथवा अध्वारे पुणक्खातं ति रि, आ इत्थानन्तर्ये, पुनर्विशेषणे, आइ सयीदा-इभिविधोः, ख्या प्रकथने,

पुनः आख्यायते धीवत् स्वरपरं ताव र कारदेशे कृते पुनराख्यातं भवति। तस्मैव रुक्खस्स किञ्चिदन्यदाख्यातं, बुधोगतिया सत्ता

रुक्खजोणिया। कतरे ति?, पुढविजोणिएस्सु रुक्खेस्सु जे एते आदिजीवा पुढविजोणि एस्सु रुक्खेस्सु रुक्खत्ताए वक्कंता तेस्सु चैव अवि-

भिन्नोस्सु मूलादित्वेन तमेव रुक्खं परिवृह्यमाणा रुक्खत्ताए विउड्ढति। सेसं तथैव जाव भवति स्ति मक्खातं ॥ किं तं पुरा अक्खातं

पुनर्वा आख्यातम् १, एवताव रुक्खो अविश्वो वुत्तो, पट्ठमो पुढविजोणिओ रुक्खो, वित्तिओ पुढविजोणिचरुक्खजोणिओ - - -

रुक्खो तद्धिश्रयोत्पद्यते, तत्तिओ रुक्खजोणिओ रुक्खो, यदुक्तं भवति - योऽसावद्यनिश्रयोत्पन्नः च तस्यैव निश्रयोत्पन्नः ॥

तस्यैव निश्रयोत्पन्नः जातः अत्र च अनवस्था म नोदनीया, तृतीय एव वृक्षप्रकारे सर्वेषां मीवास्तर्भावात् । एते त्तिणि सुत्तदङ्गा ।

चतुर्थस्तु तृतीयवृक्षमूलादिनिवेशप्रतिपादकः । एवमव्याकुलेन चैतसा पर्यलोच्य सूत्रदण्डकाः अन्यत्रापि नैतव्याः ॥

एवमनर्थैव भङ्ग्या भङ्ग्यो रुहेण चत्तारि दण्डा । साधारणनामेक एव दण्डकः, तेषु येऽन्ये उत्पद्यन्ते तेषां

विभाषाभावः, रुक्खेहि रुक्खजोणिए, मूलं हिं जाव हस्ति हिं वि त्तिणि । अत्र द्वितीय-तृतीयावेकमेवेति कृत्वा चतुर्थसूत्रदण्डका

भावः । अप्का^{का}थिनां चतुर्थोऽत्र शेषेषु दण्डकः । अन्निकायिकानां चतुर्थो । आवाकादिषु मूषकाः । इदं सौ च्छेव तिस्रो मूलादिणा

दसविधेण तिस्रोण तिस्रोसिज्जइ, शरीरवत्, यथा शरीरमविश्लिष्टं तदैव पाण्यादिभिर्विश्लिष्टं तद्वत्, वनवद्वा ग्रामगृहवद्वा

विषयवद्वा । एवं रुक्खे हिं अविश्लिष्टो वृक्षमो वुत्तो, सौ पुण तिस्रोसिज्जइ भूलसाए, मूलं नाम मूलिया, जहिं मूलिया पड्डियाओ,

भूत्यन्तर्गत एव सकन्दः, कन्दस्यावरि खन्धो तथा छल्ली सव्यरुक्खयरीराणि सालेसु वि होइ खन्धातो साला म्हुं रा इत्यर्थः

पवालैहिंत्तो पत्ता, पत्तंतरेसु फल्लणि पुण्हे हिंत्तो फल्लणि, फल्लैहिंत्तो बीजणि ॥

अथावरं पुरस्खांत इहेगतिद्या व रुक्खवज्जीणि एसु रुक्खवेसु अज्झारुहत्ताए, रुहं णंमत्ति, अहियं भा रुहंति ति अज्झारो हा।

रुक्खवस्स उवरिं अत्ती रुक्खवी पईसं लेता-वत्तिरुक्खवां ति, सो पुण पिप्पलो वा अण्णी वाक्कोयि रुक्खवी अणस्स उवरिं जाती। एवं तण-ओ-

सहि-हरिण्णु चत्तारिचत्तारि आलावगा भाणि तच्चा। कुहणैसु इक्को चैव सत्त्वैसिं कायाणं पुढविमूलाहारो ति काकुणं तेण पुक्खिं

पुढविसं भवा भणित्ता भूमित्ता। इ दाणिं आ उसंभवा बुच्चंति। एवं ताव एते वणस्सति कावूया लोगी विसंपडि वज्जति जीवं ति, तेण सु-

हपणवज्जिज्ज ति काकुण पढमं भणित्ता, सेसा एमिंदिया पुढविकावूयादयो चत्तारि दुसइहणिज्जति काकुण चच्छा बुच्चंति। वणस्सइ-

कावूयाणंतरं तु तसका ओ, सो पुण जेरई ओ त्तिरिक्ख जीणिओ मणुओ देवै ति। तत्थ जेरईया जेरईया एगंतेण अप्पच्चाक्ख ति

काकुण ण भणंति, ते पुनरनुमानयाह्याः तेण ण भणंति, तैसिं आहारी वधिः आनुमानिक इतिकृत्वा नापदिश्यते, स तु एगंता सुभी ओजसा

प्रक्षेपाहारः। देवा अपि साम्प्रतं प्रायैणानुमानिका एव, तेषु वि एगं तलो आहारी ओजसा मणभक्खणेण य, सो पुण आभोगणिच्चत्ति तो

अणाभोगणिच्चत्ति तो य, जधा पणत्तीए अणा भोगेण अणुसमतिगी, आभोगेण जहुं चउत्तास्स उक्को तेत्तीसाए वाससहस्सैहिं

अत्यतो चैव बुच्चति। इह सुत्ते वण स्सति कावूयाणंतरं मणूसा सत्तिरिक्ख जीणिए तिसच्चित्तं तर ति काकुं पढमं बुच्चंति॥

अथावरं पुरस्खायं णाणा विहाणं मणुरसाणं वंजहा-कम्मभूमगाणं अकम्मभूमगाणं अंतरदीवगाणं आरियाणं मित्त-

कर्बूणं, तैमि चणं अहालीएणं अहावगासेणं इत्थीए पुरिसस्स य कम्मकडाए जीणीए एत्थणं मेहुणवत्तियाए णासं संजोगी समुपज्जाइ, ते
 दुहुती विमिहेहणेहं संचिणंति तत्थाणं जीवा इत्थिस्ताए पुरिसत्ताए णपुंसगत्ताए विउहुंति, ते जीवा मातुभौयं पितुसुकं तं तदुभयं
 संसहुं कलुसं किब्बिसं तप्पटमत्ताए आहारमाहारेति, ततो पच्छा जं से माता णाणाविहाओ रसविगतीओ आहारमाहारेति ततो एण
 देसेणं औयमाहारेति, आणुपुत्वेण वुड्ढा पत्तियागमणुच्चिणा ततो कायातो अभिनिव्वट्टमाणा इत्थिं पैगता जणयंति पुरिसं पैगता जण-
 यंति णपुंसगं पैगता जणयंति, ते जीवा डहुरा समाणा माउक्खीरं सप्पिं आहारेति, आणुपुत्वेण वुड्ढा औयणं कुम्मासं तस-धावरै य
 णाणी, ते जीवा आहारेति पुटविसरीरं जाव सारविकडुं-संतं, अवरै वि य णं तैसिं णाणाविहाणं मणुस्साणं कम्मभूमाणां अकम्मभू-
 म्माणां अंतरहीवगाणं आरियाणं मिलक्खूणं सरीरा णाणावणा भवंतीति मक्खवायं ॥

अधावरं णाणाविधाणं मणुस्साणं आरियाणं मिलक्खूणं तैसिं अधा बीजं मणुस्स बीजमेव हि मणुस्सस्स
 प्रादुर्भविच्चातः बीजं भवति, तं तु शुक्रं शोणितं च, तं पुण उभयमपि यदा अविद्वत्थं भवति । अधावकासे ति जीणिगहिता अविद्वत्था,
 एत्थ चउळंगी-बीजं निरुवहतं जीणी निरुवहता बीजं निरुवहतं जीणी उवहताण एव 'सत्तकीड्ढा इत्थि' सि काउणं अंतोदरस्स
 अधावकासो भवति, इत्थीए पुरिसस्स य स्त्री पुरुषसंयोगा उत्तरा-धराणि संयोगवत् संस्पर्शकर्म । आहु हि - "वक्कं वक्केण

सम्प्रीड्य निर्मथ्य जघनारणी" [

]। कर्म करोति इति कर्मकराः, कर्मसमर्था वा कर्मकडा, अविद्वत्त्वा इत्यर्थः।

विध्वंस्यते तु - "पञ्चपञ्चाशिका नारी, सप्तसप्ततिकः पुमान्"। एत्थ पुण मैहुण० मैहुणभावी मिथुनकर्म वा मैथुनम्, मैथुनप्रत्ययिकः

मैहुणवत्ती ओ, अण्णो वि आलिंगणा - ऽवतासणसं जोगो अणंगकीडा च अत्थि, न त्वसो गण्यते गर्भोत्पत्तौ। तैदुहत्ती वि सिणोहं,

सिणोहो मांस अन्योन्यागान्नसंस्पर्शः, तद्यथा - आहारस्य आहारितस्य रस-शोणित-मांस-मैदो - ऽस्थि-मज्जा - शुक्रान्तो भवति पुरुषस्य

नार्या ओजतः, स यदा पुरुषस्मैहः शुक्रान्तो नार्योदरमनु प्रविश्य नार्योजसा सह संयुज्यते तदा सौ सिणोहो क्षीरोदकवत् अणमण्णं

संचिणति गृह्णातीत्यर्थः। तत्तज्जीवे ति तस्मिं तत्तामणुप्पविट्ठे सिणोहे स्वकर्म निर्वर्तित स्वलिङ्गा इत्थि ताए पु० नपु० विउट्ठंति। मातुं औयं

सोणिं पितुः शुक्रम्। ततो पच्छा जं सै माता णाणाविधाओ रसविगइ० थोस्वीरादिआओ णवविगइओ जोवि ओदणादि अविताती आह

रो भवति सोऽपि प्राक्तनाद् भावाद् यदा विगतो भवति सज्ञादीरह्वेन परिणमितो भवति तदा आहार्यते। उक्तं हि - 'एणिंदियसरीराणि

लोय (औय) माहारेति। एगदिसी ति तस्स फल-वेटस^{सी}रिणी रसहरणीए यथोत्पलनालेन पुरुषा आपिबन्धापः। अणुपुत्तेण विउट्ठंति "स-

साहं कललं भवति" [

] गर्भपरिपाकः गर्भपरिपाकं पुण अणुचरितं प्रारयेत्यर्थः। ततो कायातो अभिणिव्वट्ठमाणा

इत्थि पेगता जन्मयन्ति आत्मा, नकी वेत्यर्थः, स्वकर्मविहितमेव तेषां जन्मनिकथम्? मणुस्स णामस्स कम्मस्स उदयोणं, न केवलं, तं तु

दुग्धे माता-पितरौ समनुगृहीता, विशेषस्तु माता, अत एव दुक्तं भवति-इत्थिं पैगता जणयंति, एकदा माम कदायि विजयं कदाचित् पुरुषं

कदाचिद् गर्भिणीत एव मरति, तेन म जनिती भवति । ते जीवा डहरा स्त्रीर सपिं, स्त्रीर मातुः स्तन्यं, सपिं घातं वा जवणीतं वा, सेसं

कण्ठयाम् ॥ एवं ताव गढभवक्कं तियमणुस्सा भणिता जधा जायंति आहारयंति । इदाणिं सम्मुच्छिमणुस्साणं अवसरी पत्ती, सी अ

उवरिं दुरुत्तसंभवेहि बुच्चिस्सति । इदाणिं पंचिंदियतिरिक्खजोणिया भण्णंति । तत्था वि पढमं जलयर —

अहावरं पुरक्खायं णाणा विहाणं जलचरणं पंचिंदियतिरिक्खजोणियाणं, तं जहा-मच्छाणं जाव सुंसु

साराणं, तेसिं च णं अहावीएणं अहावगासेणं इत्थीए पुरिसस्स य कम्मकडा तहैव जाव ततो एगदेसेणं ओयमाहारेति, अणुपुब्बेणं

बुद्धा पलियागमणुचिण्णा ततो कायाओ अभिनिव्वहुमाणा अंडं पैगता जणयंति पीयं पैगता जणयंति, से अंडे अब्धिज्जमाणे

इत्थिं पैगता जणयंति पुरिसं पैगता जणयंति नपुंसं पैगता जणयंति, ते जीवा डहरा समाणा आउसिणे हमाहारेति आणुपुब्बेणं

बुद्धा वणस्सति कायं तस-थावरे य पाणी, ते जीवा आहारेति पुढ विसरीरं जाव संतं, अवरे वि य णं तेसिं णाणाविहाणं जलचरपंचिं-

वियतिरिक्खजोणियाणं मच्छाणं जाव सुंसु साराणं मरीरा णाणा वण्णा जाव मक्खायं ॥

अहावरं पुरक्खायं णाणाविहाणं चउप्पयथलचरपंचिंदियतिरिक्खजोणियाणं, तं जहा-एगरुराणं दुरबुराणं

ગંડીવદાનં સળપ્પયાણં, તેસિં ચ ણં અહાલીણં અહાવગાસેણં इत्थीए पुरिसस्स यं कम्म जाव मेहुणवत्तिए णामं संजीगै समुपपज्जति, -
 તે વુહલૌ સિજૌહં સંચિણંતિ, તત્થ ણં જીવા इत्थिन्नाए पुरिसस्साए जाव विउहंति, તે જીવા માતું ઓયં પિતું સુક્કં એવં જહા મણુસ્સાણં જાવ
 इत्थिं पेगता जणयंति पुरिसं पि नपुंसगं पि, તે જીવા ડહરા સમાણા માતું સ્ત્રીરં સપિં આહરેતિ આણુપુલ્લેણં વુઢ્ઢા વળસ્સતિકાયાં તસ-
 થાવરે ય પાળે, (તે) જીવા આહરેતિ પુઢ્ઢવિસરીરં જાવ સંતં, અવરે વિ ય ણં તેસિં ણાણાવિહાણં ચત્થપ્પયથલ્લચ્ચપ્પંચેદિયતિરિક્કવ
 જોણિયાણં એગસ્સુરાણં જાવ સળપ્પયાણં સરીરા ણાણાવણા જાવ મક્કલાયં ॥

અહાવરં પુરવ્વવાતં ણાણાવિહાણં ડરપરિસપ્પથલ્લચ્ચપ્પંચિદિયતિરિક્કવજોણિયાણં, તં જહા-અહીણં અ-
 યગરાણં આસાજિયાણં મહોરમાણં, તેસિં ચ ણં અહાલીણં અહાવગાસેણં इत्थाए पुरिस जाव एत्थणं मेहुणे एवं तं चेव, नाणत्तं અંડં પેગતા જણ-
 યંતિ પીયં પેગતા જણયંતિ, સે અંડે ડલ્લિમજ્જમાણે इत्थिं पेगता जण यंति पुरिसं पि नपुंसगं पि, તે જીવા ડહરા સમાણા વાઝકાયામાહરેતિ
 આણુપુલ્લેણં વુઢ્ઢા વળસ્સતિકાયાં તસ-થાવર પાળે તે જીવા આહરેતિ પુઢ્ઢવિસરીરં જાવ સંતં, અવરે વિ ય ણં તેસિં ણાણાવિહાણં ડરપરિ-
 સપ્પથલ્લચ્ચપ્પંચિદિયતિરિક્કવ. અહીણં જાવ મહોરમાણં સરીરા ણાણાવણા ણાણામંધા જાવ મક્કલાયં ॥

અહાવરં પુરવ્વવાયં ણાણાવિહાણં મુયપરિસપ્પથલ્લચ્ચપ્પંચિદિયતિરિક્કવજોણિયાણં, તં જહા-મોહાણં મડ-

લાળ સૈહાળ સરડાળ સલ્લાળ સરવાળ સ્તીરાળ ઘરકૌડલિયાળ વિરસંભરાળ મૂસનાળ મંગુસાળ પયલાડ્યાળ બિરાલિયાળ જીહાળ
ચાઉપાડ્યાળ, તેસિં ચળ અહાલીણ અહાવાસેળ ઇત્થીએ પુરિસસ્સ ય જહા ડરપરિસપ્પાળ તહા માળિયત્તં જાવે સારુવિકડે
સંતં, અવરે વિ ય ળ તેસિં ણાળાવિહાળ ભુયપરિસપ્પાપેંચિંદિયથલ યરતિરિક્કલાળ તં - જીહાળ જાવે મક્કલાતં ॥

અહાવરં પુરુક્કલાતં ણાળાવિહાળ સ્વહુયરપેંચિંદિયતિરિક્કલજીળિયાળ, તં જહા - ચમ્મપક્કલીળ લોમપક્કલીળ સ-
મુગ્ગપક્કલીળ વિતતપક્કલીળ તેસિં ચ ળ અહાલીણ અહાવાસેળ ઇત્થીએ જહા ડરપરિસપ્પાળ, નાળત્તં તે જીવા ડહરા સમાળા મા
ડગાડસિળામા હારેંતિ આળપુલ્લેળ વુડ્ડા વળસ્સતિકાયાં ત્તસ - થાવરે ય પાળે, તે જીવા આહારેંતિ પુટવિસરીરં જાવે સંતં, અવરે વિ ય ળ
તેસિં ણાળાવિહાળ સ્વહુચરપેંચિંદિયતિરિક્કલજીળિયાળ ચમ્મપક્કલીળ જાવે મક્કલાતં ॥

અધાવરં ણાળાવિધાળં જલ્લયરાળં . | સચ્છા કચ્છા મતા સીલેળં | અથવા જોળ જાડિત્થીએ ય પુરિસસ્સ ય કમ્મ -
કડાએ જીળીએ રત્થ ળે મૈદુળં સિળેહું | તે જીવા ડહરા સમાળા આડસિળેહી તિ આડક્કાઓ ચેવ, અથવા જાતમાત્રા ઓળસા ચેવ
આડક્કા યમાહરેંતિ ણતુ પક્કલેલેળં, તેળેવ તે પુસ્સંતિ પરિવડુંતી ય, જધા સ્તીરાહારાળં સ્તીરેળેવ વુડ્ડાળં અણુસમયિકા વુડ્ડી મુ-
હુત્થયા દિવસેવેવસિયા, વળસ્સતિકાડ્યાળં સૈવાલહરિયાદિ ત્તસ - થાવરે જતિ તલો સચ્છે ચેવ સ્વાયંતિ | આહુહિ -

अस्ति सत्स्यास्तिनिर्मास, अस्ति सत्स्यास्तिनिर्दिष्टः ।

तिमिद्धिलगितोऽप्यस्ति, तद्गुलौऽप्यस्ति राघव । ॥१॥

ते जीवा पुढविक्रावयं कद्दममद्वयं स्वायंति आ उं तिसिता य पिबन्ति, स्त्रुधिया मच्छं पाणिउल्लं गसन्ति, अगणी उद-
गादि वातं पि लिहन्ति, वणस्सली बुली, तसकायी जलचरे चैव, मगरा य चउप्यद-माणुरस्ये य उगहन्ति, पाणाविधितसपाण जाव-
पच्चईया ॥

अधावरं चतुष्पादाणं आस्त्रुराणं । एतेसिं अंड, णवरि णत्थि आहारं पाणतं । जीवा उहराति, सा पक्खिणी ताणि अंडाणि
सएण काएण पेल्लिअण अच्छति, एवं गातुम्हाए फुसन्ति, मरीरं च णिव्वत्तेति, तं पुण अंडजं कणं चैव भवति पच्छा मरीरं जायते । वग्गुलमादी
चम्मपक्खी पीतया । एतेसिं पुण मणुयाणं पंचिंदियत्तिरिज्जीणियाण य सव्वीसिं पिदुविधी आहारो भाणितव्वी, तज्जधा - आभोगिणिव्वत्तिती
य अणाभोगिणिव्वत्तिती य ॥ बुत्ती पंचिंदियत्तिरिक्खज्जीणियाण हारी । इदाणि विगल्लिंदियत्तिरिक्खज्जीणियाण हारी बुच्चति -

अहावरं पुरक्खत्तं इहैगतिया सत्ता पाणाविहज्जीणिया पाणाविहसंभवा पाणाविहवक्कमा तज्जजीणिया तस्संभवा तद्ध-
(तव्वक्कमा) कम्मोवगा कम्मणिदाणेण तत्थ वक्कमा पाणाविहाणं तस्स-धावराणं पाणाणं मरीरं सु सचित्तं सु वा अचित्तं सु वा अणुसूयं -
ताए विउह्वंति, ते जीवा तेसिं पाणाविहाणं तस्स-धावराणं पाणाणं म्मिणैहमाहारेति, ते जीवा आहारेति पुढवित्तरीरं जावसंतं, अवरे वि य णं

तेसिं तस-थावर जीणियाणं अणुसूयाणं सरीरा णाणावण्णा जाव मक्खवातं ॥ एवं दुक्खसंभवत्ताए ॥ एवं खुक्खुगत्ताए ॥ अथावरं

पुरक्खवातं सत्ताणाणविह जाव कम्म ० खुक्खुगत्ताए वक्कन्ति ॥ ७ ॥

अथावरं पुरक्खवातं इहे गतिया सत्ता णाणविह जीणिया जाव कम्मणि दाणेणं तत्था वक्कमा णाणविहाणं थावरणं

पाणाणं सरीरे सु सच्चित्ते सु वा अचित्ते सु वा तं सरीरा वातसंसिद्धं वा वातसंगहितं वा वातपरिगतं उडुं वाते सु उडुं भागी भवति

अहे वाते सु अहे भागी भवति तिरियं वाते सु तिरियं भागी १ भवति, तं जहा अीसा हिमते महिया करए हरतणुए सुद्धोदए, ते जीवा

तेसिं णाणविहाणं तस थावरणं पाणाणं सिणैह माहारेति, ते जीवा आहारेति पुढविसरीरं जाव संतं, अवरं वि य णं तेसिं तस

थावर जीणियाणं अीसाणं जाव सुद्धोदगाणं सरीरा णाणावण्णा जाव मक्खवातं ॥

अथावरं पुरक्खवातं इहे गतिया सत्ता उदग जीणिया उदगसंभवा जाव कम्मणि दाणेणं तत्था वक्कमा तस थावर

जीणि ए सु उद ए सु उदगत्ताए विउटुंति, ते जीवा तेसिं तस थावर जीणियाणं उदगाणं सिणैह माहारेति, ते जीवा आहारेति पुढविसरीरं

जाव संतं, अवरं वि य णं तेसिं तस थावर जीणियाणं उ^उदगाणं सरीरा णाणावण्णा जाव मक्खवातं ॥

अथावरं पुरक्खवातं इहे गतिया सत्ता उदग जीणियाणं जाव कम्मणि दाणेणं तत्था वक्कमा उदग जीणि ए सु

उदएसु उदगत्ताए विउद्वंति, ते जीवा तैसिं उदगजौणियाणं उदगाणं सिणैहसाहारेति, ते जीवा आहारेति पुढविसरीरं जाव संतं,

तस्यथावरजौणियाणं

अवरं वि य णं तैसिं उदगजौणियाणं उदगाणं सरीराणाणावण्णं जाव सक्खातं ॥ अहावरं पुरक्खातं इहेगतिया सत्ता उदगजौणि

उदगसंभव

याणं जाव कम्मनियाणैणं तत्था वक्कमा उदगजौणिएसु उदएसु तसपाणत्ताए विउद्वंति, ते जीवा तैसिं उदगजौणियाणं उदगाणं

सिणैहसाहारेति, ते जीवा आहारेति पुढविसरीरं जाव संतं, अवरं वि य णं तैसिं उदगजौणियाणं तसपाणाणं सरीराणाणा-

वण्णं जाव सक्खातं ॥

अहावरं पुरक्खातं इहेगतिया सत्ता णाणाविहजौणिया जाव कम्मणिदाणैणं तत्था वक्कमा णाणाविहाणं

तस-थावरणं पाणाणं सरीरेसु सच्चित्तेसु वा अचित्तेसु वा अगणिक्कायत्ताए विउद्वंति, ते जीवा तैसिं णाणाविहाणं तस थावरणं

पाणाणं सिणैहसाहारेति, ते जीवा आहारेति पुढविसरीरं जाव संतं, अवरं वि य णं तैसिं तस थावरजौणियाणं अगणीणं सरीरा

णाणावण्णं जाव सक्खातं सैसातिणि आलावगा जहाउदगाणं ॥

अहावरं पुरक्खातं इहेगतिया सत्ता णाणाविहजौणियाणं जाव कम्मणिदाणैणं तत्था वक्कमा णाणाविहाणं तस

थावरणं पाणाणं सरीरेसु सच्चित्तेसु वा अचित्तेसु वा वाउक्कायत्ताए विउद्वंति, जहा अगणीणं तहा भाणियाव्वा-चत्तारि गमा ॥

अहातरं पुरकृतात् ब्रह्मेति या सत्ता पाणाविहज्जीणि या जाव कम्मणि दानेणं लब्ध वक्कमा पाणाविहाणं तस्स थावराणं

पाणाणं सरीरेसु सच्चित्तसु वा अचित्तसु वा पुढवित्ताए सक्क रत्ताए वालुयत्ताए इमाओ गाहाओ अणुगंतव्वाओ —

पुढवी य सक्करा वालुया य उवले सिला य लोणूसे ।

अय तउय तंब सीसग रूप्प सुवण्णे य वडूरे य ॥ ६ ॥

हरियाले हिंगुलुए मणीसिला सासगजण पवाले ।

अब्भेपडल - ऽब्भेवा लुया वादरकाते मणि विहाणा ॥ ७ ॥

गौमैज्जते य रुयते अंके फलिहे य लीहियक्खे य ।

मसायमसारगळे भुय मौयग इंदणीले य ॥ ८ ॥

चंदण मेरुय मेरुय हंसगळे पुल्लए सौगधिए य बौद्धवे ।

चंदप्पम वेरुलिए मलकंते सूक्कं ते य ॥ ९ ॥

एयाओ पदेसु भाणियव्वाओ, ण गाहासु जाव सूक्कं तत्ताए विठुंति, ते जीवा तेसिं पाणाविहाणं तस्स थावराणं पाणाणं सिणेह माहारिंति ;

ते जीवा आहारिंति पुढविसरीरं जाव संतं, अवरे वि य णं तेसिं तस्स थावरजोणियाणं पुढवीणं जाव सूक्कं ताणं सरीरा पाणावण्णा जावम

कंत्तात्, तेसा तिणिण आलावगा जहा उदगाणं ॥

अहावरं पुरक्खातं सत्त्वं पाणा सत्त्वं भूता सत्त्वं जीवा सत्त्वं सत्ता पाणाविहज्जीणिया पाणाविहसंभवा पाणाविहवक्कमा

सरीरजीणिया सरीरसंभवा सरीरवक्कमा सरीराहारा कम्मोवगा कम्मणिदाणा कम्मगतिया कम्मठितिया कम्मणा चैव विपरियास-

सुवेत्ति। स एवमाज्जणधं स एवमायाज्जिवित्ता आहारगुते सहित्ते सन्ति सदा जएत्ति वेत्ति ॥

॥ आहारपरिणातत्तियमज्जयणं सम्मत्तं ॥

अधावरं बुद्धिगतिया। कम्मणिदाणेण तत्थवक्कमा पाणा-

विधाणं तस-थावरणं, तसातिरिक्ख जीणिअ-मणूसा औराणिय शरीरगता, तेरु वाऊ वि तसा चैव, थावरा पुढवी अणुसूयंता, अणुसूयंता

पाणशरीरानुसृत्य जायन्ते, तदेव चानुसृत्य जायन्ते। ते जधा-सच्चित्तेसु वा जुवाओ लिक्खाओ सयवतो छप्पदा य, संकुणा पुण माणु

ससरीरोव जी विणीमानुषशरीराश्रयादेव जायन्ते, शरीरोपभुज्यमानेषु पर्यङ्कादिषु न त्वन्यत्र, गोरूपानामपि शरीरेषु यूकादयो भवन्ति गो-

कीडा य। अचित्तेसु वि एतेसु अव्वावणीसु जूवादयो संभवन्ति, अचित्ती भूतेसु तु कृमिकाः संभवन्ति एवं वेदिय-तेदिय-च उरिंदियाणं पि

सरीरेसु अणुसित्ता जायन्ते, जधा-विच्छिगा रस्स उवरिं बहुवो विच्छिगा संभवन्ति, अचित्ती भूतेसु यकिमिकादयो जायन्ते। ते उक्काए सच्चित्ता मूसगा

संभवन्ति, जेहिं अग्निपाणादिवत्थाणि अग्निओज्झाणि चैव कीरन्ति। तत्थ अग्नी तत्थ वातो वि अत्थि, जे वा वाउक्कायनिस्साए आगासो संभवन्ति।

बुत्ता तस-थावरा। बुद्धाणि तत्थ पुढविमनुसृत्य वेदिया ककुगा दयो संभवन्ति। तेदिया कुंभु-पिपीलिकादयो च लुरिंदिया पसंगा, वरिसारस्ते भूसिं

पडित्तेहंती उड्वेति सलभादयो, आउक्काए पूतरगादयो, वणस्सलिकाये पणग-भमरादयो, अचित्तेसु वि एतेसु जायंते ॥ ते जीवा तैस्सि णाणा -

विधाणं तस-थावराणं पुरा णाणाविधाणं तस-थावराणं सरीरेसु सचित्तेसु अ अचित्तेसु अ बैदिया सत्तादु रूतत्ताए विउड्वंति, दुरूतं णाममुत्त-

पुरीसादी सरीरावयवा, तत्था सचित्तेसु मणुस्साण ताव पीडैसु समिगा गंडोलगा कौट्ठाओ अ संभवति संजायन्ते, बाहिं पि णिगातेसु वि उ-

च्चार- पासवणादिसु किमिगा सम्मुच्छंति, अचित्तेसु वि गौक्खकडैवरेसु य, उदरान्तशः कम्मादयः सम्मुच्छंति ति तिरिक्खजोणियाणं पि

सत्ति उदरान्तशः उज्झैसु किमिया संभवति, उदरातो विणिगातेसु उज्झैसु सगणैसु य किमिगा सम्मुच्छंति ॥ भणिता दुरूतसंभवा ।

इदाणिं खुरगा वुच्चंति -

अधावरं इधैगलिया णाणाविधि जाव कम्म० खुरुडुगत्ताए वक्कसंति, खुरुडुगा णाम जीवलाण चैव गो-महिसादीणं -

चम्मस्स अंतो सम्मुच्छंति, पच्छा तेखायंतो खायंतो चम्म भैत्तूण उड्वंति, पच्छा तेण वणमुहेण लोहितं णीहरति । अचित्तेसु वि एते गवादिस-

रीरेसु सम्मुच्छंति अभिणवमडैसु । थावराण विरुक्खाण अंतो सम्मुच्छंति, अचित्ताण वि घुणाति जीवा, तैस्सि णाणाविधाणं ॥ इदाणिं तिरि-

क्खजोणियाण अधिक्कारे चैव वट्टाणा एमिदिया चैव वुच्चंति । तत्थ विपुब्बं आउक्काईआ -

अधावरं इधै गलिया सत्ता० जाव वक्कमा णाणाविधीसु तसथावरेसु एगादेसो कीरति । तं सरीरां कतरं सरीरां ? जं तं

आउक्काईयसरीरां भविस्सति वातसंविडुं ति वाउजोणिओ आउक्काईओ । उहं हि - “अब्भे गाते तमे लेस्सा वातेण गस्सा सम्मुच्छंति ।”

वातसंगहिता संचिद्वन्ति, सम्मुच्छिता पुण सत्ता आउक्काइयत्ता ए परिणमन्तीत्यर्थः । ऊर्द्धं भजति ऊर्द्धभागी, यौहि भूम्यान्तरे आउक्काओ समु-
च्छति बादरहरतणुगादी, सौ उडुवातेहिं पुढवीहिंती उक्खित्ती । जौ आगासौ सम्मुच्छित्ती अधीभागी वातै हिं पाडिज्जति धाराहिं करगत्ताए वा पुणौ
परिणती पडैति । तिरियभागि ति जदा तिरियं भवंतिरिच्छं जैति जौ पाडैति, सत्तु सम्मुच्छित्ती गुरुत्वाद्वाते पुण जमयति । तद्विधातानि तु,
तंजधा-ओसी हिमं जाव सुद्धोदए, सैसं तह चैव आलावगा द्वा । सव्वै हिं काएहिंती वुरधिगमा पुढवि ति काकुण तेण पच्छा वुच्चिस्सइ ॥

अहावरं ब्रह्मगतिया अग्निजौणिया णाणाविहाणं तस-थावरणं सच्चित्तैसु अ अचित्तैसु अ, सच्चित्तैसु ताव हत्थीणं
जुज्झंतानां दंतखड्गवडाम्बु अग्नी समुच्छति, महिसाण य जुज्झंतानां सिंगीसु अग्नी समुच्छति, अचेतणाण अट्ठिगाण वि । एवं बेंदि-
याण वि तधाणं अट्ठिणसु जधा संभवति भाणितत्वं । थावरणं अचेतणाणं पत्थराणं आगासौ आवडंतानां अग्नी समुच्छति, अचेतणाणं
उत्तरा-धरारणिजौण अग्नी समुच्छति । तद्विधाणाणि तु - ब्रह्माले जाले चत्तारि आलावगा ॥

अहावरणां णाणाविधां तस-थावरणं अग्निजौणीं, णाणाविधाणं तस-थावरणं, ण विणा वा उक्काएण तैज आए सम्मु-
च्छति ति काकुण जत्थ चैव सच्चित्तै अचित्तै वा अग्निकाओ सम्मुच्छति । एवं चत्तारि आलावगा भाणितत्वा ॥ बुद्धाणि पुढवी-णाणावि-
धाणं तस थावरणं सच्चित्तैसु अचित्तैसु वा, सप्पाणं मत्थए मणी जायति, हत्थीण वि मुत्तिया मत्थएसु, सप्पाण य मच्छाण य

उदरैः सु, मणुस्साण विमुत्तसक्कराओ, अचित्ताण रिणगी कलै वर-छ गणगा दीणि लौलत्ताए परिणमंति । थावराणं सच्चित्तैः सु वंसपत्तवोसु

मीत्तियाओ अजायंति, अचित्ताण वि लवणागरादिसु कहुमादि लौणत्ताए परिणमति, आणी विच्छानिगां तादी लौणी होति । एवं चत्तारि

आत्तावगा ६ ॥ बूदाणि सव्वसमासी-

बूधैगत्तिया सत्ता णाणाविध जाणिया णाणाविधसंभवा जे पुढविकावुया पुढविजोणिया जधा सण्ह

पुढवीए सक्करै पत्थरा समुच्छंति, प्रवालका-ऽयस्कांतादयः आ उजोणिया, सरीरमेव वा जोणि-पुढवी पुढवीए एवं सैसाण वि, द्दारीर

ण्यैवाहारयन्ति । कम्मुणा गईओ गच्छंति ६ णिरयादी । कम्मुणा द्विती ठक्कोस-मज्झिमा । कम्मुणा विपरिया विपज्जासो जधा-मणुस्सो जे-

रईओ होति, मणुस्सखेत्ता णेरईयखेत्तं गच्छति, कालै-णेरईयकालं गच्छति, मणुस्सगतिभावा देवगतिभावं गच्छति । आजाणध अगुत्त-

स्साऽऽहारे नखादिः विपर्यासः, तस्मात् गुप्तः गवेसणा० गृहणे० हासैसणा० समित्ते णाणादि ३ । सदा नित्यकालं यावदायुः शेषं निर्वाणं

वा गच्छति ॥ गतो अणुगमो । बूदाणि णया-जाणणा जालस्मि गिण्हितव्वे ० ॥ सव्वैस्मिं पिणया ० ॥

॥ इति आहारपरिणाम सम्मत्ता ॥ छ ॥

एवमाहारगुप्तस्य स्वतः चापं कर्म न बध्यते, [न] अप्रत्याख्यातस्य इत्यर्थः, तेनाध्ययनं अपच्यक्खाणकिरिया णाम । अनुयोगद्वारप्रक्रमः,

णामणिफण्णे अपच्यक्खाणकिरिया पद्वुणं

णामं ठवणा दविए अइच्छ पडिसैहए य भावे य ।

एसी पच्चकरवाणस्स छविहो होइ णिक्खे वी ॥ ६७९ ॥

णामं ठवणा ० गाधा । दब्बपच्चकरवाणं ति दब्बेण वा पच्चकरवाणं दब्बभूती वा पच्चकरवति । तत्र द्रव्यस्य द्रव्ययोः द्रव्याणां वा पच्च-

करवाणं जो जं सच्चित्तं अचित्तं वा दब्बं पच्चकरवति तं दब्बं, तं साधूण सावगाण या साधूण सच्चित्तादि सव्व दब्बाणि जावज्जीवाए

पच्चकरवाताइ । सावगी वि य कौइ जावज्जीवाए आउक्कायजं सव्वं सच्चित्तं कंद-मूल-फलाति पच्चकरवाति, कौइ सच्चित्तं आउ-

क्कायं वज्जेइ, अचित्तं मज्ज-संसादि जावज्जीवाए पच्चकरवातइ, कौइ विगलीअी वि सव्वाती जावज्जीवाए पच्चकरवाति, यदि

दिणं वा कौइ सव्वाती पच्चकरवति कौइ महाविगतिवज्जाणं आगारं करेइ, सावगा वि के वि जावज्जीवाए मज्ज-संसाणि वज्जंति

दब्बेण पच्चकरवाणं जधा-रणी हरणेण हस्यगतैण पच्चकरवति, दब्बहेतुं वा पच्चकरवाइ, जधा धम्मिल्लस्स । दब्बभूती वा जी अणु-

वयुत्ती । जतं दब्बपच्चकरवाणं । अतिच्छ समण । अतिच्छ बंभण ति पडिसैध एव । जधा कौइ केणइ जाइती किंचि भणति-ण देमि

त्ति । भावपच्चकरवाणं दुविधं:-

मूलगुण उत्तरगुणे पच्चकरवाणी इहं अधीगारी ।

होज्ज हु तप्यच्चइय अप्पच्चकरवाण किरियासु ॥ ६८० ॥

॥ अप्पच्चकरवाणकिरिया समत्ता ॥ छ ॥

मूलगुण उत्तरगुणौ गाहा । मूलं सर्वं देसं च, उत्तरगुणं सर्वं देसं च विभासा । गतं पच्यकरवाणं । इदानीं किरिया, सा जधा किरियाद्वारं

भावपच्यकरवाणीणाधिकारी, भावकिरियाए पयोगकिरियाए समुदाणकिरियाए य, तस्स रक्खणद्वारा भावप्रत्याख्यातं तदिह वर्ण्यते ।

कहं ? होज्जहु तपच्यद्वयं अप्रत्याख्यातित्वं अपच्यकरवाणकिरियासु वट्टमाणस्स, अप्रत्याख्यातित्वं किरिया कर्मेत्यनर्थान्तरमिति-

कृत्वा अवश्यमेव कर्मबन्धी भवति, ततः संसारी दुःखानि चेत्यर्थः, अप्रत्याख्यातं वर्जयित्वा प्रत्याख्यातं प्रयतितव्यम् ॥ नामणिष्णणी

गती । सुतालावेसुतं उच्चारितव्यं :-

सुयं मे आउसंतेणं भगवता एवमक्खत्तं - इह खलु पच्यकरवाणकिरियाणां ज्ञानायणी, तस्स णं अय-

महुं पणत्ते - आता पच्यकरवाणी यावि भवति आता अकिरियाकुसली यावि भवति आता सिच्छासंति ए यावि भवति आता एगंतदंडे यावि भवति

आता एगंतबाले यावि भवति आता एगंतसुत्ते यावि भवति आता अबियारमणवयसकायवक्के यावि भवति आता अप्पडिह पच्यकरवायपाव-

कम्मो यावि भवति, एत खलु भगवता अक्खत्ते असंजले अविरत्ते अप्पडिह पच्यकरवायपावकम्मो सकिरिए असंबुद्धे एगंतदंडे एगंतबाले

एगंतसुत्ते, से बाले अतियारमणवयसकायवक्के सुविणमवि ण पस्सति, पावे य से कम्मो कज्जति ॥

सुयं मे आउसंतेणं भगवता । इह खलु । एतस्याध्ययनस्यार्थः - तत्र प्रत्याख्यायिनः आत्मनः प-

च्यकरवाणं भवति तदधिकृत्योच्यते, आता पच्यकरवाणी यावि, भवति आत्मग्रहणं आत्मन एव प्रत्याख्यातं भवति, त घटादीनाम् आत्मस्या-

ततः १, यस्याप्रत्याख्यानक्रिया, क्रियत इति वाक्यदोषः, जस्य ताव सत्त्वे सावज्जजोगा पच्यक्त्वा ता तस्य सर्वसावद्ययोगप्रत्याख्यानक्रिया

क्रियते, यस्यापि देशप्रत्याख्यानं तस्यापि यौनप्रत्याख्याताः सावज्जजोगा तत्प्रसूत्यधिकः कर्मशिवो भवति, प्रत्याख्यातेभ्यो न भवति।

की पुण सौ अपच्यक्त्वाणी १, जे अक्रिययाकुशलं धर्मार्थ-कामार्थ-मौक्षार्थ वा क्रियमाणं कर्म क्रिया भवति, तद्विपरीता तु अशीभना क्रिया

अक्रिया भवति, अक्रिया सु कुशलः अक्रियाकुशलः। आह हि — “अनथेषु च कौशल्यं.” [अथवा न क्रियाकुशलः अक्रि-

याकुशलः, अजानक इत्यर्थः, घटात्मवासः, अकुशलशब्दस्य मान्यप्रतिषेधः। आता सिच्छासंस्थिते यावि भवति मिथ्या प्रतिपत्तिः, मिथ्याध्य-

वसायः सिच्छासंस्थितिरित्यर्थः, तच्चे अतत्त्वाभिनिवेशः सा सिच्छासंवृत्ति, एवं धर्म-साधु-सत्य-पात्रादित्वपि योज्यम्। एवं तावद्दृष्टीनं

प्रति मिथ्यासंस्थितिकृता, आचारं प्रति अचोरी अचौरत्तणं भावैति, मायी उज्जुत्तणं भावैति, जघा उदायिमारओ, असितमुहुओ वा। एगं-

दंडे ति न कस्यचिदपि दण्डं न पालयति, पितुरपि कतो तस्य न मरिसेति। एगंत बाले ति जिच्चमेव ड्डेसु विसएसु अण्डेसु असंपक्केसु

दोहिं राग-दोसैहिं ति आगलिज्जु बालः, कार्या-ऽकार्या न भिज्ञात्वा मूढो बालः इत्यनर्थान्तरम्। एगंत सुत्ते ति यथा ऽऽहास्वापसुप्तः श-

ब्दादीनां विषयाणां सन्निकृष्टानामप्युपलब्धा न भवति एवं सौ हिता-ऽहितकार्या न भिज्ञात्वा हिंसादिमु कर्मसु प्रवर्तते। एकान्तमहणं

पण्डित-बालपण्डितनिवृत्त्यर्थम्। आता सविचार-विचरणं विचारः, विचरन्ति यस्य काय-वाङ्-मनोसि स भवति सविचारः, मण-

वयसकायवक्त्रे, तत्र मनीविचारः इदं चिन्त्य इदं मनसा प्रकृत्यम्, वाचिचारस्तु इदं वाच्यमिदं न वाच्यम्, कायविचारोऽपि इत्थं
मया न कर्तव्य इत्यां च कर्तव्यामिति सविचारमणवयसकायवक्त्रोऽनुन किञ्चित् कुशमकुशलं वा मनसा चिन्तयति, वाचान्
ब्रूते, कायेन स्थाणुरिव निश्च्येष्टस्तिष्ठति तस्यापि तावत् कर्म बध्यते, किमङ्गु पुण सविचारमणवयसकायवक्त्रे स्स १। आह- पुनर्वाक्य-
ग्रहणम् पुनरुक्तम्, उच्यते, एककालं कदाचिद्वा युगपद्योगित्वात् एवं सूक्तं भवति । उक्तं च- “काए बहुअज्झप्यं सरीरवायम्” [

] आता अप्पडिहतपच्चक्खातपावकम्मो यावि भवति, पडिहुतं पच्चक्खातं पडिसैधितं निवारितमित्यर्थः, ण पडिहुत-
पच्चक्खातपाव कम्मो अपडिहुतपच्चक्खातपावकम्मो । आह- पुनरुक्तम्, प्रागुक्तं “आता अपच्चक्खाणी यावि भवति” ब्रूदानीमवि
इति
पच्चक्खाणां हणा पुनरुक्तम्, उच्यते- तत्राप्रत्याख्यानी उक्तः, न तूक्तं किमस्यात् प्रत्याख्यानम् १, ब्रूह तु प्रत्याख्यातस्यैतत्कार्याणि
चापदिश्यन्ते अपडिहुतादि याच्चा प्रत्याख्यानी न प्रत्याख्याति तदुच्यते, किञ्चिद् हिमादि पापकर्म तदस्या प्रत्याख्यातं अपडिहुत
पच्चक्खातम् । एस खलु, एव- इति य उक्तः अपच्चक्खाणी ण तु दैस- सत्त्वापच्चक्खाणी वा, स एव च असंजती अविरती य, को असं-
जत- अविरती ? यको असंजती अविरती अ अप्पडिहतपच्चक्खातपावकम्मो, स एव च एकं तदं डो, एवं जाव एतत्सुते एस बाली
सि बाली अविचारमणवयसकायवक्त्रे ति अधिकरणे सु । अपडिहुतपच्चक्खातै सुविणमवि ण पस्सति ति, कैसिं स्वप्नात्तिकं कर्म चयं न

गच्छतीति, अस्माकं तु स्वप्नान्तिकं कर्म अविरतिप्रत्ययाद् बध्यते, सौ अ पुण असं जते अविरते जाव अविचारवक्त्रे अप्येकं स्वप्नमपि

न पश्यति यत्र प्राणवधादिकर्म कुर्यात्, तर्धा विं य स पावे कस्मै कज्जति बध्यते इत्यर्थः ॥ स्थापना पक्षः—

तत्थ चौदण पणवर्ग एवं

वदासि—असंतएणं मणेणं पावतेणं असंतियाए वतीए पावियाए असंतएणं काएणं पावएणं अहणंतस्स अमणक्खस्स अविचारमण-वयस-का-

यवक्खस्स सुविणमवि अपस्सती पावे कस्मै कज्जति, कस्स णं तं हेउं ? चौदण एवं बवीति—अण्ण यरेणं मणेणं पावएणं मणवत्तिए पावे कस्मै

कज्जति, अण्णयरीए वतीए पावियाए वत्तिवत्तिए पावे कस्मै कज्जइ अण्णयरेणं काएणं पावतेणं कायवत्तिए पावे कस्मै कज्जति, हणंतस्स

समणक्खस्स सवियारमण-वयस-कायवक्खस्स सुविणमपि पासओ एवंगुणजातीयस्स पावे कस्मै कज्जति^{ति}। पुणरवि चौदा एवं बवीति

—तत्थ णं जे ते एवमाहुंसु—असंतएणं मणेणं पावएणं असंतियाए वतीए पावियाए असंतएणं काएणं पावतेणं अहणंतस्स अमणक्खस्स अवि-

यारमणवयस-कायवक्खस्स सुविणमवि अपासती पावे कस्मै कज्जति, तत्थ णं जे ते एवमाहुंसु मिच्छा ते एवमाहुंसु ॥ तत्थ पणवए चौदणं

एवं वदासी—तं सस्मं जं मए पुब्बुत्तं, असंतएणं मणेणं पावदेणं असंतियाए वतीए पावियाए असंतएणं काएणं पावएणं अहणंतस्स

अमणक्खस्स अविचारमण-वयस-कायवक्खस्स सुविणमवि अपस्सती पावे कस्मै कज्जति, तं सस्मं, कस्स णं तं हेउं ? आचार्य आह—

तत्थ खलु भगवता छज्जीवणि कायहेऊ पणत्ता, तं जहा—पुढविकाइया जाव तसकाइया, इच्छे तेहिं छहिं जीवणि काएहिं आता

अपाडिहृतपच्यकृत्वातपावकस्मै णिच्छं पसदवियीपातचित्तदंडे, तं जहा-पाणातिवाए जाव परिगहे कीहे जाव सिच्छादंसणसल्ले। आचार्य
 आह-तत्थ खलु भगवता वधए दिट्ठंते पणसे सै जधाणामए वधए सिया गाहावतिस्स वा गाहावतिपुत्तस्स वा रण्णी वा रायपुरिसस्स वा खणं
 णिदाए पविसिस्सामि खणं लद्धुणं वहैस्सामि पहारेमाणे सै किमु हु नाम सै वधए गाहावतिस्स वा गाहावतिपुत्तस्स वा रण्णी वा रायपु-
 रिसस्स वा खणं निदाए पविसिस्सामि खणं लद्धुणं वहैस्सामि प्रहारेमाणे दिया वाराओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा अमित्तभूते सिच्छासंठिते
 णिच्छं पसदविओवातचित्तदंडे भवति?, एवं वियापारेमाणे समियाए विया गरै चोत्तए-हुंता भवति ॥ अचार्य आह-जहा से वधए तस्स
 वा गाहावतिस्स तस्स वा गाहावतिपुत्तस्स तस्स वा रण्णे तस्स वा रायपुरिसस्स खणं णिदाए पविसिस्सामि खणं लद्धुणं वहैस्सामि
 ति पहारेमाणे दिया वा राओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा अमित्तभूते सिच्छासंठिते णिच्छं पसदविओवातचित्तदंडे, एवामेव बाले वि-
 सव्वेसिं पाणाणं जाव सत्ताणं दिया वा राओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा अमित्तभूते सिच्छासंठिते णिच्छं पसदविओवातचित्तदंडे, तं-
 पाणातिवार्ते जाव सिच्छादंसणसल्ले, एवं खलु भगवता अकखाए असंजते अविरते अपाडिहृतपच्यकृत्वायपावकस्मै सकिरिते असंवुडे
 एगंतदंडे एगंतबाले एगंतसुत्ते यावि भवति, सै बाले अवियारमण-वयाण-काय वक्के सुविणमपिण पस्सति पावेय सै कस्मै कज्जति ॥
 जहा से वहते तस्स वा गाहावतिस्स, जाव तस्स वा रायपुरिसस्स पत्तेयं पत्तेयं चित्तसमाराए दिया वा राओ वा सुत्ते वा

जागरमाणे वा अमितभूते मिच्छासंठिते निच्छं पसदविओवातचित्तदंडे भवति, एवमेव बाले सब्बेसिं पाणाणं जाव सब्बेसिं सत्ताणं

पत्तेयं पत्तेयं चित्तसमादाए दिया वा राओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा अमितभूते मिच्छासंठिते निच्छं पसदविओवातचित्तदंडे भवति ॥

तत्थ चोदए पणवगं एवं तदंतं वदामि कामं सङ्गिः मनो-वाक्-काययोरीशश्रवहेतुभिः कर्म बध्यते इति

युक्तमेतत्, यत् पुनरुच्यते-असंतएणं मणेणं पावएणं, असंतएणं असता अविद्यामामैन अमतस्कत्वाद् विकलेन्द्रियाणां, संसिनां

तु अप्रयुज्यमानेन मनसा, एगिदियाण वाचा णत्थि, जेसिं पि अत्थि तेसिं पि अप्रयुज्यमाना वाचा, कायः सर्वेषामप्यस्ति, त्रिभिरपि

योमैः अविचार जाव वक्कं सुविणमपि अपस्सती हिंसादि पावे कम्मे णो कुज्जति । दृष्टान्तः आकाशम्-यथा SS काशममनस्कत्वान्नि-

श्रौत्स्वाच्च कर्मणान् बध्यते एवं तस्यापि बन्धीनयुक्तः (कः) । कस्य णं तं हेतुं ? कस्माद्धेतोरित्यर्थः । अथ कस्माद्धेतौ कर्म न बध्यते ? उच्यते

-अयोगित्वात् । ब्रूहि अणतरेणं मणेणं पावएणं अणतरेण हणत्तीव मन्द-मध्यमानां मनसां गृहणं वेदितव्यम्, तेषां तु मनसा हिंसा-

दीनि वस्तूनि मनः प्रत्यायिकं मनसा, एवं वडूए कायेण अणतरेणं हणंतस्स अमस्कस्य च निरुद्धविचारमनः प्रयुक्तमनो-वाक्कायकर्मिण-

बुद्ध्यर्थः, अप्येवं स्वप्ने पश्यतः एवं गुणजालीयस्य गुणाभिनिवेशः क्रियते, अष्टौवा बंधं प्रतिगुण एवासौ भवति यो न बध्यते कर्म, युक्तमेतत्

तत्थ इच्छोवमाहसु एवमाख्यान्ति, असंतएणं मणेणं एवं वडूए काएणं अहणंतस्स अमणक्खस्स अविचार जाव वक्कं सुविणमपि

अपासती पावे कर्मो कज्जति जैते एवमाहुसुमिच्छा ते एवमाहुसु। चौदकः पक्षः - एवं वदंत चौदगं पणवगी एवं वदासी-जं मया पुब्बु-

तं स्यात् किमुक्तं ? - अंसत्तएण मणीण पावएणं जाव पावे कर्मो कज्जति तत्तस्म्यग्ल मिथ्येत्यर्थः। कस्मणं तं हेतुं कस्माद्वेतोरित्यर्थः।

तत्तच्छज्जीवनीकाया हेतुं, न वायितव्याः (व्यापादयितव्याः) इति हेतुरपदेशप्रमाणम्, तं जधा-पुढविकाया जाव तस्मा, इच्छेतेहिं

छहिं जीवनीकायैहिं न कदाचिदपि तस्य अविधिकचित्तमुत्पत्ते, अमुत्पद्यमाने च अविधिकचित्ते तस्य प्रत्याख्यातिनः तैसु आता

अपडिहत्तपच्च करवात पावकम्मो, अपडिहत्तअपच्च करवात पावकर्मत्वादेव चास्य णिच्चं पसद जा वदंडे, णिच्चं सव्व कालं भूशं

शठं प्रशठम्, सततं निरन्तरमित्यर्थः, विविधी अतिपातः अतिशब्दस्य लोपं कृत्वा वियोपाते इति भवति, तेन व्यापातचित्तदंडे।

तं जधा-पाणातिवाते, वर्त्तमानस्येति वाक्यद्वीषः, तत्र पाणाः “छक्काया पुढवादि” []। एवं सुसावादेऽपि, अपडि-

हत्तपच्च करवात पावकर्मत्वात्, एवं णिच्चं पसद अतियभासाण चित्तदंडे, अदिण्णादाणे विणिच्चं पसद परस्वहरणचित्तदंडे, मैधुणे णिच्चं

देवादिमैधुणा सेवणपसदचित्तदंडे, न किञ्चिद् दिव्यादि मैथुनं परिहरतीत्यर्थः, सर्वपरिग्रहसहजपसदचित्तदंडे न किञ्चिन् परिगृ-

ह्णातीत्यर्थः, कौहेण ण कस्स रुस्सइ अप्पे व मात्तापित्तो पुत्रस्य वा, एवं सैसैसु विभासा, मिच्छदंसणं प्रति। तस्मात्ते चैव

मिच्छत पसदचित्तदंडे ससभसौचक-वैदिक-लौकायति-लौकश्रुत्यादिभिः भावितान्तरात्स्ना न शक्यते तस्मादसङ्गहा-

नमो चायितुम् । स्यादैषा बुद्धिः - अकुर्वतः प्राणातिपातकथं तत्प्रत्ययिकं कर्म बध्यत इति प्रतिज्ञा, स एव च पूर्वोक्तः अपदिह तपच्चा-

कखातपावकर्मत्वादिति हेतुनिदर्शनम् । तस्य खलु वधेऽदिदुंते तण्णत्ते - सैजधाना मए वधेगाहावत्तिस्स वा जावरायपुरिस-

स्स वा कौइ ताव पित्तिविरोधे वि पुत्तं वा मारेति, कौइ पुत्तविरोधे पितरं मारेति, कौइ बे वि न मारेइ, अण्णं किंचि अक्कूस-वधे-दं-

डावणादि दुक्खवं उपातयति, एवं राजा रायपुरिमाण वि विभासा, स तु अपकृते वा अनपकृते वा वधखणं गिदाए ति-अपणी

खणं मत्थे ^{णि}माम्प्रतमक्षिणीकौइहं कर्त्तव्यं ता वन् करोति पुत्रचित्ताहं वा। रोगतिगिच्छं वेत्यादि पश्चाद् वधयित्वापि खणं नहुं

ति यावत्तस्स छिद्रं लभे, तस्य खणी, एवं चत्तारि मंगा । नगार्जुनीयाः -⁶⁶ अपणी अवखणताए तस्स वा पुरिसस्स वा छिद्रं अलभेम

णे णो वहेति, तं जदा मे खणो भविस्सति तस्स वा पुरिसस्स छिद्रं लभिस्सामि तदा मे स पुरिसे अवस्स वधेतत्त्वे भविस्सति, एवं

मणं पहारेमाणी" ति, एवं मनः प्रधारयत्सङ्कल्पयन्नित्यर्थः । दिया वाराओ वा सुत्ते वा जाग्रमाणे वा सुत्तं कथं पठ्यत् इति

चीव ननु सुप्तापि स्वप्नं किल पश्यन् तस्मैवामित्रं द्यातयति, तद्वया द्वा अपैति, तं वाऽमित्रं न पश्यन् तं भयादनुधावति । किञ्चा-

न्यात् - प्रत्याख्याने च आचाराद् अनाचारतश्च प्रत्याख्यातः । उक्तः संक्षेपश्चत्वार्ये वणिजः दृष्टान्तः, मित्रं एवामित्रभूतः अमित्रो

भवतीत्यर्थः, मित्रस्य नित्यतः सै मिच्छा संतिष्ठे यद्यपि किञ्चिदुत्थानाऽऽसत्प्रदानादिविनयं विज्ञप्ते हेतुं पूर्वोपचाराद्वा क-

स्यचित् प्रयुक्ते तथापि दुष्टद्वय इवान्तदुष्टत्वादसौ असद्भावोपचारात् असद्भावोपचार इति कृत्वा मिथ्यासम्भितो चेव भवति,
 निच्छं पसदं जघा तीरूणस्तत्त्वः सद्धा अण्णोण्णण गतमूलो दुक्खं उक्खेदेतु एवं तस्स विस्सो वधपरिणामी वैरा दुक्खं उक्खेदेतु,
 मारेऊण विण उवसमति, जघा रामीकत्तवीरियं पितिवधवीरियं मारे ऊण वि अणुवसंतवैरी स्सत्त वारा निक्खत्तियं पुद्विं कासी ।

आह हि-

अपराधसमेन कर्मणा न पुमान् प्रीतिमुपैति शक्तिमान् ।

अधिकां कुरु वैरयातनां, द्विषतां जातमद्रोक्मुद्वरेत् ॥१॥

एष ह्यन्तः - अर्थः - एवमेव बाले विमल्लेसि पाणानां जावसत्तां अविरतत्वात् अभितभूते निच्छासंभिते निच्छं विभीषात् अप्रत्याग्य

मत्वात् प्राणातिपात-तत्प्रतिकेन कर्मणा जस्स दिया वा राती वा जाव जागरमाणी वा बध्यते । यथा तस्य राजादि घातकस्य अनुपशमिते

वैरे घातकत्वं न निवर्तते एवमस्यापि प्रत्याख्यामितः सर्वप्राणिभ्यो वैरं न निवर्तते, अनित्वत्वे च वैरे प्राणवधप्रत्ययिकेन कर्मणा ऽ-

जसं बध्यत एवेति । उक्तः उपसंहारः निगमनस्यावसरः - 'प्रतिज्ञा हेत्वीः पुनर्वचने निगमनं' इतिकृत्वोच्यते - तस्मादपडिहृतपच्चक्खायपाप-

कर्मत्वात् पश्याः अकुर्वन्तीऽपि प्राणातिपात-तत्प्रत्ययिकं कर्म बध्यत इति पञ्चावयवमुक्तम् । एवं सुसावादादीमुविधीयितव्यं

जाव निच्छादंसजसत्ते, इक्खेक्खेऽस्य पंचावयवम् । एष खलु भागवता अक्खातो असंजते अविरते अपडिहृत जाव पावकस्मै, एवं

चणवगीण वधादिद्वुते उपसंहृते चौदक आह- जधा सै वधके तस्स वा गाधावतिस्स जाव पुग्गिस्स पत्तेयं पत्तेयं वीप्सा,

एकेकं प्रति प्रत्येकमुक्तीर्थः १- येन तस्यापकृतं तस्मिन्नेव तस्य वधकचित्तमुत्पद्यते नान्यत्र, अन्य ह्यसौ वधकः प्राप्त-

मपि तत्सम्बन्धिनं पुत्रमपि न मारयति, स हि तस्मिन्नेव कृतागमि वैरिणि तद्वधकचित्तं मनसा समादाय गृहीत्वा इत्यर्थः, अमुक्त-

वैर- दिया वा राती वा जाव जागरमाणी वा अमित्तं सिच्छासंठित्ते जाव चित्तं दंडे, एवमेव बाले, एवमवधारणे, एवमसौ बालः सखे-

मिं पाणाणं, किमिति वाक्यद्वौषः, पत्तेयं पत्तेयं चित्तं समादाय, कतरं चित्तं समादाय १, वधकचित्तमित्यर्थः । दिया वा ० जागरमाणे

वा अमित्तभूते सिच्छासं ० णिच्चं जाव दंडे भवति ॥ सो चैव चौदओ एवंपच्छिक्कुण पच्छा भणति-णीत्ति । स्याद् बुद्धिः-कथं न

भवति? पच्छासौ चैव चौदओ भणति-

णी इण्वे समद्वे, चौयक- इह खलु बहवे पाणा ० जे इमेणं सरीरसमुस्स तेणं णी दिट्ठा वा णी

सुया वा नाभिमत वा विजाता वा जैसिं णी पत्तेयं पत्तेयं चित्तसमादाए दिया वाराती वा सुते वा जागरमाणे वा अमित्तभूते ति-

च्छादंसणसत्ते ॥

आचार्य आह-तत्थ खलु भगवता दुवै दिट्ठंता पणत्ता, तं ०-सण्णदिट्ठंते य असण्णदिट्ठंते य। सै किं तं सण्णदिट्ठंते

२ जे इमे सण्णपंचिंदिया पज्जत्ता एतैसिणं छज्जीवत्तिकाए पडुच्च तं ०-पुढविकार्य जाव तस्स कार्यं, सै एतिसौ पुढविकार्यं

किच्चं करेइ वि कारवेइ वि, तस्स णं एवं भवति-एवं खलु अहं पुढविकाएणं किच्चं करेमि वि कारवेमि वि, णी चैव णं से

एवं भवति-इमेण वा इमेण वा सै य तेणं पुढविकाएणं किच्चं करेइ वि कारवेइ विसै णं तातो पुढविकायातो असंजय अविरय-

अप्यडिहय पच्च करवाय पावकम्मै यावि भवति एवं जाव तसकात्ते सि भाणियत्वं, सै ते गतिओ छज्जी वणिका एहिं किच्चं करेइ

वि, तस्स णं एवं भवति-एवं खलु छहिं जीवणिका एहिं किच्चं करेति वि कारवेमि वि, णी चैव णं से एवं भवइ-इमेहिं-वा इमेहिं

वा, सै य तेहिं छहिं जीवणिका एहिं जाव कारवेमि वि, सै य तेहिं छहिं जीवणिका एहिं असंजय अविरय अप्यडिहय पच्च-

करवाय पावकम्मै तं०-पाणिनातिवाते जाव सिच्छादंसणसत्ते, एस खलु भावता अकरवा ए असंजते अविरते अप्यडिहय-

पच्च करवाय पावकम्मै सुविणमवि अपस्सतो पावे य सै कम्मो कज्जति, सै तं सण्णिदिदुंते ॥ सै किं तं असण्णिदिदुंते १२ जे

इमे असण्णिजो पाणा तं०-पुढविकावूया जाव वणस्सलिकावूया छट्ठा वेगतिया तस्मा पाणा, जैसिं णो लक्का ति वा सत्ता

ति वा पण्णा ति वा मणे ति वा वई ति वा सयं वा करणाए अनेहिं वा ^{कारवेत्ताए} करं वा समणुजाणितए, ते वि णं बाले सत्तेसिं

पाणाणं जाव सत्तेसिं सत्ताणं दिया वा रातो वा सुत्ते वा जागरमाणे वा अमितभूता सिच्छासंठिता णिच्चं पसद ^{तो} विही वात वित्तदंडा

तं०-पाणातिवाते जाव सिच्छादंसणसत्ते, इच्चैवं जाण णो चैव मणो णो चैव वई पाणाणं जाव सत्ताणं दुक्खवणताए

शीयणता ए जूरणता ए तिप्पणता ए पिट्ठणता ए परितप्पणता ए ते दुक्खेण-सोयण जाव परितापण-वह-बंधण-परिकिलेसाती अप्प-
 डिविरता भवन्ति ॥ इति खलु ते असण्णिणी वि सत्ता अहोणिसं पाणातिवाते उवक्खतिज्जन्ति जाव अहोणिसं परिगहे उवक्ख-
 तिज्जन्ति जाव निच्छादंसणसल्ले उवक्खविज्जन्ति, सव्व जीणिया वि खलु सत्ता सण्णिणी होच्चा असण्णिणी होंति असण्णिणी
 होच्चा सण्णिणी होंति, होज्जसण्णी अदुवा-असण्णी^{त्त} सै अविविच्चिया अविधूणिया असमुच्छिया अण पुताविया असण्णि-
 कायातो वा सण्णिकाए संकमंति सण्णिकायातो वा असण्णिकायं संकमंति सण्णिकायातो वा सण्णिकायं संकमंति असण्णिकायाते
 वा असण्णिकायं संकमंति, जे एते सण्णी वा असण्णी वा सत्ते ते निच्छाचारं णिच्चं पसदविओवातचित्तदंडा, तं-पाणातिवाते
 जाव निच्छादंसणसल्ले, एवं खलु भगवता अक्खताते असंजते अविरते अपाडिहुयप्पच्चक्खायपावकम्मे सकिरिते असंबुडे एगं-
 तवाले एगंतमुत्ते से बाले अवियारमणवयस-कायवक्के सुविणत्तविण पासइ पावेय से कम्मे कज्जति ॥

इध खलु इमेण० समुत्सएस्सण इमीरं चक्षुणादीनां इन्द्रियाणां मनसश्चाधिल्लानं इमेनेति मदीयेन,

पणवर्गं वा भजति - त्वदीयेन चक्षुषा, तदीयेन चक्षुषा न दिङ्मा पुष्पा, सूक्ष्मत्वा [त्] त्वात्मकत्वा अपि, मूस्थूरमूर्तयस्तु विप्रकृष्ट-
 त्वान्न दृश्यन्ते, तस्मान्ना दृष्टा, श्रोत्रेण न श्रुता, मनसा न मुक्ता, एभिरेव त्रिभिः चक्षुः-श्रोत्रमनोभिर्यथा विषयं दृष्ट-श्रुत-मुक्तैरपि

विज्ञाता न भवन्ति, जम्हा य ते तेण ण दिट्ठा वा सुता वा विण्णाया वा अणवकारिणी अनुपयुज्यमानाश्च इत्यतः तस्य तैसु णी पत्तेयं

दिथा वा जाव जागरमाणी वा अभित्त जाव दंडे, कथं भविष्यन्ति इति पडिसेहो अणुवत्तइ चैव । एवं चौदण वुत्ते पणवत्ती भणति-जइ

वितस्स अत्तच्चक्खवाणियस्स अणवकारेसु अणुवजुज्जमाणेसु यतः सन्नि कृत्तेसु विप्रकृत्तेसु वर्धचित्तं ण उपाज्जति तर्धा वि सो ते

अविरति प्रत्ययादमुक्तवैरो भवति ॥

तत्थ खलु भगवता दुत्तिधा दिट्ठता पणत्ता, तं जधा सन्निदिट्ठं ते य असन्निदिट्ठं ते य, संज्ञा अ-

स्थास्तीति संज्ञी, न सण्णी असण्णी, संज्ञी वृत्तान्तः क्रियते सण्णदिट्ठं २ । जे इमे सण्णपंचिंदिया पंचहि वि पज्जत्तीहि पज्जत्ता

एतैसिं छज्जीवणिकाए पडुच्च वुच्चति, कायगहणं एतै छज्जीवणिकाया आरभ्यन्ते, यां प्रतीत्यापि वैरिणी वैरं प्रसूयते अविरतस्स (स्य,

सै एवातिओ ति चौदओ वुच्चति, तुमं वा अण्णं वा कोइ इह पुढवि कायेण पुढवि ति सर्वा एव पृथिवी अविशिष्टा, तद्विशेषास्तु लो-
ले

सिलीपल-लवणादयः कृत्यं तेन तेसिं तस्माद् त्वेति तेमेति सिलं वा लेलुं वा खिबइ, लवणेण वंजणं लवणयति, तस्मिन्निति चङ्क-

मणादि करोति, तस्मादिति मूप्पिण्डात् घरादि करोति, तदिति तदेव मूद्रव्यं भक्षयति, एवं तावत् स्वयं करोति । अण्णेण वा कार-

वावेति, तैहिं चैव, चतुहिं पगादेहिं, तेन तस्मिंस्तस्माद्वा त्वेति । णी चैव णं तस्स एवं भवति इमेण वत्ति, तं जधा-कण्हमत्तियाए

वा पू, जासे जा आवडति आसणी वा दूरे वा कण्ठा वा जाव पणमत्तिया, ताए तधा किच्चं लिपण-अब्जिक्खण-सोयादी करोति

जति वि य सै एगवज्जाए कज्जं तधा वि सै समाणवणवर्णत्वे सति अण्णेण वा गुणान्तरेण तुल्यगुणाए, णी एवं भवति अमुगाय वा ^{अमुगाय वा}

स्थानादीनि करित्थामि, जत्थ सै समावडति, तत्थ चिद्दणं निमीयणं वा उच्चारदि वीसिरणं वा, स एवं तौ पुढविकायात्तो सत्तात्तो

चेव अपडिहुतपच्चस्सवातपावकम्मो यावि भवति । सै एगं आउण्हाणपियण-सैयण-भंडीवगरणधुवणादी, णइ वि विसेसो भवति

स्थादूदकादिषु तथापि समास्वादाविशेषो भवति । ते अक्काएण वि पयण-विपाचण-प्रकाशादि स्यात्, धातुवादिक्को माहिस्सच्छाणादि-

विशेषस्तथापि स हिंसी षण्णेषु अविसेसो, एवं अग्गिकम्मियादीणं खदिराङ्गादिषु विसेसो वि समाणासु खदिराङ्गेषु अविसे-

सो । एवं वाउक्काएण वि विधूवण-वीयणादिषु, धुवण-नावागमणादिषु । वणस्सलिकाएणं कंदादिसमाणविभासां तसकाएणं

वि-तिंदियादिसमाणा-स्समाणे विभासा । तदुपयोगस्तु ज्ञान-वाहन-आज्ञापन-मांसाद्युपयोगादि सै एगतिओ छहिं जीवतिकाएहिं

किच्चं करेति वा करवेति वा, छहिं जीवणिकाएहिं ति संयोगसुलं, संयोगेणं तिग-चउ-पंच-छ संयोगा विभासितत्वा तत्थ

संयोगी दवगिणिदरिसणं-जधा को इ वणदवं विज्झवैमाणो धूर्तिं तत्थ सुमति पाणियं पि अगणी वि पतिदवं दैति वातं पि

विक्रवैभाणादीहिं वणस्सति-सक्ख-साहु-लिमादीहिं, तस्मा वि तेसु चेव काए सुं संसिता सुंतिग (मुत्तिग)-उवयिगादिणो

गोधं वा पुच्छं घेतूण ताए सपेति । ण पुणादुं सै एवं भवति इमेण वा इमेण व ति, दुगसंयौगेण वा जाव उक्कायसंयौगेण वा, णिच्चं

(किच्चं) करेति वि कारवेति वि ण कता इ उवरमति । सै य तेहि जाव असंजत जाव कम्मो, तं जधा- पाणिनिवाले । एवं मुसावाते

वि ण तस्स एवं भवति- इदं मया तत्त्वमनृतं दूदं नी वत्तव्वमिति, सै य ततो मुसावाताओ तिविहं तिविहैण असंजते । अदि-

ण्णादाणे इदं मया घेतव्वं इमं ण घेतव्वं अमुगस्स ण । मेधुणं इमे सै वि- इमं ण । परिगाहे इमं घेतव्वं इमं ण । को धे इमस्स रुसित-

व्वं इमस्स ण, एवं जाव परपरिवाते विभासा । मिच्छादंसणे इमं वा तत्त्वमिति शीघ्रमतत्त्वमिति स्या द्विचारणा ण भवति । अभि-

ग्रहे तु मिच्छादंसणे यत्तेनाभिगृहीतं तत् तस्य तत्त्वं प्रतिभाति । सैसौसु अणभिगाहिएसु ण तस्स एतं भवति- इमं तत्त्वमिमं मतत्त्वमिति ।

एस खलु अकरवाते असंजते यस्या कुर्वतोऽपि हिंसादीणि पापानि अविरतत्वात् कर्माजिसमाश्रवत्येवेति सिद्धंती । सै स संणि ण ति

दिद्धंती ॥

सै किं तं असणिदिद्धंते, असणिदिद्धंते संज्ञितामसंज्ञितां मनः सद्रव्यातया तदभावात्स्य तीव्रतीव्राद्यावसायकृती विशेवः प्र-

सुप्त-नत-मूर्च्छितैरवदिति विज्ञेयः । जै इमे असणिणो तं जधा- पुढविकाए जधा उद्वा वोगतिया तमा पाणा, ते तु वेदिया जाव सम्मुच्छि-

दि
नपंत्तिं ब्रूयति प्रकरवज्जीणिया सम्मुच्छि प्रमणुस्मा य, जेमिं णत्थि तक्का इ वा जाव बरूति या, तेषां हि मनः सद्रव्यातया अभावात् प्रमु-

नान्निव पुरुविज्ञानं न भवति, तदभावे तेषां तर्कादीनि न सप्तेवन्ति, तर्को मीमांसा विमर्श इत्यनर्थान्तरम् । यथा संज्ञितः स्थाणु-पुरुष -

विद्वेषामिज्ञा सत्यप्रकाशो म्थाणु-पुरुषोचिते देशे लर्कयन्ति-किमयं म्थाणुः पुरुषः ? इति, एवमसंज्ञिनां ऊर्ध्वमात्रालौचना तर्कान् भवति

म्थाणुः पुरुषो वेति । सत्तान् संज्ञा पूर्वहृत्वेऽर्थे उत्तरकालमालौचना । स एवायमर्थ इति प्रत्यभिज्ञानं प्रज्ञानं प्रज्ञा, मूर्धा सा प्रज्ञा, अव्यभिचारि-

णित्यर्थः । मन्तं मनः मतिरित्यर्थः, सा चावग्रहादिः । वयतीति क्वाक् । जिह्वेन्द्रिय-गलबिलास्ति त्वाद् यद्यपि वाग् विद्यते द्वीन्द्रिया-

दीनां त्रसानां तथाप्येषां पापं हिंसादि करोमि कारयामि वेत्याध्यवसायी नास्ति, अनध्यवसायपूर्विका च वाग् अवागैव मन्तव्या, सद्-

सत्तोरविद्वेषात् । यदृच्छी पलब्धैरुन्नत-सुप्त-मन्त प्रलापवत् घुणाक्षरवद्वा । स्वयं पापकरणाय अणैर्हि वा कारवेत्तए, यद्यपि न

कारयन्ति न कुर्वन्ति स्वयंतह विणं बाला मन्वेसिं पि पाणाणं क्क अविरतत्वात् । दिया घा राती वा जाव भसित भूता सिच्छा-णिच्चं-

पसद जाव दंडाति, पाणातिवार्त जधा तथा मुसावादे वि-जधा मूओ अग्रवः, विधूवत्वाच्च कम्पुणो ण मुसावाता विरत्तो भवति, एते वि म्था-

सता अव्यक्तचिकित्साशब्दं करेमाणा मुसावाताली न विरता भवन्ति, अप्येवं संज्ञिनां वाच्या-ऽवाच्याविशेषोऽस्ति, तेषां तु तदाऽभावात्

सर्वमेव सिच्छा भवति । अदत्तमपि तेषाम्-इदमस्मादीयं [इदं च] पाराक्यमिति विचारणाऽसम्भवात् अदत्तादानं सर्वस्तेषां भवति ।

यद्यपि किञ्चिन्काष्ठहारकादि ममीकुर्वन्ति तथापि तत्तेषां केन दत्तमित्यादत्तादानं भवति । मैथुनमपि मक्षिकादीनि न पुंसकवेदं वेद-

यन्ति । आहार्येषु च द्रव्येषु परिग्रहाः क्रीडोऽप्येषामस्ति, न तु लीलाः, जाव मायासौसो ति विभासा । सिच्छत्तं अणमिगहितं । इत्थेवं

जाणणी चैव सणीणी चैव सणीणी चैव वधी पापं कर्तुं कावयितुं वा। सखीसिं पाण्णां दु, कतरैसिं (सखीसिं) सत्ताणं असणीणी।

दुक्खवणाए ति दुक्खवावणाए, परितावणं मारणं वा दुक्खवणं वा। स्वजन-धनविप्रयोगोत्थः श्लोकः। जीरणं जूरणं स्वजन-विभवात्तास-

प्राप्तौ प्राप्तविप्रयोगेन। त्रीण्यपि काय-वाङ्-मनोयोगान् ज्ञापयति तिप्पावणा। सर्वतस्तापयति परितापयति, बहिरन्तश्चेत्यर्थः।

असणीणी सणिमादि सच्छो सच्छं सणूसो वा खज्जमाणस्स जं दुक्खं ततो सो दुक्खवावणा तो अपिडिविरते वि छेती वि दुक्खती वि

दुक्खवेति दुक्खवावेति वा। तद्वान्धवातां च तस्मिन् नष्टे मृते वा श्लोकौ भवतीत्यतो श्लोकावनादविरता। शूरेति जैसिं बन्धुविप्रयोगं

करोति जै वा तद्वक्षिता ण जीवन्ति ण मरेति तो मरेति। त्रिभिस्तापयन्ति तानैव भक्षमाणाः, परितापयन्ति च तद्वान्धवांश्च। असणीणी

विते सणिणी डूव ते दुक्खवावेति जाव परितावेति, जडू वि सणी णत्थि तो विमणवज्जेहिं दोहिं तावेति, सोगो वितेसिं पुच्छत्ये भवति।

इत्थेवं तेसिं सणी-असणी ण वा दुक्खण जाव परितावणातो अपडिविरता, वधः ताडणं मारणं वा सिंग-खुरादीहिं वधं विसंताण मच्चि

वियाओ, एतेहिं चैव वध-बंधणादीहिं परिकित्तेसैति। जम्हाय एवं तम्हा ते हिली दुक्खवावणाहिं तो अपडिविरता भवन्ति। इति खलु ते अस-

णिणी वि सणिं दुक्खवावेति किमंग पुण [सणी] सणिस्स? अहणिस्स णिच्च कालं पाणातिवाते उक्खवाविज्जेति, उक्खवावि-

ज्जन्ति णाम अक्खवाडूज्जेति। कैरय्यथायन्ते? बन्ध-मोक्षविद्भिस्तीर्यकरैः। णिच्चं मुसावादे उवणावमिज्जा, दुंसणसणी उवउत्तं

असण्णि-सण्णिद्वयान्तद्वयम् । किमनेन साध्यते ? , सण्णिणी असण्णिणी य अहणंता अमणंताय अविरतत्वाद् बुध्यते, तथा चोभाषितं च

जे मणीण णिव्वसणं निक्षेपाधिकरणं णिव्विद्वत्तिणी संजीयण-णिसरणं ति अधिकरण णिव्वतितं अवसर्गं च, स तेण परंपरभवात्तो वि

अणुबज्झति, ज तज्जापनार्थमिदं सूत्रं-सव्वजोणिया विव्वत्तु सत्ता कामं सर्वे योनिग्रहणादिह णवप्रयोगयोगा कायव्वा, इह खलु

शब्दविशेषग्रहणात् कायग्रहणं मन्तव्यम्, कायाधिकारश्चानुवर्तते एवेति । तत्थ पंचकाया तसकायवज्जा णियमा असण्णी, तस्मा वि

बेदिता तंदिया चतुरिदिता तिरि- सणुस्सा य समुच्छिन्ना असण्णी, जे समुच्छिन्ने हिंती उववज्जंति णेरइय- देवे सु ते वि जाव अपज्जत्तगा

ताव असण्णी चैव, सण्णी होच्चा असण्णी होति असण्णी होच्चा सण्णी, जधा भविगा अभविगा य निसर्गतः सिद्धा न एवं कश्चित् संज्ञी वा

जीवः निसर्गसिद्धः । तत्र भूयिष्ठज्ञानावरणीयकर्मोदयादसंज्ञित्वम् ^{तत्क्षयो} तत्क्षयो पश्चात् ^{ज्ञि} संज्ञित्वम्, “पूर्व यच्चार्चितं द्वयौः” इति तेन

संज्ञिनः पूर्वम्, तत्प्रतिपक्षान्तु पुनः प्रतिषेधः क्रियते, न संज्ञी, तत्र संज्ञिनां व्याख्याने इतरेषु निवृत्ताः कथाः, तेन संज्ञिनः आदावभिधी-

यन्ते । यत्रापि त्रसथावरा तत्रापि सुरा-ऽसुरवद्व्यापदे शादैर्वाकर्मो भवति, जधा जप्पारमाणो पुरिसो स्वपिति निद्री दयात् निद्राक्षयाच्च

पुनः प्रतिबुध्यते प्रतिबुद्धश्च पुनः स्वपिति, एवं संज्ञित्वं जीवानां नैमित्तिकं न निसर्गिकमिति बोद्धव्यम् । यस्माच्छैवां कायानां न निसर्गोऽ

स्ति संज्ञित्वमसंज्ञित्वं वा तस्मादन्योन्यसङ्गमविरुद्धम् । अविरुद्धे च हस्मिन् गतिप्रत्यागतिलक्षणं युक्तम् । यतोऽपदिश्यते-होज्ज

सण्णी अहुवा असण्णी तत्थ सै अवधिया (अविविच्छिया) “विचिरं पृथग्भावे” अविविच्छाविविच्य, ज्ञानावरणीयादि कर्म [अ] पृथक्क-

त्वेत्यर्थः । विविक्तेऽपि अविविधो धितं भवति, यदनुत्सृष्टं ऊढनौखावत्, जघा णेरइओ सावसेसै ण चैव क्रमेण उव्वट्टिय पदणु वेदणै सु तिरि-

क्खज्जीणएसु उव्वज्जति, देवा वि प्रायेण सुहट्ठाणै सु चैव उव्वज्जति । उक्तं हि-“कवित्वसारोऽयमलीव मैधा०” []

अविधूणिआ, जघा धूलीय पौट्ठल्लगं परिट्ठवैऊण वत्थं पुणो धीवेत्ति कंबली वा पीले उं, पुणो पण्णोडिज्जति, एवं सब्बे विधुत्ते पुणो

तच्छेषं विशोधयेत् । असमुच्छिद्यति, “छिदिरं ह्यैधीकरणे” असमुच्छिन्नारिणवत्, अहवा “सृजति सर्गे” अनुत्सृष्टमित्रकलत्रवत् ।

अणणुत्ताविया ति तेहिं हिंसादीहिं आसव्हारेहिं तं प्राव (पाव) उवचितं ताइकाऊण णाणुत्तप्यति - हा! दुट्ठ कयं ति । अहवा सब्बाणि

एवाड्ढिताणि, अक्खवैत्तुं पुदविकाइयणिव्वत्ताणि कत्ताणि जे य तस्मा असण्णी सण्णी वा तन्निर्वर्त्तकानि च नात्तादीनि कर्माणि ताइ-

पि अविविच्छिया जाव अणणुत्ताविया, तैः स्वकर्मकृतैः कर्मभिः अनुविद्धाः सण्णिकायात्तो वा णेरइय-देव-गळेवक्कं तियतिरिय-मणु-

स्सत्तविभेत्ता तु [सण्णी], सेसा असण्णी, तं [अ] सण्णिकायं संकमंति दु मंगा जे सण्णी वा असण्णी वा, जघा एगै गाम-मगसाइ-

वा अन्योन्यासङ्गान्ते गम्या प्रत्यागतलक्षणानुवर्त्तिनः । असंज्ञिनः संज्ञिनो वा दृष्टान्तद्वयेनोपसंहृताः । तेषां सर्वेषामप्येवमधुना —

सब्बे ते मिच्छाचारा, अप्रत्याख्यातत्वात्, कथम् ? सर्वं कुरुकविपार्कं सुचरितमपि पुट्टलस्य मिथ्यादृष्टेः । इदानीं चरितार्थस्यापि

सूत्रस्य

निगमनार्थं पुनरामनाणं क्रियते अपच्यक्रवाणित्वात् सव्वजीवेषु-णिच्चं पसदं जाव दंडे सर्वाश्रवद्वारेषु। तानि चैतानि तं जधा-

पाणातिवाते जाव सिच्छादंसणसत्ते, एव खलु भगवता अक्खात्ते, चौदगं पणवारी एवं भणति-यदुक्तवानसि आदौ-अहणंतस्स अमण-

क्खस्स पावे कम्मैणी कज्जति तदेतत् एवं खलु एवमवधारणे यथैतदादावुक्तं अधिकं दृष्टान्तेन सणिण अस्सणिणादिद्वं तेहि यदीहि एव-

मसावप्यप्रत्याख्यानी असंजते अविरते जाव सुविणमवि ण पासति पावे य से कम्मै कज्जति, एवमुपपादिते अप्रत्याख्यानी अविरत

इत्यर्थः। स चाविरती हि साद्यात्तेण पाणाववातेण जाव परिगृहे, कौधौ जाव लोभे ति कसाया गहिता, पेज्जे दीसे ति कषायापेक्षावैव रागाद्वेषे

गृहीतौ, कलह जाव रति अरति ति णी कसाया गहिता, ते य एतेसु चैव पदेसु पाणवधादिमुसमोतादेतत्त्वा, मिथ्यादर्शनाऽविरति-प्रसाद-

कषाय-योगः पञ्च बन्धहेतवी एतेसु पदेसु विभासितत्वा॥ उक्तमप्रत्याख्यानम्, तेन तु प्रत्याख्यानेन अप्रत्याख्यानवतः क्रिया भवति

कर्मबन्ध इत्यर्थः। तद्विपाकस्तु शारीर-मानसा उदुकाओ वैदणाओ, तंजधा-ठज्जला ति उला जाव दुरधियासा। जे पुण संजतविरत पडिह-

त पच्चक्खवातपावकम्मा भवति तस्स क्रिया ण भवति, कर्मबन्ध इत्यर्थः, तज्ज्ञावा नरकादिषु नीपपद्यते। एवं सौ चौदओ पच्चक्खवाण

क्रिया फलविचारां सुणीत्ताभीती तत्थी जाव संजतभओ पणवारां वदित्ता एव पुच्छति-

चौदकः सै किं कुब्बं किं काणावं कर्हं संजत

विरत पडिह तपच्चक्खवातपावकम्मा भवति? आचार्य आह-तत्थ खलु भगवता उज्जीवणिकाहामि-माणुस्सारास्समुच्छिन्ना अस्समं

या हेतुः पणस्ता, संजहा-पुढविकावुया जाव तसकावुया, सै जहातामते मत्त अस्सात्तं दंडेण वा अट्टीण वा मुट्टीण वा लेलूण वा कवालैण वा आती-

डिज्जमाणस्स वा जाव उट्ठविज्जमाणस्स वा जाव लीमुक्खणणमात्तमवि वि हिंसक़ारं दुक्खं भयं पडिसंवेदेमि, इच्चैवं जाण सत्त्वे पाणा-

जाव सत्त्वे सत्ता दंडेण वा जाव कवालैण वा आती डिज्ज माणी वा हम्म माणी वा तज्जिज्ज माणी वा ता लिज्ज माणी वा जाव उट्ठविज्ज माणी

वा जाव लीमुक्ख णणमात्तमवि वि हिंसक़ारं दुक्खं भयं पडिसंवेदेति, एवं णच्चा सत्त्वे पाणा जाव सत्त्वे सत्ता न हंतव्वा जाव ण उट्ठवेयव

एस धम्मो धुवे गितिते सासए समैच्च लीगं श्वेयणीहिं पवेदिते, एवं सै भिक्खू विरते पाणा तिवायाती जाव सिच्छ सणसत्ताती, सै भिक्खू

णी दंत पक्खवात्तणेणं दंतं पक्खवा लैज्जा, णो अंजणं जी वमणं णी धूवणित्तिं पिआदिते, सै भिक्खू अकिरिए अत्तंसते अकीधे जाव झ-

लीमो इव संते परिणिब्बुडे, एवं खलु भगवता, अक्खवाते संजत विरत पडि हत्त पच्चाक्खवात्त पावकम्मो अकिरिए संबुडे एगंत पंडिते भवति

त्ति वेमि ॥

॥ इति वीयसुयक्खबंधस्स पच्चक्खणाण किरिया णाम चउत्थं अज्झयणं सम्मत्तं ॥

सै किं कुल्लं किं कारवं संजत विरत जाव कम्मो भवति?, सौ ति सौ हुं, - किमिति परिप्रश्ने, किं कुल्लं ज्ञातं तवी धर्मो

नियमं इतीलं संयमं वा संजत विरत जाव कम्मो भवति?, जेण मुच्चैज्ज सब्ब दुक्खणाणं । किं कारवं ति किमन्यं कारयन्ति? शिष्याऽऽचार्यसम्ब-

न्धी दक्षिणि, धर्मकथासम्बन्ध इत्यर्थः । आचार्यो ब्रवीति-तत्थ खलु भगवता काया हेतु पणस्ता, जहा अपच्चक्खवाणिस्स संसारस्स

ते हेतुं छज्जीवणिकाया ते च्छेव हेतुमीकखाया तत्थ निवृत्तस्य पुन आतर्गं तु सुहुदुक्खवत्तुणं जातुं भिक्खू विरत्ती पाणातिवाताती जावस-

क्लाती तहेव प्राणातिपाताद्याः मिथ्यादर्शनावसानाः संसारहेतवो, विपरीता मौक्षहेतवो भवन्ति । उक्तं हि- “यथा प्रकारा यावन्ताः” [२]

तत उच्यते- एवं सौ भिक्खू विरते पाणातिवाताती जावसक्लातो । से भिक्खू अकिरिए जाव संवुडे । जं पुच्छितं ते सुहम्मा ! कधं संजत्तो भ-

वति ? तवेवमाख्यातम् - एवं खल्लु भावत्ता अकखाते संजते जाव संवुडे, एतं पंडिते यावि भवति सि बैन्ति ॥

॥ अपच्चाक्खाणकिरिया सम्मत्ता ॥ छा ॥

एवं पंडिहयपच्चाक्खायपावकम्मस्स आयारो भवति, एतेन आयारसुतं अज्झयणं, पंडि-

पक्खेणं अणायारसुतं । पवब्बयम्-आचारो णिक्खवित्तव्वी सुत्तं च ॥ एक्किक्के चउक्कणिक्खेवो-

णामं-ठवणायारो दब्बेभावे य हीति णायव्वी ।

एमेव य सुत्तस्स वि णिक्खेवो चउविहो हीति ॥

णामं० गाथा । आयारो णिक्खेवो चउक्कणी, गाहा-आयारस्स० [देशवै० नि० गा०] जथा खुड्डियाचारए । सुत्तस्स जथा

विणयसुते ॥

आयारसुतं भणियं वज्जेतव्वं सदा अणाचारा ।

अबहुस्सुत्तस्स हीज्जा विराहणा एत्थ जतियव्वं ॥

आयारसुतं भणियं० गाहा । आचारो यत्र वर्ण्यते श्रुते तद्विदं आचारश्रुतम्, तस्य आचारश्रुतस्य । नकारेण प्रतिषेधः क्रियते, न आचार-

श्रुतं अनाचारश्रुतम् । अनाचार इह वर्ज्यते इत्यती अनाचारश्रुतम् । अनाचारश्च वर्ज्यतः आचार एव भवति, मार्गविपश्चित् पथिक-

दृष्टान्तसामर्थ्यात् । यथा-मार्गविपश्चित् पथिक उन्मार्गं वर्जयेत्, नानापथगामी भवति, न चोन्मार्गद्वेषैर्युज्यते, एवमनाचारं वर्जयन् आ-

चारवान् भवति, न चानाचारद्वेषैर्युज्यते । तेन अनाचारे अबहुस्सुतो ण जाणति तैण कारणेण अत्वारसुतं भणति । वज्जेतव्वा सदा अणाचारा

अबहुस्सुतस्स ग्राधा [उत्तरद्धं] ॥

एतस्स उ पडिसेधी इहमज्झयणम्मि हीति णायव्वी ।

तो अणयारसुयं ति य हीई णामं तु एतस्स ॥

एतस्स उ पडिसेधी [ग्राधा] । कतरस्स एतस्स ? जो अज्झत्थच्चियस्स ति तैण अणाचारसुतं णामेण हीति अज्झयणं । यो पुण पा-

विओ इध अणाचारो वणिज्जति । गतो णामणिप्फणो । सुत्तालाव गणिप्फणो —

बंभचेरं च आदाय आसुपणो वुमं वयिं ।

अस्सिं धम्मो अणाचारं णा उचरेज्ज कया वुवि ॥

बंभचेरं आदाय गृहीत्वा । आचारो ति वा चरणं ति वा संवरो ति वा संजमो ति वा बंभचेरं ति वा एगदुं । आसुपणो आसु प्रज्ञायस्य स

भवति आसुप्रज्ञः केवली तीर्थकर एव, तस्य वक्तव्ये व्यापारः 'तीर्थप्रवर्तनफलं यत् प्रौढं' [तत्त्वा० का०] । अन्ये लुकेव-

लिनो धर्मोपवेदां प्रति भजनीयाः वुमं वयिं ति इमां च वक्ष्यमाणानां वाचक उक्तं वा कतरां वाचत् ? अस्सिं धम्मो अणाचारे णा चरेज्ज,

अस्मिन् तावके धर्मेऽनाचारः अकर्तव्यमित्यर्थः, अनाचारवतीं च वाच्यम् (वाच्यं) न ब्रूयात् कदाचिदिति अहंनि रात्रौ च सर्वावस्थासु,

न तु यथा लौकिकानां "मनर्मयुक्तं वचनं हि नस्ति" ॥१॥ तत्र "सत्यादर्शन-ज्ञान-चारित्र्याणि मोक्षमार्गः" [तत्त्वा ०६-१] इति कृत्वा

सत्यादर्शनाचार एव तावदाद्युच्यते—

अणादीयं परिणताते अणवदगो ति वा पुणौ ।

सासतमसासते यावि इति दिट्ठिं ण धारये ॥

एतेहिं दोहिं णणेहिं, बवहारो ण विज्जती ।

एतेहिं दोहिं णणेहिं, अणाचारं वि जाणाहि ॥

अणादीयं परिणतास्य आदिर्विद्यत इत्यनादि, अणवदगमिति अपर्यवसानं चास्ति, तदनित्यमिति परतन्त्री ब्रूते, "सदकारणवन्नित्यम्"

[] इति काणादाः । साङ्ख्ययानामपि "अहेतुसदित्यम्" तदेवमनाद्यपर्यवसानं च ब्राह्मणं चैकेषाम् । शाक्याः पुनस्त-

द्विपरीता ब्रूते-सर्वमादिमद् अणवदगं च दृष्टवद्ब्राह्मणमित्यर्थः । तदेव परतन्त्राः कैचिच्छाश्वतवादिन इत्यतः सासतमसासते यावि

इति दिट्ठिं ण धारये, इत्येवं दृष्टिं दर्शनं न धारयेत् हृदि ॥ मनसि दोषः कैलुमालम्बेत चैतत् । एतेहिं दोहिं णणेहिं । विविधौ विशिष्टौ

वा अवहारो व्यवहारः अनुपदेशः अमार्गः, अनीतिः अव्यवहार इत्यनर्थान्तरम् । कथमेकास्तेनैव ब्राह्मणवादिनो व्यवहारिणः ? ते तु हि

सर्वे सर्वे सर्वत्र सर्वथा सर्वकालं च नित्यामित्येके ब्रूवते, तेषां संसाराभावात्, तदभावे प्रागेव मोक्षभावः, अशाश्वतवादिनामपि स-

र्वेषां सर्वत्र सर्वकालं चानित्यमिति ब्रूवतां क्षणमिदं त्वात् संसाराभावः, तदभावे च प्रागेव मोक्षभावः, बन्धनीक्षर्कश्चाद्यं प्रयासाः,

किञ्चान्यत्—“सुहृदुस्वसंपयोगो एगंतुच्छैतस्मि य ।” [—], यस्य चैतौ शाश्वताशाश्वतग्राहवैकान्तेन व्यवहारम-

वत्तरत इत्यात; एतेहिं दौहिं ठाणेहिं अणाचारं विजाणाहि, सम्यादर्शनविराधितेत्यर्थः, तदभावे च प्रागेव ज्ञान-चारित्र्योरप्यभावः स्यात् ।

कथं प्रतिपत्तव्यम्? कथं वा व्यवहारो भवति? उच्यते—सदसत्कार्यत्वात् तत्प्रतिषेधा; अङ्गुलीयकदृष्टान्तः—

यथा सुवर्णं सुवर्णत्वेनावस्थितमेव कारणान्तरतः अङ्गुलीयकत्वेनोत्पद्यते, तद्विनाशे च सुवर्णस्यानिवृत्तिः, अस्त्येवं जीवो जीव-

त्वेनावस्थित एव नामकर्मप्रत्ययान्नारकादि भावेनोत्पद्यते नारकादिविगमाच्च मनुष्यत्वेनोत्पद्यते, जीवद्रव्यं तु नारककाले म-

नुष्यकाले चावस्थितम्, घट-पटादित्वाप्यायौज्यम् । स्याद्-आकाशादिषूत्पाद-विगमो न विद्येत, तत्राप्युत्पत्तम्, आकाशादी, “निर्णहं

परपच्चयस्ते” [—] । अग्राह-मनु शाक्यादृष्टिरेवमव्याकृतवचना, उच्यते, तेषां हि पुद्गलो नित्या-ऽनित्यत्वं प्रति

अवचानीयः, अस्माकं तु नित्या-ऽनित्याः स्मृभ्यः (सर्वभा) वा इति वाच्यमेतत्—

उत्पाद-विगम-ध्रौव्यपर्यायत्रयसङ्ग्रहम् । कृत्स्नं श्रीवर्द्धमानस्य शासनं [शासनं भुवि] ॥६॥

एवं सर्वभावा नामन्यमानाः उच्यमाना व्यवहारमवतरन्ति, व्यवहारादनपेतं च मन्यमानमुच्यमानं वा न

आचारं विजहेज्जा ॥२३॥ अयमन्यो दर्शनाचारः—

वीच्छिज्जिस्संति सत्थारो, सल्लो पाणा अणोलिप्ता ।

गंठिआ भविस्संति, सासयं ति व णी वदे ॥

एतेहिं दीहिं ठाणैहिं, ववहारो ण विज्जई ।

एतेहिं दीहिं ठाणैहिं, अणयारं विजाणाहि ॥

वीच्छिज्जिस्संति सत्थारो । यस्य किलापवर्गोऽस्ति न चास्ति न वसत्त्वोत्पादः, तस्यानन्तत्वात् कालस्य सत्थारो वि ताव वीच्छिज्जि-

स्संति, तीर्थकरा इत्यर्थः, किंसा पुन जे अणसिस्सयपनिवारा मौक्खं गच्छंति । आहुहि-“त्वद्देशनामतीतः कालः किमहं त्वनन्तताद्विगुणम्”

[] (ननुक्तं “देविदचक्कवद्वित्तणादुं” गाथा । अणोलिप्ता इति असदृशं शा अक्षीणक्लेशपृथग्जनैः । गंठिआ भविस्संति,

गन्धिं न शक्ता भूतुं, गन्धियसत्त्वा इति वाक्याध्याहारः । स्याद्ब्रवीति-भव्येषु सिद्धेषु अभव्याः स्यास्यन्ति यतः संसारो न परिहास्य-

ति, तथापि न मोक्षाभाव इति न दोषः, अवश्यं च संसारमोक्षाविति द्वन्द्वसिद्ध्या भवितव्यम्, सुख-दुःखवत् शीतोष्णवद्वेत्यादि । अथ मा भूत्

संसार इति तेन अपत्तर्ग एव नास्तीति मन्तव्यं, वा तथा वि सासयं ति [व] णी वदे, मा भूत् संसारभाव इति दोषः । अध च भणति

अपक्खचोदओ-सल्लो भवसिद्धिया जीवा सिज्जिस्संति तथा वि भवसिद्धियविरहिओ लोगो भविस्संति ति, अध ण सल्लो सिज्जिस्सं-

ति तथा वि भवसिद्धियविरहिओ लोगो भविस्संति ति, अध ण सल्लो सिज्जिस्सं ति णो णाम भवसिद्धिः, एवं सासति ति वा असा-

सति ति वा णी वदे ॥

एतैर्हं दौर्हिं ठणैर्हिं बवहारो० इमी-दौणिण द्वाणाणि वीच्छिज्जिस्संति, भविआ, अध ण वीच्छिज्जिस्संति णी गाम भविआ, अधवा सैसा

सब्बे गंठिया भविस्संति, तथा वि एतैर्हिं दौर्हिं ठणैर्हिं बवहारादीत्यतश्च दर्शनं च भवति, एतैर्हिं दौर्हिं ठणैर्हिं अणायारं विज्जणाहि। कतरं

अनाचारम् ? दर्शनाचारम् । स्यात् कथं मन्तव्यं वक्तव्यं वा जयन्तीति ? से जहाणाम्हे सव्वागाससैदी” एवं मन्तव्यम्, परेण वा पुट्ठेण वक्त-

व्यम् ४-५ ॥ उक्ती दर्शनाचार आचारस्येति । इदानीं चरित्रं प्रति श्रद्धामुच्यते—

जे कैइ खुबुया पाणा अदुवा संति महालया ।

सरिसं तेसिं वेरं ति असरिसं ती यणी वदे॥

एतैर्हिं दौर्हिं ठणैर्हिं, बवहारो ण विज्जई ।

एतैर्हिं दौर्हिं ठणैर्हिं, अणायारं विज्जणाहि॥

जे कैइ खुबुया पाणा ॥ इन्द्रियाणि प्रति खुबुमा सब्बे एगिं दिया बैइं दिया, कमवृद्धि जाव कच्चैन्द्रियाः, अथ शरीरं प्रति

कुन्थुमादी खुबुमा, हस्तिमादी महालया संति विद्यन्ते सर्वलोकप्रत्यक्षाः । आलयः शरीरम्, महानालयो येषां ते महालयाः । तैश्च जिघांसु-

यैः कश्चित् पृच्छेत् आर्जवत्वाद् दुर्विदग्धी वा-सरिसं तेसिं वेरं कम्मं, ते मारेमाणस्स किं सरिसो कम्मबन्धो भवति सि ? तत्थ को व-

वहारो ? उच्यते— एतैर्हिं दौर्हिं ठणैर्हिं० कथं न विद्यते ? जति भजति— सरिसो कम्मबन्धो लो महालया परिचत्ता, इतरथा ते धूलि सि का-

ऊण अधम्मभीरु लो गरवभीरु य ते परिहरति खुबुलए ये कुन्थुमादी एगिदिए वहंती ण लोए गरहिज्जइ, सो इ चिंतेइ —

शुद्धलए वा महल्लए वा सव्वत्थ समी पाणातिवासी तिणिस्संकिती धातेति, एतेहिं दीहिं ठाणेहिं ववहार समं ब्रुवता महालय धातानुज्ञा, विषमं ब्रुवता

शुद्धल धातानुज्ञा भवति, तेन धर्मसङ्गमेतत्, कश्च जानानी धर्मसङ्गरमनुप्रविशेत् १। अत्र दूषाणि क्षमाश्रमणशिष्यभट्टिया (भट्टिया) -

चार्या एवं ब्रुवते-अत्र निस्तुषमेव वाक्यमती अवचनीयवाद इति, स तु तेरेव पुनर्विशूचितः - यथा शाक्यानां नित्या नित्या वैवैत्यवच-

नीयः पुद्गलः, अस्माकं तु द्विष्टं अवक्तव्यम्, कथं न वक्तव्यम् १, तुल्या वा धाते बन्ध इति तृतीयमवक्तव्यम् ॥६॥ ग॥ अन्यमत्या

आचारं प्रति पृच्छा -

अहाकम्मं च भुंजंति, अणमणी सकम्मुणा ।

उवल्लिसे ति जाणैज्जा, अणुवल्लिसे ति वा पुणी ॥ ८४ ॥

एतेहिं दीहिं ठाणेहिं, ववहारो ण विज्जती ।

एतेहिं दीहिं ठाणेहिं, अणायारं विजाणए ॥ ९ ॥

अधाकम्मं च०। आधाय कर्म साधुं मनस्याधाय प्रकरणमित्यर्थः। अन्योऽन्य इति बीप्सा, अन्य इति असंयतः, तस्मादन्यः

सि

संयत इति, असंयतः तस्यान्यस्य अधाय कर्म कर्तुः कर्मलैपैत किं लिप्यते नो लिप्यत इति प्रश्नः। उच्यते -

एतेहिं दीहिं ठाणेहिं०। कथं ववहारोऽनाचारश्च १, उच्यते - यदि ब्रवीति अस्ति कम्मो बलेवो ति एकान्तेन तेन द्रव्य-क्षेत्र-काल-

भावा व्याप्तिरन्ताः साधवः परित्यक्ताः स्यात् अत उवल्लिसे, ति जति देलो वि बज्जति नमूक्तम् "तिहिं ठाणेहिं जीवा

अप्पाउअत्ताए कम्मं बंधंति" [

] तेणं किंमम अप्पवधाए चैव आधा कम्मैण चिण्णेण १, येन

दाता बाध्यते अल्पायुष्कं च कर्मोपचीयते, किञ्च - अकृताभ्यागतदोषं चैवं कश्चिदपि पश्येन्नैवं मन्येत, तेन उवल्लिखेति

न वक्तव्याम्। अध भणति - णवि अण्णो अंगारे कडुति एवं नान्यस्य कर्मणो अन्यो युज्यते तेन लुब्धक-सृगहृष्टान्तेन दा-

तव्यमेव चेत्यत्र दोषः, जौ देति सो पावं कम्मं कासुं कासुं जीवीव घातं करेइ इति परिचक्षी, जे ऽवि पाणो वेधीति ते वि परिचक्ष्ता।

तदेव धर्मसंकडमिति कृत्वा ऽन्योऽन्यस्य कर्मणा उवल्लिखी अणुवल्लिखी वेत्युच्यमानं व्यावहारं नावतरति एताभेण ॥ ८-९ ॥

किञ्चान्यात् - जे या दाणं पसंसंति लब्धतौ वि जे णिसेधेन्ति अयमन्यो दर्शनं प्रति वागाचरः। तद्यथा -

जमिदं उरालमाहारं कम्ममं च त्वमेव य।

सब्बत्थ वीरियं अत्थि, णत्थि सब्बत्थ वीरियं ॥ १० ॥

एतेहिं दोहिं ठाणेहिं, ववहारोण विज्जती।

एतेहिं दोहिं ठाणेहिं, अणायारं विजाणाहि ॥ ११ ॥

जमिदं उरालमिति नयदिति अनिर्दिष्टस्य निर्देशः, इदमिति सर्वलोकप्रत्यक्षम्, आह्वयकमपि केवाञ्चित् प्रत्यक्षमेव,

वैक्रियमपि प्रत्यक्षमेव, तेजः - कर्मणो प्रत्यक्षज्ञानीनां प्रत्यक्षो, एकस्मिंश्चोदारिके साधिते शेषाण्यपि साधितानि भावि-

ज्यन्ति। शिष्यः पृच्छति एतदोदारिकं शरीरं कार्यं कार्मिकशरीरादित्यत्र तत् किमन्योरेकत्वम् उता हो अन्यत्वम्? कुतः

संशयः? इति चेत्, उभयाथा हृष्टत्वात् कार्य-कारणयोः, इह तन्तु-पटयो रयुगपसिद्धिर्देहत्वात्, तन्तव एव कारणान्तरतः

अभिन्नदेशं पटं निर्वर्तयति, आदर्शो त्वाददर्शो दृश्यसंयोगा सहस्रच्छाया उपलब्धे सति कार्य-कारणयोः सम्बन्धे भिन्नदेशता दृष्टा इत्य-

तो नः संशयः-किं कार्मिकशरीरमौदारिकं भिन्नदेशमात्मते प्रतिबिम्बवत् ? इति भिन्नदेशं तन्तुपरवत् ? इति, तत उच्यते-एकश्रय-

त्वान्न प्रतिबिम्बवद् भिन्नदेशं, तन्तुसमुद्गमौर्वा स्याद्। उक्तं हि-“जले लिखति” []। आह-अस्तु सावत्तन्तु-पर-

वद् भिन्नदेशः कार्य-कारणसम्बन्धः कार्मिकः औदारिककार्यौ, तत् किमैकत्वमनयोः सान्यत्वम् ? इति, उच्यते, -सदसत्कार्य-

त्वाद् धारवदेतत् स्यात्। उक्तं च-“णत्थि पुढवी विस्सिद्धो घडो”ति []। एवं न कार्मिकशरीरं प्रत्याख्यायौदारिकं भवतीति

एकत्वं सिद्धमनयोः, सूक्ष्म-सूक्ष्ममूर्तिमत्त्वात् चाक्षुषत्वाद् निरुपभोग-भोगभोगत्वाच्च सुप्तु अन्यत्वमित्येवं सदसत्कार्यौदारिकयो-

रेकत्वान्यत्वं प्रतिभेजता, वैक्रियाहारकयोरपि। तैजसमापि कम्मकालो णिष्फज्जति तत्थ विभेजता॥ इच्चैवं एकात्ते न तु एकत्व-

मन्यत्वं वा ब्रुवती वागताचारो भवति, तेण -

एतेहि [दोहि] ठाणेहं० पच्छिम दक्षिणोण वि तिज्जिया पुच्छा - सव्वत्थ वीरिअं अत्थि, यथा कार्य-

कारणयोर्वक्तव्या-इतदुच्यते क्वा एव कर्तुं - कर्तव्ययोरपि। किमेतत् सर्वं सर्वकार्ये किं कर्तुः सामर्थ्यमस्ति उत नास्ति ? इति पृच्छा, उ-

च्यते-शिक्षा पूर्वमशिक्षा पूर्वकं च केषु कर्तुः सामर्थ्यमस्ति केषु च नास्ति तत्र शिक्षा पूर्वकं घटादित्वमस्ति सामर्थ्यं अशिक्षा पूर्वकं

गमनाऽऽदान-भोजनाद्यासु क्रियासु न चैवं सामर्थ्यमस्ति । उक्तं हि “छहिं ठाणेहिं जीवरस गत्थि उठ्ठाणे इ वाग ॥ ११ ॥ लोमं वा

अलोमं वा एवमवचनीयवादः प्रसक्त इति कृत्वा साम्प्रतमपवादः क्रियते, न सर्वत्रावचनीयवादी भवति, तं जथा-

गत्थि लोए अलोए वा, णेवं सण्णं निवेसते ।

अत्थि लोए अलोए वा, एवमण्णं निवेसते ॥ १२ ॥

गत्थि जीवो अजीवो वा, णेवं सण्णं निवेसए ।

अत्थि जीवो अजीवो वा, एवमण्णं निवेसए ॥ १३ ॥

गत्थि लोए अलोए वा • प्रत्यक्षत एव दृश्यते जीवा-ऽजीवसमुदायो लोकः, स कथं नास्तीति संज्ञाद्बु-विनिवेश इति व्यवहारो

वा वक्तव्यः, यच्चास्ति लोक इति लोकाविरुद्धं चैव, प्रतिषेधश्च कथं प्रतिषेधकोऽस्ति ? अप्रतिषेधो लोको नास्ति, स हि लोकान्तर्गतो

वा न वा ? यदि लोकान्तर्गतो यथा भवानस्ति किमेवं लोको न भविष्यति ? उत लोकबहिर्भूतो वा ननु लोकस्यास्ति त्वं सिद्धं यस्य

भवान् बहिर्वर्तते । वक्तृ-वचन-वाच्यविशेषाच्च न कश्चित् प्रतिषेधयति क लोकस्ति त्वम् । अलोकस्यापि सुखदुःख-इतितोष

(इतीतोष) - जीवितमरण - छायाऽऽलपवच्चैति ब्रून्नुसिद्धिः । तस्मान्नैवं संज्ञा मनसि निवेशयेत् किन्तु अत्थि लोए अलोए

वा • अत्रापि भजनीयं अस्ति सद्भावे, आदिदो लोकः अत्थि वा असाद्भावादितो गत्थि सहावि लोकविरुद्धमिति कृत्वा भजनावादी नो

च्यते । जीवा-ऽजीवसमुदायो लोक इति लोक कृत्वोच्यते-नास्ति जीवा-ऽजीवाः मायकाशाः जीवाः, अजीवा धर्मा-ऽऽकाशा-पुद्गलाः

अत्रापि भजना असद्भावे आदित्ते तथाप्याश्वासो न च दुःखभीकता नैर्घृण्यं च जीवेत्तिति कृत्वा नापदिश्यते, अवधारणे नोच्यते—

अस्थि जीवी अजीवी वा ॥ ६२ ॥ जीवद्रव्यासिद्धौ तदुणावसरो यत उच्यते—

अस्थि धाम्ने अधाम्ने वा, जैवं सण्णं जिवेसए ।

अस्थि धाम्ने अधाम्ने वा, एवं सण्णं जिवेसए ॥ ६४ ॥

अस्थि बंधे व मौक्खे वा, जैवं सण्णं जिवेसए ।

अस्थि बंधे व मौक्खे वा, एवं सण्णं जिवेसए ॥ ६५ ॥

अस्थि धाम्ने । तदेव नैर्घृण्यम् न चाभ्युपगमो भवति, धर्मतौ हि अभ्युदय-नैः श्रेयसयोः सिद्धिरिति कृत्वाऽभ्युपगम्यते

धार्मिकस्या स चेत्तास्ति कस्ताननुसर्पेत् १, तेन तीर्थोच्छेदः, अधार्मिकेषु हिंसादिषु कर्मसु प्रवर्तते ना(ना)स्त्यधर्म इति कृत्वाऽती

दोषसङ्कटं, न वक्तव्यं नास्ति धर्मः अधर्मो वा, वक्तव्यं तु अस्थि धाम्ने अधाम्ने वा धर्मा-ऽधर्मानन्तरं बन्ध-मोक्षौ भवतः अधर्मश्च का-

रणं बन्धस्य, धर्मस्तु सरागधर्मो वीतरागधर्मश्च, तत्र सरागधर्मः स्वर्गाय, वीतरागधर्मस्तु मोक्षाय, ते तु प्रायेण तित्त्वलि का लोका-

यताद्या धर्मा-ऽधर्मौ बन्ध-मोक्षौ च नैच्छन्ति, एकैकत्रानाश्वासः अभ्युपगमनिर्दय दोषाश्च वाच्याः, धर्मा-ऽधर्मा-बन्ध-मोक्षास्तित्व-

वादास्तु त एव विपरीतास्तु गुणा भवन्ति ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ उक्तौ बन्धः, तद्विकल्पस्तु पुण्यं पापं च, अतो बन्ध-मोक्षा मन्तरम् —

अस्ति पुण्यं वा पापं वा जीवं सण्णं निवेसते ।

अस्ति पुण्यं वा पापं वा एवं सण्णं निवेसते ॥६६॥

अस्ति आसवे संवरे वा, जीवं सण्णं निवेसए ।

अस्ति आसवे संवरे वा, एवं सण्णं निवेसए ॥६७॥

अस्ति पुण्यं वा पापं वा तस्य पुण्यं अवविधं । पुण्यं सुहादि, अधवा जीमलकम् च सुभं गोत्रादि, अत्रापाया अस्ति, पुण्यं ति

कातुं पुण्यं तणादुं लीगो ण सेविस्सइ, तं पुण्यस्याऽऽसवा हेतुं, पुण्य-पापयोरगमहेतुः प्रभवः प्रसूतिराश्रवमित्यन्तरमिति कृ-

त्वा, ते पुण्य-पापान्तरं आसवो संवरक्रिया वा ॥६६॥६७॥ अस्ति किरिया सि अकिरि आवादिणो भवन्ति । केचित्तु ब्रुवते - सर्वमुत्पद्यते

घटवत्, यच्चोत्पद्यते तत्सर्वं क्रियावद्घटवदेवेत्यतः अकिरिया अस्ति । उत उभयमप्यपन्नोदार्थम् —

अस्ति किरिया अकिरिया वा, जीवं सण्णं निवेसए ।

अस्ति किरिया अकिरिया वा, एवं सण्णं निवेसए ॥६८॥

अस्ति किरिया अकिरिया वा अस्ति किरिया अकिरिया वा तत्र जीव-पुद्गलावस्थितौ च क्रियावन्तौ । धर्मा-अधर्मा-ऽऽकाशानि-

क्रियाः । प्रागभिहित आश्रवः ॥६८॥ तद्वेदास्तु —

णत्थि कौधे व माणे वा, जेवं सण्णं णिवेसए ।

अत्थि कौधे व माणे वा, एवं सण्णं णिवेसए ॥१९॥

णत्थि माया व लोभे वा, जेवं सण्णं णिवेसए ।

अत्थि माया व लोभे वा, एवं सण्णं णिवेसए ॥२०॥

णत्थि पेज्जे व दोसे वा, जेवं सण्णं णिवेसए ।

अत्थि पेज्जे व दोसे वा, एवं सण्णं णिवेसए ॥२१॥

णत्थि कौधे व माणे वा न दृश्यन्ते हियथास्त्वं कौधादिक्वायाभिभूता वध-वैर प्रवृत्ताः तन् कथं कषाया न भविष्यन्ति ? अतो णत्थि माया

व लोभे वा, अयमन्याकषायस्त्वैव एव ॥ णत्थि पेज्जे व दोसे वा न प्रीतिः प्रेमं वा पेज्जं, तद्विपरीतं दोषः ॥१९॥२०॥२१॥ एते हिंचेव कसा-

एहि पेज्ज-दोसेहि वा संसारो चाउरंती णिव्वत्तिज्जाति, तेण-

णत्थि चाउरंते संसारे, जेवं सण्णं निवेसए ।

अत्थि चाउरंते संसारे, एवं सण्णं निवेसए ॥ २२॥

णत्थि देवी व देवी वा, जेवं सण्णं निवेसए ।

अत्थि देवी व देवी वा, एवं सण्णं निवेसए ॥ २३॥

णत्थि चाउरंती संसारोण चत्तारि अंता जस्स स भवति चाउरंतः ॥ तत्थ तिरिक्खजीणियमणुस्सा पच्चक्ख त्ति काउं ण पुच्छति, णत्थि

यमणुयो रइय जुवळयं जधा सेसाणं पीरइय पज्जंताण, पीरइय पज्जंता अणुमाणगेज्जा तेण वुच्चंति —

જાતિય દેવી વ દેવી વાગ અતિય દેવી વ દેવી વાગારસાર ૩ ॥ દેવાણંતરં સિદ્ધા—

જાતિય સિદ્ધા વ સિદ્ધી વા, જીવં સર્ણં જિવેસુ ॥

અતિય સિદ્ધા વ સિદ્ધી વા, જીવં સર્ણં જિવેસુ ॥૨૪

જાતિય સિદ્ધી જિયં ઠાણં, જીવં સર્ણં જિવેસુ ॥

અતિય સિદ્ધી જિયં ઠાણં, જીવં સર્ણં જિવેસુ ॥૨૫॥

જાતિય સિદ્ધા વ સિદ્ધી વાગ કેચિદ્ બ્રુવતે મોક્ષોપાયો જાતિય તેજ વુચ્ચતિ જાતિય સિદ્ધા વ સિદ્ધી વા ॥ જદ્ કોદ્ મળેજા સક્કપુચ્છા—

‘જલે જીવા થલે જીવ’ તિ કાઠં જીવ બહુતા અહિંસાભાવાચ્ચ જાતિય સિદ્ધી જિયં ઠાણં ॥ તત્પતિર્થેધર્થ મુચ્ચતે— અતિય સિદ્ધી જીવ—

બહુત્વે ડપિ, કથમ્ ? ॥ ઇતિ ચૈત્તુ લુચ્ચતે— ‘જનમણ્ણે જધા જાયા’ ॥૨૪-૨૫॥

જાતિય સાધૂ અસાધૂ વા, જીવં સર્ણં જિવેસુ ॥

અતિય સાધૂ અસાધૂ વા, જીવં સર્ણં જિવેસુ ॥૨૬॥

જાતિય કલ્લાણ પાવે વા, જીવં સર્ણં જિવેસુ ॥

અતિય કલ્લાણ પાવે વા, જીવં સર્ણં જિવેસુ ॥૨૭॥

જાતિય સાધૂ અસાધૂ વાગ જીવ્વાણસાધિગા અહિંસાદિ હેતૂ સાધયન્તીતિ સાધૂ, તત્ કેચિદ્ બ્રુવતે— વિણા વિ જીવ બહુત્વે નૈવ

શક્યતે મોક્ષઃ સાધયિતુમ્, કસ્માદ્ ? ॥ યત શ્ચલં મન, અવિનયવન્તિ ચલ્લાનિ ચૈન્દ્રિયાણિ, તાનિ ચ ન સુખં તિગ્રહીતુમ્, અનિગૃ-

હીતેષુ ચ કર્ય મોક્ષઃ સ્યાત્ ? ॥ ૩૬ ॥ હિ—

ચચ્ચલં હિ મનઃ પાર્ય !

धर्मादेवं तस्मान्नास्ति साधुः, साध्विभावाच्च तत्प्रतिपक्षभूतस्य प्राप्तीवासाधोरभाव इति, तदुच्यते - अस्थि साधू असाधू यः कथं
 साधू भवति?, उच्यते - जाणी कम्मसक्खी, विसयाण अणणुभवणं। अधवा साधुरैव साधुः संयत इत्यर्थः, विवरीतो असाधू। अस्थि
 कल्लाणी^० ति। यथेस्सार्थफलं सम्प्राप्तिः कल्याणम्। शाक्याब्रुवते - सर्वमस्मिन्मिन्नमनात्तकवचनात् कल्याणमेव न विद्यते क्वचित्।
 पावं कथं अस्थि? सर्वस्वीश्वरविकार इति कृत्वा, कुतः पापं मेच्छति पारलौकिके?, शाक्यास्तु कल्याणमेवैकं मेच्छन्ति, तेषां त एवाना-
 श्वासादयो द्वेषा अभिधेयाः। वयं तु अस्थि कल्लाणी पावे वा कथं कल्लाणं?, कल्लाणफलविवादादर्शनात्, प्रत्यक्षतो हि कल्याणफल-
 विपाका दृश्यन्ते, रोगिता-रोगिता-सुहितदुःखितादिषु सुहविवा^{गा}दुधविवा^{गा} इ^{गा} एत्थ णिदस्सिणं ॥२६॥ २७॥ २८॥ इति प्रत्यक्षाच्चा-
 र आचारश्च, अयमन्यो हृत्थनाचारः, पापकानि कर्माणि करोति वेदयति चेति। अत्रैकान्ते न एव -

कल्लाणी पावओ वा वि, बवहारी ज विज्जई।

जं वैरं तं ज जाणंति, समणा बालपंडिता ॥२९॥

असेसं अक्खयं वा वि, सक्खदुक्खे त्ति वा पुण्णी।

वज्झा पाणा ज वज्झंति, इति वायं ज णिस्सिरे ॥३०॥

दिस्संति समिया चारा, भिक्खुणी साधुजीविणी।

एते निच्छोवजीवंति, इति दिट्ठिं ज धारए ॥३१॥

कल्लाणी तावहुति । पुरिसे मण्णमाणे ववहारोति विज्जति, तत्र वावहारणे कथं कल्लाणकारी णं भवत्येकान्तेन १, उच्यते, सातं चैत्यादि

चैत्यादि कल्लाणं, एतेसिं सैसाणि य एतेण कारणेण पावं जाव सुहुमसंपराइय बंधओ सी आउअ-मीहणिज्जवज्जाओ छकम्मणाडीओ

बंधमाणी जाणावरणिज्ज-अंतराइयाइं बंधति, तओ य असुभाओ प्रायेण सुहुं बंधति, तथा वि एकान्तेन कल्लाणकारी न भवति । अथ वेदनां

प्रति अणुत्तरोववातिया वि किंचि असुभं जाणावरणिज्जं वेदेति, जेण तेसिं ण सव्वं जाणावरणिज्जं खीणं, एवं दरिसणावरणिज्जं पि

अंतराइयं पि मणुस्सेसु वि तित्थगरी वि सी-उण्हादी णि अस्साताणि वेदेति, तेण जति सी खीणकसायत्तणेण पावं बंधति ताव वेदेति

नामगीत्तं अस्सातं च, तेण एगंतकल्लाणे ण वत्तव्वी एगंतपावी वा बंधं प्रति । णणु अधी मत्तमा उवत्थओ एगंतपावी सिच्छादिद्वी

परमकण्हलेस्सी उक्कीससंकिलिद्वाणि परिणामा, उच्यते-जदि विसी बंधं प्रति एगंतपावी तथा वि कदाचित् सातावेदओ हुज्जा उ-

च्चागी तौ सुभणामौदयो वा, णियमा पंचिंदिओ उत्तमसंघयणो य, एवं एगंतपावी तिन व्यवहारमवतरति, यस्माच्चैवं तस्माच्चैकान्त-

निर्देशव्यवहारो ण तिज्जति, ववहारावेदं च मण्णमाणमुच्यमानं वा वैरं प्रसूते, कर्मण एव यं वैराख्या । उक्तं हि-^च 'पावे वज्जे वेदे' । इत्थं

हि लोकविरुद्धमुच्यमानं वैराय । उक्तं हि-ज्ञाता यथा, अतोऽन्यथा लाघवैरम् । तथा चोक्तम्-जीहे ! जाण पमाणं जे मे० []

एवं तु सूक्ष्मं ज्ञेयम् । कुदृष्टयः श्रमणा अपि तावन्तं जानन्ते शाक्यादयः किन्तु गृहस्थाश्च बालाः, मूला अजानका इत्यर्थः । यद्यपि ते स्व-

शास्त्र-परशास्त्रविशारदाः लोकेन पण्डिता इत्यपदिश्यन्ते तथापि तेन पण्डिता इति बाला एव प्रत्यवसेयाः। अयमन्यः अवाच्यसङ्ग्रहः एकेने-

व श्लोके नाभिधीयते—

अक्षैश्च अक्षयं वा वि०। अक्षैश्च कृत्स्नं सम्पूर्णं सर्वमित्यनर्थान्तरम्, तेन सर्वमुक्ते अक्षैषमुक्तमेव भवति। 'सर्वे

ग्रामो आयातः' इति अवाच्यमेतदेकान्तेन, कथम् १, जीवा-ऽजीवसमुदयो हि ग्रामः स कथं सर्व आयास्यति?। 'अक्षैषो वा औदनो त्वया

मया भुक्तः' इत्यव्यवहारः, तत्र हि शिक्षादयः, शिक्ष्यैकदेशावयवा औदनः, ग्रान्थश्च विद्यत एव, यद्यपि अक्षैषामिथ्या वा भूत्वा अणत्थ वा

पक्वित्वा तदाविगंधीऽस्ति, न चापद्रव्यो गन्धो भवति। एवं चैव जइ भणति-देहिदेहि भुंज भुंज वा अज्ज वि अक्षय्यो कुरो अच्छति,

द्रव्याणां

न हि कृतकानां अक्षयता विद्यते, तेन न सत्त्वमक्षयं वक्तव्यं। ननु संसारः कथम् १, उक्तं हि-तो सत्त्वकालदुक्खो, उच्यते-पणवणा-

सगमीऽयं, जेन वुच्चति 'तो सत्त्वकालदुक्खो' इधरधा सुहं पि अत्थि दुक्खं पि। ननु कं सादं च वेदणिज्जे, तथा वेदणिज्जं सातं च, तत्र

च नव पदार्थाः, तत्थ पणवणं पडुच्च तत्थि ओ परत्थो-सुहोदयं किं पुत्वं मिज्जति पावं पच्छा मिज्जति, एगमेगं तेणं सर्वदुःखमुच्यं

मानं ववहारं नावतरति, वज्झा पाणा ण वज्झा ति सर्वलोके विरुद्धमेतत्, वज्झा पाणा ति मणसा विण सत्तमं किमु वाच्चा वक्तुम्

कम्मणा वा कर्तुम् १, अध अस्तु न तावद्वा वक्ति वध्याः प्राणिनः, अध अवज्झा कथं न वाच्याम् १, नन्वेतदपि लोकविरुद्धमेव,

कथं अहिंसकः स्वयं न च वक्ष्यति 'अवध्याः प्राणाः' इति १ उच्यते, सत्यमेतत्, स्वयं क्रियते तदन्यस्याप्यपदिश्यते, किन्तु यदि

कश्चित् सिंह-सूतेभोजादीन् शुद्रजन्तून् जिघांसुर्ब्रूयात्-भो साधो! किमेतान् शुद्रजन्तून् घातयामि उत मुञ्चामीति, तत्र न वक्तव्यं मुञ्च

मुञ्च्येति, ते हि मुक्ता अनेकानां घाताय भविष्यन्ति, एवं चौर-मच्छबन्ध-वधादयो न वक्तव्या मुञ्च्य हाश्रतयेति वा। आहुच-“प्रसत्यो को

मु० []। अव्यापार एष साधोः, तेन व्यवहारपक्षे नावतरति। यस्माच्च व्यवहारपक्षतिक्रान्ता एवं प्रकारा वाक्यतस्माद्

इति वाचं न तिसिरे, एवं ताव लोको ज्ञं भणति असेसं अक्खयं ति वा तं तथा न वक्तव्यं ॥ उच्यते किञ्चिदन्यथा, जधा किम्? दि-

स्संति णिहुअप्पाणा न स्स शास्त्रीहेतु विधानेन निभूतः आत्मा येषां ते भवन्ति निभूतात्मानः युगंतरपदिद्विणो परिपूत पाणिय पाणिणो

मोयिणी णमणिणी विवित्तेकान्तसे विणी ध्यायिन इत्येवतादि न मैकृत्यं भिक्खुमेतवित्तिणी साधुजीविणी ति न कस्सव उवमाधेण

जीवंति, कक्क-कुहग-कुसया (कुरुया) वज्जिणी, एवं वृत्तं ते सिच्छा पडिवज्जंति ति, एवं दिद्वि ण धारेज्ज। परेण पुट्ठो ण एवं भणोज्जा-

एते वरागा बालतवस्सिणी सव्वं सिच्छा करेति लोकविरुद्धं च, तं भणंतस्स ते लोए गादरुद्धीभूता पच्छा लो गो ता भणिहि ति ति-

एते पदीवसत्थिया गुणद्वेषिणः, भविदुरुस्संति न य ठवसंति, ते वि य जाव मेवेज्जा ताव ठवज्जंति ती कधं एगंतेणं एवं बुद्धि

सव्वमेतं णिरत्थं किंतिस्संति। णिच्च पुट्ठो वा भणति-अणागाद सिच्छा दिद्वी सु, एते वि किञ्चिदधे लो गककिं गं ति व्वतेति । अय

मणो अणउत्थियणिहत्थाणं दाणं प्रत्यव्यवहारः -

दक्षिणाए पतिलम्भी, अत्थिणत्थिस्ति वा पुणो ।

ण वियागरेज्ज मेधावी, संतिमग्गं च बूहए ॥३२॥

इच्चैतेहिं तु गणीहिं, जिणदिद्वेहिं संजते ।

धारयंते तु अप्पाणं, आमोक्खवा ए परिच्चयेज्जासि ॥३३॥ ति बोमि ॥

॥सूत्रं अणायारमुत्तं पंचमसज्जयणं सम्मत्तं ॥.

दक्षिणाए पतिलम्भी । दानं देती दीयते वा दक्षिणा, दक्षिणं प्रतिलम्भी दक्षिणायाः प्रतिलम्भीः, अधिवा दक्षिणाया

लम्भीती दक्षिणालम्भीः, तथा वा लम्भितः स प्रतिलम्भीः प्रतिमानवत् जायमानिती वा भवति, एवं प्रतिकारः प्रत्युपकारः प्रत्युपकारा-

प्रतिपूजादिद्वयाद्यज्यम् । स किं पात्रे वा उपाने वा प्रतिलाम्भिते ततो पडिलाम्भिते ततो पडिलाम्भी अत्थिणत्थि पुच्छिज्जति भाणति-एकान्ते

नास्ति तत्थ दोसा, जारिसं वा वचनीयं तारिसेणैव फलेण होतव्यं, तेण आधम्मियस्स कस्स बूढुं दाणं दिण्णं तेण विग्गास इद्वेण फलेण

होतव्यं, पात्रे वा अंतर्पतं दिण्णं तेणावि अंतर्फलेण होतव्यं, एवमनेकान्तः, पत्ते तु इद्वुत्तणिद्वं वा सद्धाए अणुचरोधी दिज्जमाणं महप्फलं

भवति, अपत्ते तु इद्वुत्तणिद्वं वादत्तं वधाया, तथा विण वारिज्जति अंतरा इयदोसो ति काकुण, तथाऽनुज्ञायते देहिस्ति मज्जारपीसगदिद्वं तेण

मा अधिगरणं भविस्सति, तेण असंजतो गिहत्थाणं अण्ण उत्थियाणदेहित्ति । किं च-एत्थ पुण्णं वा पुण्णं ति ण वियागरेज्ज मेधावी ।

जड् पुण भणति - किं पत्तं जस्स मए दातव्वं ? , कधं वा ? किं वाऽस्य फलम् ? इति तदाऽस्य कथ्यते - यो दाता यं देयं, एवमेतान्यव्या-

कृतवस्तूनि यथा येषु स्थानेषु वक्तव्यानि तथोक्तानि, वक्तव्यान्यप्यन्येषु स्थानेषु यथा च वक्तव्यानि तथाप्युक्तम् । एतेन लक्षणैता-

न्यान्यपि तथा वक्तव्या -ऽ- वक्तव्यानि च विज्ञेयानि, अतोऽति प्रसक्तलक्षणमिति कृत्वोच्यते, एवं सर्वत्रैव तद्विकल्पं करिष्याति तेनोद्धारः

तेनोद्धारः क्रियते - एकान्तेनैव -

संतिमग्गं च बूहए, शमनं शान्तिः, मग्गी मार्गः जेण कधितेण उवसमंति सत्ताणि शासनवृद्धिश्च भवति तथा कथयति, सो

पुण संतिमग्गी धम्मं कधंतेहिं पाववेत्तेहिं संगिण्हंतेहिं उवगिण्हंतेहिं वृंहितो भवति । उक्तं च - 'प्रावचनी धर्मकधी' इत्थं णत्थि भयणा, एतत्तेन

चैवं तथा तथा कधेतव्वं कातव्वं च जधा जधा संतिमग्गी बूहिज्जाति -

इच्छोहिं तु णाणेहिं । कतराइं ठाणाइं ? , जाणि अणादीयं परिणादी-

णि ववहारं णावतरति, जा इत्थं लोए वा अलोए वा ववहारं उवचरति, तेसु सव्वेसु संजयते रियमाणेसु अप्पाणं, कधं अप्पाणं वार-

यति, अवच्चाइं भणत्ति एवं धारित्ती अप्पा कियंतं कालं ? , आमोक्खवाए जाव ण सुच्चइ सव्वदुक्खेसु अस्समद्वा, शरीरकत्तत्वे, परि समंता

वयेज्जासि मीक्खाय परिक्खयेज्जासि ति वेमि ।

॥ अनाचारश्रुतारव्यं पंचममध्ययनं समतं ॥ ७ ॥

अनाचारश्रुतमुक्तम् । यथा केन वज्जिता अनाचाराः भाव्याश्च [सेविताः] ? सभावतो तदुच्यते - जधा अद्वएण, एस अज्जयणसंबंधो ।

गामणिपफणी अद्भुजं ॥ अद्भुतिस्त्रिवित्तं —

गामद् गुवणद् दब्धं चैव हौद्भावद् ।

एसी खलु अद्भुस्य उ निक्खवेवो चउविहो हौति ॥

उदगद् सारद् अवियद् खलु तहामिलैसद् ।

एयं दब्धं खलु भावेण उहौति रागद् ॥

एगभविए य बद्धाउए य अमिमुहियणाममीए य ।

एतै तिणिण पगारा दब्धे हौति णायक्का ॥

अद्भुपुरे अद्भुसुतौ णामेणं अद्भु औ ति अणगारी ।

तत्तो समुद्धियमिणं अज्झयणं अद्भुज्जं ति ॥

कामं दुवालसंगं जिणवयणं सासयं महभागा ।

सब्बज्झयणाणि तहा सत्त्वस्वरसणिवाया या ॥

तह वि य कोई अत्थो उप्पज्जति तस्मि तस्मि समयस्मि ।

पुब्बभाणिओ अणुसुतौ य हौति इस्सिमासिण्णुजहा ॥

गामद् ठवणद् गाधा । गामद् जधा सिंगवेरस्स आर्द्रकमिति नाम । तत्था णक्षत्रमाधुवणद् चित्तकम्मादिमु आर्द्रकलिखितम् आर्द्र-

नक्षत्रम् लिखितम् ॥

उदगाहं सारहं गाथा। उदकार्द्रं यथा-उदकार्द्रं गात्रम्। जं बाहिरतया ए सुकं तया ए य मन्विन्तरे जं पंडरगं, संसारो पण्णाण गियसे अज्ज

वि प्रत्यार्द्र एव उल्लो ल्लो अच्छति। सवित्तितया यथाऽयं पुरुषः विनम्रत्वतो गज्जइसे मन्विताहं अंगाहं। आह हि-“त्वचि भीमाः सुखं

मांसे” [] मिलेसहं जधा कौडुखंभी वित्तितो समाणी पच्छा मिलेसैण मन्विज्जति पच्छा गिज्जति गजति त्ति। ए-

वमादि द्रव्यार्द्रं द्रव्यार्द्रः जधा-उदगं मिलेसो य एते दो वि सयं चिय अद्वा अण्णं पि आर्द्राकुर्वन्ति। सारह-सवियहा पुण केवलं सय-

मैवाऽऽर्द्रा। भावहं रागाहं लो गो भणति-आर्द्रसन्तानो देवदत्तः, स्नेहवानित्यर्थः। गौह तु पितृगत्तस्य रेणु उपरुचितं व तत्त्विहमहं। इ-

ह तु आर्द्रकामात्मा पुरुषेणाधिकारः। तत्राप्यर्थश्रयिणा मैवैति कृत्वा तत्प्रयोजनमुक्तमैव भवति। द्रव्य-भावार्द्रकविशेषास्तु पुनस्त-

च्यन्ते। तत्त्वहं औ तिविधी-

एगमविए य बद्धाडए य गाथा। अद्वाऽऽउ-नामगोतं वीदेती। ततो समुद्धितं गाथा [पच्छदं]। यद्यपि शू-

वू बैरादीनामार्द्रकसंज्ञा तथापि तेभ्यो नाध्ययैतिदं समुत्पन्नं तस्मात् तैर्नाधिकारः। जी चेवमो अद्वाभिधानी साधू तैणात्राधिकारः।

एत्था अद्वाकउपपत्ती भणितव्वा जम्हा ततो समुद्धितमिणं। सा य इमा-

सगाधाज्जवतै रित्तिपत्तिहुकं णामगामी, तहिं मावओ परिवसति। संसार-

भयुत्विगो धम्मघोसाण, भंतिए चत्त्वइतो सह भाविआए। सो विहरति साधूहिं सह इतरी वि अज्जियाहिं सह। ताइ कताइ एगमादे

समीसरिताइ। तेण सा भिक्खं हिंडुमाणी दिट्ठा। सो तेहिं अज्जीववण्णी। तेण संघाडिगो वुच्चति - एसा मम कारणा पडि भंग्गजा विज्जउ।

णीण चिंतितं - अकज्जं एणं, ण उवेक्खितव्वं। तेण भण्णति - अहं च (अज्जेव) कतं व मए। सो एवं भणितुं गतो पब्बति या पडिस्सयं। तेण

महतदियाए मिट्ठी स उल्लावो। पच्छा मवहरिताए सा भणिया - अज्जे! अण्णविसयं वच्चाहि। ताए भण्णति - अहं ओलिया कहिं आत्ति?

सो पुदिस्सो, सो उदूरं अण्णदेसं पि वच्चैज्जा, अहं भत्तं पच्चक्खामि। तीए 'एवं' ति भणंति (भणितं)। इतरैण ति तस्स अणंतूण कधि -

ज्जति - जधा वूमं समीसरणं दुक्कुडं, तत्थ मिल्हि हामो, इतरधा ण रक्कति। सो उच्चति दिवसं गणेतो। इतरीए वि 'ते दिवसे आसण्ण'

ति काऊणं वेहाणसं कतं। तेहिं आयरियाणं णिवेदितं - जधा पब्बइता कालगता। इतरस्सा सोत्तूण अद्विस्सी जाता - अहो! कहुं अ-

कज्जं, महच्च एणं तवस्सिणी कालगया। तेण वि भत्तं पच्चक्खान्तं। सा कालगया। तेण वि भत्तं पच्चक्खान्तं। सा कालगया समाणी

देवलो एसुठववण्णो, ताओ देवलो गाओ चुता संती सेच्छविसए अद्दगवसे अद्दगस्स रण्णो धारणीए देवीए कुच्छिं सि पुत्तताए

वक्कुं ता। तीसे णवण्हं मासाणं दारओ जातो, तस्स णामं कीरति अद्दओ। इतरो वि कालं काऊणं देवलो एसुठववण्णो, ताओ चुतो वसं

तपुरे णगरे मिट्ठुकुलो दारिया जाया। इतरो वि जुब्बणत्थी जाओ। अणता कताई सो अद्दओ राया सेणियस्स रण्णो दूतं वि -

सज्जेति, तेण कुमारेण पुच्छिज्जति - कहिं वच्चस्मि?। तेण वुच्चति - आयरियविसयं सेणियस्स रण्णो सगासं, सो तुम्हं

पितिवयं सती हीति । तेण बुच्छाइ-तस्स अत्थि कोइ पुत्तो णत्थि । तेण बुच्छाइ-अत्थि कुमारो विचिंतैइ-तेण सहमित्तता होतु ।
सो तस्स पाहुंडं विसज्जेति-एतं अभयस्स उवणेत्तव्वं । सो दूतो तं गीण्हतुं रायगिहं नगरं आगतो, सै णियस्स रण्णो सव्वं अप्पा-
हणियं अक्खातिर्यं । इतरं दिवसं अभयस्स दुक्को, अभयकुमारस्स तं पाहुंडं उवणेति, भणिओ य-ज्जधा अहकुमारो अज्जलिं
करेइ तौण पाहुंडं पडिच्छित्तं, दूतो य सक्कारिओ । अभओ वि परिणामिताए बुद्धीए परिणामे ऊण-सो भवसिद्धीओ जीमए
सद्धिं तीतिं करेइ-एवं संकप्पेऊण तौण पडिमा कारिज्जइत्तं मंजूसाए छौहुं अच्छति । सो दूतो अण्णता ऽऽथिअ पुच्छइ । तेण तस्स
मंजूसा अप्पिता, भणिओ य-ज्जधा कुमारो भणइ-एवं मंजूसं रहस्से उग्घाडैज्जसि, मा महायणमज्जे ज्जधा ण कोइ पैच्छेइ,
पहुपाहुंडं पैसुति । सो दूओ परं पागारं पडिगओ, अहस्स रण्णो सैणिय पैसवितं पाहुंडं उवणेति । अहेण सक्कारेतूण पडिविसज्जिओ
कुमारस्स मूर्त्तं गओ अभयपैसवितं पाहुंडं उवणेति, अप्पाहणियं च अक्खाति । तेण वि सक्कारेऊण पडिविसज्जितो । इतरो वि तंगहेऊण
उवरिं भूमिं दूरुहिता जणविनहियं करेत्ता मंजूसं उग्घाडैति । सो पैच्छेति उसभेसा मिसस्स समज्जहिं (सज्जहिं) पडिमं । तस्स ईहा-ऽपोहु-
मगण-गवेसणं करेन्तस्स 'कहिं मए एयारिसं रुवं दिव्वं ?' ति चिन्तीमाणस्स जालीसरणं उप्पण्णं-अहो । मम अभएण णाहकि-
च्चं कयं । रहस्सि गतं च काऊण परिभोगं उचितं ण परिमुज्जति; ताहे रण्णो कथितं-ज्जधा कुमारस्स जप्पामिति' आरियविसयात्तो

पाहुंडं आणीतं लप्पमितं जहोचितं परिभोगं न परिभुजति। रायाए चित्तितं-जड्ही कुमारी भवति, बज्जतु तस्स अण्णेहिं आइविस्वज्जइ, तेण

चित्तितं-जड्ही किधइ^वज्जामि तो नहुं कज्जं भवति, सब्बधा वि जहोचितं भोगं भुंजति। रण्णासुतं-परिभुजति। तस्सगासे पंचणहुं कुमारामच्च

सताणं पंच य पुत्तसताइ अण्णविदिण्णाइ भणिउंजइ कुमारी णस्सति तो सब्बे विणासेति। ते तं कुमारं आदरेणं रक्खंति। कुमारेणोवा-

यी चित्तितो-आसवाहणियाए णिमाच्छामि। एवं विस्सासेण पलातो आसं विसज्जेऊण। देवताए य भणितं-सउवसमां। इतरे इवि

पंचसता अडवीए चोरियं करिंता अच्छंति। इतरो वि णाओ एक्कारसमिं सावगापडिमं पडिवज्जिता आगतो वसंतपुरुं णगरंतं। आया-

वेत्तस्स पडिहेरं कतं देवताए। तस्स आलावेत्तस्स दारिकाओ अद्धरसामं ते रमंति। ताए सेव्विधूलीए सो पती धेप्पति। एवं सो ताहिं आला-

वेत्ती अच्छंति। ताए दारियाए भणति अहो मम पती आलभितो। देवताए अद्धतेरसहिरणकोडीओ पाडियाओ राया उड्डितो धेतुं,

सप्या उड्डितं। देवताए भणितं-एतं तीसो दारियाए। पितुणा संगीवितं। सो वि पवातो। सा सेव्विधूता अण्णेहिं वरिज्जति। तीए माता-पितुं

भणइ-कलिवारा कण्णा दिज्जति?। तेहिं भणइ-एक्कस्स दिण्णा णस्सेतं धणं, भुंज, तुमं जाणसि कहिं सो?। णत्थि, णवरं पाए जाणसि

जाणसि। ताहे सा ताहिं भिक्खवा दिवा बिज्जति-जति पतिं जाणसि तो गेण्हेज्जासि। इतरो वारसणहुं वारसाणं आगतो, सो तीए पाएहिं

णातो, तस्स पच्छतो विसज्जिता। तो चित्तियं-उड्डाहो। पडिभगो। तस्स ताहिं पुत्तो जातो। वारसणहुं वरिसाणं सो ताहिं आपुच्छति।

सा तर्हि पृकलिया । सो दारओ भणति - किं कर्तसि ? । पिता ते पव्वइतु कामो तो सुहुं जीविस्सामि सोऊण पुत्तेण वेढितुमारद्धी । तेण विचलितं -

- जत्ति एहिं तंतूहि वेढेत्ति तत्तिगाणि वरिसाणि अच्छत्तमि । तेण बारसहुं वेढितो ता धी बारस वरिसाणि अच्छितो । पुण्णेहिं पव्वइती ताए

अडवीए लीलेति जीए ताइ पंचसत्ताइ । तेहिं गहिती पच्चभिण्णाती य । पंच वि सयाइ पव्वइत्ताइ । सो जाति तित्थिगरमूलं । सो राय-

गिहुंणगरं पविसंतओ गोसालेण समंवातो , बुद्धेन समं वा दो , धिज्जाति एहुं परिब्बा एहुं ताव सैहिं । सब्बे पडिहुंतुं सामिपादमूलं

जातिं तस्स वच्चंतस्स हत्थी बारिछुटओ . सो हत्थी अद्दं पेच्छिऊण एवं चिंत्तेति - अद्दगस्स तैयपभावेण मुंचानि । तस्य य तैयप्प -

भावेण बंधणाणि छिण्णाणि । हत्थी णड्डी । अद्दओ भणति -

ण दुक्कं बारणपासमोयणं गा गली णामणिप्फण्णे । सुत्तालावगणिप्फण्णे सुत्तमुच्चारेतब्बं -

पुंराकडं अद्द ! इमं सुणेहि एगंतचारी ससणे पुराडडसी ।

सै भिक्खुणो उवणेत्ता अणेगे आइक्खवतेण्हं पुढो वित्थरेणं ॥१॥

साडड जीविया पढुविया इत्थिरेणं , सभापुत्तो गणतो भिक्खुमज्झी ।

आइक्खमाणो बहुजणमत्थां , न संधयाती अवरेण पुब्बं ॥२॥

एगंतमेवं अदुवा वि एण्हं , दीव डणमण्ण न ससेति जम्हा ।

पुरेकडं अहं! इमं ततस्तमाद्रिकं राजपुत्रं प्रत्येकबुद्धं भगवत्पादमूलं गच्छमाणं गोसात आह— पुरेकडं अहं! इमं सुणेहि, सर्वैरपि तीर्थ-

कृतं

करैः पुरेकडं, आद्रिक! इति आद्रिकस्यामन्त्राणम् हे आद्रिकराजपुत्र! इमं यत् वक्ष्यामस्तच्छृणु— एगंतचारी समणे पुरा—ऽऽसी, सोऽयं वर्द्धमा-

नः यत्सकाशां भवान् गच्छति स मत्सकादी पूर्वमेकान्तचारी आसीत्। तदेकान्तं द्रव्ये भावे च, द्रव्यैकान्तभारामोदान-सुणधरादीणि-

एतेषु एगंतैषु चरति एगंतचारी पुरा आसि ति, एस मए सद्धिं लामा-ऽलमि-सुह-दुक्खाइं अणुभवितत्वाइं तत्थ भावणा-ठाण-मोणा-

ऽऽसणादीहिं प्रउग्गोहिं तव-चरणोहिं णित्थं चित्तिं समाणो दुक्करं ए रिमा चरिया जावज्जीवाए धारेत व्व ति का उं मामवहाय बहुवे-

भिक्षुणो भवद्विधां प्राणादमात्राहार्या मुंडेति, पिंडेति य, मुंडेत्ता पिंडेत्ता य तेहिं बहूहिं परंसतेभ्यः एणिहं साम्प्रतं आइक्खवइ पुब्बा-

वरणहं आदावण-भिक्षुचरियादिकार्या कित्तेसै णियत्तस्सित्ती पुढो सि पृथक् पृथक् चौनः पुण्येन जी जधा उवस्समति तस्स तधा परिक-

हेत्ती अपरितंतो गाम-णगराइं आहंउति। वित्थरेणोति अनेकैः पर्यायैर्वरः किल एष सर्व इति लोकात् पत्तियन्ती पत्तियन्ती पच्चंतं

गतौ। एवं पूआ नगरव-परिचारहेतुं कथेति हिंउति य गामाणुगामं इति ॥१॥ अस्मात् कारणात्—

साऽऽजीवि या पवुत्तियाण इधरधा हि एगणियं विहरंतं ण कोइ पूतैव, ण वा अमिगच्छति। अधिरधम्मा अधिरो। कधमस्थिरः

इति चेत्, यदा सो एगंतचारी भूत्वा समेति गृहान्व्यानं आरामगतो वा वृक्षमूलान्नितः, गृहं सरणमित्यर्थः, त्यक्तवा गृहं किं पुनः

गृहप्रवेशनताः। गणः समूहः, गणमध्ये आख्याति मेकैकस्या। भिक्षुमध्ये सदेवमाणुआऽसुराए परिस्साए परिवुडी। जनाय हिसंजन्यम्, १ लं

चार्थं कथयति, न सूक्ष्ममाण संधायति (संधयति) ति न संधिति अवरणाम जेमितं साम्प्रतीयं वृत्तम्- रत्नशिल्पापटुः सिंहासनं छत्रं

चामरम्। अधवा—

अशौकवृक्षः सुखपुष्पवृत्तिर्दिव्यो ध्वनिश्चामरमासनं च ।

भामण्डलं दुन्दुभिरातपत्रं, सत्प्रातिहायिणिजिनेश्वराणाम् ॥६॥

अनैन देवेन्द्रदुर्लभेनापि विभूतिवृत्तेन यत् पूर्वं वृत्तं एतन्त्वारित्वं तदन्योन्यव्याघातान् सन्ति ॥२॥ किञ्च—

एतन्मेवं अदुवा विष्णुर्हं ।

यदि एकान्तचारित्वं शेषिनमेतदेवात्यन्तं कर्तव्यमभविष्यत्, उत मन्यसे इदं महापरिवारवृत्तं साधु तदिदमादावेवाचरणीयमासीत् तौ

किं वारस समधियाई वरिमाइं किलौसितौ?। तद् यस्मादिदं साम्प्रतीयं वृत्तं पौराणम् च दो वि अण्णोणं ण ससेति न तु ल्ये भवत

इत्यर्थः, तस्मादसौ पूर्वा-ऽपरव्याहृतवादीकारी च नाभिगमनीयस्ते ॥ एवं गौबालेनोक्ता भगवानार्द्रकः प्रत्येकबुद्धः तद्वा—

क्यमज्ञायेव प्रहस्येव आह च—

पुर्व्वि व पच्छाव अणजसं वा एणंतमेवं पाडिसंधयगति ॥३॥

समेच्च लीगं तस-थावराणं, खोमंकरे समणे माहुणे वा ।

आडुक्खमाणी वि सहुस्समज्झै, एणंतयां सारपती तहच्ची ॥४॥

धम्मं कधींतस्स उ णत्थि दोसो, खंतस्स दंतस्स जित्तिं दियस्स ।

भासाय दोसे य विवज्जास्स, गुणे य भासाय णिसेक्कास्स ॥५॥

महव्वते पंच अणुव्वते य, तहेव पंचासव संवरे य ।

विरतिं इह स्सामणियमि पण्णे, लवावसक्की समणे न्ति वेत्ति ॥६॥

भौगोशात् । सहि भावान् वर्द्धमानः पुर्व्विं वा पच्छां वा, पुर्व्विं छत्रमत्यकाले पच्छं ति जाणे समुपपण्णे अणामत्तं

जावज्जीवाणु (ले) जाणे समुपपण्णे अणामत्तं जावज्जीवाणु) तेषु तीसु वि कालेषु भावान् एतमेव पडिसंधाक्ख [य] तीति वक्तव्ये ग्रन्थानु-

लौभ्यात् सुखमुखोच्चारणाद् वृत्तबन्धानुवृत्तेश्च च [डि] संघयाति ॥ ३ ॥ स्यात् किमर्थं कथयति ? -

समेच्च लोरां । सत्या सास्त्वैत्यर्थः, तस्मात्तथावराणं जीवाणं खेमं मयं करेति, अवधिमित्यर्थः । अणो वि जीवे अणोसिं च जीवा-

णं खेमं कातुकामो कथीति - समणो ति वा माहणे ति वा एतद्वत् । स एवं आइक्खमाणो वि, अपि पदार्थादिषु जनसहस्रस्य जन-

सहस्रयोः जनसहस्राणां वा मध्ये एकभावः एकत्वम्, सत्तेर्धातोः सारि इत्येवं कृते सृजति कश्चिदित्येवं विगृह्य सारयतीति

भवति, एकत्वं गमयति । कथं नाम भव्याः एकत्वं भजेयुः ? प्रव्रज्यामित्यर्थः, राग-द्वेषविप्रमुक्तत्वं हि एकं तस्मै वत्पुणो, आत्मन-

मपि च एतमेव सारयतीति, राग-द्वेषप्रहीणत्वात्, "जनमज्जे वि वसंतो" [] तथा चोक्तम् - "कामक्रो-

धातनिर्जित्यं" [] । स्यात् - तदेतदेकत्वावस्थितस्य कृतार्थस्य च किंपरोपदेशेन ? तदुच्यते - कर्मक्षया-

र्थम्, आह हि - 'यत्तच्छुभं तीर्थकरत्वं नाम' [] । तीर्थकरत्वाभाव्याच्चेति । उक्तं हि - 'तत्त्वाभाव्या-

देव' [] । तदच्चेति अर्चा नाम लेश्या, सा य सुकृतेस्मा चैव, न राग-दोषाभिभूत ब्रुव संकलितब्रुव-

लक्ष्मी ओ परिणमति। अधवा अच्छति शरीरं, सीहासणे आविडो विधम्मं कहेंतीण पुप्फ-वत्थ-गंधादीहिं अलंकारेहिं तधा

अर्च एव निर्भूष इत्यर्थः ॥४॥ निर्दोषत्वाच्च -

धम्मं कथेंतस्स उणत्थि दीसो ॥ क्षान्तिग्रहणं यत्ति वि को वि दुब्बियडुबुद्धी चो-

दैति, न वा कथ्यमानं परियच्छति तत्थ वि ण रुस्सति दंतो णि ति कसायदंतो। जित्तिंदिओ ति इंदियदंतो, पृथागुच्चारणा इंदिय-

ओ इंदियदंतत्तिसेसो दरिमिलो। कक्कस-कुडुम-णिदुर-सावज्जा य भासादीसा, हित-मित-देश-कालादि सभासुणे। आहु हि-“दिदुं मितं

असंदिदुं”

] ॥५॥ स्यादसौ भाषादोष-गुणसो भगवान् किमख्याति?, उच्यते -

महत्त्वते पंच अणुत्ववृत्ते य॥

साधूणं महत्त्वते। सावगार्णं अणुत्वते महत्त्वत्वविवरीता एव प्राणवधादयः पञ्चाश्रवा भवन्ति। संवर इति इंदियाणी विरति ति महाप्रतवत्

हि इन्द्रियसंवृतस्य सतो विरतिर्भवति, अधवा असंजमा विरते। इहे ति इह, प्रवचने लोके वा श्रमणभावः श्रमणीयम्। प्रज्ञानवां चणो

आख्यान्नपि [इति] वाक्यदोषः। लवं कर्म लतो ऽवसकृति लवावसक्री, न वाचिकेन कर्मणा माणसेण वा युज्यत इत्यर्थः, समणी भगवा-

नेव एवं ब्रवीति। स्वयमपि -

भावं पंचमहत्त्वलगुत्तो इंदियसंबुडो [यि] विरतो य।

अणुसिं पि तमेव [यि], धम्मं देसेति भावैति ॥१५६॥

यस्मात् ज्ञवीषि वयमपि व्रतमन्तः इन्द्रियसंवृता विरताश्च, यदि च मन्यसे श्री लोदकपायित्वाद् बीयादिकन्दभोजनाद्

उद्दिष्टभोजनात् स्त्रीवित्तयोपसेवनाच्चा किमस्मा कमसाधुत्वम् १, तत्रैदं कारणं शृणु - अस्माकमाजीवकामामयं कृतान्तः, कः १ इति

चैव उच्यते -

श्री लोदगं सैव उ बीयकायं, आहार्य कर्म तह वृत्थियाती ।

एतत् चारिस्मिह अह धम्मे, तवस्मिणी ण भिस्समेति पावं ॥ ७ ॥

श्री लोदगं वा तध बीयकायं, आहार्य कर्म तह वृत्थियाओ ।

एताइं जाणं पडिसेवमाणा, अगारिणी अस्समणा भवंति ॥ ८ ॥

सिया य बीओदग इत्थियाओ, पडिसेवमाणा समणा भवंति ।

अगारिणी बी समणा भवंतु, सैवंति जं ते वि तहप्पगारं ॥ ९ ॥

जे यावि सीओदगमेव भिक्खू, भिक्खवं विहं जायति जीवित्तु ।

ते णाति संजोग्गमा विप्पहाय, कायोवगा ऽर्णतकरा भवंति ॥ १० ॥

श्री लोदकं सैव उक्तं । श्रीतं असत्थो बहत्तं श्रीतमेव जतं । बीजं जस्स काए स भवति [बीजकाए], सक्खी चैव वणस्सली गहितो । आत्म-

न्याधाय कृतं आधाकर्म, इत्थियाओ य । अहं एताइं पडिसेवामो णि तेण असंजते ति तत्थ सुणु कारणं - आतवद्यत्तमपरितादित्ता

श्री लोदकेण अप्पाइज्जामो, कन्दमूलादीणि आधा कर्म च शरीरसाधारणदुमेव पडिसेवामो, न चान्यकृतैर्न कर्मणा ऽन्यो बध्यते,

प्राणानुग्रहाच्च आधाकर्मानुज्ञा, एवं कृतादीन्यपि, अस्माधाय क्रीतानि कल्पन्ते, इत्थियाओ वि याऽऽसैविज्जन्ति मनसो यत् समाधिमु-

त्पादयन्ति, सेव्यमानास्तु उच्चार- प्रश्रवणनिर्गमहृष्टान्तसामर्थ्यान्मनः समाधिमुत्पादयन्ति, तसौ ध्यानाद्यशेषाः क्रियाविशेषाः स्व-

स्थाचिन्तैः सुखमासेव्यन्ते, परानुग्रहाच्च सेव्याः । आहुहि-“सुखानि दत्त्वा लभन्ते सुखानि.” [] जं पि य एतैहिं

सीतोदगादीहिं इत्थीपज्जवक्काणेहिं कम्म उवचिज्जति त्ति यदि मन्यसै तं पि एगंतच्चादीसु एगंतै उज्जाणादिसु चरंति एगंतचा-

री बुधं आजीवकधम्मं जम्हा णं आतावण-सौण-त्थाणा-ऽऽसण-अनसना-ऽस्सामकादीहिं धौराणि एतैहिं चैव एगंतवक्कादीहिं

गुणेहिं स्वविज्जन्ति, जत्ति य धयं सीतोदगादिदोसौवचितं कम्मं ण सक्केमी स्ववितुं ता अणीगभव सहस्स समज्जितं कम्मं कधं

स्ववेस्सामी ? तेण “अपीण बहुमेसेज्ज.” [] सीतोदगादिसैवा अणुस्सिता । तदेवमादिदोसेसु अस्से-

अदोषदर्शित्वादेहि आगच्छागा एवं गोसालेनोक्ते आद्रक आहु- सीतोदगं वा तधं वीअं । इह “सीतोदगं बीजकार्यं अधिकम्मं

इत्थियाओ याऽऽसैवमाणा वि वयं समणा होमो’ यदुक्तं त्वया तेन समानवृत्तत्वाद् अगारिणी समणा भवंति त्वन्मतैः, ते वि हिं

सीतोदगादिणिसैवंने ति, तेन प्रकारेण तधा ते वि तहपगारं वृत्तं कुर्वन्तीत्यन्यथां वाका प्रत्यासरा ? ॥ ८-९ ॥ अथ मन्यसै समान-

वृत्ते वयमेव श्रमणा न गृहस्थाः पञ्चिकात्र न योजयितव्या- जे यावि सीतोदगानेष भिक्खू ० कौवृणासत्थीओ परिहरति

लौकरवमीतो बालौ वृद्धौ बानधर्मयोग्यौ वा बन्नीवर्जमपि सीदौदगभीजी नाम भिक्खू भिक्षां च ब्रूह तावके सिद्धान्ते जीवता ध्याननिमित्तं

जीविदुता एतन्प्रकाराः । णालीण संजोगी णालिसंजोगी पूर्वापरसम्बन्धादि, अपि पदार्थादिषु, णालिसंजोगमि (म) त्तिदुप्पज्जहणि-

ज्जं । सुमुखीऽपि सन्तः कार्यं सरीरं कायौपका एवं भवन्ति । अनन्तं कुर्वन्तीति अनन्तकमाः, कर्त्तॄणां संसारस्य भवस्य दुःखा-

नामेवेत्यर्थः ॥ १६॥ एवमुक्त्वा आर्द्रकेन गौशालौ जाधै अण्णं उत्तरं न तरति दातुं ताधै अण्णसुत्थिए बित्तिज्जए गेण्हति, दुब्बल्लो

वा कडत्थाडीए (कडुच्छादीए) ।

एयं बाई तु तुमं पादुकुब्बं, पावाइणी गरहमि सत्त्व एव ।

पावाइणी वि पुढो किडुयंता, सयं सयं दिड्ढि (दिड्ढि) करेति पाउं ॥ १६॥

ते अण्णमण्णस्स तु गरहमाणा अक्खंति उ समणा माहणा य ।

सतो य अत्थी असतो य णत्थी, गरहामो दिड्ढि ण गरहामो किंचि ॥ १७॥

ण किंचि रुव्वेणमभिधारयामो, सं दिड्ढिमगं तु करेमो पाउं ।

मगी इमे किड्ढि ते आरि एहिं, अणुत्तरे सप्पुत्तिसेहिं अंजू ॥ १८॥

उड्डु अधय तिरियं दिसामु, तस्मा य जे चावर जे य पाणा ।

भूयाहि संकाये दुग्गुल्लमाणा, णी गरहती वुत्तिमं किंचि लोक्कं ॥ १९॥

एवं वाई [तु] लुमंगा दुता एतत्प्रकारं, प्रादुः प्रकाशमे, प्रकाशं कुर्वन्तीत्यर्थः। कथं ? भणति - सीतोद [किं बीजं]

कायं आधाकम्माद् वृत्तियाओ य सैवमाणा असमणा भवन्ति कायोवगा, कायोवगात्वाच्च मान्त करा भवन्ति, तेन शक्याः सर्वे

सीतोदकबीजकाय-आधाकम्माद् सैवंति अबंभमवि प्रैद्य-गी-पद्मवर्गाणाम्, सादृश्यास्तु 'प्राप्तानामुपभोगः' इति वचनात्। एवं वाच

प्रादुः कुर्वन् प्रवदनशीला प्रावादुकाः तान् गरहसि आत्मीत्येकेन, न चोत्सेकः शिवाय। आर्द्रक आहु-ननु पावादिनोऽपि पुढे,

ते वि हि पावादिया पुढीति आत्मीयं पक्षं कीर्तयन्ती वर्णयन्तः स्वा स्वां दृष्टिं कुर्वन्ति कर्तेति प्रादुः प्रकाशयन्ति ॥१६॥ ते अ-

णमणस्स तु। ते इति प्रागुपदिदिष्टाः प्रावादुकाः, अन्यश्चान्यश्च अणमणं, अणमणस्स विविधं विशिष्टं वा गरहमाणा

कुदृष्टिम्, आचरन्ति वाक्याध्याहारः, आ^{स्या}स्मिन्ति परशास्त्रदीपांश्च आविष्कुर्वन्ति श्रमणाश्च ब्राह्मणाश्च। किमाख्यान्ति ? सती

य अत्थी असती य, स्वम्-आत्मीयप्रवचनमित्यर्थः, तस्मात् स्वतः श्रेयोऽस्ति निर्वाणमित्यर्थः, परस्मात् परतः, अन्य-

स्मात् प्रवचनादित्यर्थः, नास्तीति नास्ति निःश्रेयसं वा निर्वाणमित्यर्थः। एवं ते सर्वे अहमिति व्यवस्थिताः स्वपक्षसिद्धि मिच्छ-

न्ति परपक्षस्य चासिद्धिम्। उक्तं च - "अहिं जस्स जं ववसितं." []। वयमपि स्वपक्षमेवावलम्ब्या परां

वाक्यां दृष्टिं गरहामातां न तु किञ्चि गरहामी यथा त्वं पापदृष्टिः सिध्यादृष्टिमुदो मूर्खः अजानको वेति ॥१७॥

[किञ्चिद् रूपेण रूपमिति, यथा लोको लोकं कस्मिंश्चिदपराधी आक्रोशति - काणः कुब्जः

कौढी वेति, जात्या वेति - चाण्डालः कर्मकरी वेति, नैवं किञ्चिद्रूपेण - छत्रि दण्डिक दुष्ट परिव्राजक ! इदं ते दुर्दृष्टं शासनम् तेन

मूर्खकपिलेन किं दृष्टं योनाकर्ताः, क्षीरक्षः, घटं च कर्तुमीत्यसंधिं करोति, कुम्भकारोऽकुर्वन् कथं कुम्भकारः, कुर्वन् कुम्भकारो

भवति, एवं न ब्रूमी, वीतरागीपदेवाद् येषामेषा हृष्टिः अकर्ताऽऽत्मा निर्लोपश्च तेषां घटं साधयामीति मृत्पिण्ड - दण्डायुपादामक्रि -

यैव न युज्यते निर्लोपस्य च शौचक्रियया किं क्रियते, कथं चास्य केवलज्ञानं मोक्षयते शुद्धस्य, यतः शाक्या अपि नो स्वतः

प्रत्यक्षमित्यर्थः, हे कषायकण्ठ शाक्याक शाक्यपुत्रः कथमिदं ते दृष्टं सुखमस्ति चेन्न च सुखी तर्था स्कन्धाः, न च किल सितां, नी

किंचस्य ते, येषामेषा हृष्टिः सुखमस्ति चेन्न च सुखी, त एव दोषाः अभिसुखं धारयामः अभिधारयामः, वाचं वेतीत्यर्थः, किन्तु

सं दिष्टिं

स्वां हृष्टिं करेमो कुर्मः प्रादुः प्रकाशमित्यर्थः । तद्यथा - जीवं प्रति सङ्गतीऽन्यो मूर्तोऽस्त्यात्मेति, यस्य पुनर्वादिनः नास्त्यात्मा

तस्य जातिस्मरणादीनि न विधन्ते, दान - दमा - अध्ययनक्रियाश्च न युक्ताः, न तु ब्रूमः - शाक्या अन्ये वा नास्ति वादिनः, है मूर्खाः ।

यद्यात्मा नास्ति तेनोक्तौ शुद्धोदमपुत्रो वृद्धो नास्ति, बहू - वचन - वाच्याविशेषात् किं केन कस्मै वीपदिष्टम् ? इति, ननु

मत्तो न स प्रज्ञापः, एवमन्यत्रापि प्रवादित्वा योज्यम्, इत्येव हृष्टिं गृह्णामी, न तु किञ्चिद् वादिनां मामुखं ब्रूमीऽधिकम् -

आगतं मूर्खः। कुटिलमिच्छाहृष्टिर्वेति। एवं स्वहृष्टो प्रादुःक्रियमाणायं लिण्णि तिसद्वाइ दिदुसताइ परवृज्जंति, सिच्छसंति काउं
 तेसु दिदुम कायब्बा। स्यात्-किं तत् प्रादुःक्रियते?, समी इमे किदुते आरिण्हिं सम्यादर्शनादिमार्गः कीर्तितः साख्यातः पाणारियादीहिं
 नास्योत्तरोऽन्यो मार्गो विद्यते। शोभनपुरुषसर्वज्ञत्वात् तथाकारित्वाच्च। अंजू कुजुजुओ, न पूर्वापरव्याहृतः शाक्यस्यैव, यथा ज्ञानमुत्फास
 आर्द्रकं च राजपुत्रं मृतं न ज्ञातवान् ॥६३॥ स्यादेकं किं निष्ठुरं स्पष्टं नाभिधीयते-“त्वं मूर्खो वा कुटिलिर्वा” इति?, तदुच्यते-माभूत् तस्य मानसं
 दुःखं स्यात्, किं वा निष्ठुरमुच्यमानस्य मनोदुःखाच्छरीरमपि स्याद् हृदयरोगादित्येण-

उडुं अधैयं। पण्णव्यादिसाओ गहिताओ। जे थावरा तमा पाणा। भूताभिसंकाये, संका भये अण्णाणे च, ब्रह्म भये।

बुद्धिमं बुद्धियं बुद्धी, ण किंचि गरहति णिन्दति वा सूलोत्ति त्रैलोक्ये पासंडलोके वा ॥६४॥ एवं निलोठिते वादे आजीविकगुरुराह-

यद्यस्मावेवं गुरुवीतरागीऽनुत्तरमार्गोपदेशकः, अनुत्तरमार्गोपदेशकत्वात् सत्पुरुषः सर्वज्ञश्च अथ किं यथा वयं आगंतवादिसु ण

वसति सत्पूजणे —

आगंतरे आरामगारे, समणे उभीते ण उवैति वासं।

दक्खवा हु संती बहवे मणूसा, ऊणातिरित्ता य लवालवा य ॥६५॥

मेधाविणो सिक्खिय बुद्धिमता, सुत्तेहि अत्येहि विणिच्छयाणू।

पुच्छिंसु माणे अणगार एगे, इति संकमाणे ण उवैति तत्थ ॥६६॥

जाकामकिच्चा ण य बालकिच्चा, शयाभियोर्येण कुओ भएण ।

वियागरेती प्रसिर्ण न चावि, सकामकिच्चेणिह आदियाण ॥६७॥

गंता व तत्था अदुवा अगंता, वियागरेज्जा समिया सुपणे ।

अण्णरिया दंसणतो पविता, इति संकमाणी ण उवेति तत्था ॥६८॥

आगंतारे आरामागारे । आगत्य आगत्य यस्मिन् नरास्तिच्छन्ति तदिदं सभा प्रपेत्यादि, आरामे अगारं

[आरामागारम्] । समन्तो सो च्चेव जी भी तित्थगरो भीतो ण उवेति वासं । कस्य भीतः ? उच्यते-दक्खवा हु, दक्खवा नाम अनेकशास्त्र वि-

वारदाः साङ्ख्यादयः किञ्चिदूणाणेण केचिदतिरिक्ता वा अस्थि समाधिअस्थिआ "रपजपव्यङ्गाया वाचि" लपलप इति वीप्सा, भृशं

लप लवालवा, जधा दबदवाहं तुरित्तुरितं वा गच्छ गच्छ वा । उक्तं हि-“देवदेवस्स” । आध्वर्युपियं एवं वडवडाहिकरेहि,

किसेवं लवलवेसि? १२॥ स एव दक्षाः पुनरुच्यते-

मेधाविणो न [मेधाविनः] ग्रहणधारणसमर्थाः । शिक्षिताः अण्णगाणि व्याकरण-

साङ्ख्या - विशेषिक - बौद्धा - ५५ जीवक - न्यायादीनि शास्त्राणि । बुद्धिः उत्पत्तिकाद्याः । तत्र विनिश्चयज्ञाः इति निरवहानि सूत्राणि

ज्जनते पठन्ति च ग्राह्यन्यूनकानि तानि स्वपरोपेतानि, अर्थं चानेकप्रकारं जानते भाषन्ते च विचारदाः जानका एव ते चैवं

जानका बहुजनसन्निपातेषु सभादिषु वसन्तं पुच्छं सु मा णी अण्णगाण [एते] शास्त्रा- ५५ जीवकाद्याः पृष्ठवन्तः, पुच्छं सु

ति णूण कत्थइ सी बहुजणसमागमे समादिआवासे आवायितो संती तेहिं पुच्छितव्वो अनिर्वहुन्तो तद्गयान्मा मं पुच्छिरसंति, अ-

निव्व हंतो य महाजणमज्झे लज्जावितो होसुं, परिभूतो अअजाणओ ति, इति एवं संकमाणे वीहेमाणे इत्यर्थः ण ठ्वेति तत्थ सुण्ण-

धर-जिण्णुज्जाण-गिहेसु पंडितजणेण सुरभिगंधेसु आवासेति। आहु च-

“पाएण खीणदव्वा” [] इत्यादि।

समयत्वात् न वीतरागी न च सर्वज्ञ इति १६॥ किञ्चान्यत्-कत्थति दूरं पि गंतुं कथयति, काणि य गाम-णगराणि ण चैव ग-

च्छति, काणि य बीलेठं पि कथीति, न च वीतरागस्य वैषम्यं युज्यते, स हि पर्जन्य इव सर्वत्र समकारी, आहु च-“विद्या-विनयस-

म्पन्ने, ब्राह्मणी” उच्यते-

आकामकिच्चाण “कमु वूच्छायाम्” करणीयं कृत्यम्, अकामं कृत्यं करोति अकामकिच्चं, तन्न तावदका-

कथयति। बालवत् मन्यमानो नापि परानुरोधात् न गौरवाद वा, न च बालकिच्चं ति न बलात्कारात् दूस्व-दीर्घतै विबन्धानु-

लीन्यात् बलकिच्चैति वक्तव्ये बकारस्य दीर्घत्वे कृते बालकिच्चा भवति। जधा बलं णाणा विरायामियौयेण। कुलस्तादिदं भयं

जितभयस्य स्यात् १। कथं व्याकरोति?, तदुच्यते- एभिरकामकृत्यादिभिर्दीर्घैर्विप्रमुक्तः विविधं विविधमन्येभ्यो बालादिभ्यो वा-

करोति विद्याकरोति। पुच्छंति तन्निति प्रश्नः पुढी अपुढी वा, जेण अपुढी करणादपि अत्थि, जधा चिरसंस्सिद्धी सि मे गोतमा। आ-

याति ठाणाणि य दृशा अथ ब्रवीषि किं वीतरागस्स धम्मदेसणाए? कधं वा गंतुं कधैति?, तत्थ विअणियामी, कत्थयि गंतुं कधैति—

मज्झिमं गंतुं तप्पठमत्ताए गणधरा संबोधिता, तत्थ गंतुं कधैति, तं वंदणवत्ति यादीहि आगताणं देवाणं पाएणं ति चैव, तेनोच्यते—

गंता व तत्थाणं पसिणं प्राश्नाः। प्रज्ञावान् पणो जत्थ जाणति 'धुवं पडिवज्जिस्संति' तत्थ गंतुं कधैति, जे

वि सोढं एंति तैसिं पि ठाणदिं तो चैव कधयति, ण जाणति जं जुत्तं जत्थ ण कोइ पडिवज्जति तत्थ ण वच्चाति, असूढलक्षत्वाच्च

ठाणत्थो वि ण कधैति जत्थ ण कोइ पडिवज्जति। किं भणसि? जत्ति सो एवं वीतरागो सब्बणू कधओ य तो कीरन अणारिए देसे

गंतुं ण संबोधयति' तत्त उच्यते— अणारिया जे देसा सग-जवणादी, दृष्टिः दर्शनम्, पस्ति इति परित्तरदर्शना दीर्घदर्शना न दीर्घसंसार

दर्शनिस्तदपायदर्शिनो वा, बृहल्लोकमेवैकं पश्यन्ति, को जाणति परल्लोगो?, शिश्रौदनपरायणान एते धर्मं प्रति पश्यन्ति इति शङ्खुमान्न

इत्यर्थः। शङ्खुशब्दो ज्ञानार्थ एव तदुभये मन्तव्यः। आहुहि—“शङ्खे प्रहर्षमतुलं” []। जे वि य आरियदेसेषु

अणारियदेसेण अपस्ति गामा णारा य तत्थ वि ण वच्चइ ण वा तैसिं कधयति, तदेवं भगवं न देसे तारिस्सए वि अणारिय तुल्ले

‘ण इत्थं धम्मं कोइ पडिवज्जइ’ ति, न तु भयात्, भगवतां सदेवा-इसुराए परिस्साए वादे अपरायिताणं तिणिण वादिसिं चैव

तैसिं चैव भवद्विधाः परत्तासंडित्थगारापि न शक्नुवन्त्युत्तरं दातुम्। किं तर्हि? तच्छिष्या अजब्धात्मनिष्ठाः प्रसभिमिद्धाः

लिखन्तु ताव ६८॥ एवमुक्त आर्द्रकैण गौशालः पुनराहु-अस्तु ताव जत्थ जत्थ पडिवज्जन्ति धम्मं तत्थ तत्थ गमणं कधणं च,

वणियलुक्खी स्सी णासी -

पण्ण जहा वणिए उद्दयाव्वा आयस्स हेतुं पगदेंति संगं ।

तत्तीवरी ससणी णाय पुत्ते इच्चैव मै हीति मत्ती वियक्का ॥६९॥

णवं ण कुज्जा विधुणे पुराणं चेच्चाऽमतिं ताति य माऽऽहु एवं ।

एतावता वंमचैरं ति बुत्ते तस्सोदयद्दी ससणेति वेति ॥७०॥

समाभंते वणिया भूतगामं, परिगाहं चैव समायसीणा ।

ते णाति संजीगात्तभिगाहाय, आतस्स हेतुं पगदेंति संगं ॥७१॥

विच्चेसिणो मैहुणस्स पगादा, ते भौयणद्वा वणिया वयंति ।

वयं तु कामेसु कअण्डी वलण्णा, अणारिया पैमदसेसु गिद्धा ॥७२॥

आरंभतं चैव परिगाहं च, अविचोसिया णिस्सिय आतदंडा ।

तेस्सि च मैउदए जं वयासी, चउरंतणंताय दुहाय जीह ॥७३॥

णैगंत णच्चंतिय ओदद मै वयंति ते दी वि अणीदयस्मि ।

स्से उदये मात्तिमणंतपत्ते, तमुदयं माह्वति णातिताली ॥७४॥

अहिंसकं सर्वराक्षणकुंघ्री, धर्मे ठितं कर्मविमोक्षवण्डा ।

तमायदं डैहिं समाय रता, अबीही ए ते पडिखवमैयं ॥२५॥

पणं जधान पणं ति तमिति पणं गणिस-धरिमादे । उद्दभी लाभभी, उद्दयस्स अहुं ए । आयस्स हेतुं, एतीत्यायी लाभ

इत्यर्थः । "षज्जं सङ्गे" षज्जं सक्तिर्विमङ्गुः अत्य लोभभी तत्थ वणिया भहुं धेतूण वच्चंति, एवं णाम लुब्धे ति तित्थगरी

अत्य लाभभी तत्थ वच्चति कधैति वा, धृत्यतो ब्रवीमि तत्तीवसे, इति एवं इच्छेवमे हीति मती तक्कामत्ती सीमांसा वा ५९॥

इत्थुक्की गोदण्ठेन राजसूनुराहु- अस्सीयं एगदेसीपमा-जधा लाभगाधी वणिभी ववहरति एवं भगवं लभ्मही तवं च संजमं

च करेव । तस्स के गुणा भवन्ति १, तदुच्यते-

णवं ण कुज्जाणं जतो ताव कम्मरव वण्डा उद्धितस्स णवं ण वज्झति तेण संजमं

करेति, जेण विधुज्जइ पुराणपावं तेण च तवं करेव, चेच्चा छेत्तुं अस्सीमणमतिं अमतिं, अण्णहेतुं वा पूजा-परियारहेतुं वा ण

कधैति । तीर्णे वि परान् त्रायतीति ज्ञाती । म्याद्- धर्मकथायां कः प्रस्तावः संजमस्य तपसौ वा यद् ब्रवीषि णवं ण कुज्जा विधुणी

पुराणं १, तदुच्यते-

णणं सिक्खति णणं गुणेति [णाणेण कुणति किच्चावुं] णणी णवं ण वेधति [णाणविणीओ हुवति तम्हा] ।

[दिशवे० नि० गा० ३१८ पृ० २४०-२] किं च- सो य खलु णाणपरिजतो, तेण संवृत्ती, संवर एव संवस्तथावि अभ्यंतरो धम्मक-

धावसानो पंचविधो राज्ञायी, इच्चैवं धम्मकधाए विसंवातद्वाणं उत्तरोऽस्ति तेनोच्यते - णवं ण कुज्जा विधुए। एतावता बंभचैरं

एतदेव तद् ब्रह्मणः पदं ब्रह्मपदं वा ब्रह्मवृत्तं वा, किम? इति चेत्, ब्रह्मेति चरितं दुविधं तव चरणं, संजमजोगी तओ चेव, उद्दुओ

तामओ संजमस्स तवस्स वा। उक्तं हि - उद्दुओ पक्खेवं उद्दुएण वा जस्स अट्ठी स भवति समणो भगवानेव, एवं ब्रवीमि उदाहरणेक-

देशो ब्रवीमि, न तु सर्वं साधर्म्यमस्ति भगवतो वणिज्जेहिं २॥ कथं? -

समारभंते हि वणिजाः। समारभंति कय-विकय-भंडु-सगह-

वाहुण-पयण-पयावणादीहिं आरंभंता समारभंति छक्कायभूतग्रामम्। परिगहो दुपद-चतुष्पद-धण-धण-हिरण-सुवण्णादि,

तं एवं समायमीणा रक्खेता णहु-विणहुं च सोअंता उवणिज्जंता य सुबहुं पावकम्मं कलिकलुसं तु एवं वृत्ताः। स एवं कम्मसमाच्य-

रो य जातिसंजोगी, तं अभिगहाय तैसिं अप्पणो य अट्ठाए, आयहेतुं ति अवलामओ लामट्ठाए, एते ण इंसंजोगा-ऽऽतस्स ऽट्ठाए

सि वुत्तं होति। भूदां करेति प्रकरेति। सत्तिं संगं २५। किञ्चान्यत्तं ते हि वणिजा -

वित्तेशिणी वित्तं हिरण-सुवण्णवित्तं तं एव सति

[वित्तेशिणी] मिथुनभाबी मैथुनम्, संपगाढा समस्तं गाढाः सम्पगाढाः। भुज्यत इति भोजनं अज्ञानादि, व्रजन्ति दिशः संक्षेपाधीर्षी ते

वणिजा। वित्तं किमर्थमेवमाणा दिशो व्रजन्ति। उच्यते - मैथुनार्थं भोजनार्थं वेति। आहु हि - “त्रिश्रोदरकृते पार्थ।”

[॥ विरक्ताः स्त्रीकामेभ्यो जिह्मजिह्वेन्द्रियाश्च । वयं तु तुर्विद्वेषणे, विरक्ताः अन्यतीर्थेभ्यः, किं पुनर्गृहिभ्यः ॥]

त एवं इत्यिकामेसु वित्तादि भौयणे रसेसु अ अज्झा व वण्ण वणिया । अधा रसेसु तथा रसेसु विविसएसु सहातिसु । अधवा

रस इति सुखस्य आरब्धता, आहु हि - 'आस्वादोऽशीघ्रभावे च' [] । तथा चाह विषया विनिवर्तन्ते, निराहारस्य दे-

हितः । " [] । रसवर्जं, रसेसु गृह्णति सुखेसु गिह्वा इत्यर्थः ॥ इतश्च सामान्यवृत्तं भवतां वणिजा, कथम् ॥ -

आरंभतं चैव परिण आरंभो क्रय-सकटभरा दीनां पचन-पाचन-च्छेदनादीनां च हिंसा द्वाराणाम् ।

परिग्रहो ममीकारः धनः धान्यादिसंरक्षणं च । परिग्रहार्थमेव चारम्भः क्रियते, तस्मा रम्भं परिग्रहं च भुवियीसिया णाम् अतो-

शिरिठं, णिस्सित तम्मि आरंभे परिगहे वा, पुब्बापरसंबंधे वणिस्सिता, आत्मन इति जीवान् दण्डयति बंध-वध-परिनावणोद्धवणा-

दीहि तद्दुःखोत्पादताद्वा आत्मानं दण्डयति संसारे । किञ्चान्यत् - तेसिं च सौ उदए तेसी (सिं) वणियाणं सौ उदइओ ति सौ लाभओ

चत्तरंतमणंतसंसारय भवति, ण तु इह धम्मकधारज्ज लाभो पुण चत्तरंत संसारविपमोक्खाय २३ ॥ किञ्चान्यत् -

जे मंत णच्चंतिय न स तेसि वणियाण उदओ ण एगंतिओ होइ, कयाइ छेदओ हीति कदाइ लाभओ । जति वि ला-

भओती वि अग्नि-चोरादिसामणत्तणेण य जं खज्जइ दिज्जइ तेण य अणच्चंतियं वदंति ति । जुज्जइ एते लोवि पम्मारा ^{मा}

अणोऽंति ए । अथवा विपद आचार्याः । दी वि पगारा अणुद्वे चैव, न लाभ इत्यर्थः । तद्विपरीतस्तु जिज्जरा उदयो, यत उच्यते से उद्वे से जिज्जरा

(उदयो, यत उच्यते से उद्वे से जिज्जरा) लाभः । मीक्षार्थस्थ सादि अणंतत्वं अणंतप्राप्ते अणंतपत्तौ तं उद्वेयं, लाभक इत्यर्थः, साहसि आ-

ख्याति सिलाहति वा प्रसंसतीत्यर्थः । णतीति ज्ञातिकुलीयः । वायतीति वाती । स चैकः एकान्तिकत्वादात्यन्तिकत्वाच्च परमत्मा-

भक्त इति । ॥२४॥ तदेवं वणिग्भ्यः भगवन्तं सुमहद्भिर्विशोषैर्विशिष्टं सन्तं यत् तैः समानीकरोषि तं पुनर्युक्तम् । कतरैर्विशोषयन्ति ?

णणु जे समारम्भादिभिः पञ्चभिर्विशोषैराख्याताः । इमे चान्ये विशोषाः । तद्यथा —

अहिंसकं । अहिंसकी भगवान् ते हिंसकाः । स-

व्यसत्ताणुकं पी च भगवं ते णिरणुकं वा । दसविधं धम्मे द्विती भगवं ते तु वणिज्जा । किमत्थं धम्मे स्थितः ? इति चेत्, कम्मविमोक्ख-

णद्धा ते पुनः कम्मविमोक्षार्थं अभ्युत्थिता धनार्थं तूत्थिताः । तदेवं अणोगुणसहस्रोपेतं आतदंडेहि ति आत्मानं दण्डयन्ति जीवीव ध्माति-

त्वात् । समाचरंतीति समं आचरंता समं चरंता, तुल्यं कुर्वन्ता इत्यर्थः, समानयंती वा समानं कुर्वन्ता इत्यर्थः । एतद्वि तव अधोर-

ज्ञानं चैति । ॥२५॥ तमेवं प्रतिहुत्य निर्वचनी कृत्वा च्चाऽऽजीवकगुरुं गोशालं भगवन्तमेव प्रति यथो । तथाऽऽर्द्धकेन गोशालमवधी-

रितं मत्वा द्वाभ्यां कारणाभ्यां तुष्टाः शाक्यपुत्रीया भिक्षवः । कथम् ? इति चेत्, यदेव अस्माकं प्रत्यक्षतोऽनेन निगृहीतः, यच्चा-

स्माकमिदानीं श्लाघ्यबहुपरिवारी राजपुत्रीऽङ्गसायास्यतीति । अतः गुणशिलमुद्यानं भगवत्समीपं प्रयातस्य संबुला

भूत्वा बुद्धसिद्धान्तं ग्राहयिष्यामि इति पुरस्तात् स्थित्वा ऽऽहु-भो भो भव्यमहासत्त्व आर्द्रक राजपुत्रा! स्वज्ञातं ते, कुतः आगम्यते?

कृचयासि? इति । स-“भावत्समीपं यामि” इत्युक्ते भिक्षुकास्ते तमूचुः-इदमपि तावदस्मत्त्विद्वान्तं शृणु, श्रुत्वा च सम्प्रति-

पद्यस्व, पण्डितवेदनीयो ह्यस्मत्सिद्धान्तः, सूक्ष्मश्च चित्तमूलत्वाद्धर्मस्य, तदेव च नियन्तव्यम्, किं कायेन काष्ठभूतेन वृथा तापि-

श्रुतेन?, आहु हि-“मनपुल्लंगमा” [] । तथा चोक्तम्-“चित्ते तापितव्ये” [] । तथा चोक्तम्-

“चित्ते तापितव्ये” [] इत्येवं चित्तमूलो धर्मः । अधर्मो ऽपि चित्तमूल एव स्यात्, कथमधर्मश्चित्तमूलः?, उच्यते-

पिण्णायपिंडीमावि विद्धु सूलै, कैई पयेज्जा पुरिसे इमे ति ।

अलाठयं वा वि कुमारए त्ति, स लिपाती पाणि वहेण अम्हं ॥ २६ ॥

अहवावि वेद्धुण मित्तकरव मूलै, पिण्णाय बुद्धीए णरं पयेज्जा ।

कुमारगं वा वि मल्लबुयं ति, ण लिप्पति पाणवधेण अम्हं ॥ २७ ॥

पुरिसं व वेद्धुण कुमारकं वा मूलम्मि कैई पए जातत्तये ।

पिण्णायपिंडं सत्ति मत्तहैत्ता बुद्धाण तं कप्पति पारणाए ॥ २८ ॥

पिण्णायपिंडीणा जति कीति आसन्नवेरो वेरिओ ओ बालरूवाई ण मुयसि, सो ते वेरिए मारेतुं चेडरूवाई पि मारेमि

त्ति तवसितो, मूत्तवति य केइ वेरिया जे गबो वि विमिंतंति माहिलियाणं, सा एते वद्धमाणा सत्तुणी हीहिंति, तत्थ समावत्तीए

स्वल्पिणी पल्ल कए पोलेण औहाडिता मन्दप्रकाशो गृहैकदेशो वासी तेण तित्त्ववैराभिभूतेण 'एसदारओ' ति काऊण सुतिकुंती वा

सत्ती वा तिसूलं वा एवं विद्धुं चिंतेति-कदायि एस भमम्मविद्धो जीवेज्ज तथैव सूलप्रोतं अग्निमि पयति; एवमेव अलाउअं अदीर्घं

पल्लकए वा भूमीए वा पाओगं वा ^{अपाओगं वा} मन्दप्रकाशो एस लेसिं वैरियाणं कुमारओ ति बालओ ति एवं अलाउअं वा विकुमारओ ति पय ति सूलं

वेद्धुं अवेद्धुं वा; स प्रदुल्लचित्त्वाद् लिप्यति पाणिवधेण अहणंती वि सत्तं अहं ति अहं सिद्धंते २६॥ एवं तावदकुशलचित्तप्राप्त्या-

दकुर्वन्नपि प्राणातिपातं प्राणघातकत्वेन संयुज्यते, अयमन्यः कुशलचित्तप्राप्त्यात् कुर्वन्नपि प्राणातिपातं तत्फलं न संयुज्यते, यत्रायं

पाठः-

अधवा विवैद्धुण मिलक्ख सूलैण भय इति आनन्तर्ये, वा विभावादिषु। मिलक्खुं ति अणारिया, अधवा आरिए विजे मिलक्खुक-

स्माणि करेति। स एवं मेच्छे पि भूत्वा क्षुधार्तः पिण्णागपि डीयमिति कृत्वा पुरुषमपि शूलै न वेद्धुं अगणिकाम्ये पयेज्ज खादुत्तुकामो,

कुम्भरां वा वि अलाअबुद्धीए पउलेतुं खादुस्सामि ति पयेज्जा, ण लिप्यति पाणवधेण अहं २७॥ एवं तावदस्माकं अपचेतनकृत-

प्राणातिपाते नास्ति, यद्यपि च भवानन्यो वा कश्चिन्नान्यते अनपाये ऽ पायदशी- यथा भवन्ती मांसाग्निन इति, तत्रापि अनभि-

सन्धित्वा देवास्माकं विकरणशुद्धं मांसं भक्षयतां नास्ति दोषः, कथम्?, ब्रूहि हि -

पुरिसं ववैद्धुण। जइकोइ अजाणंती पुरिसं

वैदु कुंतेण वा सुंवेण वा अप्रकाशावस्थितं कुमारकं वा बलमित्युक्तम्, एवं गिलाणमिक्खुस्स छिन्नाभत्तस्स दुत्तिक्खवादिस्स ज्ञाततेये -

पइतुं पिंडी यमिति पउलितं सुगंधं सुहं स्वावुस्सं ति सती वुद्धी तस्सां कल्पति, बुद्धाणं ति नित्यमात्मानि गुरुषु च बहुवचनम्, बुद्ध-

स्स ति ताव कप्पति किमु यै तच्छिस्त्याः १। अथ वुद्धस्यापत्यानि कैध्वाति तैस्सि णं कप्पति पाखाण भोजनाये त्युक्तं भवति। स-

र्वावस्थासु अचित्तं कर्म्मचर्यं न गच्छति, ६० अवित्तानोपचितं ईर्यापथिकं स्वप्नास्तिकं चेत्यस्माकं कर्म्मचर्यं न गच्छति २८॥ एवं

तावच्छीलमूलो धर्म उक्तः। अथैदानीं दानमूलः -

सिणात्तमाणं तुवुवे सहस्से, जै भोयए णियए भिक्खुगाणं।

ते पुण्णस्संधं सुमहऽज्जिणित्ता, भवंति आरौप्य महंतस्सत्ता ॥२९॥

अजोत्तमं इह संजयाणं, पावं तु पाणाण पसज्ज काउं।

अबोहिए दौण्ह वितं असाधु, बयंति जै यावि पडिस्सुणं ति ॥३०॥

उडुमधै य जं तिरियं दिमासु, विण्णाय जिगं तस-थावरैसु।

भूताभिसंकाए दुगंछमाणे वदे करेज्जा व कुतो विहऽत्थी ॥१॥ ३१॥

पुस्सि ति विण्णु ति ण एवमत्थि, अणारिए सेपुस्सि त्हाहु।

कौ संभवो पिण्णग वुत्ताए? वाया वि एसा बुद्ध्या असत्ता ॥३२॥

વાયામિયોગેણ જયા વહેજ્જા, ગો તારિસં વાયમુદાહરેજ્જા ।
અઘ્ઘાણમેતં વયણં ગુણાણં જે દિક્ખિવ્વે બૂયમુરાજ્જમેતં ॥૩૩॥

લઘ્વે તદ્ધઘ્વે અહો! એવ તુજ્જે જીવાણુભાગે સુવિચિંતિં વ ।
પુવ્વં સમુદ્ધં અવરં ચ પુઠ્ઠે, ઓલોડ્ધે પાણિત્તલે ઠિત્તે વા ॥૩૪॥

જીવાણુભાગં અણુચિંતયોતા, અધારિયા અણ્ણવિધીં વ સોધી ।
જા વિયાગારે છણ્ણપદોપજીવી એસો ડણ્ઠુમ્મો ઇહ સંજતાણં ॥૩૫॥

સિનાતગાણં તુદુવે સહસ્સે, જે ભોયં જિતિં ભિક્ખુવાણં ।
અસંજં જોહિતપાજિ સે ઝ, ણિયચ્છતિ ગરિહિત્તિહેવ જો ॥૩૬॥

સિનાતગાણં તુ ૦ । સ્નાતાસુ ત દવાસુ ધૂતગુણેસુ યુક્તા, એતેસિં એવં ગુણજાયિયાણં અભિગતતયા દાતસ્થ દોણિ સહસ્સે ભિક્ખુ-
યાણં ભોજાવેતિ સમાસ-ગુહદાદિમેનૈત્તેન ભક્તેન, તે પુણસ્થં, સંસ્કારો નામ પચ્ચ રક્કન્ધાઃ સ ત્રિવિધઃ-પુણ્યા અપુણ્યા સત્તિજા
इति । तै तं आरौप्यं ते हि प्रक्षीणकल्मषप्रायाः चतुः प्रकाराः आरौप्या देवाः ते भवन्ति - आकाशौपकाः तित्तानौपकाः अकिञ्चणि-
काः णौसण्णिणी णौ असण्णिणी । दाताश्च सर्वोत्तमां देव्यातिं गच्छन्तीत्यर्थः । महंत इति प्राधान्यं महाशब्दः, अथवा ऽऽर्द्धकस्या
ऽऽमन्त्रणं क्रियते, हे महासत्त्व ! इत्यर्थः २९॥ तदेवमिह स भगवता बुद्धेन दानमूलो व्रीलमूलश्च धर्मः प्रणीतः तदेहि समागच्छ

बौद्धसिद्धान्तं प्रतिपद्यस्वेति। एवं बौद्धमिक्षुर्केरुक् भद्रिकोऽनादरयाऽव्याकुलया दृष्ट्या लान् दृष्ट्वोक्तवान् - भौद्राक्या ! यद् वृत्ते

‘जो पिण्णागं पुरिसबुद्धीए सूलं विंधति, पवति वा जातस्ये, अलाउअं वा कुमारबुद्धीए किर लिप्यति पाणवधेण (अकुशलचित्तो) अकुशलचित्तो, अण्णो पुण पाणवधं पि करेत्तो पयंत्तो पाणे कुशलेन चित्तेन मुच्चति पाणातिवात्तो, तज्ज ब्रूमः -

अजोतरस्सं. । इह न योऽयमयोऽयम्, रूपमिति स्वभावेत्युच्यते। यथा कश्चित् केनचिद् रोषितः प्रत्यु-

पकारचिकीर्षुस्तर्गतं भावमाविष्कुर्वन् भूकरिं करोति रूक्षां रक्षसां वा दृष्टिं निपातयति। उक्तं हि - रुद्रस्स रवरा दिट्ठी. गाधा।

]। एवं स्वभावे रूपशब्दं निवेद्य उच्यते अयोग्यरूपं क्लृप्स्वभावमित्यर्थः, शिस्सुणुमुण्डनं कृत्वा प्रव्रजितोऽहमिति जिह्वा मुख्या

चेष्टां युज्यते। आह हि - “वयं सकर्मणोऽर्थस्य” [तेनोच्यते - अयोग्यमेतत् प्रव्रजितरूपस्य अहिंसार्थमुत्थि -

तस्य इह इति ब्रह्मस्मार्कप्रवचने, अहिंसार्थकं हस्तादि संयतानां पावंतु, सुर्विद्वीषणे, हिंसैव सार्वपापेभ्यः पापीयसी। प्राणाः पृथिव्यादयः।

प्रसह्येति कौरीयं बलादाक्रम्य। तुब्भे वि य प्रव्रजिताः शिस्सुणुमुण्डनं कृत्वा कषायवाससः स्त्रीवेषधारिणः संयता वयमिति सम्प्रति -

पन्नाः, तेण तुब्भे वि अयोग्यरूपं पापं हिंसादिबलाः जे तुब्भे संपडिवज्जह। मणुसादि प्रसह्य असमीक्ष्य कथं वयं प्राणिनो मारयामः।

मारयामो वा ? तदुच्यते - ता मंता व अकुशलेण चित्तेण पिण्णागपिंडी खोडी वा पुरिसो ति काउं अलाउयं अण्णं वा तओ सात्ति -

फलं कुमारक्रीडयमिति प्राणालिपातेनास्मान्दोषान्न युज्यते इति ब्रूमः, यच्च पिण्णागबुद्धीए पुरिसं पि विद्धमाणी मारैमाणी वा कुमार-

गं वा अलाउअबुद्धीए ण लिप्यति पाणवधेण अहं सिद्धान्त इति वाक्यशेषः। अबोधिए दोह वि, अबोधिः अज्ञानं तेन यदि अज्ञानान्मु-

च्यते प्राणवधात् तेनाज्ञानं श्रेयमिति कृत्वा, किं पुनरुच्यते- अविद्याप्रत्ययाः संस्काराः १, सर्वसम्यग्दृष्टिप्रसङ्गश्चैवं प्रसज्यते, विरता-

विरतिविशेषणश्चैवं सति, अन्यथा वा का प्रत्याशा १, निर्दयता वा विकृता। कथं १, इधरहा विताव लौगी दुक्खेण अहिंसत्वं कार्यते,

तुब्भे य भणधमारैस्सो कुशलचित्तेन अहिंसनी भवति, तदेवं प्रकारं वी वचः असाधु अशौभनम्। दोणु वित्ति तुब्भे य जे य पडिसुणत्ति

असाध्मावं ण य हेतुं पि अणुत्तप्यति ते पस्सिन्ता, हेतुं वीसन्ता होहन्ति। आह च-^{६६} कैचित् शून्यं मत्ताः शूनायदि च अज्ञानमदोषाय

तेन वैदिकानामपि परमात्मके श्रेयबुद्ध्या छद्मा ए दातयतां न दोषो ऽस्ति, संसारमोचकानां च कीडं दातयामीति किं भणध १, तुब्भेपि एवं

शौचविजया असंचित्तैली कम्मबंधी णत्थि १, इत्यत्र ब्रूमः-

उडुमधे य जंति। चत्तारि विदिस्स। औ महिता औ पणवगा पडुच्चा विविधं

विशिष्टं वा ज्ञात्वा विज्ञाय। लीनमर्षं गमयतीति लिङ्गम्। असन्तीति त्रासाः (त्रसाः)। लिङ्गमतीति स्थावराः, तेषु तस-थावरेषु। किञ्च

लिङ्गमेवाम् १ उच्यते- उवयोगो लिङ्गं लक्षणमित्यर्थः, आह हि-^१ निमित्तं हेतुरपदेशः [यथा अग्नावौषधं सांसिद्धि-

कलिङ्गम् एवमात्मना त्रसानां स्थावराणां च सांसिद्धिकलिङ्गं येन ज्ञायते आत्मना ऽऽत्मेति, स चोपयोगः, स्वर्गादिस्तिन्द्रियेषु सुख-दुः-

श्रौतपल्लिखित्यर्थः तच्च सर्वप्राणभृतां समानं लिङ्गम्-सुखं प्रियमप्रियं दुःखम्। तदेवं अन्तानुमाणेण भूताभिसंकाए दुर्गच्छमाणी, कतो

भूताहुं संकंति तस्मात्तावदाहं दुःखं वा लो, तच्च दुःखं सत्त्वा दुर्गच्छति, तस्मादुद्विजत इत्यर्थः। एवं जाणमाणे वदेज्ज मारैतो मुच्चाति, दोसो

णत्थि, करेज्ज वा णिस्संको प्रमादम्। अण्णाणेण दोसो णत्थि, कुत एतद्द्वयं च कुच्च कुच्च वा इह प्रवचनेऽस्ति? ३१॥ किञ्च-

पुरिसै ति विण्णु ति वा जं वा भणमि पुरिसोऽयमिति कृत्वा पिण्णागपिण्डीं अत्ताउअं वा कुमारं ति काउं अकुशलचित्ते

विधमाणी अदोसो। विज्ञानी विण्णु ति, एतं जधा हिंसकत्वे चिंतिज्जमाणं युज्जाति, अणारिओ वा सो पुरिसो भणति, अत्ताउअं वा कु-

मारबुद्धीए विण्णुतु अज्ञानेन अस्या द्रोहः सम्पूछते, एवमज्ञानेन चैव पुरिसं पिण्णागपिण्डीं बुद्धीए कुमारं वा अत्ताउअं बुद्धीए विवाते-

न्तो किं व ण बज्झिस्सति?। किञ्च-को संभवो पिण्णागपिण्डी, संभरणं संभूतं वा संभवः। कः पुरुषे सचेतने पिण्णागबुद्धिमुत्पादयि-

च्छति? निमृत्सुप्तस्य च नोद्वर्तन-परिवर्तनाद्याः क्रिया भवन्ति तेन संभवोऽस्ति पिण्णागपिण्डी पुरुषस्य तत उच्यते, नैतदेवम्। यत एवं पि-

ण्णागपिण्डी पुरुषस्य काष्ठे वा वस्त्राच्छादिते उपपत्तिरस्ति अत एव किमसावेतमेतदुभयं जानमानो निस्सकं करोति-किमयं पुरुषः स्यात्

पिण्णागपिण्डी काष्ठं वेति स्यादिति, अथ संभवे विद्यमाने ति-शङ्क प्रहारी पठ्यते निमीमांस इत्यर्थः; एवमेव योऽप्यसौ कुशलचित्तेन

पुरुषं पिण्णागपिण्डी बुद्ध्या द्यातयति तस्याप्युभयसंभवाद् युक्तो विमर्शः-किमयं पुरुषः स्यात् अत पिण्णागपिण्डी, एवं कुमारैऽपि

आलाबुर्कः स्यात् कुमारः स्यात् ? इति; जम्हाय एवं संभवौ दिद्वौ तम्हा एतत्पारा गत्थि कुमारैतस्स दोसौ ति वाया वि बुइति ति

बुत्ता असत्या अशोभना, अधवा सत्य इति संयमः असत्य इति संयमवादीत्यर्थः; निश्चयस्य निरनुकम्पा सद्गौहैत्यादि, किं मम पुण

कम्पुणा ? इति किञ्चान्यत्

वायामियोगेण न उच्यते इति वाचा, वाया एव अभियोगी अभिमुखी योगः अभियोगः, अभिवाग्योगः

एवमुक्तं भवति । हवेज्जति हवति संयम इति वाक्यदोषकः पिण्डार्थः । सवर्णा यदा वाचाभियोगेण यदा हवति संयमं, जथा भणधि मारेत्तो

अदोसौ ति, न तारिसं वायमुदा हवेज्जा सद्गौहमित्यर्थः । अद्वाणमेतं कुशला वदति यथा कण्ठकाग्रं स्थलं वा सलिलस्यास्थानं एवं तुल्यं पि

द्वमं वयणं अज्ञानदोषी ऽस्तीति, अहिंसकादीनां गुणानामस्थानं अनवका [शे] भाजनमिति । जै वित्थरेण दिक्खित्तौ मौक्खत्थं गृद्धिं निमृत्त्य

शिरस्तुण्डमुण्डने कृत्वा ब्रूयात् उरालमिति औरालं एतत् स्थूलं हिंसकत्वात् अदिक्खित्तस्स वि, किं पुण दिक्खित्तस्स ? एवं असाञ्चिन्तितकर्त्त-

वन्धी न भवतीति अज्ञाने श्रेयसं सर्वसम्यग्दृष्टिप्रसङ्गः श्रूयति, वैदिकाः संसारमोचकाश्च निर्देष्टाः एवं भवन्मतेन ३३॥ वाक्यं हुनयित्वा ऽऽ-

र्द्रको निर्मुखा भूत्वा प्रपञ्चनाह-

तद्धे तद्धे ऽहो एव तुज्जे । लब्धः प्राप्तौ यद्यज्ञानं श्रेयस्सतः किं ज्ञानाधिगमः क्रियते ? कुतो एव तु-

त्तैहिं अद्दीत्त अद्दीत्त जेण अजाणंता सव्वतो मुच्चंति बालमत्तोत्त- प्रमत्तादयः । अहो दैन्य-विममयादिषु दैन्ये तावत्-जथा

कीयि कंचि दिसा मूढं उपाहेण अडंतं दहं भणति- अहो ! इमे वराओ किलिबो किलिस्सति, एवं तुज्जे उम्मागापडिवाणा मीहं किलिस्सध,

सामूयेति । विस्मये-अयं शोभनो अहो ! सिद्धान्तो यथाचिन्तितं कर्मचयं न गच्छति, कार्यकारी समता एव अहो ! अयं जीवाणुभागो

सुचिचिन्तिओ, कश्चैषां अनुभागः ? तनुमुखप्रियात्ता दुःखोद्वेगिता च । किमुक्तं भवति ? एवं जीवाणुभागो सु[चि]न्तिओ भवति- यदुत सर्व-

सत्त्वानामात्मोपमानेन किंचि दुक्खमुपादेति, अहो ! भक्ती ज्ञानं गुरोश्च भवतां चन्द्रगुप्तिकेव श्रीः पुब्बं समुदं [अवरं च] पुट्ठा, वि-

साला वृत्यर्थः । अहो शब्दः सर्वत्रानुवर्तते, अहो ! वचस्तेन गुरुणा करतल इवामलकं सर्वलोकोऽवलोकितः ज्ञात इत्यर्थः २४ ॥ [---]

--- जीवाणुभागं अनुचिन्तयंतौ । ---] किमुक्तमुच्यते ? इति चेत्, येनाज्ञानं श्रेयं वृत्ति । स्यात् एष भवतां किं चिन्तितः कसिबन्धो भवति ?

आहोस्विदचिन्तितो मौक्षो वा ? इति, अत उच्यते-अधारीया अणविधीए सोधी, मौक्ष इत्यर्थः । स्यात्-कतरौऽन्यौ सिधिर्येन ऽऽर्यो शोधिमिच्छ-

ति ? तत उच्यते- नापि संचिन्तितं कर्म बध्यत इति सिद्धान्तः, किं तर्हि ? अस्माकं प्रमत्तस्य कर्म बध्यते अप्रमत्तस्य मुच्यते च, अप्रमत्तः

बुद्धयत इत्यर्थः, एवं शोधिराहुशचार्याः । ण विआगरे ण वाकरेति, “ छद अपवारणे,” छद्यते स्म छनं, छनं अपक्राशं अदर्शनं अनुपल

ब्धिद्वित्यनर्थान्तरम्, पदं चेत्तिलम्, छनपदेन उवजीवित्तर्धानं छनपदोपजीवी, कथं ? अजाणस्स बंधो णत्थि तथा ण विआगरे छणपदोप-

जीवी । पठ्यते च- ण विजागरे छणपदोपजीवी “ छण विंसायाम्” छणणमेव पदं छणणपदं ततो ण वागरेज्ज, ज धा अज्जणंतस्स कम्म-

बंधी गच्छति ते, एवं श्रौतृणां निर्दयादयो दोषाः स्यान् किं व्याकरेत्तव्यम् १ कथं च? अत उच्यते - जधा छणणं न हीति जीवाणं, अज्ञानकृते

तु बंधो गच्छि उच्यमानेन प्रसादं करित्यति, तेण छणणं अनुज्ञातं भवति। तदेव पिण्डार्थः - जधा छणणपदोपजीवी ण छणणपदोपजी -

विणी वाकरेत्तीति वाक्यद्वौषः, तधा ण वियागरेज्ज। अयं इदानीं आर्सेऽर्थः - जीवाणुभागां अणुचिन्तयंतौ वियागरेऽछणणपदोपजीवी,

एकारात् परस्य [अकारस्य] लोपे कृते छणणपदोपजीवी भवति, अचिंतिते कर्मबन्धो नास्ति ण च साधु वियागरे अछणणपदोपजीवी।

एसा ऽणुधम्मो, अनुपश्चाद्भावे, अनुधर्मस्तीर्थकरादीणोऽयमुपचर्यते इति अनुधर्मस्तीर्थकरानुधर्मेण साधु। इहेति, इहु प्रवचने संज-

ताणं एवं स्वीलं न घटते भवताम् ॥३५॥ जौ विअ लुब्धं अशीलमंताणं देति सौ विअयैवं बध्यते ण मुच्यते, जं भणसि —

सिणातगाणं तु दुबे

सहस्से०। सिणातगाणं तु दुबे सहस्से०। सिणातगा सुद्धा द्वादशधूतगाणत्चारिणी भिक्षवः, सहस्रग्रहणं जे विदी वि सहस्से भुंजवेति सौ

वि ताव ण मुच्यति, किं पुण जौ एक्कं वा दो वा? गितिए ति गिच्चं दिणे असंजते संजतलोहिताद्रपाणि सद्यघाती त्युक्तं भवति। गहं

गिन्दा इत्यर्थः। ज्ञानाद्यो आर्याः, आर्याणां धर्मः अज्जज्जतिलोके भिक्षुकाणां च गरहितो धर्मः अजाणमाणाणं, ब्रह्म हिंसामुज्ञानात्,

अपात्रदायकं सिक्कालुं गरहितो व सावधं छक्कायवधेण, अजताणं अपात्रेषु च दिज्जमाणां कर्मबन्धाय भवति। इतश्च लुब्धे अपान्ता-

णि अदक्षिणेया इत्यर्थः, जेण मंसं रत्तायध [भणध य] गच्छि एत्थ दोसो, अहवा शीलं लुब्धं दूषितं दाणं पि ण जुज्जति ॥३६॥ इतश्च

श्रीलं नास्ति, जं भजधः—

धूरं उरुर्लभं ब्रह्मारियाणं, उद्दिग्भन्तं च एकप्यङ्गता ।

तं लीण-तेल्लेण उवम्बडैत्ता, सपिप्पलीयं पकरेति मंसं ॥ ३७ ॥

तं भुंजमाणा पिसितं पभूतं, ण उवल्लिप्पामो वयं वरणं ।

बुच्चैवमार्हसु अणज्ज बुद्धा अणारिया बाल रसेसु जिद्धा ॥ ३८ ॥

जे यावि भुंजन्ति तहप्यगारं, सैवंति ते पावमजाणमाणा ।

श्लाणं ण एतं कुसला वदंती, वली वि एसा बुद्धता असज्जा ॥ ३९ ॥

सत्त्वैस्स ताणाण दयहुयाए, सावज्जदोसं परिवज्जयंता ।

तस्संक्रिणो ब्रसिणो जायपुत्ता, उद्दिग्भन्तं परिवज्जयन्ति ॥ ४० ॥

भूताभिसंकाए दुग्गुंठमाणा, सत्त्वैसु पाणैसु गिहाय दंडं ।

तप्पहा ण भुंजन्ति तधप्यगारं एसा ऽणुधम्मो ब्रह्म संजताणं ॥ ४१ ॥

जिगंधधम्मस्मि ब्रह्मा समाधी अरिस्स सुठिच्चा अणिहे चरेज्जा ।

बुद्धे सुणी सीलगुणीववैते बुच्चत्थत्तं पाउणली सिल्लोगं ॥ ४२ ॥

धूरं उरुर्लभं स्ति महाकायी उपचि तर्मासश्च । ब्रह्म लोके शाक्याधर्मेण मारिया शाक्या उद्दिक्षितुं भिक्षुसङ्घं प्र-

प्रकल्पयन्तः । कैण साधैति ? तं लीण-तेल्ल-पिप्पल्यादीनि वेषणाणि गृहीतानि, हिङ्गु-कुत्थंभरादीनि चान्यानि, तमेवमादी-

हिं वीसणीहिं भिक्खूदुए पकरेति ३७॥

तं भुंजमाणापि क्षितमिति मांसम् । प्रभूतं आकण्ठाय बहुप्रकारं वा । अप्येवं दिने दिने जीवति -

प्यामी वयं । कस्मात् १, त्रिकरणा (ण) शुद्धत्वात् । इच्छेवं अस्माकं आहं सु बुद्धः, तेनः प्रमाणमित्यस्य तत्प्राप्त्याद् भक्षयामः ।

तदुच्यते - इच्छेवं आहं सु अणञ्जबुद्धो वा अणो व जे केइ एवमस्मात्तवन्तः साम्प्रतं आइक्खंति चामांसदोषमिति, सर्वे ते अणारिया

बात्ता मूढा रस्सेसु, रस्सशस्ती वा सुखे भवति, सुहेसु विसएसु, सुहे मिद्धा ३८॥ जे यावि भुंजंति ० जे य बुद्धा वा अबुद्धा वा पुत्रमांसोपमं

मांसं अदोषं ति कातुं भुंजंति च, च शब्दादुपदिशन्ति च मांसमदोषमिति, सेवन्ति ते पावमजाणमाणा, हिंसादी उपार्जयन्तीत्यर्थः । जध व ते तं

मांसासिणं गिरणुकुपं जीवैसु बुद्धसंज्ञकं पावं सेवन्ति तद्विषमजानमाना, अधिवा जं तेणं संसरवाणेण पावं बज्झति तं च तुमं पावं अजाण -

माणी । जधा एत्थ वधणुमाणा गत्तं छणं चिक्कणं पावं बज्झति तेण रवाणं ण एवं कुशला वदंति तस्मिं संसादे सुद्धे मांसभक्षणीपदेसए ण एवं

तत्थ मणी कुब्बंति, भुक्तिमित्यर्थः । मांसभक्षणे वा अथवा 'मणं ण एतं सुद्धं कुशला जाणकी' 'मनसाने' 'मणं पि कुब्बंति ज्ञातपुत्रीयाः

वती वि एसा 'मांसमदोसं' ति बुद्धिंसा असच्छा, किनु कम्मणा कर्तुः ३९॥ स्याद् - उद्दिष्टं भक्तम् १ उच्यते -

सत्त्वसिं पाणाः पृथिव्या -

दयः ते सणिक्कायणिक्खिक्खिक्खिक्खि मासणं, महावज्जेण सावज्जं एत्तन-पाचना-ऽनुसोदनान्ति, यी वा ऽन्येन प्रकारेण दवण-वाहुन -

मारणादण्डं सावज्जं दोसं परिवज्जयंता तस्संकिणी वा, “इद्धं ज्ञाने अज्ञाने भये च” ज्ञाने तावत्तु अथं ज्ञानमानः उद्दिष्टाकृतदोषं

तं न गृहीयात् । अज्ञाने-संकिनी कंखिनी वित्तिकिंछ समावण्णी संकमाणी । भए-“आहाकम्मं णं भंते ! भुंजमाणे किं बंधति ? किं

पगरेति ? , उच्यते - अदुकम्मपगड़ीभी सिद्धिलबंधणबद्धाओ धणितं [] । एवंविधा संका जैसिं ते भवन्ति तस्संकिणी

इसिणी जालपुत्ता जालस्स पुत्ता जालपुत्ता ॥ ४॥ ते -

भूताभिसंकाए दुगुंउमाणं । जजम्हा भूते भवति भाविस्सति तम्हाभूते हि ।

संका भये ज्ञाने अज्ञाने च पूर्वोक्ता, इह तु भए द्रष्टव्या, तच्च मरणभयमेव, मारेमाणी हि, इह परत्र च संकते बिभ्यत इत्यर्थः । इह -

सावत् प्रलिवैरस्य संकते बंध-वध-रोह-दंडणाणं च परलौए जग्गादिभयस्स । उक्तं च-“जो खलु जीव ह उद्देवति एस खलु परमवे तेहिं

वा अण्णेहिं वा जीवेहिं उद्देविज्जति” इह लोके तु भयणा । सब्बेसु पाणेषु सि पाणा एजिंदियादयो आयुः णणादिणो वा लिवालयाणि

निक्षिप्यते, एवं समणुण्णा ते, तम्हा ण भुंजंति तस्मा द्वा ऽ चानुमत्त्यकारणात् इह-परलौकापायदर्शनाच्चा न भुंजंति तथेपमात्रं अन्यदपि

जं माधुं उद्दिश्य ते कृतम् । इत्तम् (एसा ऽ णु) धम्मो, जधा लौए अनुयायाणी धम्म । उक्तं च-“यद्यदाचरते श्रेष्ठः” []

तथा-“देसो देसो दासणी वा सिबं वा” [] । एवमिहापि अनु पश्चाद्भावैति कृत्वा तीर्थकर-गणधरेहिं वर्जितमुद्देशितं,

तदनु तच्छिष्याः अपि परिहरन्ति । अधवा अणु सूक्ष्म इत्यर्थः, सूक्ष्मी धर्मो भगवत्स प्रणीतः स्वीकृताप्यतिचारेण बाध्यते त्रिरीष-

पुष्पमिव तदनुतापेन। संयताः साधवः ॥४६॥

जिगंशधर्माणां जिगंशस्स धम्म एव येषां धर्मः तेण भवंति जिगंशधर्माणः। अथवा जि-

गंशंती भगवानैव, उक्तं हि-गंधा अतीतभ्रमये अणभूतेण जिगंशेण तुल्लो जेसि ते भवंति जिगंशधर्माणः, तत्सहधर्माण इत्यर्थः। इमा इति प्र-

त्याक्षीकारणे। समा अधिः समाधिः, मनः - समाधानमित्यर्थः, अधिवा मणस्स हि इहेव समाधी भवति, इन्द्राभावात्, परमसमाधी य मौक्षः,

ये पुनः पचन-पाचनरता आरभ्यप्रवृत्ताश्च तेषामनेकाग्नीभावः, कुतः समाधिः १। उक्तं हि-“स्नानाद्या देहसंस्काराः” []।

समणे भगवं महावीरे इति खलु से भगवं महावीरे समंता प्राप्नोति मौक्षमित्यर्थः। इतिरर्थः इत्यर्थत्वा, श्लोकं च प्राप्नोति, “श्लोक कथनै”

श्लोको नाम श्लाघा। कथं श्लाघ्यते?, इहेव ताव उराला किति-वण-सह-सिलोमा परिबुभंति इति खलु समणे ३, परस्मि सिद्धे बुद्धे।

तथा वा-“ण वि अत्थि माणुसाणं” [], परत्र च श्लोकं प्राप्नोति, श्लाघा मित्यर्थः। यस्तु अबुद्धो ऽ वीलगुणो पपे-

तः पचन-पाचनाद्वारभप्रवृत्तः साता बहुल-स्नानादिशरीरसंस्कार-ग्रामादिपरिग्रहं वा प्रिया ऽ प्रियप्राप्ताव समाधियुक्तः इहेव निन्द्यो भव-

ति। यथा-ग्राम-क्षेत्र-गृहादीनां []। तथा ऽऽहुः यथा परे सङ्कुधिका [सिद्धं ब्रा० ५ श्लो० २७]। भावबुद्धस्तु तच्छिष्टा-

श्व श्लाघ्या भवन्ति, “नैवास्ति राजराजस्य तत्सु” [] ॥४७॥ स एवं तान् ब्राह्मणान् सप्रपञ्चं गृह्य भगव-

नत्वैव प्रति पति [पद्य] मानः ऊर्ध्वज्वलद्भिर्धिग्जातिभिः परिवार्योपदिश्यते - भी भी आद्रक राजपुत्रा मा तावद् गच्छ इदं तावदस्माकं

वेदसिद्धं शृणु यद् यथा - आदिसर्गं किल -

विष्णोर्नाभ्यां समुत्पन्नं पद्मं वै कैसरकुलम् ।

तस्मिन् ब्रह्मा समुत्पन्नस्तेन सृष्टमिदं जगत् ॥१॥

स मुखतो ब्राह्मणानसृजत्, ततः शूद्रांश्चिवापरिचारकान् ॥ क्षत्रियास्तु एकमेव वर्णं परिचरन् ॥

रन्ति, तत एव च श्रेयोऽवाप्नुवन्ति, तत एव च श्रेयोऽवाप्नुवन्ति । यस्माच्चैवं तस्माद् ब्रह्मीतरं जगत्, तदेव त्रयाणामपि वर्णानां ब्राह्मणा

एव पूज्यतमाः । आह च - "ब्राह्मण एव जायते" ते च द्रव्य-क्षेत्र-काल-भावोपधानशुद्धेन दाम्नेन पूजनीयाः । तत्र द्रव्योपधानशु-

द्धेन गौ-हिरण्य-सुवर्ण-धणादीनि देयानि । क्षेत्रशुद्धमपि स्वगृहाभ्यागतस्थानाविष्कृतक्रियस्य मुखवासनासीनस्य, अधवा क्षेत्र

शुद्धं पुष्करादिषु क्षेत्रेषु दीयते क्षेत्रमिदं विख्यातम् । कालशुद्धमपि दर्श-पूर्णिमा-ऽमावास्यासु, तथा अयनैषु च रवौ चन्द्रौ च ।

तथा चाह -

अनुपौष्य विरात्राणि, तीर्थाण्यनधिगम्य च ।

अदस्वा काञ्चन गाश्च, हरिद्रस्तेन जायते ॥२॥

भावोपधानशुद्धमपि लोकप्रत्युपकारादिभ्य अनुदिश्य यद् दीयते तद् भावोपधानशुद्धम्, अधवा भावस्तु पात्रमित्यर्थ

પાત્રશુદ્ધમેવ હિ શુદ્ધિમુત્પાદયતિ । આહ ચ- 'અહન્યહનિ દાતવ્યં' । તત્ર પાત્રશુદ્ધિમાધિકૃત્યોચ્યતે—

શિળાત્તગાળં તદુવે સહસ્ત્રે, જે ભોયે ણિતિએ માહુણાળં ।
તે પુણ રણંધં સુમહઃ ણિજિજિતા, ભવંતિ દેવા વૃતિ વૈદવાદો ॥ ૪૩ ॥

શિળાત્તગાળં તદુવે સહસ્ત્રે, જે ભોયે ણિતિએ કુલાલગાળં ।
સે ગચ્છતિ લોલુપસંપગાદે, તિલ્લાણુભાવા ણરગાભિસેવી ॥ ૪૪ ॥

દયાવરં ધમ્મં વૂસે માળે વધાવરં ધમ્મ પસંસમાળે ।
એણં પિ જે ભોયયતી કુસીલં, અણિધો ણિધં જાતિ સ અંતકાલે ॥ ૪૫ ॥

દુહત્તો વિ ધમ્મમ્મિ સમુદ્ધિતામો, અસ્સિં સુઠિચ્ચા તહ એસ્સકાલં ।
આચારસીલેં બુદ્ધેહ ણાળે, ણસંતરાણ ચ વિસેસમાલિ ॥ ૪૬ ॥

શિળાત્તગાળં તદુવે સહસ્ત્રે । સ્નાતકાઃ શુદ્ધાત્માનાઃ, યજનાદિષુ સર્વકર્મનિરતાઃ । અધવા સ્નાતકા વૃતિ વૈદપારકાઃ પ્રવક્તારઃ । આહ ચ—

“સમસન્નાહુણી દાને” । તે યદાઃ સ્નાતાં પાત્રીકૃત્ય કેવલં પરાનુપ્રહાર્યમેવ પરિગૃહ્ણન્તિ તદા દાતા સમાત્માનાં

ચ તારયન્તિ । તંત્પારિમાણં તુવે સહસ્ત્રે, તે ચ એગદિણેણ વા બહુણિં વા દિણેહિં દીણિ સહસ્સા પૂરેતિ । યે ભોજયન્તીદિ ^{તિ} બન્ધાનુજીમ્યાત

જે ભોજયે, નિસિયોતિ દિણે દિણે, ણેકું તિયં વા ણિતિયં એ અળેમે વા ભોજાવેતિ સદક્ષિણે, વાજપેય પૌંડરીકા વીં વા યજ્ઞં યજતે । તત્કલ—

प्रसिद्धये त्वपदिश्यते - पुण्यखंडं सुमहदज्जिणिता, ते इति ते प्रागुपदिष्टाः द्रव्योपधाः शुद्धैर्दानैः स्नातकब्राह्मणपूजयितारः, पुना-

तीति पुण्यम्। स्कन्धग्राहणात् सुमहत्पुण्योपचयं सम्यगुपार्जयित्वा, परत्र ब्रह्मेन्द्र - प्रजापति - विष्णुलक्षादिषु देवा भवन्तीति प्रदर्शनार्थः।

यथा तावत् परममये क्रियावत् गुणवत् समवायिकारणमिति द्रव्यलक्षणम्, समयेऽपि इच्छेतेहि छहिं जीवणिकाएहिं, वेदानां वादी

वेदवादी, वेद एव हि परं प्रमाणम्। आह हि - "वेदाः प्रमाणम्" []। एवं त्रयीवर्तनाश्रित्य राज्यं गत्वा राज्याभिषेकं प्राप्य इ-

ष्टैभ्यः स्नातकैभ्यः ब्राह्मणैभ्यः गोहिरण्यादीनि दामान्यजस्रं प्रयच्छस्व। आह च - "यान् यान् कामान् ब्राह्मणैभ्यो ददाति तांस्तान्

कामान् पश्यान् प्रभुः" [] यज्ञैश्च भूहिरण्यदक्षिणां यजस्व, आह च - "जज्ञता विउल्लेजणे" []। तदेवं

श्रियमवाप्स्यति। तत्कथम्?, यदा ह्येतानि यथोद्दिष्टानि धर्मसाधनानि अभ्युदयिकं धर्ममुद्दिश्य करोति तदा स्वर्गमवाप्नोति यदा

त्वपवर्गमुपदिश्य धर्मसाधनेषु वर्तते तदा अपवर्गमाप्नोति। तदेवं स्वर्गाऽपवर्गफलं वेदानां धर्मं प्रतिपद्यस्व, किं तैर्जनेभ्यः संयमपुरस्स-

रेस्तपोभिः अपार्थक्येन चोर्णैः १॥४३॥ तानेवं जात्यादिमदोद्धृतां संस्मरमोचकं तुल्यधर्मा भगवानार्द्रक उवाच - यत् ब्रूत - ज्ञानिशु क्वा

षट्कर्मनिरहस्यं द्वीलमन्तरेणापि स्नातका ब्राह्मणा भवन्ति, कथं?, व्याधिकोपाख्यानात्। आह हि - "सप्त व्याधा दशार्णेषु"

[]। तथा च - "सद्यः एतस्मिन्मासेन" []। किञ्चान्यत् - "वर्णप्रमाणके" []।

अध्या तच्च भिरितेः कारणैः ब्राह्मणत्वं न दृश्यते, तद्यथावत् - "जीवा जातिस्तथा देहः" एवं च श्लोकाः । किञ्चान्यात् - "विद्याचरण-

सम्पन्ने" [] । तथा चाहुः - "न जातिर्दृष्ट्या तै राजन् !" [] । यच्च तौऽभिप्रेतं 'यथा

यजनादिप्रवृत्ता ब्राह्मणा भवन्ति' इति कस्माद्विंसकत्वात् यज्ञस्य । आह हि - "षड् शतानि नियुज्यते" [] । न च

हिंसा न भोजयमानस्य स्वर्गोऽपवर्गो वा भवति, तत्रोदाहरणं सौत्रमेव -

क्षणतगार्णं तु दुर्वै सहस्मै० । स्नातकां गामारण्या वा

विराजते - मूलिकादिर्नास्ति त्रिभिः कीलाहारा वा स्युः वा स्युः । तै स्नातकस्त्वे सति क्षुदर्ताः परिमाणं तावद् द्वे सहस्रे णिति एणिच्चे

दिषे दिंषे एकदिणेण वा दो सहस्माणि अधिमाणि वा । कुत्सितं शैतिलीयते वा [कुलालः] मार्जारः से गच्छति लोलुभसंप्रगाढे

एवं हि स पाथी लोलुकः स्वभाविकैः शूलौष्णादिभिः परस्परौदीरितैः संक्लिष्टासुरौदीरितैश्च दुःखैर्भूमिगता अभूमिगता वा लोलुप्य-

न्ते लोलाविज्वलन्ते वा भूरां गाढं संप्रगाढं तीव्रम् । एवं शीलाद्याः स्वाभाविकाः परकृता वा तीक्ष्णानुभावा, येषु अनु पश्चाद्भावे जेहिं

अण्णे सत्ता दुःखेहि तावित्ता ते पच्छा दुःखमनुभवन्तीत्यनुभावः पारकः उक्तः । पठ्यते च - तीक्ष्णमितावा, तिव्वं अभितावेति जे णिति -

भावाधीनं वा अभितावा जेषु णरएसु ते तिव्वामितावा, पारक्का तीक्ष्णमित्येकोऽर्थः, सैवि त्ति जधा सो कुललभोजी णरां गच्छति एवं

जणिका ते वराते मारेणाणा ये चान्ये पापके तृण-काष्ठ-गौमराश्रिता संस्वेदयिताः महीसिता च्येव, कृष्यादिषु च कर्मसु वर्त्तन्ता

ना बहून् जीवान् जीवान् धातयन्ति ते च विषयोपभोगदृष्टान्तं सामर्थ्याद्विंशमेव प्रज्ञापयन्ति ब्रुवन्ति च —

आततायिनमायातं अपि वेदान्तं रणे ।

अहन्त्वा ब्रह्माहमिवाहं हत्वा पापात् प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

— तथा च शूद्रं हत्वा प्राणायामं जपेत्, विहसलिकर्म वा कुर्यात् यत्किञ्चिद्वा दद्यात् । तथा अनस्थीकानां शकटभारं मारयि-

त्वा ब्राह्मणं भोजयेत् । एवं ते हिंसकं धर्मं देशतो जधा कुरुता कुललपोसगा यणरए वच्चन्ति एवं ते वि द्विजा हिंसकत्वात् कुलज एव (ब्रूव)

नरकं वच्चन्ति । जे वि तैस्सिं देति ते वि कुरुल पोसगा बूह सहतेहिं णरमां वच्चन्ति ॥ ४४ ॥ ते एवम् —

दयावरं धम्मं दुग्गुंछमाणा । दया परा ज-

स्स सो भवति दया परः, दया [धिं] सो वा दया वा वरा जस्स सो भवति दयावरं, तं दुग्गुंछति यः किल आततायिनमायातं न धातयति

सो णरमां गच्छति, वधा वरी धम्मो, वधा परः वधादिति पञ्चमी, वधाद्धि परो धर्मः, कथम् ? आहु हि — “हत्वा स्मिं महीयते” [] ।

तथा चाह — “अपि तस्य कुले जायासद्दो” ण उतमेवं वधावर्धं पसंस्समाणा एमां पि जो भोजयति कुशीलं, प्रगाहुकस्य महुणं कृतं भवति । यत्रा-

यं पाठः — दयावरं धम्मं दुग्गुंछमाणा, वधावर्धं पसंस्समाणा एमां पि । अधवा दाता परिगृह्यते, दयावरं धम्मं दुग्गुंछमाणा, वधावर्धं धम्मं पसंस्-

माणा, एवं प्रकारो दाता एमां पि भोज (ने) भोजयति कुशीलं, किं पुण जो बहुए ? कुत्सितशीलः कुशीलः हिंसाद्याश्रवद्वारप्रवृत्तो हिंसक-

धर्मोपदेशकः । अणिधी जिधिं णाम अधिः उस्सिं अंधिकारं, दुरुत्तरं नरकमिति वाक्यदोषः । सतकालवृत्तिमरणकालाः ४ प्राताने =
 वं ब्रह्मवृत्तिनः प्रतिहृत्य भगवानाद्रको भवन्तमेव प्रति प्रातिष्ठत् । अथैनं विदं त्रिदण्डकुण्डीय जाव पवित्र गृहस्थगता परिव्रा-
 जकाः परिवार्य उभयपक्षा विरुद्धाभिराक्षीभिर्दण्डमाणा एवमुचुः - भो भो आर्द्रक राजपुत्र ! इदं तावदस्माकं सिद्धान्तं शृणु तद्यथा-
 "तमः खल्विदमगो आसीत्" अव्यक्तमित्यर्थः, तस्मादव्यक्ताद् महदहङ्कार-तन्मात्रेन्द्रिय-भूतानां प्रादुर्भावः । आह हिः -

प्रकृतेर्महांस्ततोऽहङ्कारस्तस्माद्गणश्च षोडशकः ।
 तस्मादपि षोडशकालः पञ्चभ्यः पञ्च भूतानि ॥६॥

इत्येतच्चतुर्विंशकं क्षेत्रम्, पञ्चविंशतितमः पुरुषः । तत्र न किञ्चिदुत्पाद्यते विनश्यति वा, किन्तु केवलमभिव्यज्यते तमसि प्रदीपेन
 धरः यथा, भूमिदेशे द्विगदाद्वा मूलोदगादीन्यभिव्यज्यन्ते (न्ते), एवं प्रभवः । संहारकाले च यद्यस्मादुत्पन्नं तत् तत्रैव लीयते इत्यतः
 सत्कार्यम् । भवतामपि च द्रव्यार्थतयानित्याः सर्वभावाः इत्यतः सत्कार्यपरिग्रहः एवं यथाऽस्माकम् । स्वरूपं चैतन्यं पुरुषस्य
 नैःश्रोयसिके मोक्षे इत्यर्थः, न त्वभ्युदयिके ब्रह्मविषयप्रीतिप्रादुर्भावात्मके अनैकान्तिके च । स चायं नियमलक्षणो धर्मः - त्रिहृतो वि-
 धत्तमस्मि समुद्दिता मौन । तत्र पञ्च यमाः अहिंसादयः, भवतामपि चञ्चमहाव्रतानि पञ्चयामो धर्मः, नियमोऽपि पञ्च प्रकार एवेन्द्रिय-
 नियमः । अस्मिं सुष्ठु च त्रि, यथा भक्तोऽस्मिन् स्वधर्मे यम-नियम-लक्षणे एवं स्ववस्थिताः एवं वयमपि स्वे धर्मे यम-नियमलक्षणे

स्थिताः, न फलमुक्तक-मुहुकाजीवनार्थं लोकप्रत्ययार्थं वा। एस्मकालं ति जावज्जीवाए। एवं तावदावयोरविशेषः, किञ्च-आचारशी-

लं र तत्ताचारः यथा भवतां युगमात्रान्तरदृष्टित्वं एवमस्माकमपि, यथा च वो रजोहरणं प्रमार्जनार्थं एवमस्माकमपि कैसरिका, यथा

वचो वावसमिति एवमस्माकमपि मौनं नात्युच्चैर्भाषणं वा, अधवा ब्रीत् भद्र-मृदुस्वभावता अक्रौर्यं ममत्सरो वा बुबुत्तं वुत्तं, ज्ञान-

मुपदेश आचारः ब्रीत् यस्य ज्ञानस्य तदिदमाचारशीलं, अधवा ज्ञानमिति भवतामपि चैतन्याद् ज्ञानमिष्टं द्वादशाङ्गं गणिपितृकं

केवलं

च, इहापि पक्षित्वां केवलज्ञानं च अविपर्ययादिशुद्धं केवलज्ञानमुत्पद्यते ज्ञानम् अधवा चैतन्यमित्यर्थः तच्च पूर्वमुक्तं भवतामपि चैतन्याद्

अनन्य आत्मा। तदेवं सर्वसविज्ञाष्टं संपराए [य] विसैसमत्ति, च शब्दः समुच्चयार्थः, किं समुच्चिनोति? पूर्वोक्तकारणानि। दुहुतौ वि

धम्मन्नि समुहुता मी, यथा एतैष्वविशेषः एवं संपरादुतौ वि, सम्परीत्यस्मिन्निति सम्परायः स च संचारः, भवतामपि संसरत्यात्मा अ-

स्माकमपि कारणात्मा संसरति। आह हि- संसरति धाध्यम् (बध्नात्) मुञ्चन् सर्वथैवाविशेषः। कस्मात्? परमात्मनः संसारित्वात्॥

४६॥ ठक्कं हि —

अव्वत्तरुजं पुणिसं महंतं, सणातणं अव्वत्तं अव्वत्तं च।

सव्वेसु पाणेषु वि सव्वतो सै, चंदोव्व ताराहिं समत्तरुवे॥ ४७॥

एवं ण भिज्जंति ण संसरंती, ण भावुण स्वत्तिय वेस पेसा ।

कीडा य पक्खी य सिरीसिवा य, मरा य, सव्वे तह देवलोका ॥ ४८॥

अब्जत्वरूपं पुरिमं महंतं अव्यक्तं रूपं यस्य स भवत्यव्यक्तं रूपः । स च तन्मात्राणि बुद्धिर्मनोऽहङ्कार इति पुरम्, अधवा

सो शरीरम्, पुरं तस्मिन् पुरे शायत इति पुरुषः । महान्त इति सर्वागतः, सर्वथा वा प्रकृत्या गतः । सनातनः पुरातन इत्यर्थः । आह हि—

“अजो नित्यः शाश्वतो योनक्षीयते घटवत्” इत्यतः कृतः—“मैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि” []। “वा गति-प्रजन-कान्त्याज्ञान-

-श्वादनेषु” [] अक्षयोऽपि, कश्चिद् व्ययति परमाणुवत्, परमाणुर्व्ययति विगच्छतीत्यर्थः । आह हि—“अच्छे-

द्योऽद्यतभेद्योऽयं” []। सै सब्बाण्येषु स सर्वगतोऽसौ सर्वप्राणः करणात्मानः, अथवा आयुरिन्द्रिय-शरीर-बुद्धि प्रा-

णामे इति तस्योऽऽत्मानो निर्देशः । सर्वत इति सर्वासु दिक्षु, सर्वकालं च नित्य इत्यर्थः । आह हि—“सर्वं सर्वत्र सर्वकालं च नित्य-

इत्यैको विशिष्यते सर्वकारणात्मनामन्यः []। यथा चन्द्रमाः सर्वगृह-नक्षत्र-ताराभ्यो वर्ण-प्रमाण-संस्थान-लक्ष्म-

लक्ष्मी-प्रभा-कान्ति-सौम्यतादिभिर्विशेषैर्विशिष्यते एवमसावपि परमात्मा कारणात्मन्यो विशिष्यते । साद्रूप्य प्रक्रियावादः—

अधवा वैदिकानामयं सिद्धान्तः—अब्जत्वरूपं पुरिमं महंतं तेषामेक एव परमात्मा, शेषस्तु तत्प्रभावाः । आह हि—“य-

स्मात् परं नापरमस्ति किञ्चित्” स एव च सनातनोऽक्षयो अव्यायश्च पूर्ववत् । सब्बेषु पाण्येषु कतरे ते ? उच्यते—यथा हि महामल-

विप्रमुक्तत्वाद् भूरितेजसाऽऽदित्यबिम्बाद् रश्मयः सर्वतो निस्सरन्ते, मिः सृत्य च तमेव पुनः प्रविशन्ति, न च तस्याऽऽवाधां कुर्वन्ति, ^{न्ति}

एवं सर्वात्मनस्तस्मात् त्रिकालावस्थिताः कूटस्थानिस्स्रान्ति, निस्तृत्य च तानि स्वकर्मविहितानि शरीराणि निर्वर्तयित्वा सुख-दुःखादि-

चानुभूय पुनः पुनस्तमेव परमात्मानं प्रविशन्ति । एतच्च सूत्रं साङ्ख्यवैदिक्योस्तुल्यं व्याख्यातः - अनेके परमात्मानो, वेदिकानां तु ए-

एव, साङ्ख्य-वैदिक्योः प्रक्रियावादः । तदुत्तरं तु यदि सर्वगत आत्मा असाङ्ख्यानाम् ॥४७॥

एवं न निज्जन्ति न संसरन्ति । “मृज् प्राणत्यागी” असर्वगतस्य हि प्राणत्यागी युज्यते, यथा-देवदत्तः स्वगृहं त्य-

क्त्वा अन्यत्र गच्छति, न चैवं सर्वगतस्य शरीरादिप्राणत्यागी युज्यते, असर्वगतस्यैव संसारो घटते देवदत्तवदेवा सर्वगतस्यैव, सर्वगत-

स्य तु न किञ्चिदप्राप्तं यत्र गच्छतीत्यतः संसारो न घटते । किञ्च-ण बर्भणे रवसिध वेस पैसा, तत्र ब्रह्मणोऽपत्यानि बृहन्नानस्य-

स्त्वाद्वा ब्राह्मणाः, क्षतात् गमयन्तीति क्षत्रियाः, कुलादिभिर्विशन्ति लोकमिति वैश्याः, प्रश्यन्तीति प्रोश्याः इत्यतो चातुर्वर्ण्यं न सर्व-

गतत्वादात्मनाम् । कथम् ? यावन्तो हि प्राणशरीरेणोऽऽत्मीयस्याऽऽत्मनः प्रदेशाः स्पृष्टास्तावन्तोऽन्येषामप्यात्मनां प्रदेशाः स्पृष्टाः,

तत्र कथमवनीयते यथा तुल्ये चात्मनि (चात्मानि) शरीरं तनु शीषाणामित्यपसिद्धान्तः मल्लदासीवत् । यथा मल्लदासी सर्वेषां मल्लानां

सामान्या एवं ब्राह्मणशरीरमपि सर्वेषां क्षत्रिय-विद्-सूत्राणां सामान्यमिति । यथा ब्रह्मणं शरीरं तथा क्षत्रिय-विद्-सूत्रशरीराण्यपि

सर्वात्मनां समानीत्यतश्चातुर्वर्णं न घटते । किञ्च-कीडा [य] पक्खी [य] सिरीसिवा [य] सर्वातत्वे सति अयं कीडोऽयं न कीड इति न

घटते, तदेवं ब्राह्मणद्वारीरवल-समानः सर्वः [एवं पुनस्वी वा अपस्वी वा, सर्पन्तीति सर्पः नरः, अथवा देवलो कैषु भवा देव लौकिका अ-

मन इत्यर्थः एतदेव चीत्तरं एकात्मकवादि वैदिकानाम्। किंच-एकात्मकत्वे च सत्ति पितृ-पुत्रादिरिति ब्राला न घटते। तत्सर्वं प्रामाण्यात्

सादृश्यज्ञानप्रामाण्यात् ब्रह्माऽपि च किल सर्वज्ञः, तेन चोक्तम् - “यस्मात् परं नापरमस्ति किञ्चित्” तत् कथं केवलज्ञानज्ञानं

हृदमनृतं भविष्यति? इति, उच्यते - नैव ते केवलज्ञानी भवन्ति, कथम्?, अन्तत्वादति त्वात्, ते सन् त्वदृष्टमिति, उच्यते, मनुक्त-

मेवं न मेज्जति न संसरति वैदिकानामपि एकात्मकत्वे च ये केवलज्ञानेन लोकमज्ञात्वा जहा ब्रूहादिभिस्तीर्थं प्रवर्तयन्ति तेषां

कथं वाक्यं प्रमाणं स्याद्? इति। अथ सूत्रम् -

लोकं अजाणिति ध केवलेण, कहेति जे धम्ममजाणमाणा।

णासेति अप्पाण परं च णडा, संसार घोरम्मि अणोरपारे ॥ ४९

लोकं विजाणंति ध केवलेण, पुण्णेण णाणेण समहिजुत्ता।

धम्मं समत्तं कहेति जे ति तारेति अप्पाण परं च लिण्णा ॥ ५० ॥

लोकं अजाणिति ध केवलेण न लोको नाम द्रव्य-क्षेत्र-काल-भावानां यथावस्थितिः, तं लोकमज्ञात्वा तेन येन धर्मं कथय-

न्ति अजाणमाणा णासेति अप्पाण परं च णडा, जधा अन्धो देशको ऽध्वानं अप्पाणं परं च णासेति दवं ते वि ॥ ४९ ॥ जे पुण -

लोकं विजाणंति ध केवलेण केवलज्ञानेन पुण्येति पुण्णेण गुणेण ज्ञानेन धम्मं समत्तं च कथंति जे ति, समस्तो

नाम सर्वैर्वचनीयदीर्घैर्विमुक्तः, जघा देसि ओ जाणओ अदिसामूको णरो खेमं अकुडिमं मागं भवतारे कण जधिच्छं देसं समं वा

जयति, एवं ते वि केवल्लणाणेण भगवन्तो तित्थिगारा अप्पाणं परं च संसारममुद्वमहा कंतायातो तारेति ॥५०॥ सर्वगतत्वे सत्या-

त्मनि -

जे गरहितं ठाणमिहा ऽऽवसंति, जे यावि लोए चरणौ ववेया ।

उदाहुडं तं तु समं सतीए, अहाउसे ! विपरियासमेव ॥५१॥

संवच्छरेणावि य एगमेगं, घग्गेण (बाणेण) मारेतु महागजं तु ।

सेसाज्जीवाण दयहुताए, वासं वयं विस्ति चकप्पयामो ॥५२॥

जे गरहितं ठाणमिहा ऽऽवसंति । गरहितं जिहं जातितः कुल्लसश्च, तत्र जातितश्चाण्डालाः कर्मलश्चाण्डालत्वेऽपि

सति ये सौकरिकाश्च । स्थानं वृत्तं कर्मेत्यनर्थान्तरम् । आवसन्ति उबजीवन्ति । चरणं वृत्तं मर्यादेत्यनर्थान्तरम्, चरणेण उबवेति ।

तद्वि यो जातितो वृत्तसश्च, जातितो मिथ्यादृष्टि लोकासम्मलो ब्राह्मणः परिव्राज्यं प्राजितः एतदुभयमपि भवन्तते नैव उदाहुडं ति

उदाहरणं भवति, अथार्थापत्तिः एतदापद्यते सर्वगतत्वे सति सर्वात्मनां समतेति, समतासमं तुल्यमित्यर्थः, तुल्यो ह्येतद्रव्यवत्, सतीएत्ति

बुद्धीए, एवं प्रकाराए सर्वगत आत्मेति, सतीएत्ति वा मलीएत्ति वा फाहुं । अहाउसे विपरियासमेव, अथ बुत्तानन्तर्ये, सर्वगतत्वे सति

सर्वात्मना निकृष्टोत्कृष्टयोः समता इत्यर्थः, आउसे ! सि हे आयुष्मान्तः !, वि विद्योगी, विपरीतो आमी विपरीसः, विपरीत इत्यर्थः ।

कथं सर्वगतत्वं ? न चेदानीं निकृष्टौत्कृष्टानां साम्यं भविष्यति, अथवा संविद् अधिगमो ज्ञानं भाव इत्यनर्थान्तरमिति कृत्वा विपरीत-

भावमेव सर्वगतग्राह इत्यर्थः । अथवा विवर्ज्जास इति मत्तोन्मत्तप्रलापवादित्युक्तं भवति । तावच्छैतत् स्यात् सर्वगतत्वे सति सर्वात्मनां

निकृष्टौत्कृष्टानां तुल्यता-ऽतुल्यते च सर्वगतमित्यन्यथा वा का प्रत्याज्ञा ? । एतदेवोत्तरमेकात्मवादिमिति ॥ ५१ ॥ एवं संश्रुत्वान् निर्लो-

ठयं भगवन्तमेव प्रति तिष्ठन्तमार्द्रकं केचिदतिदीर्घश्मश्रु- नख-रोमाणौ जलमुकुरदीप्तशिरसौ धनुष्पाणयो हस्तितापमाख्याः [परिवारजः]

परिवार्येयुः - भौ भौ क्षत्रियकुमारमार्द्रक ! तिष्ठ तावदीषत्तरम्, वृमामस्माकं सिद्धान्तोदितां पुष्करचर्यां शृणु, श्रुत्वा रोचयिष्यसि यम्यसि

वा । तत इषदवस्थिते राजपुत्रे पञ्चदशतं पुरुषपरिवारो हस्तितापसानां वृद्धतमस्तमुवाच, वयं हि द्वादशा ग्रात अभ्युदयार्थिनः सुमुखौ

हस्तितापसा वा इति वाच्या महाजनेन, ते च वयं परमकारुणिकाः स्त्वेषु, वनै हि वसतां मूल-स्कन्धोवघात आहारार्थः सुमहादौष इति

मत्वा तैण -

संवच्छरेणावि य एगमेगं । संवसन्ति तस्मिन्निति संवत्सरः एकैकमिति वीप्सा, एकैके मासे एकैकं बाणेण सरेण विसर्जि-

तेण वा मम धंति, मारेतुं महागजं ति गच्छति गार्जति वा गजः, महाकायं महागजं मत्सं मज्जमाणगंधा, सैसारणं की जीवाणं सै सत्थिविज्जा,

वणस्सति कावुयमूल-पत्र-पुष्प-फल-प्रवाल-ऽङ्गुराद्या वात्स्यत्याः स्थावराः, जङ्गमाश्च मृगाद्याः, दयानिमित्तं मांसमास्वाद्य स्वां वृत्तिं

परिकल्पयामः। खंडीरवर्णं कालुं समे भागे सुकवत्तूरं पउलीऊणं रवायामो, एवमेगेण जीवघातेण सुबहुजीवे रक्खामो, जे पुण वणतावसां

बहूणि कन्दफलाणि घातेति ते दिणे दिणे गामघातं करेति, न चाशमीरो धर्मो भवतीत्यतः अत्तो न व्ययेन बहु रक्षामः वणिजवत्, जं

पि तदर्थं किञ्चित् पापं भवति तदपि आतावलो ववास-जाप-ब्रह्मचर्यैः क्षपयामः। विश्वामित्रेणाप्युक्तं - “शक्यं कर्तुं जीवता कर्मपापं”

[]। जणु च तुम्हे चंक्रमणादि काउस्समीण सोधधा, अयं चास्माकं स्मृतिविहित एव हस्तितापसधर्मः, तमेमं प्रति-

पथस्व, आगच्छ ॥५२॥ तानेवं बुवाणान् आर्द्रक आह-

संवच्छरेणावि य एगमेगं, पाणं हुणंता अणियत्तदीसा।

सैसाण जीवाण वधेण लग्गा, सिया य धीवं गिहिणी वि तम्हा ॥५३॥

संवच्छरेणावि य एगमेगं, पाणं हुणंता समणव्वत्ती तु।

आताहिते सै पुदिसे अणारिए ण तारिसा कैवल्लिणी भवन्ति ॥५४॥

बुद्धस्य आणा ए इमं समाधि अस्मिं सुठिच्छा तिविधणं तात्ती।

तरितुं समुदं वं महामवौघं, आदाणवं धम्ममुदाहरैज्जासि ॥५५॥ तिबेसि ॥

॥ इति अद्दुज्जं समत्तं ॥६॥

संवच्छरेणावि। एकतरं प्राणिनं हस्तिनम्, सा हिंसा, ततो अणियत्ता अणियत्तदीसा जिब्बिंदियदीसा लोय।

किञ्चान्यत् - जासा जिघांसा सा रौद्रता, कथं हस्तिनि परमागमाणा मंसलोलुभता एव हते तु हिंसा एका चैव परमापज्जत्ती किं वा सै-
साण जीवाणं ?। जं च भणध - सैसाण जीवाण दयवुत्ताए तितं ण भवति, सौ हत्थी विद्धो उप्पिडंतो वणस्सत्तिकाए हरते गुच्छ-गुम्म-
लतादीए पैल्लेति णात्तिमहंतै व रुक्खे भंजति, कंथु-पिपीलिकादीए जाव पंचिंदिए पैल्लेति, जे य मंसं पयंता सुंठए चुल्लीसु वा अग्नि-
संधेण वधए। उक्तं च - “तण-कहु-गौमयसिता संसैदसिदा सहिस्सिता चैव” []। एवं सैसाण जीवाण लग्ग-

पाणात्तिवाते। सियाय थोवं, स्यादेतत् सर्वमपि ते सध हत्थिबधेण जे य अण्णे य पडंतो मारैति पागो य उज्जंति सर्वमेतं थोवमुच्यते,
गिहिणो वि ते बहुजीवै जेण मारैति, कथं ?। ते लोकं सर्वं जीवैहुं ओतं प्रोतं, सो य गिही तिरियल्लोए वसति, उडुल्लोए अधल्लोए य ण मारैति,
एवं जाव जंबुद्वीवै भरधी मगधाए सणगरे, ते छव्विसे रवेत्ते वा, एवं सो वि नाम धार्मिक नापूर। किञ्च -
संबच्छरे। प्राणं हस्तिनम्। श्रमण-

वृत्तान्ति अहिंसादीनि तानि किल्लास्य हस्तितापसस्य श्रमणब्रह्मणो सन्तीति श्रमणव्रती। सुविशेषणे। किञ्च मारयति च कस्येदं हा-
स्यं न स्यात् ?। आताहिते आत्मनः अहितो य एवं परवत्तं आयरति च, सो णद्वो अण्णे पि णासेति, जथा सो दिमामूढो अण्णे य
देसिए णासेति। अणारिओ दंसणात्तो चरित्ता ओ वि प्रागीव ज्ञानतः। ण तारिसं धम्मं हिंसकं केवल्लिणो भणंति करैति वा। किं ब्रूत ?.

ब्रह्मा कैवली, तेन तदपदिष्टं हस्तिनापसम्रत्नम्, तदुच्यते - न तारिसा कैवलिणी भवन्ति करेति वा, जे हिंसरा धर्म पणवेति ते ^{णो} सौति-

ण्णा, जेण ण लिण्णा अण्णत्तेसु व सो णडो अण्णं पि णासैति जया हाणिकत्ताणि। एवं सुवद्भिः संसारमौचक-वैदिकादीनां पक्षमिद्विः

प्रसाधिता भवन्तीत्यन्यथा वा का प्रत्याज्ञा ? इति॥ पू०॥ एवं सांस्तापसान् प्रतिहृत्य भगवत्समवसरणमैव प्रति प्रतिष्ठसौ तस्य

य आरण्यो हस्ती णवप्रहो आत्मा णवमे वैद्वो सण्णी तं णसदं सुणेति, जया-एसो अद्वो रायरिसिपुत्तो जियत्ताणि भंजिऊण ति-

त्यगरसमीवं पड्डो, परतिस्थि ए पडिहणिकुण, लो एण अमिधुव्वमाणो पुण्णं जहि हृत्यगतेण अच्चिज्जमाणो वदिज्जमाणो णिरवैक्खो

हत्तपच्छत्तिपक्खो वच्चति, अहो धण्णी स पुण्णी य, तं जति अहं पि एतस्स पभावेणं वृमात्तो बंधणात्तो मुच्चोज्ज णो (त्तो) णं वदेज्ज

णमंसेज्ज, वदिता णमंस्तिता जियगवणं पा विऊणं संजुहे णागस्स वड्डहिं लोदुण्हं य वड्डहिं कलमैहिं हत्थीहि य २ वड्डहिं उज्जमरड्डहि

जाव सच्छंदसुहं विहरेज्जा। एवं चिंतितमेतेव तडुतडस्स बंधणादं छिण्णादं। छिण्णबंधणो कुसितहत्थो भगवन्तमार्द्रकरिधितेण

संपत्थितो। पच्छ लोएण भीतेण कलकली कओ 'हो हो अहो! अर्द्रकराजपुत्रो इमिणा दुदुहत्थिणा मारिज्जति' सि काऊण। इच्छे-

वं माणिकुण भयसंभंतो सब्वत्तो समंता विष्पल्लवुत्तो ततो। तते णं स्तो वणहत्थी भत्ति संभमो णतगाहत्थो णिच्चल कण्णकबीलो

विणयण ठत्तिमंगो धरणि ^{त्} ब्रह्मणिमित्तमादंतो अर्द्रकराजपुत्रस्य पादेसु निवडितो। मत्तसा चैव इणमब्रवीत् - भद्रं ते मी अर्द्रक -

रायरिम्नि यथाऽभिलषितान् मनोरथान् प्राप्नुहि बन्धनाद् विप्रमुक्त इति । एवं मनसा कृत्वा यथैष्टं वनं प्राप्तवान् । तं सुमहान्तं

प्रभावं दृष्ट्वा लोकस्यालीव तपस्सु सविस्मया भक्तिर्बभूव । एवं एता एव [वेलाए] सैणिओ राया भट्टारकपादसमीपं वेदिउं पत्थि-

तौ जणकलकलं सौऊणं 'किमैतं ?' ति पुच्छति । गृहित्त्यौहिय सौ महामत्तेहिय भिच्चेहिय पउरैहिय कधित्तं, जघा-सौ सव्वलक्ख-

णसंपण्णो हत्थी चारिं पाणिअं च अणभिलक्षमाणो उमाद्रकस्य रायरिम्निस्स तवपाभावेण बंधणाइं छिदिऊण अद्वयं रायरिम्नि वेदि-

ऊण पलात्तौ । पच्छासौ सैणि^यओ राया तं सौऊण अविह्वयं अद्वयरायपुत्तं वेदिऊण णमंसित्ता एवं वदासी अट्ठो भगवं । दुक्कराणि त-

पांसि महानुभावानि च कथम् ?

तपसा तप्यते पापं, तप्तं च प्रविलीयते ।

देवलोकाविमानानि, राज्यान्याप्सरसः स्त्रियः ॥ ६॥

विन्यस्तानि हि पुण्यानि, येषां मूल्यं तपोमयम् ।

अथ सान्द्रुष्टिकं तपःफलं ततः (१) ॥२॥

[]

सैणिओ ब्रवीति-णणु भवत एव दुक्कराणां तपसां प्रभावादसौ वनहस्ती आयसानि शृङ्खलबन्धनानि शस्त्रैरपि तीक्ष्णैर्दुष्टैर्यानि

छित्त्वा यथैष्टं वनं प्रयातु इत्यहो ! दुक्करं आर्द्रक उवाच - अहो सैणिय-

“ज दुक्कुरं वारण प्रासमौअणं गयस्स मत्तस्स वणम्मि राधे।।

जधा तु चत्तावल्लितेण तंनुणा सुवुक्कुरं से णडिहाति मोयणं॥१॥”

[

] इति।

एवमुक्त्वा भगवत्समीपं प्राप्याऽऽर्द्रकः ताणि पंच सिस्ससत्ताणि भगवतः शिष्यतया प्रददौ। भगवानपि च तान्

प्रदाज्य तस्यैव तान् शिष्या ननु ज्ञातवान्॥

बुद्धस्य आणाए इमं समाधिं। कत्ता स बुद्धो, ननु भगवानेव बर्द्धमान आह। अज्ज वि सी तस्व भट्टारां ण पेच्छति लोकधं

सस्स आणाए ववृत्ति, उच्यते ननु पदिष्यामि महाध्ययनानि अणागतं चेव तेण भट्टारकेण णातं जधा - आर्द्रको माम् तत्समीपं एंतो

अण्ण उत्थितेहिं एवं बुच्चिहिति, बुत्तो य सत्ताणी एताणि एरिस्साणि उत्तराणि दाहिति त्ति तेण भगवता भासितं, गणधरोहिं तं सु-

त्तीकत्वं। उक्तं च - “अणागतीभासियं णिकायेति [] + अतिक्कृतं एवमिणं। किं चि अथवा प्रत्येकबुद्धो सी, तेण पुब्बं एते अ-

त्था आगमिता, तेण तैसिं अण्णउत्थिआणं तमुत्तरं वेइ। बुच्चैवमेसा भगवतो पुब्बलित्थाराणं च समाधी बुत्तो। एतो तिविधी दंसणादि

तत्थ विसेसेण दंसणसमाधिण्ण अधिगारो बुच्चति, जैण मिच्छदिट्ठीसु णडिहुलेसु सत्तत्तं थिरं होति, सति य सत्तत्ते णाण-चरित्तवुं पि

होति। अस्सिं समाधीं त्रिविधींपि सुप्पु स्थित्वा वा त्रिविधीणं ति मणसा तयसा कायसा। मणसा तावत्-ण मिच्छदिट्ठीए स

मण्णति तिण्णि तिस्रहुणि पात्तादयस्सराणि, एतेसिं पंचण्हं गहणेण सव्वेसिं पिगहणं कलं भवति, ते सव्वे असव्वेमावत्थिते मण्ण-

ति वाया ए वि पडिहुणति। कायेण वि तेसिं अट्ठमुहुणति वा 'अही! असत्तामागविस्थिता यूयम्' इति हस्तपरिवर्तनादिभिः धौपैस्तान्नि-

रासं करोति। एवं अण्णादं वि साइस्स-वैत्री षिक-बौद्धादी^{नि} निविघेण करणेण गरहति। इच्चैलाणित्तिण्णि तिस्रहुणि कुप्पावय-

णि यस्सत्तापि सिच्छादंसणम्ममुहं सस्ति, सिच्छादंसणम्ममुहो हस्सित्ति जलं सिच्छादंसणोहं, सस्सि न सिट्थादस्सि नम्ममुहो

भवत्तीति कारणे कार्यवदुपचाराद् महाभवः, महोश्वासो भवोद्यश्च महाभवोद्यः, महते वा भवोद्याय महाभवोद्यः, यथामिथ्या-

दर्शनोद्यं तरिता माम्मत्ते दुत्ति एवं अण्णाणोद्यं भवकारणं ति काऊणं तं तरिता अचरित्तो घसंवरणावारुढो तरिअ आदाणवं

ति, आदीयत्त इत्थादानम्, एतान्येव ज्ञान-दर्शन-चरित्राणि आदानम्, सुमुक्षीः कम्म उदीरेज्जा कथयेत्थादि। ठहं [च] - "अड्डिते

ण ठवेति परं" []। तथा चौकम्-गुणमुद्धितस्स वयणं []। इति ब्रवीमि ति अज्जसुधम्मो जंबु-

सामी मणत्ति-इति उदाहरेज्जास्ति ति सुधर्मो, परीपदेशाच्चैवं ब्रवीमि इति आर्द्रकम्॥

॥ आर्द्रकीयं समाप्तम् ॥ छ॥

साम्प्रतं जालंदहुज्जं, तस्स संबोधो-अहे आचारमुत्तं वुत्तं, इमं सावामुत्तं, यत्राक्षेप-परिहारेः प्रावका वर्ज्यन्ते। अधवा

प्रायेण आचारं सुभगडे या हेङ्गा साधुसुत्ताइं बुत्ताइं, इधं तु सावगधम्ममधिगारो, कथम् १. सावयस्स साधुमूलं पाणातिवातं पच्चक्खायमाणी

सुहुमं पाणुजाणति । अधवा छद्दे अण्णउत्थिएहिं न्ह वासो, इह तु सत्तिथिएहिं । सूत्रस्यापि सूत्रेण - आदाणव धम्म उदाहरेज्जा, सो य धम्मो दुविधो-

-साधुधम्मो अ सिद्धिधम्मो अ, साधुधम्मो पंचम-उद्देसु बुत्तो, इधं तु सावगधम्मो इत्युक्तः सम्बन्धः । णामणिक्कणे णालं दइज्जं णालइज्जं णालंदा,

अगोरेन [श्रिय] श्र्येति, आह च-

गतं न गम्यते तावद्गतं नैव गम्यते ।

गतागतविनिर्मुक्तं गम्यमानं तु गम्यते ॥१॥

तमेवायं अकारो वर्त्तमानमेवार्थं प्रतिषेधयति । [माकारः क्रियामिषेधकः,] यथा-मा गच्छ, मा कुर्वीत । आह च-“मा कार्हुः

कर्मानुचिने परां मा गात तिच्चलं, अन्योर्ध्वजातिधर्मात् स्वात्मानं वर्धत, शाश्रवा । नोकारस्तु विदेशं प्रतिषेधयति, स च त्रिष्वपि कालेषु,

यथा-नो अहमेवं कृतवान् [नो करोमि] नो करिष्यामि, तदुपर्योगस्तु नो सदा ऽऽसीत् । इदानीं नकारस्थिकालविषयी- नाहमेवं कृतवान्

न करोमि न करिष्यामि । आह हि-“नाग्नित्पृथति काळानां, ” [] । उक्ती नकारः ॥ इदानीं अलंप्रशब्दस्य व्याख्या ।

यत्र माधाः-

णाम अलं उवत्तण अलं दव्वअलं चैव हीति भावअलं ।

एसो अलसदस्य उ चउव्विही हीइ णिक्खेत्तो ॥२॥

गामात्मनोऽवगा अलं पर्याप्ति-भूषण-वारणेकु। यत्र गाधाः-

पञ्जत्तीभावेऽखलु पदमौ बित्तियौ भवे अलंकारे।

तद्वत्तौ विथ पडिसेहे अलसद्वौ होइ पायव्वी ॥ २०२ ॥

पञ्जत्तीभावे [खलु] पदमौ बित्तियौ भवे अलंकारे। पर्याप्तौ तावत्-अलं देवदत्तो यज्ञदत्ताय, अलं केवलज्ञानं सर्वभावोपलब्धौ,

अलं च श्रुतज्ञानं उपलब्धौ विभावने च। उक्तं च:-

द्रव्यास्तिकन(ह) यारूढः, पर्यायोद्यतकार्मुकः।

युक्तिसन्नाहवान् वादी, कुवादीभ्यो भवत्यलम् ॥ १॥

विभूषणेऽपि अलङ्कारैरलङ्कृतं श्रीवर्द्धमानेन, अलङ्कृतं नमश्चन्द्रमसा। उक्तं च-भवतस्त्वत्तनेव संस्तवौ' [१। वारणे

इपि-अलं अलं तवेतेहिं, अलं प्राणातिपातेन यत् इहामुत्र चापायाः। उक्तं च:-

अलं कुलीथ्यैरिह पर्युपासितैरलं चित्काकुलकाहलैर्मतेः।

अलं च मे कामगुणैर्निषेवितैर्भयङ्कुराद्ये हे परल्ले चेह च ॥ १॥

अत्र प्रतिषेधालं शब्देनाधिकारः। यत्र गाधाः-

पडिसेध गगारस्सा इत्थीसद्वेण चेव अलसद्वौ।

रायगिहे गगारम्मि य गालेदा होति बाहुरिका ॥ २०३ ॥

पडिसेध गगारस्सा इत्थीसद्वेण [चेव] अलसद्वौ। स्त्रीलिङ्गमेतत्। रायगिहे गगारम्मि ण अलं तणिणवाणिणं दैत्ति विभवां मुखवायां-

श्व इत्यतो णालंदा, बहिर्नगरस्थ बाहिरिका । णालन्दायां भवं णालंदइज्जं । अन्न गाधा =

णालंदा ए समीवे माओ रहे भासि इंदभूवणा ।

अज्जयणं उदगस्स तु तेणं णालंदइज्जं ति ॥२०४॥

णालंदा ए समीवे ना

पासावच्चिज्जो पुच्छिताइओ अज्जगोतमं उदगो ।

मावगा पुच्छा धम्मं सीतुं कहियम्मि उवसंती ॥२०५॥

णालंदइज्जणिज्जुत्ती सामन्ता ॥ सूयगडस्स बिइओ सुयक्खंधी सामन्तो ॥ सामन्तं च सूयगडमिहाणं बिइयमंगं ॥ ग्रन्थतः श्लोक रदशाब्दा ॥

पासावच्चिज्जो पइयतीति पार्श्वः तीर्थकरः, पासस्स अवच्चं पासावच्चं, नासो पार्श्वस्वामिना प्रवाजितः किन्तु

पारम्पर्येण पार्श्वीपत्यस्यापत्यं पासावच्चिज्जं, स भगवं गोतमं । पासावच्चिज्जो पुच्छिताइओ अज्जगोतमं उदगो । जधा — तुब्बं सा =

वगाणं विरुद्धं पच्चक्खवाणं पुच्छा गतो, ओवम्मं चौरगहणविमोक्खजता । तथा च — इह खलु गाहावती वा गाहावलिपुत्तो वा धम्म =

सवणपत्तिया ए पण्णुवासेज्जा जाव स च्चेव से जीवे जस्स पुब्बिं दंडे अणिविखत्ते इदाणिं अणिविखत्ते, एवं परियागा विपरियागा वि,

तध दीहाठअ अणाठअ समाठअत्ति एवमाइयाइं, ओवम्माइं सीतुं उवसंती ॥ सुत्ताणुगमे सुत्तमुच्चारं तव्वं —

तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे णामं णगरे होत्था, रिद्धित्थिन्नि तस्मिद्धे वण्णतो [पासादीयं] जाव

पडिस्सवे । तस्स णं रायगिहस्स णगरस्स बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए एत्थ णं णालंदा णामं बाहिरिया होत्था अणेगमिवण =

सयसणिविद्वा जाव पडिरत्वा॥

तेणं कल्लेणं लेणं समणं । अलीतानागतवर्त्तमानस्त्रिविधः कालः, तेनेति च तृतीया करणकारकम्, तेन

यथादा इतीतेन कालेन राजगृहस्य सम्पत्तौ गोऽभूत् । समयमाहणं तु कालैकदेशे, यस्मिन् समये गोतमो पुच्छिप्रीतो स व्यावहारिकः,

नेश्चयिकोऽपि तदन्तर्गत एव, जथा कज्जमाणो कडो एवं पुच्छिज्जमाणो विबुद्धे, अत्र समयो गृहीतः, सेसानु णोपुच्छासमया, एत्थ णय-

सम्पत्ता कायत्वा । राज्ञो गृहं राजगृहम् पासादीयं । तस्य राजगृहस्य बहिया णालंदा अङ्गत्तेरस्स कुलकौडीओणा

तत्थ णं णालंदाए बाहरियाए लेए णामं गाहावती होत्था अड्डे दित्ते वित्ते वित्थिण्ण-विपुलभवण-सयणा-

इस्सण-जाण-वाहणाइण्णे बहुधण-बहुजातरूप-रज्जते आओग-पओगसंपउत्ते विच्छब्बितपउरभत्त-पाणे बहुदासी-दास-गो महिस-

गवैल्लणभूत बहुजणस्स अपरिभूते यावि होत्था । से णं लेए गाहावती समणोवासए आवि होत्था अभिगतजीवाजीवे जाव भावेमाणे

विहरति ।

तत्थ लेए णामं गाहावतीं लेए णाम संज्ञा, गृहस्य पति- गृहपतिः, होसुं होत्था, आठयः आदितो वा आठयः ।

दीप्तिमान् दीप्तः । वित्तो नाम तुत्तः पर्याप्तधनवान् । वित्थिण्ण-विपुलभवण-सयणा-इस्सण- [जाण] वाहणाइण्णे, विस्तीर्णो नि आया-

मत्तो विस्तरतश्च, कानि तानि? [भवन्] शयना-इस्सणानि, विउत्तानि बहूनि, "पुल्लमहत्ते" विज्ञेयेण पुल्लानि विपुल्लानि, कानि

लानि, ज्ञानानि वाहनानि "यथा सङ्ख्यमनुदेशः समानान्" इति कृत्वा तैर्विस्तीर्णैः [भवन्] दायनाः-ऽऽसनेर्विपुलैश्च यान-

वाहनैः आकीर्णैः, आकीर्ण उपभोग्यतः सम्प्राप्त इत्यर्थः। धनं कृताऽकृतम्। अधवा धनग्रहणेन वैदूय्यादीनि रत्नानि परिसृज्यन्ते, धन-

धान्या इति च कृताऽशात्यादीनि धान्यानि। बहुजातरूप-रयतं कण्ठ्यमेतत्। आयुज्यत इति आयोगः, वृद्धिका प्रयोग इत्यर्थः, अधवा आ-

योगस्यैव प्रयोगः आयोगप्रयोगः, इन्द्रो वा समासः, तभियां सम्प्रयुक्तः। विविधं विज्ञातं वा श्रुतं विच्छुद्धितं दीयमानं भुज्यमानं वा

भुक्तशेषं च बहुदासी-दासः कण्ठ्यमेतत्। बहुजन इति उत्तमा-ऽधम-मध्यामो जनः, तस्या जातिकुलेश्वर्य-वृत्तैः अपरिभूतो मान्यः,

पूज्य इत्यर्थः। तमेण त्रेण समणोवासए होत्था जाव विहरति॥

तस्स णं त्रेयस्स गाहावत्तिस्स णालंदाए बाहिरियाए बहिता उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए एत्थ णं सै-

सद्विया णामं उदगसाला होत्था, अणीगरबं भसयमणिं विट्ठा पासादीया जाव पडिस्वा। तीसे णं सेवदवियाए उदगसालाए उत्तरपुर-

त्थिमे दिसीभाए एत्थ णं हत्थिजायामे णामं वणमंडे होत्था, किण्हे वण्णओ वणमंडस्स। तं स च णं गिहपदेसंस्ति भगवं गौतमं विहरति,

भगवं च णं अधी आरामंस्ति॥

तस्स णं त्रेयस्स गाहावत्तिस्स णालंदाए बाहिरियाए बहिता उत्तरपुरत्थिमे दिसीभागे एत्थ णं त्रेयस्स गाहा-

वृत्तिस्स हृत्तिजायामे जासं वणसंडे हीत्था, किण्है किण्हछायौ प्रायेण हि वृक्षाणां मध्यमे वयसि पत्ताणि किण्हाणि भवन्ति, तेसं कि-

ण्हाणं छाया किण्हछाया, फलितत्तणेण य आदित्य रश्मिवारणात् कृष्णी भवति, बाल्यादतिक्रान्तानि पर्णानि व्रीललानि भवन्ति,

यौवने तान्येव किसलयमतिक्रान्तानि रक्तत्वां च ईष द्वरितालभानि पाण्डूनि हरितामीत्यपदिश्यान्ते, हरितानां छाया हरितच्छाया,

एत एव कृष्ण-नील-हरिता वर्णा यथा म्बं स्वी स्वे वर्णे अत्यर्थमुत्करा भवन्ति, स्निग्धाश्च तेण शिद्धौ । धणकडितडिच्छाए ति अन्यौ

शास्त्रा-प्रशास्त्रानुप्रवेशा धणकडितडिच्छाए । रम्मे महामेधं इति जलभारणामे प्रावृड्मेघः [निकुक्रोम्बः] समूहः सङ्घातवृत्त्यनर्थान्तरम् ।

मूलान्येषां बहुनि दूरावगाढानि च सन्तीति मूलवन्तः, एवं शेषाण्यापि शिद्धुद्धुरं । यद्यपि पाण्डुरं जीर्णत्वादचाक्षुर्ज्यं तथाप्यच्छेद्वत्त्वाद्

निरूपमौगित्वाच्च वृक्षाणां काले नैव पाण्डुरा भवन्तीति प्रसेसा । एवं जाय पासादीयाः । तस्स णं बहुदेसमज्झमाए लेवस्स गाहावति-

स्स सेसदविया णाम तस्स णवगं छरं, तत्थ जं सेसं गृहोपयोज्यं काष्ठेष्का - लोहादि तेन कृता, केचिद् ब्रुवसे-गृहोपयोज्याद् ब्रव्या-

द् यच्छेपं तेन कृता, उदकशाला उदकप्रवा होसुं होत्था । तंसि च णं गिहपदेसंसि, तत्थीव्वरग-उवद्वाणिग-पाणियघराणि पदेसा, तत्थऽण-

तरे पदेसे भावं गौतमे विहरति । कधं द्विती ? कधं विहरति ? उच्यते-ण चङ्क नणादि लक्षणो विहारो गृहीतः किन्तु उबुं जाणु अधोसिरे झाणको-

डोवगतै, चिसेसेण वा कर्मरणी हरतीति विहरति । कधं सावओ ? कधं प्रपा ? उच्यते-प्रागज्जायकत्वात् कृता, साम्प्रतं निरूपमौगित्वाद्-

- लक्ष्मणागारिकी, अत एव भगवान् गौतमः अत्रावस्थितः। भगवं चणं अधे आरामंस्मि आगत्य यस्मिन् रमन्ते इत्यारामः, अधे

आरामस्य गृहं अधो अधेतत्था भगवान् वर्द्धमानस्वामी द्वितौ, शोसा य साधवी लत्था लत्था देउलेसु रमिासु द्विता।।

अधणं उदए पेढालपुत्ते पासावच्चिज्जे नियंठे मेतज्जे गौत्तेण जेणैव भगवं गौतमे तेणेव उवागच्छति,

उवागच्छइत्ता भगवं गौतमं एवं वदासी आउसंती गोयमा। अत्थि खलु मे केइ पदेसे पुच्छियव्वे, तं च मे आउसी। अहासुतं अहाद-

रिसितमेव विद्यात्तरैहि सत्तायं। भगवं गौतमे उदयं पेढालपुत्तं एवं वदासी- अवि याइं आउसो। सोच्चा णिसम्म जाणिस्सामी।

अध उदए पेढालपुत्ते पासावच्चिज्जे निगंथे 'निर्ग्रन्थः किल सयं भगवं वर्द्धमानस्वामी भवति न

भवति?' इति दुक्खं हि भगवान् अयं ज्ञास्यत इति गौतमस्वामीप्य आगत्य भगवं गौतम एवमाहु- अत्थि खलु मे आउसी।। प्रविश्यते

इति प्रदेशः, प्रवचनस्य प्रश्न इत्यर्थः। तथा समापि व्याकरोहि। एवं पुनरे उदणं पेढालपुत्तेणं स वायं शोभनवाक् सवाया, अशोभना तु-

“अलियमुपघातजणणं” [] इत्यादि, अधवा निर्वहणसामर्थ्यात् शोभना वाक्। सोच्चा णिसम्मत्ति किंचि सुव्वत्ते ण-

णिसम्मत्ते, किंचि सुव्वत्ते वि णिसम्मत्ते वि० ४, वितिय-चउत्थाभंगा सुण्णा। तदेवं ब्रूहि- यदि श्रुत्वा ज्ञास्यामस्ततो वक्ष्यामः, न

चेद् ज्ञास्यामो भगवन्तं पृच्छामहे इत्यर्थः। भगवता गौतमेनोक्ते-

सवायं उदए पैढलपुत्तै भगवं गीतमं एवं वदासी- आउसी गीतंमा ! कुम्मार उत्तिया । नाम समणा णिगांथा

लुब्धमागं पवयणं पवयमाणा गाहावलिं समणी वासजं उवसंपणं एवं पच्चकरवावेंति- णऽणत्थ अभिजोएणं गाहावलिचोरगाहुण-

विमोक्खणत्ताए तसेहिं पाणेहिं णिधय दंडं, एव ण्हं पच्चकरवंताणं दुप्पच्चकरवातं भवति, एव ण्हं पच्चकरवावेमाणाणं दुप्पच्चकरवा-

वियं भवति, एवं ते परं पच्चकरवावेमाणा अतिचरंति सयं पत्तिणं, कस्स णं तं हेउं ? संसारिया खलु पाणा थावर विपाणा त-

सत्ताए पच्चायंति, तसा विपाणा थावरत्ताए पच्चायंति, थावरकायत्ता विप्पमुच्चमाणा तसकायंसि उववज्जंति, तसकायात्ता

विप्पमुच्चमाणा थावरकायंसि उववज्जंति, तेसिं च णं थावरकायंसि उववज्जणं ठाणमयं घणं । एव ण्हं पच्चकरवंताणं सुप्पच्चकरवातं

भवइ, एव ण्हं पच्चकरवावेमाणाणं सुप्पच्चकरवावियं भवइ, एवं ते परं पच्चकरवावेमाणा णालियरंति सयं पत्तिणं णऽणत्थ अभिजोए-

णं गाहावलि-चोरगाहुणविमोक्खणत्ताए तस भूतेहिं पाणेहिं णिहाय दंडं, एवमेव सति भासापरक्कमे विज्जमाणे जे ते क्रीधा वा लोभा वा

परं पच्चकरवावेंति, अयं पिणो देसे किं णीयेयाउते भवति ? अवियाइं आउसी ! गीयमा ! लुब्धं पि एवं रीयइ ? ॥

सवायं भगवं गीयसे ! उदयं पैढलपुत्तं एवं वदासी- णी खलु आउसी उदगा ! अम्हे एयं रीयइ, जे ते समणा वा माहुणा वा

एवमाइक्खंति जाय परूबेंति णी खलु ते समणा वा णिगांथा वा भासं भासेति, अणुगामियं खलु ते भासं भासंति, अत्ताइक्खंति खलु ते

समणे समणोवासए वा, जेहिं वि अण्णेहिं पाणेहिं भूतेहिं जीवेहिं सत्तेहिं संजमंति ताण वि ते अस्माद्वक्खंति। कस्स णं तं हेतुं १, संसारिया

खलु पाणा, तस्मा वि पाणा थावस्ताए पच्चायंति, थावरा वि पाणा तसत्ताए पच्चायंति, तसकायाली विष्णुमुच्चमाणा थावरकायंसि उव्वज्जंति, थावर-

कायाली विष्णुमुच्चमाणा तसकायंसि उव्वज्जंति, तेसिं च णं तसकायंसि उव्वज्जणं ठाणमेयं अद्यणं ॥

सवायं उदए पेढाल पुत्ते एवं वदासी, सवायं

ति न सिध्याहिमानात् पूया विमत्था, केवलं तत्त्वोपलम्भात्, अत्थि खलु गीतमा! कम्मर उत्तिया णास कर्म करोतीति कर्मकारा संज्ञेया शिल्पी

वा कर्मणुकारस्य पुत्राः कर्मकारपुत्राः, कर्मकारपुत्राणां सपत्यानि कर्मकारीयपुत्राः, समणे उवासन्तीति समणोवासगा, तुल्यभागं लि युष्मा

कं प्रवचनं सत्त्वोदितो वा वचनं प्रवचनम्, गाधावतिसमणोवासए एवं पच्चक्खवावेंति। स्यात्-कथं मया श्रुतम् तावत्कसाधुसमीवं

गतेन वा, वसता ते वामत्समीपागतभाते तुस्सवृत्ति, कथं वा ते प्रत्याख्यातमित्युक्तं एवमाहु - णाऽणत्थे अभिजोएणं, अन्यत्रेति परिवर्ज-

नार्थः, अभियुज्यत इत्यभियोगः, तं जधा - रायाभियोगेणं गणाभि० बलाभि० रायाभि जधा वरुणो णागणत्तुओ रायाभियोगात् सङ्गमं

कृतवन्, अण्णो वा कौयि रायतिन्नोव जीवी सङ्गमे परान् हृत्यते एवं गणाभियोगे विमल्लगणादी, जधा रायाभियोगो तर्था हिंस्रव्याघ्र-

सविजीवितान्तकरान् निवारयेत्, नाद्वारीरस्य धर्मो भवतीत्यतस्तत्रापि रायाभियोगवत् दृष्टव्यम्। आकार एव च एतावान् भवति, जे

पच्चक्खवा ओ चेव रायाभियोगादि आकारं करोति, जधा स हितादिअभिभूतो पलायंती तस्से पेत्तेति। स्यात्-कथं तसपाणेसु

णिक्खित्तवत्तस्स आचारियस्स एगिंदियवधाणुण्णा ण भवति, उच्यते - चौरागहण [वि] मोक्खणत्ताए ति उदाहरणं - एगस्मि णगरे

रण्णा तुट्ठेण अंतैपुरस्य रत्तिसच्छंदपयारो दिण्णी, णगरेहि वि रायाणुवत्तीए वरिसे वरिसे तद्विबर्स महिलाचारो ऽणुण्णात्तो य । पत्ते च

तद्विणे रण्णा घोसावित्तं - जो पुरिसो अतीति तस्स दंडो सारीरो । नैव णित्ति । बद्धेसु वारेसु ताओ रायाणिओ णगरमहिलाओ य सच्छंदसुहं रत्तिं अ-

भिरमन्ति । तत्थ कदायि एगस्स वणियस्स छ पुत्ता सावणे ववहरमाणा अतीव जयविक्रये ववृमाणे अत्थलो भीय जधिच्छित्तं पणियां विक्रे माणा

त्ताव दुत्ता जावसूरो अत्थत्तो । महिलाओ य आहिंडिऊण पवत्ताओ । ते य भीता तम्मि चैव भवणे णिलुक्का । वत्ते महिलाचारे सूचकै-

हिं रण्णी कहुत्ता, वज्झा आणत्ता । पिता य तैसिं सव्व प्पगालीहि समं विण्णवेत्ति - दंडं देमि, मुयधं मम पुत्ते । राया अती व वडिज्ज-

माणो भणत्ति - एक्कं ते जेदुपुत्तं मुआमि । सो भणत्ति - सब्बे मुअध । इतरौ भणत्ति - जेदुपुत्तं ते मुआमि, इतरेण मुआमि - त्ति कहुं तं सोत्तुं सेसा विरसमा-

णस्स छात्तेति । एवं साधू वि सावगं भणत्ति - छमु जीवणिकाएसु कि णिक्खिवव दंडं । सो णेच्छत्ति, इत्थत्तः - चौरागहण मोक्खणवृत्ताए साधुणा

सेसा काया अणुण्णात्ता ण भवेत्ति । स्यात् - जयं चौरास्ते स्वगृहे तिष्ठन्तः ? उच्यते - राज्ञा न ते कामनुज्ञातस्तस्यां रात्रौ नगरेवास इत्थत्तः ।

अथवा सेद्विपुत्ता रण्णा कन्हिय आयोए णिए णिउत्ता, तेहि अकिंचित्तत्थ अवहितं तत्रापि तं चैव जाइज्जमाणो राया चिराणुगत्तो ति कऊण

एक्कं विसज्जेत्ति । उदए आहु तसेहि बैंदियादीहि णिधय त्ति धकारस्य ह्रस्वत्वे कृते निधाय भवति, निक्षिप्येत्यर्थः । एवं तैसिं साधूणं पच्च -

कालाणं सत्त्वगतिभावित्वात् त्रसानां दुपच्यक्खत्वं भवति, तथा च - न ज्ञातित्रासः कश्चिज्जीवीऽस्ति, त्रसानामसर्वकालत्वात्,

तथा प्रत्यु चक्षणाणां श्रावकाणां सप्यसर्वकालत्वादेव त्रसाणां दुपच्यक्खत्वं भवति। एवं ते परं पच्यक्खत्वेमाणां ति, परइति साधूनां तावत्

परःश्रावकः, अतिचरन्ति सयं पतिणं, अतीत्य चरन्ति अतीत्य वर्तन्त इत्यर्थः, कतरं १. पतिणं च यथा वयं त्रसैभ्यो विरक्ता इत्यर्थः। यदि

हि अत्यन्तत्रसाः स्युः तसकायं मौत्तुं अण्णत्थ, अण्णत्थ ण उववज्जेज्ज इत्यर्थः, श्रावका मातिचरेयुः स्वां प्रतिज्ञाम्, जम्हा य ते साधुणो

जाणंति णत्थि कीयि अच्चंलत्तमाति, सो हि य पच्यक्खत्वेन्ता धिज्जादिता भवंति श्रावकाः, मृषावादादित्वाच्चात्तिचरन्ति स्वां मृषावादवेरण

प्रतिज्ञाम्। श्रावकस्यापि साधू पच्यक्खत्वं तत्रां परी, तेण परेण अप्पणी पच्यक्खत्वेमाणां असर्वकालत्वात् त्रसानां अतिचरन्ति स्वां प्रति-

ज्ञां, यथा वयं त्रसैभ्यो विरक्ता इति, अप्पणी साधू च पच्यक्खत्वं तयं विसंवाद्यन्ति। कस्स णं तं हेतुं तिकस्मा द्वेतोरित्युक्तं भवति। [संसारि-

या] संसारित्वात् सर्वजीवानामिति हेतुः। खल्विति विशेषणं। किं विशिनष्टि १, न कश्चित् संसारी जीवीऽस्ति जो हि ता सुता सुगति सु न

संसरति थावरा वि [त्रिप्रकाराः] त्रिप्रकारेस्त्वेव त्रसैषूपपद्यन्ते, त्रसा अपि त्रिप्रकाराः त्रिप्रकारेस्त्वेव स्थावरेषूपपद्यन्ते। थावरा पाणा

विण्णमुच्चमाणा कीयि थावरा थावरताये कालं किच्चा तसकायंसि उववज्जेज्ज ततो सावगस्सत्तं तसद्वाणं घणं भवति, जतो सणावमेणं स्थाव-

राणं ण पच्यक्खत्वं ति, तसा वि केव तसत्तालो कालं किच्चा थावरकायंसि उववज्जेज्ज ततो सावगस्सत्तं थावरद्वारं अघणं भवति, जतो

सावगैण तस्यां पच्यन्वसं ति, घातनीयं घात्या वा घाणं । दी चोत्त एतादृशं सारिजीवद्वाणार्त्तं-तसद्वाणं धावरद्वाणं च । तं च तसद्वाणं

सावगस्य स्थूलत्वात् प्राणतिपातस्य तीव्राध्यवसायौत्पादकत्वात् लोकगर्हितत्वाच्च अघणं स्थावरद्वाणं पुनस्तेरैव कारणैः सह तेजी-

वायुभ्यां घाणं । दृष्टान्ती नागरकवधनिवृत्तवत्-यथा कश्चिद् ब्रूयात् मया नागरकोन हन्तव्य इति, स च यदा तं नागरकं ग्रामगतं हन्यात्

तदा तत् किं प्रत्याख्यातं न भग्नं भवति?, जी तस्यै पच्यन्वसं ति सौ जता तै धावरगते ति तदा किं तं पच्यन्वसं ण

भग्नं भवति?, स्याच्चेत् कथं सुप्रत्याख्यापितं भवति साधौः? कथं च सुप्रत्याख्यातं भवति श्रावकस्य? उदमी आह-तत् उच्यते, तैसिं

साधूणं पच्यन्वसं ताणं एवं पच्यन्वसं वेमाणाणं सुपच्यन्वसं होज्जा सावगाण वि तेहिं साधूहिं पच्चा वेताणं एवं सुपच्यन्वसं

होज्जा । एवं ते परं पच्यन्वसं वेमाणा, पराब्दी हि उभयाशाहि, पच्चाद्भवन्तस्स हि पच्यन्वसं वेमाणे परी, पच्यन्वसं वेतस्स वि पच्चाद्-

भवन्ती परी इत्युक्त्वा च, यथापि पराब्दः नातिचरन्ति स्वां स्वां प्रतिज्ञाम्, णऽ णत्थ अभिजोएणं ति, [सौ] हि गाहावति ति यावन्न व-

तानि तावद् गृहपतीत्युच्यते, गृहीतानुव्रतस्तु श्रावक उपासकी वा । तस भूतेहिं पाणेहिं ति ब्रह्मसूत्रादानीय सर्व एव उपरिमा

ण्या नैश्वयिकाः, ते तु वर्तमानमेवार्थं प्रतिपद्यन्ते न त्वतीता-ऽनागतं इत्यतो नैश्वयिक नयमधिकृत्योच्यते-ब्रह्मत्वं भूतं

येषां ते ब्रह्मभूताः, वर्तमानमित्यर्थः, न त्वनागतं धृतघट दृष्टान्तसामर्थ्यात् ते भवन्ति ब्रह्मभूताः, तैहि तस भूतेहिं पच्यन्वसं-

इस साधुस्य भक्तियोगवैरमर्णं भग्नं भवति, पञ्चकखार्तेतस्य य सावगस्स स्थूलगणातिवातवैरमर्णं भग्नं भवति। कौ

दृष्टान्तः१, क्षीरविगति प्रत्याख्या न दधि पानवत्-यथा क्षीरविगति प्रत्याख्यायितः सस्तरमपि दधि पिबतः प्रत्याख्या न भज्यते एवं

वासभूता मया सत्या न हन्तव्या इति स्थावरानपि हिंसतीऽपि न प्रत्याख्यानातिचारी भवति, एवं तस्यभूते पञ्चाद्विख उ सावगस्स^६ था-

वरेषु न सत्त्वं नास्ति' इति कृत्वा स्थावरान् हिंसतीऽपि न त्रसप्राणातिपातातिचारी भवति। एवं सति भासा परकृषे विज्जमाणी, भा-

सा परकृषे णामा वाग्विषयविशेषः, स्यात् कौ विशेषः? ननु अस्माभिधानभूतइत्वेन सङ्गृहीतमित्ययं विशेषो विज्जमाणी। कौ हि णाम

अविसेसीतं पञ्चकखा^३१, कौ धेण, माणी पि कौ धाणुगतौ चैव, धमाग्नवत्। लोभेण सावगा जाता संता अम्हं असणादी दाहन्ति।

देइमो णाम उपदेशः दृष्टिर्वा उपदेशः। अपि पदार्थादिषु, उम्मागादेशणा य भवति, णयं तं पञ्चकखाणं सुज्जति। मोक्खं णयणशीलो णो या-

उओ। अवि याइं जाव रोचइ। गौतमो भगवानाह-

णो खलु आउओ। पैठानस्येतत् कथं न रोचते, उम्मागविज्जमवत्, कौ णाम सचैतणो

जाणमाणी उज्जुयं खेतं आसणगमणं च पंथं मोत्तुण तव्विष^४रीतेण पंथेण वच्चेज्जा?, कौ वा जाणती णिव्विसं भौअणं मोत्तुण सविसं

भुंजेज्जा?। समणा चैव माहणा तत्पुरुषः समासः, अथवा माहणा श्रावकाः एवमाद्वक्खन्ति जाव पणवेति- णो खलु समणो, समणोहिं

तुल्या समणा अस्मच्छमणैस्तुल्या इत्येवाऽऽख्यान्ति। अणुगामियं खलु जाए अणुगच्छन्ति संसारं स्म अणुगामिया भवति।

असूती ज्ञावन अभ्याख्यान् भवति, निह्वी वा संयता-ऽसंयतवत्, सो असंयतं संयतं ब्रवीति सो अभ्याख्यातो भवति, संयतं

वा असंयतं भवति सो वि अलम्ब्यवातो भवति। उक्तं हि-“जेणं भंते! परं असंतेणं अप्पगं पि अब्भाइक्खंति” []

जेण पच्चक्खाण विधिं जाणंति ‘अम्हे पच्चक्खाणविधिं जाणंति’ अम्हे पच्चक्खाणविधिं जाणामा’ ते समणस्सि समणस्सि ते

आयुरिया सिस्साणं समणणं उवादिस्संति-जधा सावगाण एवं पच्चक्खा वेज्जाह। जेहिं विअण्णेहिं पाणेहिं जावसत्तेहिं संजमंति ते-

वि। स्यात्-कतरैऽस्या न्ये प्राणाः? एगिंदिए० पंचिंदिए। तत्प वणस्सति कायणि दरिसणं-जधा कैणव वणस्सति कायसमारंभ-

स्स पच्चक्खात्, अर्द्धेदस्येत्यर्थः, तत्प जाम तेण वणस्सति भूतस्स पच्चक्खात्, किं कारणं? सो वि संसारी कदापि पुढविकाएसु

उववज्जति तेणत्तं पुढविकावुयं वर्धेतेण तुज्झं चएणं पच्चक्खाणं भागं भवति। अथ भूतशब्दमन्तरेणापि वणस्सतिस्सि संसारंभप-

च्चक्खाणं सुज्जति, कस्ससेव्वपरितोषः? अथवा जेहिं विअण्णेहिं द्व पच्चाइक्खंति ते वि ते अब्भाइक्खंति। कथं तर्हि अत्र प्रत्याख्ये-

या गृह्णन्ते, न तु पच्चक्खंतओ * पच्चक्खावेंतओ वा कथं ते अब्भाइक्खन्ता भवंति? जेण तेसु भूतशब्दः प्रयुज्यते, भूतशब्दो हि

यांतां गतिं गत्वा औपम्यो वा तदर्थे वा। औपम्येतावत्-सो देवलोकभूतेऽन्तेपु रवरेततो। तदर्थे तु स्त्रीतीभूतो परिणिबुत्तो। औप-

म्ये तावन्न दारते, किं कारणम्? अथि अण्णे कोयि तसकायो जधा देवजोके देवद्वी, तत्र शब्दादिगुणोपेतत्वाद्देवलोकभूतं अंतपुस्वरं, एवं

ताव जलिय कीइ अलसओ जेण तसा तसभूता चुच्चेज्जा। तादर्थ्येऽपि न धरते, कथाम् १, जाल्यमिदात् यथा उदकं अभिन्नायामुदकजाती अशी

तं शीरी भवति, शीतं वा अशीती भवति, किमेवं त्रसस्त्रसत्त्वेनाधिगत एव सन् त्रसी भवति, त्रसी भूतश्च पुनस्त्रसी भवति? यस्माच्चैवं

तस्माद् भूतशब्दो हौद एव, हौदश्चाभ्याख्यानमित्यतो योऽपि प्रत्याख्येया तेषां अपि अस्मादुक्त्वंति। कथं १, जो हि साधुं साधुभूतं भणै-

ज्जा तेण सो अस्मीकरवातो, कथं नाम सो साधु साधुभूतो १ पुण असाधू साधुभूतं भणंतो तं साधुमस्मादुक्त्वंति। कस्स णं तं हेतुं १,

कस्माद्धेतोः अस्मीकरवा हौति, जेण तस्मात्थावरणां पाणाणं अण्णेण संक्रमणं अविरुद्धं, सत्यं प्यतिरोधे तस्मैसु ठववणां थावरणां

ण तस्मादुणं अघण्णं अघातनीयमित्यर्थः, अर्थतः प्राप्तं तस्मात्थावरेसूत्रवणाणं ठाणमेतं घण्णं, तदपि अण्णं अघण्णं, अघ्णं घण्णं।

शीर्षं कण्ठयाम्। जं च भणसिणागरओ मए जं घातेतव्वो ^{त्ति} तं नामं पि गलं यो घातेति तेण पच्चक्खणं भणं भवति, एवं तस्मा मए

ण घाते ^{त्ति} तं मत्तं सो य यावत्ताए गते घातेतली तस्मैरेण पुट्ठो, जति पुण तसभूतो भणैज्ज लो मुच्चेज्जा, तदयुक्तम्, कथं १,

णिच्छयणए चडुच्च ण्णारहितो णागरतो तीर्थकाकवत्, एवं सो मए तसो ण घातेतव्वो त्ति तस्यामेव जालो वर्त्तमानो न दात्ता, थावरगतो

पुण ण चेव तसो भवतीत्यतो सद्धानं अघण्णं ॥ उदओ -

सवायं उदए पेढाजपुत्ते भागं गोलमं एवं बदासी-कयरे खलु भाउ संलो गीतमा! तुम्ही वदध तसपाणा तसा आ-

ડમણજી ! સવાયં ભગવં ગીતમે ડદયં પેઢાલપુત્રં એવં વદાસી-આ ડસંતી ડદગા ! જે તુલ્કે વદહુ તસમૂતા પાળા તસા પાળા તેવયં વદા-
 માં તસા પાળા તસા પાળા, જે વયં વયામો તસાપાળા તસા પાળા તે તુલ્કે વદહુ તસમૂતા પાળા તસમૂતા પાળા એતે સંતિ તુલ્કે ડાળા તુલ્કા
 ડગઢા, કિ મા ડસી ! ડૂમે મે સૂવળીતતરા એ ભવતિ તસમૂતા પાળા તસમૂતા પાળા, ડૂમે મે ડૂવળીતતરા એ ભવતિ- તસા પાળા તસા પાળા, તો
 ડગમા ડસી ! પંડિત્તો સહ ડગં અભિજંદહુ, અયં પિ મે દેસે જી જે ડાઢતે ભવતિ । ભગવં ચ જં ડદાહુ-સંતે ગતિ આ મળુમ્મા ભવંતિ, તે સિં ચ
 જં એવં વુત્તપુલ્લં ભવતિ- જો સ્વલુ વયં સંચા ડમો મુંઢા ભવિત્તા અમાતી અજમારિયં પલ્લદૂત એ, વયં જળં અણુપુલ્લેણં ગુતસ્ય લિ સિ-
 સ્સામો, તે એવં સંસ્વંસારેતિ ॥ તે એવં સંસ્વં ઠવયંતિ તે એવં સંસ્વં ઠાવયંતિ ॥ જ ડળ્લથા અભિજી ડગં માહાવતિ ચીરગાહુણ વિમોક્ષ-
 જત્તા એ તમે હિં પામે હિં જિહાય દેડ, તં પિ તે સિં અધાકુસલ મેવ ભવતિ ॥

સવાયં ડદહુ । જ રોમે જ પંડિતિ સિં જ વા, ઓ ભાવજ ડુતા વા મ કેવલં, કિં તુ કુ સર્લ ગવેષિત્વાત્ કતરે તુલ્કે

વદધ તસપાળા ડૂકં ઠો । સવાયં ભગમં ગીતમે ડદયં પેઢાલપુત્રં એવં વદાસી-જે તુલ્કે વદહુ તસમૂતા પાળા ૨ તે વયં વદામો તસા પાળા ૨,
 એ તસા વિદાને, તે તસા ય તસમૂતા ય યદ્યપ્યેકમૂત્તરૂલ્લો ડધિકસ્તથા પ્યર્થી (મેદઃ) ભવતી ન ભવતીત્યતો તુલ્કા એકાશ્રયત્વાત્
 ડગઢા । મુખસુશ્ચીચ્ચારણાત્ સૂપની તતરા ડપ્યેવં ડપનીતતરા તસા પાળા અથવા અર્થમુપનયતીત્યુપનીતં ભવતિ-કિં સુસ્વતરં

तसमूहानिधानेन अस्थौ वणिज्जति? गम्यत इत्यर्थः, तसमिधानेन सुखतरं उवणिज्जति? भूतसद्वैपुण औपम्ये तदर्थे च वर्त्तते।

तदर्थे तावत्-जम्हा भूते भवति भविस्सति तम्हा भूते, अधिवा सीती भूते परिणिक्कुडे आ तम्हा उमिणे उमिणभूते जाते आवि हो-
स एवं जिधा भूतशब्दौ वर्त्तते, अप्येवं सम्मोहं जनयति न तु निणयं । कथं न

त्था, औपम्येऽपि-सौ देवलो गभूते हि कश्चित् त्रस तुल्योऽन्यः कायोऽस्ति जेण तसमूहा वच्चोज्ज, परिशेषात् तादर्थ्य एव घटते,

तादर्थ्योऽपि च भूतद्वयमन्तरेणापि स एवार्थः कुड्यति, परि-समन्तात्, “कुडा आह्वाने” निदर्श आकौशत इत्यर्थः । मयनशीलो

नेयाउओ, सौक्ष्मं नयतीत्यर्थः । अभिसुखं नंदध प्रज्ञासत इत्यर्थः । अयं पि भे देस्से दर्शनं दृष्टिर्वादेशः उपदेशो मार्गः, स्वासिद्धान्त-

रव्यापनार्थमित्यर्थः ॥ किञ्चान्यत् जं लुब्धे भणहु तसमूहं पाणैहिं णिक्खिप्प दंडं ति तं समयविरुद्धं, कहुं? - भगवं च उदाहु संति

एगलिया पुरिसा भवन्ति गब्बज्जकृतिया संखेज्जवासा उया आयरिया, वुत्त पुब्बं ति अतीतकालो गहितो, एगगहणेण वट्टमाणो वि-

गहितो अणागतो वि । अतीतगहणं तु अणादि सिद्धमार्गस्थापनार्थम् । “गुपू रक्षणी” तस्य गौत्रं भवति । उक्तं हि-“ण णिव्वहे

मन्तपदेण गौत्तं” संयनमित्यर्थः । अणुपुल्लेण ति अनुव्रतानुक्रमः, अथवा थोवथोवं संजममाणो जाव एगारसमाउवासगपडिमा, एवं

अणुपुल्लेण “मा णुस्स खेत्त जाति” [] अथवा “अवुण्हं पगडीणं” [] अथवा “सबणे णाणै य

विण्णाणे” [] । संखं सावेंति, किं?, कोयि एक्कं अणुव्वतं कोयि दोणिण तिणिण जाव पंच, एवं उत्तरगुणै सुविभासा ।

मागार्जुनीयारस्तु-एवं अप्पाणं संकसावेति, "कष गत्तौ" तस्मिन्नैव गृहिधर्मं सम्यग् आत्मानं कसावेति संकसावेति, न प्रव्रजतीत्यर्थः,

ताणि पुण वत्ताणि एवं गेहंति णऽ णत्थं अभिजोएणं जाव अधाकुसलमेव, जधा साधू णं सव्वतो विरसि^{ती}, एवं तौसिं पिजधा

बुद्ध्युपमाने, यकारस्य व्याज्जनलोपे कृते अकारेऽवशिष्टे भवति अहाकुशलमेव भवति । किं ज्ञापकम्?, ततो पच्छातरस्स अधाल्लूए

स णाम पव्वेत्तव्वे सिया । जैसु पुण सो पच्चाक्खवाणं करेति ते तस्स-थावरा वा स्यात् । कथं तसो थावरो वा भणति?, उच्यते -

तस्मा वि बुच्चंति तस्मा तस्स संभारकडेण कम्मणा णामं च णं अब्भुवगात्तं भवति, तस्माउयं च णं पल्लिवक्खीणं

भवति तस्स कायद्वितीया [ते ततो आउयं विप्पजहंति,] ते ततो आउयं विप्पजहिस्सा थावरत्ताए पच्चायंति । थावरा विबुच्चंति

[थावरा] थावरसंभारकडेण कम्मणा णामं च णं अब्भुवगात्तं भवति थावराउयं च णं पल्लिवक्खीणं भवति, थावरकायद्वितीया ते ततो आउयं

विप्पजहंति ते ततो आउयं विप्पजहिस्सा भुज्जी पारल्लोइयत्ताए पच्चायंति, ते पाणा विबुच्चंति ते तस्मा वि बुच्चंति, ते महाकाया, ते चिर-

द्वितीया ।

तस्मा विबुच्चंति । तस्मा तस्स सि संज्ञा, सा च दुविधा-गौणी पारिभाषिकी च विभाषितव्या, ब्रूयं तु न पारिभा-

षिकी इन्द्रगोपकवत्, गौणी भास्करवत्, तत् कथम्? तस्स संभारकडेण तस्मा णाम, णामसंभारो णाम, तस्सत्वात् तस्सेषूपपद्यते, किमुक्तं

भवति? जति वि तेहिं थावराणामकर्म बद्धं तं च लहुं तथा वि थावरैसु ण उववज्जंति। उक्तं हि-यद्गुरुसंघाच्चासन्नं। तसन्तीति

वसा गोणीसंज्ञा; जति पुण तस्मा वच्चेज्जा तेण तसभूतणां णामकर्म बुच्चेज्जा, न चीच्याते, तेण तस्मा चीव अभ्युक्ता तं तिलोमी

लीगुत्तरे च तस्मा चीव अभ्युपगम्यन्ते, न तु तसभूता। उदा आहु-कैचिरं तस्मा बुच्चंति? जाव तस्मा उअं अपत्तिक्खीणं, उक्कीसेणं

जाव तेत्तीसं सगारीवमाणि। तामाजुनीयास्तु आउअं चणं पत्तिक्खीणं भवति। तसकाय द्वितीया ते ततो आउअं विपाज्जहिता

तिण्हं थावराणं अण्णतरेसु उववज्जंति। थावरा वि बुच्चंति संभारकडेणं ति विज्जमाणे उदीरे इत्यर्थः। णामं चणं तथैव